

ACADEMIAE HARVARDIANAE IN NOV ANG SIGILLVM
VE RI TAS

NIEUWE REGELING

VAN DEN

PRIVAATRECHTELIJKEN TOESTAND DER CHINEEZEN

ONTWORPEN OP LAST DER

REGEERING VAN NEDERLANDSCH-INDIË

BATAVIA
LANDSDRUKKERIJ
1897.

INHOUD.

BLADZ.

No. 6910.

BATAVIA, den 26sten September 1896.

Naar aanleiding van de opdracht mij verstrekt bij Gouvernements missive dd. 30 April 1894 no. 1209, heb ik de eer Uw Excellentie hierbij aan te bieden een concept-ordonnantie, in hoofdzaak regelende het burgerlijk- en handelsrecht voor Chineezen, benevens een ontwerp-Koninklijk besluit tot wijziging van het reglement der rechterlijke organisatie, een en ander vergezeld van een memorie van toelichting alsmede van onderscheidene monographieën tot inleiding strekkende van de behandelde onderwerpen, alles bewerkt door den bij besluit van 26 December 1894 no. 23 daartoe ter mijner beschikking gestelden rechterlijken ambtenaar Mr. P. H. FROMBERG.

Met deze beide ontwerpen is, naar ik meen, volledig aan de mij door Uwe Excellentie gedane opdracht voldaan. Behoudens een enkel punt, de wijze van eedaflegging betreffende, dat thans nog in bewerking is en waarvan het resultaat te zijner tijd Uw Excellentie zal worden aangeboden. Dit punt echter staat geheel op zich zelf, het valt ten eenenmale buiten het kader van de thans aangeboden ontwerpen en mag dus de indiening en behandeling dezer laatste niet vertragen.

Oogenschijnlijk zal het Uw Excellentie voorkomen, dat van de opdracht afgeweken is. Die afwijking bestaat inderdaad, doch zij

Aan

Zijne Excellentie den Gouverneur-Generaal van Nederlandsch-Indie.

is slechts een formeele, gewettigd, beter gezegd, noodzakelijk geworden door het streven, om aan de bedoeling der opdracht te voldoen. Ontwijfelbaar bestaat deze laatste in het scheppen van rechtszekerheid omtrent de in de opdracht vermelde (en daarmede samenhangende) punten. Daarbij moest echter aan twee voorwaarden worden voldaan, te weten: 1e. dat van den Staat geen financiëele offers mochten geëischt worden welke aan de uitvoerbaarheid eener nieuwe regeling zouden in den weg staan; 2e. dat de nieuwe regeling moest geschieden in den geest der Chineesche zeden en gewoonten.

Dat de beoogde rechtszekerheid verkregen is, daarvan leggen de thans aangeboden ontwerpen doorloopend getuigenis af. De vooral sedert de jurisprudentie van 1886 bestaande onzekerheid omtrent de vraag, welke bepalingen der Europeesche wetgeving al dan niet op Chineezen toepasselijk zijn, wordt weggenomen. Twijfel omtrent de te volgen gedragslijn, welke thans zoo dikwerf voor de boedelkamers in zaken van erfopvolging zich voordoet, zal niet meer kunnen voorkomen. Bevoordeeling van het Chineesche hospitaal ten koste van hen die bij Chineesche nalatenschappen belang hebben, een thans nog herhaaldelijk voorkomende grief, waarbij dan allerlei quasi-Chineesche redeneeringen als motieven dienen, wordt onmogelijk gemaakt. De rechter zal voor alle gevallen een beslissing kunnen vinden. En de geschillen over de bevoegdheid van den rechter, welke belanghebbenden op schatten gelds aan proceskosten komen te staan enkel om te weten te komen bij welken rechter zij wezen moeten, zullen tot het verleden behooren.

Dat aan de beide gestelde voorwaarden evenzeer is voldaan, zal Uw Excellentie mede uit de aangeboden ontwerpen blijken. Overeenkomstig de opdracht is in de aangeboden concept-ordonnantie geen sprake van de invoering van een uitgaven na zich slependen burgerlijken stand. Desniettemin is het mogelijk gebleken de bepalingen van het burgerlijk wetboek voor Chineezen geschikt te maken.

Indirect zal de ontworpen ordonnantie evenmin uitgaven ten gevolge hebben. Integendeel, door de voorgestelde van de bestaande afwijkende regeling, dat de weeskamer dan pas bemoeienis met Chineesche minderjarigen krijgt wanneer de vader overleden is, zullen de werkzaamheden der weeskamers aanmerkelijk verminderen. Zelfs zouden bij de voorgestelde regeling, waardoor de taak der weeskamers met betrekking tot Chineezen zeer vereenvoudigd wordt, de Chineesche leden der weeskamers gemist kunnen worden.

Wel worden krachtens het aangeboden ontwerp Koninklijk besluit nagenoeg alle vorderingen tegen Chineezen voor de Europeesche gerechten gebracht, doch dit wil nog niet zeggen dat vermeerdering van werkzaamheden voor die gerechten daarvan het gevolg zou zijn. Immers brengt de thans bestaande toestand mede dat, wanneer een vordering het Chineesch familie- of erfrecht rakende wordt ingesteld, in den regel niet slechts de landraad, maar evenzeer de raad van justitie en het Hooggerechtshof daarmede te doen krijgt tengevolge van de steeds uit dergelijke vorderingen voortspruitende competentie-kwestiën. Daar het aangeboden ontwerp aan het ontstaan van bevoegdheidsgeschillen den pas afsnijdt, zal de taak van den Europeeschen rechter niet grooter, die van den Inlandschen rechter kleiner worden. Ten slotte wordt hierbij opgemerkt dat de regeling der voogdij op dusdanige wijze is geschied, dat zij geen uitbreiding van jurisdictio voluntaria voor den raad van justitie ten gevolge heeft.

Dat ook aan den in de tweede plaats gestelden eisch is voldaan, dat namelijk bij de te ontwerpen bepalingen rekening zou moeten gehouden worden met de Chineesche zeden en gewoonten, daarvan legt, naar vermeend wordt, de ontworpen ordonnantie doorloopend getuigenis af. Aangestipt wordt slechts dat er naar gestreefd is de patria potestas, volgens de thans bestaande regelingen nagenoeg vernietigd, te herstellen. Dat echter uit die patria potestas, in Chineeschen zin opgevat, een onbeperkt recht van testeeren zou

voortvloeien, gelijk in verschillende officiëele stukken over de Chineezenquaestie handelende wordt aangenomen, is een fundamenteele dwaling waarvan het onjuiste, met de Chineesche wet en de toelichting daarop van gezaghebbende schrijvers in de hand, afdoende is aangetoond kunnen worden. Kent desniettemin de ordonnantie een ruim recht van testeeren toe, dan is dit, behalve op andere gronden in de betrekkelijke toelichting aangevoerd, geschied, omdat hiermede slechts de historische lijn werd voortgezet. Werd, hetgeen zuiver Chineesch zou zijn, gedecreteerd: dat de *geheele* nalatenschap op de zoons moet overgaan, en dat de vader geen bevoegdheid bezit om bij uitersten wil anders te bepalen, de Chineezen, sedert eeuwen hier te lande in het bezit geweest van het recht van testeeren, zouden de eersten zijn om te protesteeren. Eveneens zouden zij protesteeren indien zij, die sedert vele jaren onder ons individualistisch vermogensrecht verkeeren, volgens hetwelk in het algemeen ieder slechts aansprakelijk is voor zijn eigen handelingen en verbintenissen, onderworpen werden aan dezen Chineezen grondregel, dat een zoon aansprakelijk is voor de schulden van zijn vader, m. a. w. dat op de goederen van den zoon beslag zou kunnen worden gelegd voor schulden van den vader.

Maar een ruim recht van testeeren brengt mede, dat van uitsluiting der dochters van de erfopvolging geen sprake meer mag zijn. Of het een, of het andere. Uitsluiting der dochters van de erfopvolging, — maar dan ook geen recht van testeeren, want beide berusten op denzelfden grondslag, dat nl. al het goed in de familie behoort te blijven en dus op de zoons, die de familie instandhouden en voortzetten, beslist moet overgaan. Een ruim recht van testeeren, d. w. z. de bevoegdheid van den testator om, zoo hem dit goeddunkt, een belangrijk deel van zijn vermogen buiten de familie te brengen, — maar dan ook een legitieme ten behoeve van de dochters, doordien het motief waarop die uitsluiting der dochters steunt bij toekenning van het recht van testeeren, is

komen te vervallen. Het eene hangt noodwendig met het andere te zamen.

Is met hetgeen aangeboden wordt, naar mijn meening, aan het wezen der opdracht voldaan, afwijking heeft, gelijk reeds werd gezegd, noodgedwongen moeten plaats hebben van den vorm, waarin, volgens de opdracht, het gestelde doel had kunnen bereikt worden. Volgens de opdracht wordt *formeel* slechts verlangd: 1°. »eenige weinige maar duidelijke bepalingen", 2°. niets meer dan een ampliatie van de ordonnantie in Staatsblad 1855 n°. 79. Het tweede hangt klaarblijkelijk met het eerste nauw samen. Want zou het beoogde doel bereikt kunnen worden door het ontwerpen van eenige weinige bepalingen, dan zou ook met een ampliatie van Staatsblad 1855 n°. 79 kunnen worden volstaan. Bleek omgekeerd dat meer uitvoerige regelingen noodig waren om het beoogde doel te bereiken, dan verviel van zelf het denkbeeld eener ampliatie van de meergenoemde ordonnantie in Staatsblad 1855 n°. 79, daar het slechts verwarring kan stichten om in een dergelijke ordonnantie, niet alleen voor Chineezen, maar voor Vreemde Oosterlingen in het algemeen geldende, uitvoerige regelingen speciaal Chineezen betreffende op te nemen. En nu zij het mij vergund bij Uw Excellentie in herinnering te brengen het groot aantal onderwerpen waarover de opdracht loopt, terwijl de meeste daarvan, elk op zich zelf, een omvangrijk rechtsinstituut omvatten, een omstandigheid, waarop ook door de meerderheid der Staatscommissie in haar advies de aandacht is gevestigd ([1]). Ware bij de bewerking der talrijke en

---

([1]) De ter bewerking opgedragen onderwerpen betroffen:
a. de wijze van eedaflegging;
b. de wijze van huwelijkvoltrekking;
c. den rechtstoestand der vrouw in het algemeen;
d. het recht tot de nalatenschap van zonder mannelijk oir ab intestato overleden mannen;
e. het recht tot de nalatenschap van ab intestato overleden gehuwde vrouwen;
f. het erfrecht van natuurlijke kinderen;
g. het voogdijrecht;
h. de curateele;

uitgebreide onderwerpen vastgehouden aan den formeelen eisch om de te maken voorzieningen in eenige weinige bepalingen op te nemen, dan zou het beoogde doel, de verkrijging van rechtszekerheid, niet bereikt, integendeel nog grooter onzekerheid dan thans reeds bestaat in het leven geroepen zijn. Want een slechts gedeeltelijke regeling van een rechtsinstituut brengt steeds verwarring te weeg. De wetgever bepaalde bij artikel 2 der ordonnantie in Staatsblad 1855 n°. 79 wat aan de Chineesche gehuwde vrouw toebehoort en haar blijft toebehooren. De vraag echter of de gehuwde vrouw haar eigen vermogen beheert en te dier zake zonder bijstand van haar man mag optreden, liet hij in het midden. En ofschoon deze vraag, de zaak van Chineesch standpunt bezien, geen vraag is, werd zij toch tengevolge van de onvolledige regeling des wetgevers voortdurend opgeworpen, en werden uit hetgeen de wetgever wel geregeld heeft niet bedoelde gevolgtrekkingen gemaakt voor hetgeen ongeregeld is gebleven.

Stellig is het niet geheel onmogelijk om de in de opdracht vermelde vragen de erfopvolging betreffende, met eenige weinige bepalingen op te lossen. Maar hoe dan ten opzichte van alle andere gevallen van erfopvolging niet in de opdracht opgenoemd? Gedeeltelijke regeling van het erfrecht zou beteekenen: het ophoopen van procesmaterie in zoo groote mate als zich maar denken laat.

Waar dus bij de bewerking bleek dat in de opdracht zelve het bestaan van tegenstrijdigheid tusschen wezen en vorm, tusschen doel en middel, niet te ontkennen viel, moest een keuze gedaan worden. Natuurlijk dat getracht is het doel te bereiken, hetwelk

---

i. het recht van testeeren;
k. de adoptie;
l. de erkenning van natuurlijke kinderen;
m. de toepasselijkheid van het Chineesche recht zooals het in China of zooals het hier bestaat;
n. het recht van boedelafstand;
o. bloedverwantschap en zwagerschap;
p. het kongsiewezen.

Uw Excellentie bij het verstrekken van de opdracht voor oogen heeft gehad. Maar dientengevolge is dan ook van het denkbeeld eener eenvoudige ampliatie van Staatsblad 1855 nº. 79, noodzakelijk afgezien moeten worden.

Ten slotte enz.

De Directeur van Justitie,

MULOCK HOUWER.

ORDONNANTIE.

De Gouverneur-Generaal doet te weten:

Dat Hij, de onzekerheid willende opheffen welke ten opzichte van den privaatrechtelijken toestand der Chineezen bestaat;

Lettende op de art. 20, 29, 31, 33 en 75, tweede lid, van het reglement op het beleid der regeering van Nederlandsch-Indië;

Heeft goedgevonden en verstaan:

Te bepalen, als volgt:

EERSTE HOOFDSTUK.

AANWIJZING VAN DE GEDEELTEN DER EUROPEESCHE WETGEVING BETREFFENDE HET BURGERLIJK EN HANDELSRECHT, WELKE, GEWIJZIGD OF ONGEWIJZIGD, OP CHINEEZEN ZIJN TOEPASSELIJK VERKLAARD.

Artikel 1. Op Chineezen, hetzij gevestigd hetzij tijdelijk aanwezig, zijn toepasselijk:

I. Van het burgerlijk wetboek voor Nederlandsch-Indie:

a. titels I en III van boek I, behoudens dat in artikel 21 vervallen de woorden: »welke niet van tafel, bed, bijwoning, en bijgevolg niet van goederen is gescheiden;"

b. de artikelen 108 tot en met 118, onder de navolgende wijzigingen:

1°. in artikel 108 worden de woorden: »al is zij zelfs buiten gemeenschap van goederen getrouwd,

of van goederen gescheiden", vervangen door de woorden: »al beheert zij hare goederen";

2e. in artikel 110 worden de woorden: »al is zij buiten gemeenschap van goederen getrouwd, of van goederen gescheiden, of", vervangen door de woorden: »of zonder door dezen te worden vertegenwoordigd, al beheert zij hare goederen of al is zij";

3e. De tweede alinea van artikel 111 wordt gelezen, als volgt:

2e. Wanneer zij optreedt om haar huwelijk te doen ontbinden of nietig verklaren, of wanneer zij verzoek doet om het beheer harer goederen van haar man te mogen overnemen.

4e. De tweede alinea van artikel 113 wordt gelezen, als volgt:

Ook hare man is door die handelingen verbonden;

5e. In artikel 115 worden de woorden: »zelfs bij huwelijksche voorwaarden bedongen", vervangen door de woorden: »door den man aan de vrouw verstrekt";

c. De eerste afdeeling van titel XII van boek I, onder de navolgende wijzigingen:

1e. het sub 2 van artikel 251 bepaalde wordt gelezen, als volgt:

2e. wanneer hij verklaringen heeft afgelegd of handelingen verricht, welke medebrengen, dat hij zich als vader van het kind heeft beschouwd;

2e. in artikel 256 vervalt de aanhaling van artikel 254;

3°. de artikelen 254 en 261 tot en met 268 zijn van de toepasselijkverklaring uitgesloten;

d. titel XIII van boek I;

e. de artikelen 333 tot en met 344, 348, 365, 366 (aan welks eerste lid worden toegevoegd de woorden: »tenzij zij zelve de voogdij uitoefent"), 370, 371 (waarin de woorden. »en medevoogd aan hunne verpligtingen voldoen", vervangen worden door de woorden: »aan zijne verpligtingen voldoet"), 372 (waarin voor »behalve vader en moeder" gelezen wordt: »behalve de moeder"), 373 en 375;

de elfde, twaalfde en dertiende afdeeling van titel XV boek I onder de navolgende wijzigingen:

1°. in het tweede lid van artikel 385 worden de woorden: »in artikel 307" vervangen door de woorden: »in artikel 307 zooals het voor Chineezen is gewijzigd";

2°. in den aanhef van artikel 388 vervallen de woorden: »den vader of";

3°. artikel 390 heeft alleen betrekking op de moeder, met dien verstande dat ook dan wanneer zij de voogdij niet uitoefent, behoudens de nakoming van de bij het tweede lid opgelegde verplichtingen, geen verkoop behoeft plaats te hebben van de roerende goederen waarvan zij het vruchtgenot heeft;

4°. artikel 408 wordt gelezen, als volgt:

Wanneer het vermogen van den minderjarige of een gedeelte daarvan in eene onderneming van landbouw of nijverheid, of in eene handelszaak of nering geplaatst is, kan de raad van justitie, na verhoor of behoorlijke oproeping

van de bloed- of aanverwanten van den minderjarige en na raadpleging van de weeskamer (tenzij deze zelve als uitoefenende de voogdij het verzoek doet) aan den voogd, onder zoodanige bepalingen als hij in het belang van den minderjarige acht, verlof verleenen om de zaken voor rekening van den minderjarige alleen, hetzij van dezen met anderen voort te zetten;

Indien de weeskamer niet zelve de voogdij uitoefent, heeft zij het recht jaarlijks afschrift van de balans te vorderen met inzage van de daartoe betrekkelijke bescheiden en van de boeken der onderneming, handelszaak of nering, ook wanneer derden medebelanghebbenden zijn.

De raad van justitie kan op verzoek van de weeskamer zoo deze de voogdij niet uitoefent, van de bloed- en aanverwanten van den minderjarige tot den vierden graad ingesloten, en zelfs op aanvrage van het openbaar ministerie, het verleend verlof intrekken.

De raad van justitie beschikt op het verzoek na verhoor van den voogd, van de weeskamer en, zulks dienstig achtende, van de bloed- of aanverwanten.

5°. de aanhef van artikel 411 wordt gelezen, als volgt:

De voogden, met uitzondering van de moeder, mogen enz.;

6°. aan artikel 416 wordt toegevoegd een tweede lid, luidende:

Deze instructie blijft ten opzichte van Chi-

neezen buiten toepassing, voorzooveel zij voorschriften bevat welke betrekking hebben op niet op Chineezen toepasselijk verklaarde wetsbepalingen.

f. titel XVI van boek I, met uitzondering van de artikelen 419 tot en met 425 en onder de navolgende wijzigingen:

1e. in de plaats van het eerste, tweede en derde lid van artikel 427 wordt gelezen:

Wanneer de vader in leven is, besluit de raad van justitie na verhoor of behoorlijke oproeping van dezen of van de moeder, indien zij de vaderlijke macht uitoefent, en van de bloedverwanten of aangehuwden.

Wanneer de minderjarige onder voogdij staat, besluit de raad van justitie na verhoor of behoorlijke oproeping van den voogd, de weeskamer, de bloedverwanten of aangehuwden en van de moeder, zoo deze de voogdij niet uitoefent.

2e. in het tweede lid van artikel 431 worden de woorden: »wanneer beide de ouders in leven zijn" vervangen door de woorden: »wanneer de vader in leven is";

in het vierde lid van gemeld artikel worden de woorden: »en de vader of de moeder zoo een van beiden in leven mogt zijn zonder met de voogdij belast te wezen" vervangen door de woorden: »en de moeder, zoo deze de voogdij niet uitoefent";

g. titel XVII van boek I, met uitzondering van de artikelen 453, 456, 457 en 458 en met dien verstande dat artikel 452 gelezen wordt, als volgt:

De onder curatele gestelde staat gelijk met eenen minderjarige.

De wetsbepalingen omtrent de voogdij over minderjarigen betreffende: het beginsel dat in iedere voogdij slechts een voogd is, de zekerheidstelling, het toezicht der weeskamer, de voorloopige waarneming der voogdij indien de voogd weigerachtig is, of tot uitoefening der voogdij buiten staat geraakt, de redenen van verschooning (waaronder ook begrepen die bij het overigens niet toepasselijk verklaarde artikel 376 vermeld), de onbevoegdheid tot, de uitsluiting en afzetting der voogdij, de zorg voor den persoon van den minderjarige, de vertegenwoordiging door en het bestuur van den voogd (behalve de artikelen 389 en 390), benevens die vervat in de twaalfde en dertiende afdeelingen van den vijftienden titel, gelden insgelijks bij de curatele.

h. titel XVIII van boek I, met uitzondering van art. 483 en van de vijfde afdeeling;

i. titels I tot en met XI van boek II;

k. titel XII van boek II, onder de navolgende wijzigingen:

1°. het eerste lid van artikel 832 wordt gelezen, als volgt:

Tot de erfenis worden door de wet geroepen:

1°. de wettige en de natuurlijke bloedverwanten, volgens de hierna vastgestelde regelen, en behoudens het sub 2 littera *b* bepaalde;

2°. de langstlevende echtgenoot met dien verstande, dat:

a. indien de man overlijdt, de vrouw erft

bij gebreke van bloedverwanten in den graad waarin men erven mag;

b. indien de vrouw overlijdt zonder nakomelingen achter te laten, de man de geheele nalatenschap erft;

2°. In de plaats van de artikelen 862 tot en met 869 wordt gelezen:

een natuurlijk kind erft van zijnen vader of van zijne moeder, die het erkend heeft, hetzelfde deel als een wettig kind;

ingeval een natuurlijk kind voor-overleden is, treden zijne wettige kinderen en afstammelingen bij plaatsvervulling voor hem op.

l. titel XIII van boek II, onder de navolgende wijzigingen:

1°. de artikelen 901, 903, 908 en 909 zijn van de toepasselijkverklaring uitgesloten.

2°. in artikel 902 worden de woorden: »zal bij uitersten wil" vervangen door de woorden: »zal bij schenking voor de voltrekking van het huwelijk gedaan of bij uitersten wil".

3°. artikel 913 wordt gelezen, als volgt:

De legitime portie of het wettelijk erfdeel is een gedeelte der goederen, hetwelk aan de kinderen, hetzij wettige hetzij natuurlijke erkende, die erfgenamen zijn, wordt toegekend, en waarover de overledene, noch bij gifte onder de levenden, noch bij uitersten wil heeft mogen beschikken, behalve in het geval van, en op de wijze als bij artikel 25 dezer ordonnantie is vermeld;

artikel 914 wordt gelezen, als volgt:

Dat wettelijk erfdeel bestaat in de helft van de goederen, welke het kind bij versterf zoude hebben geërfd.

Onder den naam van kinderen worden begrepen de wettige afstammelingen, in welken graad zij ook zijn; echter worden deze alleen gerekend in plaats van het kind, hetwelk zij in de nalatenschap van den erflater vertegenwoordigen.

4°. De artikelen 915, 916 en 917 zijn van de toepasselijkverklaring uitgesloten;

5°. artikel 931 wordt gelezen, als volgt:

Een uiterste wil kan alleen worden opgemaakt bij eene openbare acte, of, in het geval van artikel 941, bij eene geheime of geslotene beschikking.

6°. de artikelen 932, 933, 934, 935, 936, 937, 940 behalve voor zoover artikel 941 daarnaar verwijst, het tweede lid van artikel 945 en de artikelen 951 en 952, zijn van de toepasselijkverklaring uitgesloten;

7°. in artikel 992 vervallen de slotwoorden:

»onverminderd de bepaling van artikel 934";

m. titels XIV tot en met XVIII van boek II, onder de navolgende wijzigingen:

1°. in het eerste lid van artikel 1005 vervallen de woorden: »hetzij bij zoodanige onderhandsche acte als bij artikel 935 vermeld is";

2°. in artikel 1063 vervallen de woorden: »zelfs bij huwelijksche voorwaarden";

3°. van artikel 1070 vervalt het tweede lid, en in het derde lid van dat artikel vervallen de

woorden: »en niet tot de gemeenschap behooren, gelijk mede indien er tusschen de echtgenooten scheiding van goederen plaats heeft";

4°. in artikel 1090 eerste lid, vervallen de woorden: »zelfs voor den helft" alsmede de woorden: »al ware het ook dat de geschonken voorwerpen in de gemeenschap vielen";

n. titels XIX, XX en XXI van boek II, onder de navolgende wijzigingen:

1°. aan artikel 1170 wordt toegevoegd een tweede lid luidende:

Een minderjarig manspersoon mag, mits bijgestaan door zijn wettigen vertegenwoordiger, ten behoeve van zijne aanstaande echtgenoote zijne goederen met hypotheek bezwaren. De verleende hypotheek vervalt, wanneer zij niet door een huwelijk is opgevolgd.

2°. de aanhef van het vierde lid van artikel 1171 wordt gelezen, als volgt:

De getrouwde vrouw welke voor het aangaan van haar huwelijk en ter zake daarvan hypotheek heeft bedongen, of voor wie, zoo zij minderjarig was, door haren wettigen vertegenwoordiger ter zake hypotheek is bedongen, kan enz.;

3°. de aanhef van het tweede lid van artikel 1175 wordt gelezen als volgt:

Indien echter voor het aangaan van haar huwelijk en ter zake daarvan de vrouw, of, zoo zij minderjarig was, hare wettige vertegenwoordiger voor haar, het vestigen van hypotheek heeft bedongen, of, enz.

o. titels I tot en met IX van boek III, onder de navolgende wijzigingen:

1°. in het tweede lid van artikel 1334 vervallen de woorden: »behoudens de bepalingen van artikel 169, 176 en 178";

2°. het tweede lid van artikel 1447 wordt gelezen, als volgt:

Ook kan de minderjarigheid niet worden ingeroepen tegen verbintenissen bedoeld bij het tweede lid van artikel 1170 en overeenkomstig het daarbij bepaalde door minderjarigen aangegaan, alsmede tegen schenkingen door hen overeenkomstig artikel 1677 gedaan;

3°. artikel 1467 wordt gelezen, als volgt:

Tusschen echtgenooten kan geen koop of verkoop plaats hebben, dan in de twee volgende gevallen:

1°. wanneer de overdragt die de man doet aan zijne vrouw, eenige wettige oorzaak heeft, als daar is tot wederbelegging van hare vervreemde goederen, of van penningen die haar toebehooren;

2°. in geval de vrouw aan haren man goederen overdraagt tot betaling eener som, welke zij hem als huwelijksgoed heeft beloofd;

behoudens echter, in deze twee gevallen, de regten der erfgenamen van de handelende partijen, wanneer eene van laatstgemelde alzoo eenig zijdelingsch voordeel mogt hebben bekomen.

4°. in artikel 1621 vervallen de slotwoorden:

»onverminderd de bepalingen, vastgesteld in den zesden en zevenden titel van het eerste boek van dit wetboek";

p. titel X van boek III, onder de navolgende wijzigingen:

1°. artikel 1677 wordt gelezen, als volgt:

Minderjarigen mogen niet bij wege van schenking beschikken, behalve, en dan met bijstand van hunnen wettigen vertegenwoordiger, ten behoeve van dengene met wien zij een huwelijk aangaan, en ter zake daarvan.

2°. het eerste lid van artikel 1678 wordt gelezen, als volgt:

Schenkingen tusschen echtgenooten staande huwelijk gedaan, gelijk mede schenkingen door den man aan de vrouw gedaan, nadat het huwelijk hetzij door onderlinge toestemming hetzij door verstooting der vrouw ontbonden is, zijn verboden;

3°. in artikel 1681 vervalt de aanhaling van de artikelen 908 en 909;

4°. aan artikel 1683 wordt toegevoegd een derde lid, luidende:

Ten opzichte van schenkingen door aanstaande echtgenooten aan elkander, wederkeerig, of door een van beiden aan den anderen, of wel door derden aan hen beiden of aan een hunner, terzake van het huwelijk, gedaan, geldt de voltrekking van het huwelijk voor aanneming van de schenking. Deze schenkingen, welke onherroepelijk zijn behalve in het geval van niet voldoening aan de voor-

waarden waaronder zij gemaakt zijn, vervallen, wanneer zij niet door een huwelijk zijn opgevolgd.

5°. in artikel 1684 worden de woorden: »de bepalingen van den vijfden titel van het eerste boek van dit wetboek" vervangen door de woorden: »de omtrent haar gestelde regelen";

6°. het eerste lid van artikel 1685 wordt gelezen, als volgt:

Schenking aan minderjarigen gedurende het leven van den vader gedaan, wordt door dezen aangenomen;

7°. artikel 1693 is van de toepasselijkverklaring uitgesloten;

q. titels XI tot en met XVIII van boek III, onder de navolgende wijzigingen:

1°. in artikel 1798 worden de slotwoorden: »dan volgens de regelen, bij den vijfden en zevenden titel van het eerste boek van dit wetboek voorgeschreven" vervangen door de woorden: »dan volgens de omtrent haar gestelde regelen";

2°. in artikel 1828 worden de woorden: »of inschrijvingen op het grootboek der nationale werkelijke schuld, of op naam staande schuldbrieven ten laste van Nederlandsch-Indië" vervangen door de woorden: »of door hypotheek gedekte schuldbrieven welker som de getaxeerde waarde van het verbondene niet te boven gaat, of op naam staande aandeelen in naamlooze vennootschappen";

r. boek IV, met uitzondering van het in artikel 1989 sub I bepaalde;

II. het wetboek van koophandel voor Nederlandsch-Indië, onder de navolgende wijzigingen:

1°. in het eerste lid van artikel 398 vervallen de slotwoorden: »en de verdere scheepsgezellen eene maand der gagie";

2°. artikel 866 wordt gelezen, als volgt:

Ingeval van faillissement van den man, neemt de vrouw in natura terug alle roerende en onroerende goederen, welke haar toebehooren.

3°. artikel 869 wordt gelezen, als volgt:

De vrouw heeft geen aanspraak op den boedel wegens voordeelen voor het aangaan des huwelijks en ter zake daarvan besproken. Wederkeerig kunnen de schuldeischers geen genot hebben van de voordeelen die de vrouw aan den man terzake heeft toegezegd.

4°. de artikelen 876 en 877 zijn van de toepasselijkverklaring uitgesloten.

III. het reglement op de burgerlijke rechtsvordering voor de raden van justitie op Java en het hooggerechtshof van Nederlandsch-Indië, onder de navolgende wijzigingen:

1°. in het tweede lid van artikel 4 vervallen de woorden: »niet van tafel en bed, of van goederen gescheiden zijnde";

2°. in het tweede lid van artikel 135 vervallen de woorden: »weduwen en vrouwen, hetzij uit den echt, hetzij van tafel en bed, of goederen gescheiden";

3°. in artikel 591 sub 3° vervallen de woorden: »of geregtelijken";

4°. in artikel 653 sub 5° vervallen de woorden:

»indien deze, buiten het geval voorzien bij het tweede lid van artikel 360 van het burgerlijk wetboek, van geene voogden of curators zijn voorzien, gelijk mede";

5°. het eerste lid van artikel 654 wordt gelezen, als volgt:

De verzegeling heeft ambtshalve plaats in geval de voogd of curator van eenen minderjarigen of onder curatele gestelden belang- of medebelanghebbende in eene nalatenschap, of wel de echtgenoot van den overledene, of een der erfgenamen niet tegenwoordig is, of indien de overledene is openbaar bewaarder van eenige zaken;

6°. de eerste zinsnede van artikel 675 sub 8° wordt gelezen, als volgt:

dat gehandeld is met in den boedel gevonden papieren niet tot de nalatenschap behoorende overeenkomstig het voorschrift van artikel 657, en de vermelding enz.;

7°. de artikelen 656 en 664, de bepalingen omtrent den gerechtelijken boedelafstand voorkomende in den derden titel van het derde boek, benevens de vijfde, zesde en zevende afdeeling van den zesden titel van het derde boek, zijn van de toepasselijkverklaring uitgesloten;

IV. de navolgende met toepasselijk verklaarde wetsbepalingen samenhangende artikelen der Overgangsbepalingen, te weten: 17 tot en met 20 (waarvan het derde lid vervalt), 22 tot en met 39, 41 tot en met 44, 46, 48 tot en met 53, 99 tot en met 101.

TWEEDE HOOFDSTUK.

REGELINGEN HETZIJ MET DE IN HET VORIG HOOFDSTUK OMSCHREVEN TOEPASSELIJKVERKLARING IN VERBAND STAANDE, HETZIJ VAN BIJZONDEREN AARD.

§ *a*. Van het huwelijk en zijne gevolgen.

Artikel 2. Het bestaan van een tusschen Chineezen gesloten huwelijk kan niet anders worden bewezen dan door een door de weeskamer afgegeven trouwbewijs.

Artikel 3. Dit trouwbewijs wordt door de weeskamer enkel afgegeven op de schriftelijke verklaring, van den Chineeschen raad waar die bestaat en elders van het natiehoofd dat ter plaatse het hoogst in rang is, dat inderdaad het huwelijk van dengene die het bewijs aanvraagt is voltrokken.

Indien de Chineesche raad of het Chineesche hoofd weigert de bedoelde verklaring af te geven, is de belanghebbende bevoegd zich bij verzoekschrift tot den raad van justitie te wenden, die buiten vorm van proces en zonder hoogere voorziening de redenen van weigering onderzoekt, en, zoo noodig na voorlichting van deskundigen, omtrent de al of niet gegrondheid der weigering beslist.

Indien de weigering ongegrond bevonden wordt, reikt de weeskamer op vertoon van een grosse der beschikking aan den belanghebbende een trouwbewijs uit.

Artikel 4. Van de afgifte van een trouwbewijs

wordt aanteekening gehouden in een daartoe door de weeskamer aangelegd register.

Deze aanteekeningen zullen eene gelijke kracht van bewijs hebben als de trouwbewijzen zelve.

Ieder is bevoegd om zich door den secretaris van de weeskamer uittreksels uit het register van trouwbewijzen te doen afgeven.

Deze uittreksels, wanneer zij met het register overeenstemmen, staan in bewijskracht met dit laatste gelijk. Als zij door den secretaris der weeskamer voor eensluidend extract zijn geteekend, bestaat er voor die overeenstemming een wettelijk vermoeden.

Geringe afwijkingen in de schrijfwijze van de namen der personen, hetzij in het trouwbewijs hetzij in het register hetzij in beide voorkomende, doet aan de bewijskracht van het trouwbewijs of aan het met het register overeenstemmend uittreksel niets te kort, indien klaarblijkelijk het een of het ander betrekking heeft op de personen, door wie of tegen wie het wordt gebruikt.

Artikel 5. De hierbedoelde verklaringen van de Chineesche raden en hoofden alsmede de trouwbewijzen, zijn vrij van zegel.

Artikel 6. Op de niet tot de Europeesche of Chineesche bevolking behoorende vrouw die met een Chinees in het huwelijk treedt, zijn de voor Chineezen geldende bepalingen betreffende het burgerlijk en handelsrecht toepasselijk.

Echter kunnen die bepalingen niet te kort doen

aan de beginselen en wettelijke voorschriften betreffende het zoogenaamd agrarisch eigendom en gronden in erfelijk individueel gebruiksrecht bezeten, indien de gehuwde vrouw tot de Inlandsche bevolking behoort.

Artikel 7. De voltrekking van het huwelijk brengt geen gemeenschap van goederen tusschen de echtgenooten te weeg.

Artikel 8. Met uitzondering van de tijdens de voltrekking van het huwelijk op naam der vrouw staande onroerende goederen, schepen, effecten, aandeelen in naamlooze vennootschappen en inschulden, is al wat niet op de in de beide volgende artikelen omschreven wijze bewezen wordt aan de vrouw toe te behooren, naar de wet het eigendom van den man.

Artikel 9. Van de aanbrengst van roerende goederen moet, in geval van geschil, blijken door een daarvan voor of bij de voltrekking van het huwelijk opgemaakte notarieele beschrijving.

Artikel 10. Ten aanzien van goederen staande huwelijk aan de vrouw opgekomen, moet, onverminderd de overschrijving der onroerende goederen ten haren name, in geval van geschil, door voldoende bescheiden ten genoegen van den rechter bewezen worden, hetzij dat zij bij erfenis, legaat of schenking verkregen zijn, hetzij dat zij voortgesproten zijn uit de belegging of wederbelegging van aan de vrouw toebehoorende gelden.

De winsten staande huwelijk aan de vrouw opge-

komen uit hare eigene goederen of haren eigenen handel, kunnen eveneens, in geval van geschil, niet anders bewezen worden dan door voldoende bescheiden ten genoegen van den rechter.

Artikel 11. De man bestuurt de goederen zijner vrouw.

Hij moet die goederen als een goed huisvader beheeren, en is voor alle verzuim in dat beheer verantwoordelijk.

Hij vermag hare onroerende goederen, zonder hare medewerking, niet te vervreemden of te bezwaren.

Brengt hij door verzuim in het beheer hare goederen in gevaar, dan kan zij door den rechter gemachtigd worden om het beheer harer goederen van den man over te nemen.

Zij wendt zich te dien einde tot den raad van justitie binnen wiens rechtsgebied haar man woonachtig is met een verzoekschrift, waarop niet kan worden beschikt dan nadat de man is gehoord, of behoorlijk zal zijn opgeroepen.

Wanneer de vrouw het verzoekschrift in de vorige alinea bedoeld, heeft ingediend, kan zij met verlof van den president van den raad van justitie hare roerende goederen doen verzegelen, beschrijven en waardeeren.

De beschikking, waarbij machtiging tot overneming van het beheer is verleend, wordt bij uittreksel aangekondigd in het officieel nieuwsblad, alsmede in een ander door den raad van justitie aan te wijzen nieuwsblad.

Tegen derden werkt de machtiging eerst van den dag, volgende op dien der aankondiging in het officieel nieuwsblad, behoudens dat de aankondiging in het aangewezen nieuwsblad aan de eerstbedoelde moet voorafgegaan of daarmede samengevallen zijn.

De vrouw, aan wie machtiging tot overneming van het beheer is verleend, kan, niettegenstaande de bepalingen van het toepasselijk verklaarde artikel 108 van het burgerlijk wetboek, van den raad van justitie eene algemeene bewilliging bekomen om over hare roerende goederen te beschikken.

De echtgenooten kunnen van de overneming van het beheer door de vrouw terugkomen, mits daarvan blijke uit eene notarieele akte. Indien zulks geschiedt, verliezen de in de zevende en negende alinea bedoelde beschikkingen hare kracht van de dagteekening dier akte. Tegen derden werkt de wederoverneming van het beheer door den man eerst nadat daarvan aankondiging zal zijn gedaan op de wijze als in de zevende alinea is bepaald, en van den in de achtste alinea aangewezen dag.

Artikel 12. De aanstaande echtgenooten mogen geen bedingen maken, waarbij van het in artikel 7 en in het eerste lid van artikel 11 bepaalde wordt afgeweken.

§ *b*. Van afstamming.

1°. *Van wettige kinderen.*

Artikel 13. De afstamming van wettige kinderen wordt, behoudens tegenbewijs, bewezen:

1°. door onafgebroken bezit van den staat van wettig kind;

2°. bij gebreke van onafgebroken bezit van staat, door alle zoodanige middelen als geschikt zijn om aan te toonen, dat degene die zich op zijne afstamming beroept, het kind is van de moeder welke hij voorgeeft te hebben.

Artikel 14. De wettigheid van een kind welks ouders beiden of een van beiden zijn overleden, kan uit hoofde van het gemis van een trouwbewijs betreffende het huwelijk zijner ouders niet worden betwist, indien die ouders openlijk als man en vrouw (hoofdvrouw) geleefd hebben.

2°. *Van natuurlijke kinderen.*

Artikel 15. Door het erkennen van een natuurlijk kind worden burgerlijke betrekkingen geboren tusschen dat kind en zijnen vader of zijne moeder.

Artikel 16. Het erkennen van een natuurlijk kind geschiedt bij eene authentieke akte, welke echter niet uitsluitend tot dat doel behoeft te zijn opgemaakt.

De bij een testament gedane erkenning blijft stand houden, niettegenstaande de herroeping van het testament.

Ten opzichte van de moeder wordt het kind, dat een onafgebroken bezit van staat van kind dier moeder heeft, geacht door haar erkend te zijn, zoo het erkend had mogen worden.

Artikel 16ª. De moeder wordt geacht in de erkenning door den vader te hebben toegestemd.

Wil zij uitdrukkelijk van hare toestemming doen blijken, dan geschiedt dit bij eene afzonderlijke authentieke akte of bij dezelfde akte waarbij de vader het kind erkent, mits de erkenning bij eene uitsluitend daartoe opgemaakte akte plaats heeft.

Alleen de moeder omtrent wie niet blijkt dat zij uitdrukkelijk in eene gedane erkenning heeft toegestemd, kan de erkenning betwisten op grond dat zij daarin niet heeft bewilligd. Zij zal evenwel met hare vordering niet ontvankelijk wezen, indien wordt aangetoond, dat het kind, waarover het geschil loopt, met haar medeweten in het bezit is van den staat van kind van dengene, die de erkenning deed.

Artikel 17. Het kind dat door den man gedurende het huwelijk bij eene ongehuwde vrouw is verwekt, mag worden erkend.

Eveneens mag worden erkend zoowel het kind waarvan eene vrouw zwanger is, als het overleden kind dat wettige afstammelingen heeft achtergelaten.

Het kind dat in bloedschande is geteeld, mag niet worden erkend.

Artikel 18. De artikelen 282, 286, 287, 288 eerste en tweede lid en 289 van het burgerlijk wetboek zijn toepasselijk, behoudens dat in artikel 282 het woord »negentien" vervangen wordt door het woord »achttien", en in artikel 289 de verwijzing naar artikel 283 vervalt.

Artikel 19. De bepalingen omtrent de afstamming van natuurlijke kinderen zijn niet toepasselijk met betrekking tot het kind, welks moeder tot de Europeesche of daarmede gelijkgestelde bevolking behoort.

3°. *Van wettiging.*

Artikel 20. Het natuurlijk kind wordt door het huwelijk zijner ouders gewettigd indien dezen het voor het aangaan des huwelijks hebben erkend of daarna nog erkennen.

Wettiging heeft tengevolge dat het kind dezelfde rechten geniet, alsof het sedert het huwelijk was geboren.

§ *c.* **Van minderjarigheid.**

Artikel 21. Minderjarigen zijn de zoodanigen, die den vollen ouderdom van een en twintig jaren niet hebben bereikt en niet vroeger in den echt zijn getreden, behoudens, wat dit laatste betreft, het geval in artikel 44 dezer ordonnantie vermeld.

De door het huwelijk verkregen meerderjarigheid wordt door de ontbinding daarvan niet verloren.

§ *d.* **Van de vaderlijke macht.**

Artikel 22. Het kind staat onder de macht zijns vaders tot zijne meerderjarigheid.

Artikel 23. Indien de vader buiten de mogelijkheid is de vaderlijke macht uit te oefenen, wordt hij door zijne wettige vrouw ten aanzien van hare kinderen vervangen.

Ten opzichte van wettige kinderen wier moeder overleden of buiten de mogelijkheid is den vader te vervangen, alsmede ten opzichte van natuurlijke erkende kinderen, voorziet de weeskamer, zoo daartoe noodzakelijkheid bestaat, overeenkomstig de artikelen 34 en 35 bij voorraad in de voogdij, welke voogdij ophoudt, zoodra de vader weder in staat is de vaderlijke macht uit te oefenen.

Artikel 24. De vader heeft het bewind over de goederen aan zijne minderjarige kinderen toebehoorende.

Het tweede en vierde lid van artikel 307 en de artikelen 308 tot en met 310 van het burgerlijk wetboek zijn toepasselijk.

Bij ontstentenis van een of meer bewindvoerders benoemt de raad van justitie van de woonplaats van het kind andere in hunne plaats.

Artikel 25. Indien de moeder krachtens rechterlijke machtiging hare eigen goederen beheert, kan zij ook over dat gedeelte harer nalatenschap, hetwelk krachtens de wet aan hare minderjarige kinderen wordt toegekend, bij uitersten wil het bewind aan een of meer bewindvoerders opdragen.

Artikel 26. Indien de vader in het beheer van de goederen zijner kinderen onbekwaamheid of ontrouw aan den dag legt of in staat van faillissement of kennelijk onvermogen verkeert, kan de raad van justitie, binnen wiens rechtsgebied hij woonachtig is, op verzoekschrift van een der bloedver-

wanten van den minderjarige tot den vierden graad ingesloten en zelfs op aanvrage van het openbaar ministerie, hem het beheer ontnemen en dit aan de weeskamer opdragen.

De raad van justitie kan op het verzoekschrift niet beschikken dan nadat de vader is gehoord of behoorlijk zal zijn opgeroepen.

Het staat aan den raad van justitie vrij om, wanneer het verzoekschrift in het eerste lid bedoeld is ingediend en daartoe dringende redenen bestaan, den vader in de uitoefening van het beheer te schorsen en daarmede voorloopig de weeskamer te belasten.

De raad van justitie geeft van deze, alsmede van de eindbeschikking, onmiddelijk kennis aan de weeskamer.

De weeskamer regelt zich bij de uitoefening van het aan haar opgedragen beheer naar de voorschriften omtrent het beheer van goederen aan minderjarigen toebehoorende.

Artikel 27. De artikelen 409, 410 en 414 van het burgerlijk wetboek zijn op den vader toepasselijk.

Artikel 28. De vader heeft het vruchtgenot van de goederen, welke aan zijne minderjarige kinderen toebehooren.

Ten opzichte van minderjarige wettige kinderen, heeft hunne moeder, na den dood des vaders, het vruchtgenot van de goederen welke hun toebehooren.

Artikel 29. De artikelen 312, 313 en 314 van het burgerlijk wetboek zijn toepasselijk.

De moeder die een tweede huwelijk aangaat of met een anderen man gaat leven, verliest het vruchtgenot.

Artikel 30. In alle de gevallen waarin het vruchtgenot gemist wordt, heeft de raad van justitie de bevoegdheid om aan den vader of de moeder, uit de inkomsten der kinderen, eene jaarlijksche uitkeering toe te leggen, ten einde gedurende hunne minderjarigheid tot hun onderhoud en opvoeding te worden besteed.

§ *e.* **Van voogdij.**

Artikel 31. De minderjarige wiens vader is overleden staat onder voogdij, behoudens hetgeen in artikel 23 tweede lid is bepaald.

Artikel 32. In iedere voogdij is slechts één voogd.

Artikel 33. Over wettige kinderen treedt als voogd op diegene, die als zoodanig door den vader is benoemd.

De moeder kan door den vader tot voogdes over hare kinderen benoemd worden.

De moeder, die, hetzij door den vader, hetzij door de weeskamer tot voogdes benoemd, de voogdij aangenomen en niet verloren heeft, mag insgelijks een voogd over hare kinderen benoemen.

De benoeming door den vader of de moeder geschiedt op de wijze als bij het tweede en derde lid van artikel 355 en bij artikel 356 van het burgerlijk wetboek is omschreven.

De benoemde voogd is tot de bij artikel 368 van het burgerlijk wetboek voorgeschreven kennisgeving aan de weeskamer verplicht, op straffe als aldaar is bepaald.

Artikel 34. Bij ontstentenis van een door den vader of door de moeder benoemden voogd, stelt de weeskamer een der bloedverwanten van den minderjarige, dien zij daartoe geschikt oordeelt en die terzelfder plaatse als de minderjarige woonachtig is, tot voogd aan.

Van de bloedverwanten komen voor eene benoeming in aanmerking: de moeder, de ooms van vaderszijde, de oudste meerderjarige broeder alsmede de grootvader en oudooms van vaderszijde van den minderjarige.

Indien de weeskamer geen voogd kan benoemen, neemt zij zelve de voogdij op zich.

Artikel 35. De door den vader over zijne wettige kinderen benoemde voogd is van rechtswege voogd over zijne natuurlijke erkende kinderen, tenzij hij over deze laatste een afzonderlijken voogd, of wel over de wettige kinderen hunne moeder tot voogdes heeft benoemd.

De door de weeskamer over de wettige kinderen des vaders benoemde voogd is van rechtswege voogd over diens natuurlijke erkende kinderen, tenzij de moeder tot voogdes is benoemd of de weeskamer verklaart de voogdij over de natuurlijke erkende kinderen aan zich te houden.

Over natuurlijke erkende kinderen voor wie geen voogd benoemd is of van rechtswege optreedt, als-

mede over natuurlijke niet erkende kinderen oefent de weeskamer de voogdij uit.

Artikel 36. De weeskamer zal, naar aanleiding van het krachtens de volgende alinea's te verleenen verlof, onderzoeken of doen onderzoeken of een voogdij ontstaan dan wel opengevallen is, ten einde ten spoedigste de vereischte maatregelen te kunnen nemen.

Binnen een afstand van tien palen van den zetel eener weeskamer, mag geene begraving van een Chineesch lijk geschieden zonder het schriftelijk verlof dier kamer (vrij van zegel en kosteloos af te geven).

Moet de begraving geschieden op grooteren afstand, doch binnen tien palen van de plaats waar een agent eener weeskamer gevestigd is, dan wordt het verlof door dien agent afgegeven.

Moet de begraving geschieden op meer dan tien palen afstands zoowel van den zetel eener weeskamer als van de plaats waar een agent gevestigd is, dan wordt het verlof afgegeven door het ter plaatse aanwezige natiehoofd dat het hoogst in rang is, of, bij ontstentenis ook van zoodanig hoofd, van het ter plaatse aanwezige het hoogst in rang zijnd Inlandsch hoofd.

De Chineesche en Inlandsche hoofden geven van een door hen verleend verlof onverwijld kennis aan de weeskamer of den agent, die het dichtst bij is.

Hij die bevoegd is het hierbedoelde verlof te verleenen, zal daartoe niet overgaan, dan nadat hij zich, indien hij zulks noodig acht, van het overlijden zal hebben verzekerd.

Buiten het geval dat eene vroegere begraving door

de politie mocht zijn toegelaten of bevolen, zal het verlof niet vroeger verleend worden dan twaalf uren na het overlijden.

Wanneer er teekenen of aanduidingen van eenen geweldigen dood aanwezig zijn, of andere omstandigheden bestaan, die reden geven om dien te vermoeden, zal de begraving niet mogen geschieden, dan nadat het lijk gerechtelijk zal zijn geschouwd.

Artikel 37. Wanneer de voogdij ontstaat of openvalt, en dan in afwachting dat door den benoemden of te benoemen voogd de voogdij wordt aanvaard, wanneer de benoemde voogd weigerachtig of in gebreke is de voogdij uit te oefenen, of wanneer hij daartoe buiten staat geraakt, is de weeskamer (in het voorlaatste geval onder verantwoordelijkheid van den voogd) met de voorloopige waarneming der voogdij belast in voege als bij de artikelen 55 en 56 harer instructie is voorgeschreven, behoudens dat de in het tweede lid van artikel 55 bedoelde summiere rekening en verantwoording vervalt, indien de weeskamer zelve definitief de voogdij op zich neemt.

De voogdij wordt aanvaard zoodra de voogd van zijne benoeming kennis draagt.

Artikel 38. Een ieder behalve de moeder is verplicht de voogdij aan te nemen.

Niettemin kan de benoemde voogd zich van de voogdij verschoonen in de gevallen bij artikel 377 van het burgerlijk wetboek sub 4 tot en met 8 vermeld, met dien verstande, dat de voogdij over de kinderen van denzelfden vader als ééne voogdij

wordt aangemerkt en dat sub 8e het woord »wettige" vervalt.

Hij wendt zich te dien einde uiterlijk binnen den tijd van acht dagen nadat hij van zijne benoeming kennis draagt met een verzoekschrift en te zijnen koste tot de weeskamer.

Indien de weeskamer de door hem voorgedragen reden van verschooning verwerpt, kan hij zich, doch uiterlijk binnen acht dagen nadat hij van het besluit der weeskamer kennis draagt, tot den raad van justitie wenden, die buiten vorm van proces en zonder hoogere voorziening dienaangaande beslist.

De raad van justitie geeft van zijne beslissing onmiddelijk kennis aan de weeskamer.

Niettegenstaande het aanvoeren van redenen van verschooning, is de voogd verplicht bij voorraad de voogdij waar te nemen, totdat deswege definitievelijk zal zijn beslist.

Artikel 39. Tot de voogdij zijn onbevoegd de personen in artikel 379 van het burgerlijk wetboek genoemd, met dien verstande dat sub 3e in plaats van »de moeder" gelezen wordt »de wettige moeder".

Artikel 40. Artikel 380 van het burgerlijk wetboek is toepasselijk.

De afzetting van een voogd geschiedt door den raad van justitie binnen wiens rechtsgebied de voogd woonachtig is op verzoekschrift van de weeskamer, van de bloedverwanten of aangehuwden van den minderjarige tot den vierden graad ingesloten, en zelfs op aanvrage van het openbaar ministerie.

De raad van justitie kan op het verzoekschrift niet beschikken, dan nadat de voogd is gehoord of behoorlijk opgeroepen, alsmede de weeskamer, indien deze niet zelve de afzetting heeft verzocht.

Het staat aan den raad van justitie vrij om, wanneer het verzoekschrift in de voorlaatste alinea bedoeld is ingediend en daartoe dringende redenen bestaan, den voogd in de uitoefening van zijne werkzaamheden te schorsen en daarmede voorloopig de weeskamer te belasten.

De raad van justitie geeft van deze, alsmede van de eindbeschikking, onmiddelijk kennis aan de weeskamer, tenzij deze zelve de afzetting heeft verzocht.

Artikel 41. De moeder-voogdes die een tweede huwelijk aangaat of met een anderen man gaat leven, verliest van rechtswege de voogdij.

Artikel 42. Indien tengevolge van de beschikkingen van de weeskamer of van den raad van justitie in de artikelen 38 en 40 dezer ordonnantie of in artikel 20 der overgangsbepalingen bedoeld, of om welke andere reden ook, de voogdij openvalt, voorziet de weeskamer op de gewone wijze in de voogdij.

Artikel 43. De voogd zal voor den persoon van den minderjarige zorg dragen en hem in burgerlijke handelingen vertegenwoordigen.

Zoolang echter de moeder, die geen voogdes is, ongehuwd blijft en niet met een anderen man gaat leven, bepaalt zich de voogdij over hare wettige

kinderen tot het bestuur van hun vermogen en bunne vertegenwoordiging in burgerlijke handelingen waarbij hun vermogen betrokken is.

Artikel 44. Het door een minderjarige gesloten huwelijk maakt geen einde aan het door de weeskamer over zijn goederen gevoerd beheer, indien de weeskamer in dat huwelijk niet heeft toegestemd.

§ *f.* Van adoptie.

Artikel 45. Adoptie mag geschieden:

1°. door gehuwde lieden gezamenlijk, indien de man geen wettigen zoon heeft;

2°. door den man na de ontbinding van zijn huwelijk, indien hij geen wettigen zoon heeft;

3°. door de weduwe (tenzij zij met een anderen man gaat leven), indien haar overleden echtgenoot geen wettigen zoon heeft achtergelaten en ook geen zoon heeft geadopteerd.

Artikel 46. Adoptie mag slechts eens geschieden. Deze regel lijdt uitzondering voor het geval dat het geadopteerde kind is overleden en geen wettige zoon bestaat, als wanneer op nieuw een zoon mag worden geadopteerd.

Artikel 47. Geadopteerd mogen worden ongehuwde kinderlooze personen van het mannelijk geslacht en tot de Chineesche bevolking behoorende.

Hij die een zoon geadopteerd heeft mag dien op zijne beurt niet weder in adoptie geven.

Artikel 48. De aan te nemen zoon moet minstens achttien jaren jonger zijn dan de vader die hem adopteert.

De adoptie tusschen bloedverwanten (wettige of natuurlijke) behoort aldus te geschieden, dat de geadopteerde na de adoptie tot den gemeenschappelijken stamvader in denzelfden graad blijft staan als voor de adoptie.

Artikel 49. Tot de adoptie wordt voorts vereischt:

1e. de toestemming van de personen die adopteeren;

2e. de toestemming van de ouders van den te adopteeren persoon of, bij vooroverlijden van een hunner, van den langstlevende;

indien echter de moeder de langstlevende is en zij tot een tweede huwelijk is overgegaan of met een anderen man is gaan leven, alsmede ingeval de beide ouders van het te adopteeren kind zijn overleden, wordt, indien dit laatste minderjarig is, de toestemming van den voogd en van de weeskamer vereischt;

3e. de toestemming van den te adopteeren persoon, indien deze den ouderdom van achttien jaren heeft bereikt;

4e. indien de weduwe adopteert: de toestemming van de meerderjarige broeders en den vader van den overleden echtgenoot voorzoover deze in Nederlandsch-Indië gevestigd zijn, of, indien deze allen ontbreken, van twee der naaste in Nederlandsch-Indië gevestigde meerderjarige mannelijke bloedverwanten van vaderszijde van den overleden echtgenoot tot den vierden graad ingesloten;

indien echter de toestemming van een of meer der in de vorige alinea bedoelde personen, mits niet zijnde de vader of de voogd van den te adopteeren persoon, niet verkregen wordt, alsmede in geval de vereischte bloedverwanten in Nederlandsch-Indië niet aanwezig zijn, kan de weduwe zich met een verzoekschrift tot den raad van justitie harer woonplaats wenden, ten einde gemachtigd te worden om tot de voorgenomen adoptie te mogen overgaan;

de raad van justitie beslist op het gedaan verzoek buiten vorm van proces en zonder hoogere voorziening, na verhoor of behoorlijke oproeping van de personen wier toestemming wordt vereischt en van zoodanige andere als noodig zal voorkomen;

van de verkregen rechterlijke machtiging wordt in de akte van adoptie melding gemaakt.

Artikel 50. Adoptie kan alleen bij notariëele akte geschieden.

Partijen verschijnen in persoon voor den notaris of bij eenen bijzonderen bij notariëele akte gevolmachtigde.

De personen sub 4 van het vorig artikel bedoeld (behalve diegene van hen die als vader of voogd den te adopteeren persoon in adoptie geeft) kunnen, gezamenlijk of elk afzonderlijk, hunne toestemming ook bij eene notariëele akte geven, in welk geval van die akte in de akte van adoptie wordt melding gemaakt.

Artikel 51. Indien gehuwde lieden een zoon

adopteeren, heeft deze gelijke rechten en verplichtingen als ware hij uit hun huwelijk geboren.

Indien de man na de ontbinding van zijn huwelijk een zoon adopteert, heeft deze alleen ten opzichte van zijn adoptief vader en diens bloed- en aanverwanten gelijke rechten en verplichtingen als een wettige zoon.

Indien de weduwe een zoon adopteert, heeft deze gelijke rechten en verplichtingen als ware hij uit haar huwelijk met den overledene geboren.

Hij erft, of deelt mede in de nalatenschap van den overledene voorzoover daarover niet bij uitersten wil is beschikt, doch alleen in geval de adoptie binnen zes maanden na het overlijden is tot stand gekomen of binnen een maand nadat de machtiging tot adoptie van den raad van justitie is verkregen, mits in dit laatste geval de weduwe binnen den bedoelden termijn van zes maanden het daartoe strekkend verzoekschrift heeft ingediend.

Artikel 52. Indien de weduwe van haar voornemen om een zoon te adopteeren aan de weeskamer kennis geeft, is deze verplicht om alle noodige en dringende maatregelen in het werk te stellen, welke vereischt worden tot het behoud en het beheer der goederen, welke aan den te adopteeren persoon zullen toebehooren, indien de adoptie overeenkomstig het vierde lid van artikel 51 tot stand komt.

Indien de adoptie overeenkomstig het vierde lid van artikel 51 tot stand is gekomen, of de termijn van zes maanden verstreken is zonder dat adoptie heeft plaats gegrepen en zonder dat een verzoek

om machtiging daartoe bij den raad van justitie aanhangig is, dan wel indien de verzochte machtiging door den raad van justitie is geweigerd, doet de weeskamer rekening en verantwoording aan wien zulks behoort, tenzij zij zelve als voogdes van het geadopteerde kind optreedt.

Artikel 53. Door de adoptie vervalt alle rechtsbetrekking tusschen de ouders of hunne bloed- en aanverwanten en het in adoptie overgegeven kind, behalve ten aanzien van:

a. de verboden graden van bloed- en aanverwantschap bij huwelijk;
b. de op de natuurlijke afstamming gegronde bepalingen in het strafrecht;
c. de bevoegdheid tot gijzeling;
d. het getuigenbewijs;
e. de bevoegdheid tot het optreden als getuige bij het opmaken van akten.

Artikel 54. Door de adoptie worden geene rechtsbetrekkingen geboren tusschen de ouders of hunne bloed- en aanverwanten en de adoptieve ouders of hunne bloed- en aanverwanten.

Artikel 55. Adoptie, eenmaal tot stand gekomen, kan niet door onderlinge overeenstemming te niet gedaan worden.

§ *g*. Van het hooren van bloed- en aanverwanten.

Artikel 56. Indien de raad van justitie het hooren

van bloed- of aanverwanten noodig oordeelt, zijn de artikelen 333 en 334 van het burgerlijk wetboek toepasselijk, ook dan, wanneer het verhoor niet geschiedt naar aanleiding van toepasselijk verklaarde artikelen van dat wetboek.

§ *h*. Betreffende koopmansboeken, kongsies en handelspapier.

Artikel 57. Wanneer het dagboek van den Chineeschen koopman, of ook zoodanige andere boeken, als bij diens landaard in den koophandel gebruikelijk zijn, niet geheel regelmatig mochten zijn gehouden, kunnen dezelve echter, des noods met eede gesterkt, of door den dood bekrachtigd, voor het bewijs in zoodanige aanmerking genomen worden als de rechter in gemoede vermeenen zal te behooren.

Hierbij moet voornamelijk gelet worden op den aard, het gewicht en de uitgebreidheid van den handel, in deze boeken omschreven; en of de bevondene verzuimen of onregelmatigheden de blijken dragen van eenvoudige onkunde en alle vermoeden van kwade trouw uitsluiten.

Artikel 58. Behoudens de toepasselijkheid van de voor naamlooze vennootschappen van koophandel vastgestelde bepalingen, zijn vereenigingen van Chineezen tot het onder eene gemeenschappelijke benaming (kongsibenaming) uitoefenen van daden van koophandel, onderworpen aan de voorschriften van de tweede afdeeling van den derden titel van het eerste boek van het wetboek van koophandel.

De kongsibenaming wordt als firma beschouwd.

Artikel 59. Wisselbrieven, orderbriefjes, assignatiën, kassierspapier en ander papier aan toonder, zoomede de daarop gestelde acceptatiën en endossementen, worden, indien de onderteekenaar een Chinees is, en indien belanghebbenden zulks verlangen, voorzien van de verklaring van eenen notaris of anderen door den Gouverneur-Generaal daartoe gemachtigden Europeeschen beambte, waaruit blijkt dat die ambtenaar den onderteekenaar kent, dat de inhoud der akte aan laatstgemelden duidelijk is voorgehouden en dat daarna de onderteekening in tegenwoordigheid van dien ambtenaar heeft plaats gehad.

Avril

Overgangsbepalingen.

Artikel 60. Het in de artikelen 2 en volgende dezer ordonnantie bedoelde trouwbewijs kan op de aldaar vermelde wijze eveneens worden afgegeven voor huwelijken, die vóór de inwerkingtreding dezer ordonnantie zijn aangegaan, doch waarvoor geen consent van de boedelkamer is afgegeven.

Artikel 61. De bepalingen omtrent de afstamming van natuurlijke kinderen zullen, voorzooveel betreft kinderen die vóór de inwerkingtreding dezer ordonnantie geboren zijn, aanvangen te gelden een jaar na die inwerkingtreding, tenzij hun vader voor dien tijd is overleden of door overmacht tot de vereischte erkenning bij akte buiten staat is geraakt.

Artikel 62. De bemoeiingen van de wees- en boedelkamers met Chineezen en hunne boedels, vóór

de inwerkingtreding dezer ordonnantie krachtens de destijds bestaande wettelijke voorschriften aangevangen, worden door deze colleges op denzelfden voet voortgezet en ten einde gebracht.

Die bemoeiing vervalt echter in die gevallen, waarin die volgens deze ordonnantie is uitgesloten.

Artikel 63. Op het tijdstip van de inwerkingtreding dezer ordonnantie, vervallen voor Chineezen de vroeger te hunnen aanzien uitgevaardigde wettelijke regelingen betrekkelijk het burgerlijk en handelsrecht.

Slotbepalingen.

Artikel 64. Deze ordonnantie geldt voor de eilanden Java en Madoera, het Gouvernement Sumatra's Westkust, de residentie Benkoelen, het Gouvernement Celebes en Onderhoorigheden, de residenties Timor, Amboina, Menado en Ternate.

Artikel 65. Het Koninklijk besluit van den . . .
. . . .
en deze ordonnantie treden in werking op. . . . . .
. . . .

In naam van Hare Majesteit WILHELMINA, bij de gratie Gods, Koningin der Nederlanden, Prinses van Oranje-Nassau, enz., enz., enz.

Wij EMMA, Koningin-Weduwe, Regentes van het Koninkrijk;

Op de voordracht van den Minister van Koloniën van . . . ;

Den Raad van State gehoord (advies van . . . .);

Hebben goedgevonden en verstaan:

Te bepalen als volgt:

Artikel 1. **In de eerste alinea nummer 1 zoowel van artikel 108 als van artikel 124 van het reglement op de rechterlijke organisatie en het beleid der justitie in Nederlandsch-Indië, worden de woorden:**

»tegen Europeanen $\frac{\text{of}}{\text{en}}$ daarmede gelijkgestelde personen", vervangen door de woorden:

»tegen Europeanen of met dezen gelijkgestelde personen en tegen Chineezen".

Toelichting.

De tweede alinea van artikel 108 behoeft geen wijziging te ondergaan. Het voorschrift is alleen gemaakt om te voorkomen, dat Europeanen, in gevallen van connexiteit met Inlanders, voor den landraad als hoogeren rechter dan de residentierechter zouden moeten verschijnen. Ten opzichte van Chineezen bestaat daartegen, zoo het geval in foro civili al voorkomt, geen bezwaar.

De wijziging van artikel 124 voormeld is alleen verbindend voor Java en Madoera.

Volgens het Koninklijk besluit opgenomen in Stbl. 1893 n°. 160, zou de aanvulling van art. 124 Recht. Org. ook verbindend zijn voor de residenties: Banka, Riouw, Oostkust van Sumatra, Palembang, Lampongsche Districten, Westerafdeeling en Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo, Bali en Lombok en voor de assistent-residentie Billiton, alle deelen van het grondgebied, waar thans de Europeesche wetgeving op Chineezen niet toepasselijk is verklaard.

Artikel 2. In nummer 1 van:

a. artikel 28 van het reglement op het rechtswezen in het gouvernement Celebes en Onderhoorigheden, Stbl. 1882 n°. 22,

b. artikel 19 van dat in de residentie Timor, Stbl. 1882 n°. 26,

c. de artikelen 31 en 32 van dat in de residentie Menado, Stbl. 1882 n°. 27 jct° Stbl. 1891 n°. 93,

d. artikel 27 van dat in de residentie Amboina, Stbl. 1882 n°. 29 jct° Stbl. 1891 n°. 94,

e. artikel 21 van dat in de residentie Ternate, Stbl. 1882 n°. 32, worden de woorden: »tegen Europeanen of met dezen gelijkgestelde personen, alsmede" / en , vervangen door de woorden:

Nu geen burgerlijke stand voor Chineezen wordt ingevoerd, bestaat er geen enkel bezwaar tegen, om de nieuwe bepalingen te doen gelden op al die deelen van den archipel, waarvoor thans Stbl. 1855 n°. 79 toepasselijk is.

Het reglement op het rechtswezen in het Gouvernement Sumatra's Westkust behoeft geen wijziging te ondergaan, immers volgens de artikelen 26 en 36 van dat reglement zijn reeds alle burgerlijke vorderingen tegen *Oosterlingen*, niet behoorende tot de eigenlijk gezegde Inlandsche bevolking van Sumatra ingesteld, aan de kennisneming van de Europeesche rechtbanken onderworpen.

»tegen Europeanen of met dezen gelijkgestelde personen en tegen Chineezen, gelijk mede".

Littera *a* van artikel 40 van het reglement op het rechtswezen in het gouvernement Celebes en Onderhoorigheden, Stbl. 1882 nº. 22 wordt gelezen, als volgt:

a. tegen Europeanen of met dezen gelijkgestelde personen en tegen Chineezen.

De Minister van Koloniën enz.

WIJZIGING V/H REGLEMENT
DER RECHT ORG.
ONTWERP B.

Artikel 1. Tusschen nummers 1 en 2 van artikel 108 van het reglement op de rechterlijke organisatie en het beleid der justitie in Nederlandsch-Indië, wordt een nieuw nummer ingelascht, luidende:

1ª. over alle zoodanige burgerlijke rechtsvorderingen als sub 1 genoemd door wien ook ingesteld tegen Chineezen en gegrond op algemeene verordeningen.

Artikel 2. *a.* De aanhef van artikel 124 van genoemd reglement wordt gelezen, als volgt:

Met uitzondering der zaken, bij artikel 108 nos. 1 en 1ª aan de residenten opgedragen, en der gevallen voorzien in artikel 159, nemen de raden van justitie in eersten aanleg kennis:

b. Aan dat artikel wordt een nieuw nummer toegevoegd, luidende:

3°. van alle burgerlijke rechtsvorderingen ingesteld tegen Chineezen en gegrond op algemeene verordeningen.

Artikel 3. In artikel 133 van het reglement op de burgerlijke rechtsvordering voor de raden van justitie op Java en het hooggerechtshof van Nederlandsch-Indië, wordt voor: »artikel 108, nommer 1", gelezen: »artikel 108, nummers 1 en 1a".

Artikel 4. De wijzigingen in de artikelen 2 en 3 omschreven, zijn alleen verbindend voor Java en Madoera.

Artikel 5. *a.* Tusschen nummers 1 en 2 van:

artikel 28 van het reglement op het rechtswezen in het Gouvernement Celebes en Onderhoorigheden, Stbl. 1882 n°. 22,

artikel 19 van dat in de residentie Timor, Stbl. 1882 n°. 26,

artikel 32 van dat in de residentie Menado, Stbl. 1882 n°. 27 jct°. Stbl. 1891 n°. 93,

artikel 21 van dat in de residentie Ternate, Stbl. 1882 n°. 32,

wordt een nieuw nummer ingelascht, luidende:

1a. over alle zoodanige burgerlijke rechtsvorderingen als sub 1 genoemd ingesteld tegen Chi-

neezen en gegrond op algemeene verordeningen.

b. In de tweede alinea van de gelijkluidende artikelen 29, 22, 32ª en 22 voorkomende in de sub *a* genoemde reglementen, worden de woorden: »in die, vermeld onder nº. 1", vervangen door de woorden: »in die, vermeld onder nºˢ. 1 en 1ª".

c. Aan artikel 40 van het reglement op het rechtswezen in het Gouvernement Celebes en Onderhoorigheden, Stbl. 1882 nº. 22, wordt een derde lid toegevoegd, luidende:

c. tegen Chineezen, voorzooveel die rechtsvorderingen gegrond zijn op algemeene verordeningen.

Artikel 6. *a.* Tusschen nummers 3 en 4 van:

artikel 31 van het reglement op het rechtswezen in de residentie Menado, Stbl. 1882 nº. 27 jctº. Stbl. 1891 nº. 93, en

artikel 27 van dat in de residentie Amboina, Stbl. 1882 nº. 29 jctº. Stbl. 1891 nº. 94,

wordt een nieuw nummer ingelascht, luidende:

3ª. over alle burgerlijke rechts-

vorderingen in de drie voorgaande nummers nader aangeduid, ingesteld tegen Chineezen en gegrond op algemeene verordeningen.

b. De aanhef van de slotalinea van de artikelen 31 en 27 voornoemd wordt gelezen, als volgt:

»Indien een geding, hetwelk ingevolge de nummers 1 en 3, alsmede ingevolge 1 en 3 in verband met 3ª van dit artikel enz.".

c. Aan de gelijkluidende artikelen 31ª en 31 van de sub *a* genoemde reglementen wordt een derde nummer toegevoegd, luidende:

3°. aan den raad van justitie te Makassar of aan het hooggerechtshof in die, vermeld onder n°. 3ª, al naarmate de vordering behoort tot de sub 1 en 3 (en dan wanneer de waarde in geschil meer bedraagt dan *f* 250), of tot de sub 2 bedoelde.

TOELICHTING OP DE ORDONNANTIE.

EERSTE HOOFDSTUK.

AANWIJZING VAN DE GEDEELTEN DER EUROPEESCHE WETGEVING BETREFFENDE HET BURGERLIJK EN HANDELSRECHT WELKE, GEWIJZIGD OF ONGEWIJZIGD, OP CHINEEZEN ZIJN TOEPASSELIJK VERKLAARD.

Artikel I. »Op Chineezen". Dit ontwerp bevat geene bepalingen, welke aan eene toepasselijkverklaring daarvan ook op die gewesten buiten Java en Madoera, waarvoor thans Stbl. 1855 n°. 79 geldt, in den weg staan. Vandaar dat enkel gesproken wordt van Chineezen, zonder plaatsbepaling, terwijl aan het slot der ordonnantie vermeld wordt voor welke gedeelten van den archipel zij gelden zal.

»Hetzij gevestigd hetzij tijdelijk aanwezig". Deze woorden komen in den aanhef van artikel I van Stbl. 1855 n°. 79 niet voor, wel in art. I van Stbl. 1892 n°. 238. Toch moet voor Stbl. 1855 n°. 79, dat in art. 1 in het algemeen spreekt van vreemde oosterlingen, hetzelfde worden aangenomen. In het arrest van het hooggerechtshof van 19 Januari 1888 (tijdschr. het R. in N.-In. dl. L, bl. 169) wordt dan ook overwogen dat de elders (waar de ordonnantie van 1855 niet geldt) gedomicilieerde vreemde oosterling, wanneer hij zich op Java ophoudt, aan de algemeene daar voor vreemde oosterlingen geldende wet (nl. gemelde ordonnantie) onderworpen is. De raad van justitie te Soerabaja

(vonnis van 12 April 1893, W. n°. 1561) besliste echter, dat met »vreemde oosterlingen" in den aanhef van artikel 1 van Stbl. 1855 n°. 79 bedoeld zijn de *met ter woon* op Java en Madoera gevestigde vreemde oosterlingen, een leer die o. a. tengevolge heeft, dat wanneer een te Banjermassin gevestigde Chinees tijdelijk op Java vertoeft, daar handelt en verbintenissen aangaat, artikel 310 reglement op de Burg. rechtsv. ten zijnen opzichte niet geldt en vorderingen ter zake voormeld tegen hem ingesteld, voor den landraad te Banjermassin moeten gebracht worden. Dat het in het ontwerp aangenomen stelsel tot ongerijmdheden zou leiden, gelijk in het gemelde vonnis beweerd wordt, wanneer de tijdelijk hier aanwezige doch te Banjermassin gevestigde Chinees hier failliet verklaard wordt, kan niet worden ingezien. Het vonnis van failliet-verklaring zal toch ook te Banjermassin kunnen worden ten uitvoer gelegd (art. 435 Reglement Burg. rechtsv.) en teweeg brengen, dat bijzondere vervolgingen van te Banjermassin gevestigde crediteuren, door het algemeen beslag van het faillissement niet ontvankelijk zijn.

»Zijn toepasselijk". Artikel I van Stbl. 1855 n°. 79 verklaart toepasselijk het burgerlijk wetboek met uitzondering *van al hetgeen betrekking heeft tot* enz. Bekend is het dat de jurisprudentie (zie de inleiding op het ontwerp Koninkl. besluit tot wijziging der rechterl. organis.) op grond der cursief gestelde woorden aanneemt, dat niet slechts de in de ordonnantie opgenoemde onderwerpen van de toepasselijkverklaring zijn uitgesloten, maar ook de elders in het burgerlijk wetboek verspreide wetsbepalingen, die met die onderwerpen in verband staan, ofschoon ze onder toepasselijk verklaarde deelen van het wetboek zijn opgenomen. Artikel 1 van St. 1892 n°. 238 gaat op omgekeerde wijze te werk. Het noemt op, niet, wat niet toepasselijk is, maar hetgeen wel toepasselijk is. In werkelijkheid echter volgt het hetzelfde stelsel als Stbl. 1855 n°. 79. Immers de aanwijzing van hetgeen toepasselijk is geschiedt bij

onderwerpen, en toepasselijk is al hetgeen die onderwerpen *betreft* (art. 1 I.). Dit opent de mogelijkheid voor het ontstaan eener jurisprudentie, die de toepasselijkheid van niet toepasselijk verklaarde artikelen aanneemt, omdat zij met toepasselijk verklaarde onderwerpen in verband staan. In dit ontwerp is hetgeen van de Europeesche wetgeving toepasselijk is, zóódanig gepreciseerd, dat twijfel onmogelijk is. De aanwijzing van hetgeen toepasselijk is, geschiedt niet bij onderwerpen, maar bij titels en artikels, en waar artikelen met niet toepasselijk verklaarde gedeelten verband houden, zijn ze gewijzigd of van de toepasselijkverklaring uitgesloten. Alleen op deze wijze wordt rechtszekerheid verkregen. Want nu behoeft men niet bij redeneering te gaan opmaken wat eigenlijk toepasselijk is, maar kan men dit met een oogopslag uit de wet lezen. Deze wijze van bewerking maakt het ook mogelijk om de toepasselijk verklaarde, waar noodig gewijzigde, artikelen benevens de onder het tweede hoofdstuk vermelde bijzondere bepalingen, deze laatste gerangschikt voor zoover ze bij in het burgerlijk wetboek behandelde onderwerpen behooren of daarvoor in de plaats treden, achter elkander af te drukken, waardoor een voor Chineezen gewijzigd burgerlijk wetboek verkregen wordt.

Littera b. Vergel. hierbij de inleiding getiteld: de rechtstoestand der vrouw II, en de artikelen 11 en 12 met hun toelichting.

1°. »al beheert zij hare goederen", nl. in het geval dat de vrouw met machtiging van den rechter het beheer harer goederen van den man heeft overgenomen.

2°. »of zonder door dezen te worden vertegenwoordigd". De man is volgens het burgerlijk wetboek niet enkel bevoegd om zijn vrouw in rechte bijstand te verleenen, maar hij kan ook aldaar voor haar verschijnen. Dit laatste is uitgedrukt in het niet over-

genomen tweede lid van artikel 105 Burg. wetb. en moet dus, als volkomen in overeenstemming met Chineesche begrippen, in het wel overgenomen artikel worden ingelascht.

3e. In het Chineesche recht is het juister te spreken van »verstooting der vrouw", dan van echtscheiding, een woord dat zoowel het optreden van de vrouw als van den man omvat. De Ta' Tsing Lu Li sluit zich (gelijk in menig ander opzicht) ten deze aan bij hetgeen geacht wordt van algemeene bekendheid te zijn. Straf wordt bedreigd tegen den man, die zijn vrouw verstoot zonder dat een der zeven redenen van verstooting aanwezig is. Eveneens wordt straf bedreigd tegen den man die zijn vrouw verstoot, tegen wie wel is waar een reden van verstooting kan aangevoerd worden, doch te wier aanzien een der drie gevallen bestaat, welke de bevoegdheid tot verstooting der vrouw uitsluiten (behalve wanneer de vrouw zich schuldig heeft gemaakt aan overspel).

De zeven redenen van verstooting, welke geacht worden evenzoo vele gebreken der vrouw op te leveren, worden in de wet niet genoemd, doch worden gerekend bekend te zijn. Zij zijn: onvruchtbaarheid der vrouw, wulpschheid, gebrek aan zorg (eerbied) voor haar schoonouders, kwaadsprekendheid, diefachtigheid, jaloezie, boosaardige ziekte ([1]). De bedoelde drie gevallen (eveneens niet in de wet genoemd), welke de bevoegdheid uitsluiten om de vrouw op grond van een of meer der vermelde gebreken te verstooten, zijn de volgende: 1e. Wanneer de vrouw met haar man den driejarigen rouw voor een harer schoonouders gedragen heeft; 2e. wanneer de man, arm ten

([1]) Ten aanzien van kwaadsprekendheid en jaloezie, heeft men te denken aan de omstandigheid dat in China de bijwijven veelal in hetzelfde huis wonen als waarin de man en de hoofdvrouw te zamen leven, hetgeen in Indië eveneens voorkomt. »Diefachtigheid" wijst op een specifiek Chineeschen toestand, nl. op een bij elkander levende familie met ééne algemeene kas, en het onttrekken door de vrouw aan die kas hetgeen daarin behoorde te vloeien, bijv. om haar eigen familie te bevoordeelen. Openbaart »wulpschheid" zich in overspel, dan heeft de man, die zijn vrouw in flagranti betrapt, het recht haar te dooden. Volgens den heer YOUNG komt het weinig voor dat kinderloosheid of boosaardige ziekte tot verstooting der vrouw aanleiding geeft.

tijde dat het huwelijk voltrokken werd, zoodat de vrouw zijn armoede gedeeld heeft, naderhand tot welstand is geraakt; 3e. wanneer de vrouw niemand heeft, bij wien zij een tehuis zou kunnen vinden.

Behalve de opgenoemde zeven redenen die doelen op minder goede eigenschappen der vrouw, zijn er nog twee gevallen waarin de man de vrouw mag verstooten, t. w.: 1e. wanneer de vrouw den man slagen toebrengt; 2e. wanneer zij hem kwaadwillig verlaat. (vgl. YOUNG, tijdsch. Ind. Taal, land- en Volkenk. dl. XXXVIII bl. 116 vgl., 180 en 181, VON MÖLLENDORFF bl. 16 en 17). Dat de vrouw eveneens recht zou hebben om tegen den man wegens bepaalde handelingen of gebreken zijnerzijds echtscheiding te verzoeken, daarvan spreekt de wet niet. De heer YOUNG zegt dan ook (bl. 118): »Men merke op, dat bij de Chineezen aan wederkeerigheid niet gedacht mag worden. De vrouw, zegt een commentaar van de wet, moet den man volgen; de man kan de vrouw verwijderen, de vrouw kan den man niet verlaten". En VON MÖLLENDORFF (bl. 17) schrijft: »Nothing is to be found in the Chinese laws regarding any offence on the part of the husband which gives to the wife the right to enter an action for divorce". Deze schrijver noemt echter de »maxima capitis deminutio" niet slechts van de vrouw, maar ook van den man, als grond tot ontbinding van het huwelijk. Wij hebben hier klaarblijkelijk te denken aan hen die tot een zware straf veroordeeld worden (bv. levenslange verbanning naar de grenzen), en zou dus veroordeeling van den man (1) der vrouw aanleiding kunnen geven om ontbinding van het huwelijk te vragen, evenals veroordeeling tot een onteerende straf ook ten onzent een reden tot echtscheiding oplevert. Behalve dit geval, de burgerlijke dood, die evenals de natuurlijke dood feitelijk het huwelijk ontbindt, is er nog een geval waarin feitelijk het huwelijk ophoudt te bestaan,

(1) Dat in Ned.-Indië de Chineesche vrouw om deze reden niet altijd echtscheiding vraagt, kan blijken uit een vonnis van den raad van justitie te Batavia van 27 Nov. 1891 (W 1502), waarin een Chineesche vrouw optreedt als curatrice over de goederen van haren tot dwangarbeid in den ketting veroordeelden echtgenoot.

t. w. wanneer de man de vrouw verlaat. Heeft deze toestand drie jaren voortgeduurd, dan mag de vrouw van den magistraat vergunning vragen om een nieuw huwelijk aan te gaan, hetgeen, zoo verlof verkregen wordt, de ontbinding van het eerste huwelijk in zich sluit.

Behalve dat de Ta' Tsing Lu Li ontbinding van het huwelijk met onderling goedvinden der echtgenooten toestaat, kent dit wetboek talrijke gevallen, waarin het huwelijk nietig is (bv. huwelijken gesloten tusschen verwanten in den verboden graad), hetgeen dan tot nietigverklaring door den magistraat kan aanleiding geven. Onder deze gevallen zijn er, waaromtrent het zich zeer goed denken laat dat de vrouw zelf het initiatief neemt om nietigverklaring van het huwelijk te vragen, bv. wanneer de vrouw een huwelijk gesloten hebbende, bemerkt dat haar man reeds gehuwd was; wanneer een weduwe, die ongetrouwd wilde blijven, tot een tweede huwelijk gedwongen is (vgl. Young, t. a. p. bl. 150, 151, 159). Moge het bovenstaande motiveeren waarom in stede van de beperkte uitdrukking »echtscheiding", meer algemeen gesproken wordt van »ontbinding en nietigverklaring van het huwelijk", het feit dat de vrouw zich te dier zake hier in Indië zal hebben te wenden tot de Chineesche raden of hoofden, aan wie van oudsher bemoeienis in cas van ontbinding van huwelijk is toegekend, motiveert dat hier het woord »rechtsvordering" (art. 111² Burg. Wetb.) minder eigenaardig, doch »optreden" beter gekozen schijnt.

4°. Bij absolute uitsluiting van gemeenschap van goederen, gelijk in dit ontwerp is aangenomen, zijn de goederen van den eenen echtgenoot niet aansprakelijk voor de schulden van den andere. En het feit dat de man tot den handel zijner vrouw zijn toestemming heeft gegeven, maakt hem niet aansprakelijk voor hare handelingen, evenmin als hij het is door andere daden der vrouw waartoe hij zijn bijstand of machtiging heeft verleend. Desniettemin wordt de voorgestelde bepaling noodzakelijk geacht. Zij is een noodwendig

gevolg van de in artikel 8 vooropgestelde praesumtio juris et de jure, dat al wat niet op de in artikelen 9 en 10 bepaalde wijze bewezen wordt aan de vrouw toe te behooren, het eigendom is van den man. Daarbij valt in het oog te houden dat de opmaking van de in die artikelen bedoelde bewijsstukken, althans wat de roerende goederen aangaat, grootendeels van de echtgenooten zelven afhangt. Zoo zullen bv. de door de vrouw ten huwelijk aangebrachte roerende goederen, de staande huwelijk door haar gemaakte winsten, ten opzichte van derden voor het eigendom van den man doorgaan, indien van de eerste geen notarieele beschrijving is opgemaakt of indien de laatste niet geboekt zijn. Stel nu dat een gehuwde Chineesche vrouw die een eenigzins uitgebreiden handel gedreven heeft, failleert, en de man zich op het vermelde vermoeden beroept om het meerendeel van hetgeen in den faillieten boedel zijner vrouw behoorde te vallen, als zijn eigendom te reclameeren! Het juist in het belang van derden aangenomen vermoeden zou in dit geval de crediteuren ten hoogste benadeelen. Onder de werking van de bepalingen van het burgerlijk wetboek, kan een dergelijke anomalie niet voorkomen, omdat het meervermelde vermoeden daar niet geldt. Zijn de echtgenooten in gemeenschap van goederen getrouwd, dan is volgens art. 113 al. 2 burg. wetb. de man voor alle handelingen door zijn vrouw als openbare koopvrouw verricht, aansprakelijk. Bestaat er geen gemeenschap van goederen, dan worden wel slechts de bijzondere goederen der vrouw voor hare schulden aansprakelijk geacht (zie Asser c. s. ad. art. 880 Ned. wetb. v. kooph.), doch de man kan enkel datgene als zijn bijzonder eigendom buiten het beslag houden, wat hij op de wijze bij de artikelen 150, 165 en 166 burg. wetb. bewijzen kan dat hem toebehoort.

De hier aangenomen aansprakelijkheid van den man is stellig niet in strijd met Chineesche begrippen. In China is de man aansprakelijk voor de schulden door zijn vrouw staande huwelijk gemaakt; Parker deelt een geval mede dat de man aansprakelijk

werd geacht voor de schulden van de vrouw zelfs voor het huwelijk gemaakt; het geval betrof een vrouw die vóór haar huwelijk sui juris was — »an unfortunate who had left her own family" (t. a. p. bl. 86).

Gaat de leer van Prof. DIEPHUIS op, dat bij art. 113 al. 2 burg. wetb. niet enkel te denken valt aan algeheele gemeenschap van goederen, maar aan elke gemeenschap ook die van vruchten en inkomsten (dl. IV bl. 169, anders ASSER en VAN HEUSDE, dl. I bl. 211), dan zou ook de voor Europeanen geldende wet al heel dicht bij de door ons voorgestelde bepaling staan.

5°. »door den man aan de vrouw verstrekt". De woorden in art. 115 burg. wetb. »zelfs bij huwelijksche voorwaarden bedongen", welke bij de voorgestelde bepaling vervallen, zijn niet duidelijk. Waarom zou de vrouw bij huwelijksche voorwaarde een algemeene procuratie bedingen, terwijl zij bedingen kan dat zij haar eigen goed onherroepelijk beheeren zal (art. 105 en 140 al. 2)? De strekking van het artikel ligt dan ook in de bepaling dat de vrouw, al heeft zij een algemeene volmacht van haar man ontvangen, toch voor beschikking over haar goed telkens diens bijstand of bijzondere machtiging behoeft.

Littera c. In het systeem van dit ontwerp is het noodzakelijk het bewijs van de afstamming van wettige kinderen onder vaste regels te brengen, en dit bewijs zoo gemakkelijk mogelijk te maken. Immers wordt ten opzichte van uit concubines (bijvrouwen) geboren kinderen gevorderd, dat zij door den vader bij een authentieke akte moeten zijn erkend; eenmaal in het bezit van zoodanige akte, is hun recht op een aandeel in de vaderlijke nalatenschap onaantastbaar. De mogelijkheid zou zich kunnen voordoen, dat dergelijke natuurlijke erkende kinderen de uit het huwelijk geboren kinderen uit de vaderlijke nalatenschap gingen weren, indien voor de laatsten

het bewijs hunner wettige afstamming eenige moeilijkheid zou kunnen opleveren.

De regel pater is est quem nuptiae demonstrant, in art. 250 burg. wetb. uitgedrukt, maakt dit bewijs in hooge mate gemakkelijk. Immers heeft iemand bewezen dat hij het kind is van een bepaalde moeder, dan volgt uit het huwelijk der moeder van zelf, dat haar man zijn vader is. Bestond de regel niet, dan zou, het moederschap bewezen zijnde, ook nog het vaderschap moeten bewezen worden, wat juist bezwaren oplevert! Het behoeft geen betoog dat de toepasselijkverklaring van artikel 250, die van de artikelen 251 tot en met 260, welke met het eerstgemeld artikel onafscheidbaar verbonden zijn, in zich sluit.

Wat nog in het bijzonder aangaat de artikelen 251 tot en met 255, voor hunne toepasselijkverklaring pleit nog dit, dat zij, volgens Opzoomer, het mede in de toepasselijkverklaring opgenomen artikel 2 van het burg. wetb. nader bepalen. De schrijver betoogt (Dl. II, bl. 139) dat de wetgever in de bedoelde artikelen onmiskenbaar van dezen algemeenen regel uitgaat: het kind, dat tusschen den drie honderdsten en den honderd tachtigsten dag vóór de geboorte kan verwekt zijn, wordt geacht op dat tijdstip van dien termijn werkelijk verwekt te zijn, welks aanneming het meest tot zijn voordeel strekt; dat die regel niet alleen daar te pas komt, waar sprake is van de afstamming, van het al of niet wettig zijn van het kind, maar overal waar het er op aankomt de vraag te beslissen, of op zeker tijdstip een kind al dan niet verwekt was. En in het gestelde geval dat een erfenis is opengevallen twee honderd negentig dagen vóór de geboorte van een kind, dat, ware het toen reeds geboren of verwekt, op die erfenis aanspraak zou hebben gehad, twijfelt de schrijver niet, of het kind moet als toen reeds verwekt worden beschouwd.

1°. De tweede alinea van artikel 251 burg. wetb. bedoelt datgene, wat art. 477 van het ontwerp burg. wetb. 1820 juister omschreef

door het recht van ontkenning te ontzeggen aan den man, die zelf de geboorte van het kind als *het zijne* had aangegeven of doen aangeven ter inschrijving in de registers van den burgerlijken stand. Bij het niet bestaan van een burgerlijken stand voor Chineezen, zou de bedoelde alinea vervangen kunnen worden door een bepaling, waarbij het recht van ontkenning ontzegd wordt aan den man die de geboorte van het kind als het zijne aan den wijkmeester zijner natie heeft aangegeven of doen aangeven, ter inschrijving in het door dat hoofd aangehouden bevolkingsregister. Nu evenwel de meerbedoelde alinea, zooals zij in het burgerlijk wetboek luidt, voor overneming in dit ontwerp onbruikbaar is, bestond er geen bezwaar om de ruimere bepaling van art. 286 sub 2 van het ontwerp Ned. Burg. wetb. 1886 te aanvaarden. De memorie van toelichting (bl. 159) zegt omtrent die bepaling, dat vrij algemeen aangenomen wordt, dat de man ook op andere wijze dan door het kind als het zijne bij den burgerlijken stand aan te geven, uitdrukkelijk of stilzwijgend het kind als het zijne kan erkennen.

Art. 253. De meeste schrijvers achten het onnoodig en niet in overeenstemming met de woorden van het artikel, dat een *vonnis* zou moeten voorafgaan, waarbij het overspel van de vrouw als bewezen wordt aangenomen, voor en aleer het bewijs van de geheimhouding der geboorte zou mogen geleverd worden (vgl. Asser en van Heusde, handl. bl. 317). Om die reden kan het artikel ongewijzigd worden overgenomen.

Art. 255. Met dit artikel stemt overeen artikel 6 van de verzameling van Pieter Haksteen, luidende: »De kinderen na 's vaders dood gebooren, werden ook voor wettige gereekend, mits de moeder binnen de 10 maanden na 's mans overlijden er van verlost, en hebben daaromtrent geen plegtigheeden plaats" (Tijdsch. het R. in N.-I. dl. II, bl. 313).

3°. *Art.* 267. Reeds voor Europeanen heeft dit artikel geen beteekenis, omdat volgens artikel 163 reglt. op de strafvordering alleen civiele vorderingen tot drie honderd gulden beperkt, bij een aanhangige strafzaak kunnen worden gevoegd. Voor Chineezen, voor wie de strafprocedure geregeld wordt door het inlandsch reglement waarin voeging ten eenenmale onbekend is, heeft het artikel in het geheel geen zin. Wel is bij het reglement op het rechtswezen ter Sumatra's Westkust (artt. 386 volg Stbl. 1874 n°. 94*b*) voeging in een strafproces toegestaan, doch ook daar betreft de voeging vorderingen tot schadevergoeding een som van *f* 800 niet te boven gaande. Vorderingen als hier bedoeld vallen niet onder de toegestane voeging. Het artikel behoort dus in de toepasselijkverklaring niet te worden opgenomen. De daarbij bedoelde rechtsvorderingen kunnen niet anders dan voor den burgerlijken rechter gebracht worden.

Art. 268. De eisch in dit artikel gesteld, dat het openbaar ministerie eerst dan een lijfstraffelijke vordering uit hoofde van verduistering van staat kan instellen, wanneer 1°. begin van bewijs bij geschrifte aanwezig is, 2°. de rechter op vordering der belanghebbende partij over het aanwezen van dat begin van bewijs bij interlocutoire uitspraak heeft beslist, 3°. de belanghebbende partij dan verder stilzit, maken het ten eenenmale voor overneming ongeschikt. Werd het toepasselijk verklaard, het zou toch nooit toepassing vinden.

Littera d. In de ordonnantie van Stbl. 1855 n°. 79 (art. I. 1 lit. l.) is de titel handelende over de bloedverwantschap en zwagerschap van de toepasselijkverklaring uitgesloten, en zouden dus eigenlijk krachtens art. 10 dier ordonnantie daaromtrent de Chineesche wetten en instellingen moeten worden toegepast. Toch is dit niet geschied. De bepalingen van het burg. wetboek omtrent bloed- en

aanverwantschap met hare aanduiding der onderlinge betrekkingen door graden en liniën, zijn zoo innig verbonden met ook op Chineezen toepasselijke wetsbepalingen, dat de eene niet van de andere te scheiden zijn. Men denke bijv. aan de artt. 422, 427, 904, 906, 944, 1909, 1910, 1913 van het burg. wetb., aan artt. 58, 582, 653[5] B. W., aan art. 298 van het inlandsch strafwetb. en aan artt. 21 en 23 van het reglement op het Notarisambt. Toepasselijkverklaring van den dertienden titel zal te meer noodig zijn voor dit ontwerp, omdat daarin ook de bepalingen omtrent erfopvolging bij versterf in hoofdzaak op Chineezen worden toepasselijk verklaard, bepalingen, die zich zoodanig aansluiten aan die omtrent bloedverwantschap, dat zelfs in den code civil over de liniën en graden van bloedverwantschap gehandeld wordt in den titel »des successions" (art. 735—738 CC.). Toepassing van de Chineesche bepalingen omtrent bloedverwantschap, zou het burgerlijk wetboek voor Chineezen onbruikbaar maken.

Bij de Chineezen wordt de verhouding tusschen bloedverwanten aangegeven door de vijf graden die er bestaan omtrent de wijze waarop de een voor den ander bij overlijden verplicht is te rouwen, een wijze die voornamelijk verschilt in duur van tijd en in de rouwkleeding. Het rouwen is een instelling van den staat, zelfs is straf bedreigd tegen hem, die verzuimt rouw te dragen voor een overleden verwant die in de familie een hoogere plaats innam dan de overtreder. De Ta' Tsing Lu Li vangt dan ook aan met de regeling van het rouwinstituut. Dr. DE GROOT zegt hieromtrent (dl. II, bl. 568): »The punishments for all sort of crimes being regulated in a corresponding manner (nl. al naarmate het slachtoffer een hoogeren of een lageren rang in de familie innam dan de delinquent, dan wel tot een andere familie behoorde), the list of relatives who are to be mourned for in the five degrees forms an indispensable vademecum for every mandarin who has to give judgement; and therefore for very good reasons it is placed at the head of each

edition of the Ta' Tsing Lu Li by way of introductory chapter". In het werk van genoemden schrijver (dl. II, bl. 549 vlg.) worden de lijsten medegedeeld vermeldende de gevallen, waarin het rouwdragen in de vijf verschillende graden plaats vindt. Zoo wordt gedurende 3 jaren (= 27 maanden, een rouwjaar is gelijk aan 9 maanden) in den eersten graad gerouwd door een zoon voor zijn vader of moeder, wordt in den tweeden graad gedurende een jaar gerouwd door een kleinzoon voor zijn grootvader, door een vader voor zijn zoon, door een neef voor zijn oom (vader's broer); wordt in den 3en graad gerouwd door een neef voor zijn neef (zoon van vader's broer), in den 4en graad voor een achterneef (kleinzoon van grootvaders broer) enz. Het is onnoodig hieromtrent verder in détails te treden ([1]).

Op één punt moet nog de aandacht gevestigd worden, waardoor kan blijken dat de toepasselijkverklaring van den dertienden titel een minder groote afwijking oplevert dan zij schijnt te zijn. Ten onzent doet de vrouw, die niettegenstaande haar huwelijk met een lid van een ander geslacht, tot haar eigen familie blijft behooren, in die betrekking hare kinderen en afkomelingen deelen. Deze laatsten zullen alzoo tot twee familiën behooren en tot de leden van beide in gelijke betrekking staan, ofschoon zij van die des vaders den naam dragen. In het erfrecht vinden we dan ook, bij te beurt valling van de erfenis aan de opgaande of zijdlinie, een kloving van de erfenis in twee gelijke deelen, waarvan het eene aan de nabestaanden in de vaderlijke linie, het andere aan die in de moederlijke linie toekomt (art. 850 B. W.). De Chineesche vrouw daarentegen, treedt door haar huwelijk wél uit haar familie, in zooverre als hare uitsluiting uit de vaderlijke nalatenschap op het beginsel schijnt te steunen, dat zij door haar huwelijk deel is

([1]) Bij Jamieson vind ik nog een bijzondere wijze vermeld om de verhouding aan te geven tusschen diegenen die tot een gemeenschappelijken stamvader in denzelfden graad staan en tot de generatie onmiddelijk daar beneden. Zoo zijn broeders, broers van den 1en graad; volle neven, broers van den 2en graad; achterneven, broers van den 3en graad. Zoo zijn de zoons van iemand's broers, zijn neven van den 1en graad; zijn de zoons van iemand's volle neven zijn neven van den 2en graad; de zoons van iemand's achterneven, zijn neven van den 3en graad.

gaan uitmaken van de familie van haar man. Maar wil dit nu zeggen dat de gehuwde Chineesche vrouw als het ware dood is voor haar eigen familie? De vraag is bevestigend beantwoord in een opstel van de hand van den heer Mr. J. W. Th. Cohen Stuart te vinden in weekbl. van het recht no. 1257 waar gezegd wordt: »dat van het oogenblik van haar huwelijk alle familiebetrekkingen tusschen de vrouw en hare vroegere familie ophouden, dat zij haar erfrecht verbeurt en als 't ware beschouwd wordt als een vreemde voor hare vroegere familie". Deze bewering is evenwel minder juist. In de rouwlijsten door Dr. de Groot medegedeeld, vind ik o. a. vermeld dat een gehuwde dochter voor haar eigen ouders in den 2en graad rouwt; dat zij in denzelfden graad rouwt voor haar overleden oudsten broer, die de familievoortzetter was; dat in den derden graad gerouwd wordt door ouders voor hun overleden gehuwde dochter, door een gehuwde vrouw voor haar eigen broers en hun zoons, voor haar eigen zusters en tantes die nog in het vaderlijk huis leven; dat men in denzelfden graad rouwt voor zijn gehuwde zusters en gehuwde tantes van vaderszijde; dat in den vierden graad gerouwd wordt voor de grootouders van moederszijde, voor de gehuwde dochter van een oom van vaderszijde, voor broers en zusters van de moeder. Voorbeelden genoeg om te doen zien, dat niettegenstaande het huwelijk der vrouw, de betrekkingen met haar eigen familie blijven bestaan (1), en dat ook voor haar afkomelingen betrekkingen met haar familie ontstaan. Ten opzichte van de vrouw kan men zeggen dat de band tusschen haar en hare verwanten bestaande, door haar huwelijk losser wordt, één graad verspringt. Immers terwijl de ongehuwde dochter voor haar

---

(1) De gehuwde vrouw verliest ook niet haar naam. Parker t. a. p. bl. 97 zegt: »To this day a married woman uses first her husband's surname and secondly her own".

De aanhouding van de betrekking met het ouderlijk huis blijkt ook nog uit het volgende. »Later op den dag (den 2en dag na de huwelijksvoltrekking) komen de broertjes der bruid haar bezoeken. Dit heet thompang. Zij brengen eenige frissche bloemen mede, welke zij hun zuster aanbieden, en waarmede men blijkbaar de voortzetting symboliseert van de betrekking met het ouderlijk huis". Young, t. a. p. dl. XXXVIII, bl. 83.

ouders in den eersten graad rouwt, draagt zij, na haar huwelijk, in dien graad rouw voor haar schoonouders, doch in den tweeden graad voor haar eigen ouders. Zoo ook draagt zij, gehuwd zijnde, bij het afsterven harer eigen ouders, niet bij tot de voornaamste doodskleeding (de bovenkleeding), maar tot het gewaad dat op het buitenste volgt: »Indeed, — zegt Dr. de Groot, Dl. I bl. 63 — owing to the fact that in consequence of their marriage those wives have had to adopt the parents of their husbands as their own, they have to mourn for their own parents only in the second degree; consequently, by procuring the second layer, they fully acquit themselves of their duty and may freely leave the care for the outside or principal garments to the mourners of the first degree".

Ten opzichte van cognatische bloedverwantschap kan men zeggen dat zij minder intensief is dan de agnatische, zij bestaat niettemin en doet vooral bij het huwelijk haar invloed gelden. Niet alleen dat de verbodsbepalingen van artt. 30 en 31 van het burgerlijk wetboek in de Chineesche wet teruggevonden worden, maar deze gaat ten aanzien van verbodsbepalingen gegrond op cognatische verwantschap nog veel verder. Zoo is bijv. het huwelijk verboden met een dochter van een oom der grootmoeder van moederszijde, alsmede met een kleindochter van een oom van vaderszijde van den grootvader van moederszijde.

De vraag of tegen overneming van het beginsel in artikel 297 uitgedrukt bezwaar bestaat, meen ik eveneens ontkennend te moeten beantwoorden. Werd het tegendeel aangenomen, men zou terdege in dwaling vervallen. Ik herinner slechts dat de weduwe die niet hertrouwt, zeer stellig deel blijft uitmaken van de familie van haar overleden man, en dat een huwelijk met de weduwe van zijn broer met den dood wordt gestraft. Hoogstens zou men kunnen zeggen dat ingeval de vrouw door den man verstooten is, de betrekkingen tusschen haar en de verwanten van den man ophouden te bestaan

(niet evenwel alle betrekking tot haar kinderen, inzooverre dezen bij haar overlijden tot rouw in den 2en graad verplicht zijn, DE GROOT dl. II bl. 551). Doch het is onnoodig voorgekomen, met het oog op dit betrekkelijk ondergeschikt punt een ingrijpende afwijking van het burgerlijk wetboek in het leven te roepen, nog daargelaten dat het niet wenschelijk is om een man door verstooting zijner vrouw in de gelegenheid te stellen, om bijv. zijn schoonvader te kunnen gijzelen (art. 582 B. Rv.).

Littera e. De toepasselijk verklaarde artikelen sluiten zich bij de bijzondere bepalingen vervat in de artt. 31 tot en met 44 aan en vormen daarmede een afgerond geheel, een volledige regeling der voogdij inhoudende. De toepasselijk verklaarde artikelen betreffen voornamelijk het bestuur van den voogd, waaromtrent het thans geldend Stbl. 1828 n°. 46 duister en onvolledig is. Art. 18 jct° Stbl. 1845 n°. 15 legt den voogd de verplichting op om binnen zes maanden na het overlijden (= na het ontstaan der voogdij) »bewijs te doen" van de onder hem berustende gelden en goederen van den minderjarige. Wat beteekent dit bewijs doen, het opmaken van een inventaris of het afleggen van rekening en verantwoording? het laatste zegt een vonnis van den raad van justitie te Padang van 4 Juli 1889 W 1405. Over het afleggen van rekening en verantwoording bij het eindigen der voogdij, wordt niet gerept. »Het is aan geen twijfel onderhevig — overweegt het hooggerechtshof (arrest 30 Maart 1882 tijdsch. dl. XXXIX bl. 74) — dat een voogd uit den aard der zaak, ook naar het voor Chineezen geldend recht, verplicht is na het eindigen van de voogdij als zoodanig aan zijn pupillen of hunne rechthebbenden rekening en verantwoording af leggen". Zonder zich te verdiepen in de vraag wat »het voor Chineezen geldend recht" in dit opzicht voorschrijft (men zal niet licht het antwoord vinden!), zal een ieder toestemmen dat de bedoelde verplichting uit den aard der zaak bestaat, maar men

mag met recht een wet onvolledig noemen, welke aanleiding geeft dat een dergelijke vraag het onderwerp van een proces kan uitmaken. De vraag of een Chineesche voogd een erfenis, aan zijn pupil opgekomen, zonder machtiging van den rechter mag verwerpen, moest aan drie Chineesche deskundigen worden voorgelegd, daar Stbl. 1828 n°. 46 haar niet oplost, De adviseurs deelden als hun gevoelen mede dat volgens de hier te lande geldende wetten en instellingen een Chineesche voogd de machtiging van den landraad behoeft! (Beschik. R. v. J. Batavia van 7 Januari 1879 W 818). Blijkens arrest van het hooggerechtshof van 2 April 1885 W 1139 »volgt nergens uit de wet en ook niet uit art. 53 van Stbl. 1828 n°. 46 dat de voogd over minderjarige Vreemde Oosterlingen, alvorens de actie tot boedelscheiding of de actio communi dividundo in te stellen, daartoe de machtiging van den landraad behoeft". Ditzelfde kan men zeggen van een voogd die in den naam van den minderjarige een dading aangaat, of een zaak aan scheidsmannen opdraagt, of een aan zijn pupil gedane schenking aannemen wil. Maar heeft hij dan verlof van de boedelkamer tot dit alles noodig? Volgens een oud vonnis van den raad van justitie te Batavia (19 Octob. 1855 tijdsch. dl. XI, bl. 477) ja, beslissende dat een voogd alvorens tot prorogatie van rechtspraak over te gaan, de toestemming van het college van boedelmeesteren, hetwelk een recht van toezicht uitoefent, behoeft. De redeneering schijnt wel juist, maar bij gemis van stellige bepaling blijft het een open vraag. De volgens de bewoordingen van Stbl. 1855 n°. 79 op Chineezen toepasselijk verklaarde artikelen 1070 al. 1, 1685 al, 2, 1852 al. 2 Burg. wetb., 325 en 615 al. 2. Burg. Rechsv., zijn, voor zoover zij minderjarigen betreffen, zonder beteekenis nu de met die artikelen samenhangende bepalingen omtrent voogdij niet van toepassing zijn. In navolging van de jurisprudentie van het hooggerechtshof verklaarde de raad van justitie te Semarang bij vonnis van 5 Aug. 1892 W 1522, dat artikel 1685 al. 2 B. W., ofschoon in de toepasselijkverklaring opge-

nomen, toch niet toepasselijk is »omdat het daarin bepaalde te zeer samenhangt met de bepalingen de voogdij betreffende". Is dit juist, dan moet hetzelfde gelden voor alle bepalingen in de op Chineezen toepasselijk verklaarde Europeesche wetgeving voorkomende, welke met voogdij samenhangen. Ten slotte moet gewezen worden op het zonderling gevolg dat gedeeltelijke toepasselijkverklaring ten opzichte van de rechterlijke bevoegdheid teweegbrengt; voor al wat betrekking heeft op minderjarigheid en voogdij is de landraad de gewone rechter, daarentegen voor al wat curateele aangaat (evenzeer als voogdij bescherming beoogende van hen die niet voor zich zelf kunnen zorgen) is de raad van justitie de bevoegde rechter.

Aan al deze onvolledigheid, onzekerheid en verwarring wordt een eind gemaakt door toepasselijkverklaring der hierbedoelde artikelen. Hierdoor (alsmede in verband met de gewijzigde toepasselijkverklaring van de bepalingen van het Burg. Wetb. omtrent het erfrecht en verdere regelingen van dit ontwerp) wordt verkregen: 1e. rechtszekerheid voor de belanghebbenden; 2e. vergemakkelijking van de taak der weeskamers die ook voor Chineezen (in hoofdzaak) de Europeesche wetsbepalingen en de weeskamer-instructie zullen toepassen; 3e. voorkoming ven processen over de competentie van den rechter, daar het thans mogelijk is de Chineezen voor de Europeesche rechtscolleges justitiabel te maken.

Artikel 390. Volgens dit ontwerp oefent de vader nooit voogdij uit; zijn vaderlijke macht blijft ongeschonden ook al overlijdt de moeder; het artikel kan dus op hem geen betrekking hebben.

Bij artikel 390 staat het belang van de ouders die het vruchtgenot hebben op den voorgrond, niet dat van den minderjarige. In den regel zal het voor de moeder toepassing kunnen vinden, omdat volgens het burgerlijk wetboek de langstlevende moeder *van rechtswege* voogdes is. Maar volgens dit ontwerp is zij dit niet; vandaar dat uitbreiding ook voor het geval dat zij de voogdij niet uitoefent, wenschelijk is geacht.

Artikel 408. Chineezen hier te lande zijn voor het meerendeel handelaren of industrieelen. De kapitalen hunner achterblijvende minderjarigen zijn grootendeels in ondernemingen van handel of nijverheid vastgelegd. Vereffening, gelijk Stbl. 1828 n°. 46 wil (zie bijv. het slot van art. 9), heeft dikwijls groot nadeel voor de minderjarigen ten gevolge. Vandaar dat het thans voorgestelde artikel 408 in een dringende behoefte voorziet. Het is mij bekend dat thans reeds boedelmeesteren te Batavia noodgedwongen van vereffening afzien, wanneer, gelijk dikwerf voorkomt, hetgeen onder hun toezicht geplaatste minderjarigen bezitten bij een geringe nering betrokken is.

De vraag is overwogen of het niet wenschelijk ware de machtiging van den rechter te laten vallen, en de weeskamer te doen beslissen over het al of niet voortzetten der zaken. Zou dit voor geringe boedels gewenscht zijn, de vraag is desniettemin ontkennend beantwoord, omdat in groote boedels de weeskamers al te veel verantwoordelijkheid zouden op zich laden.

Krachtens de bij artikel 35 dezer ordonnantie toegestane splitsing der voogdij, is het geval denkbaar dat, terwijl over de wettige kinderen een voogd is benoemd, voor de natuurlijke erkende kinderen van den overledene een andere voogd optreedt, en deze laatste het hierbedoelde verzoek doet. Strikt genomen behoeft dan de voogd der wettige kinderen niet gehoord te worden, ofschoon zulks natuurlijk niet verboden is. Doch dit behoeft niet tot een bijzondere voorziening te leiden. Want strijd van belangen is hier niet aanwezig. Is voor één enkele minderjarige voortzetting der zaak gewenscht, dan is dit eveneens het geval voor al de anderen. De strekking van het artikel is alleen deze, om de weeskamer in staat te stellen, van een voor de belanghebbenden schadelijke realisatie af te zien.

Littera f. De artikelen 419 t/m 425 zijn onnoodig geworden, nu volgens dit ontwerp meerderjarigheid met een en twintig jarigen leeftijd bereikt wordt.

Artt. 427 en 431. De gemaakte wijzigingen zijn in overeenstemming met dit ontwerp dat geen ouderlijke maar vaderlijke macht kent, en dientengevolge voogdij pas aanneemt na den dood des vaders.

Littera g. Artikel 453 is door de voorzieningen van artikel 23 en artikel 37 overbodig geworden.

De artikelen 456 en 457 behooren buiten de toepasselijkverklaring te blijven, omdat zij ten nauwste samenhangen met de artikelen 134 en volgende van het reglement op de Recht. Organis., welke, krachtens art. 138 ald., alleen voor Europeanen gelden.

Daargelaten dat het onnoodig is in den ten deze bestaanden toestand verandering te brengen, zou het zeer de vraag zijn of de Gouverneur-Generaal aan art. 75 al. 2 RRt. de bevoegdheid kan ontleenen om de artikelen 134 en volg. Recht. Org. op niet-Europeanen toepasselijk te verklaren.

Littera h. Artt. 493 en volg. Reeds vroeger zagen wij dat de Chineesche vrouw na afwezigheid van den man gedurende drie jaren, gerechtigd is om (met voorkennis van het betrokken natiehoofd) een nieuw huwelijk aan te gaan.

Daar dit ontwerp al wat op het huwelijk betrekking heeft (voor zoover derden daarbij geen belang hebben en behoudens het bewijs van het bestaan des huwelijks) buiten regeling laat, is het niet wenschelijk en ook niet noodig geacht op dit enkele punt in te grijpen.

Artt. 496 *volg.* Onnoodig door art. 23 van dit ontwerp.

Littera k. 1°. »wettige bloedverwanten". Hieronder ook te verstaan diegenen, die door adoptie in een familie gekomen zijn (vgl. art. 51 van dit ontw.).

2°. *b*. vgl. hieromtrent hetgeen in de inleiding op het erfrecht gezegd is.

Art. 837. De wensch in weekbl. van het recht n°. 30 uitgesproken, om in China wonende Chineezen van het recht van erfopvolging uit te sluiten, kan verouderd genoemd worden.

2°. »of van zijne moeder". Dat natuurlijke kinderen met wettige kinderen zullen samenkomen in de nalatenschap hunner moeder, is een geval dat zich hoogst zelden zal voordoen. Het schijnt echter ongemotiveerd en op geen redelijken grondslag te berusten om voor zulk een geval die kinderen in de mindere positie te brengen, welke de artikelen 862 en volgende hun toekent. Dit is geschied bij Stbl. 1892 n°. 238, hetwelk (art. I lit. p. 1) alleen ten opzichte van den vader natuurlijke erkende kinderen met wettige gelijkstelt en dus genoemde kinderen tweeërlei erfrecht doet hebben, al naarmate zij in de nalatenschap van hun vader of in die van hun moeder opkomen. Deze willekeurige onderscheiding is in dit ontwerp vervallen, waardoor de artt. 862 t/m 865 van de toepasselijkverklaring uitgesloten blijven en een groote vereenvoudiging verkregen wordt.

Art. 867 kan mede buiten de toepasselijkverklaring blijven. Door het feit dat het den gehuwden man vrij staat een bijzit te onderhouden en een natuurlijk kind te erkennen, verliest het artikel reeds grootendeels zijn beteekenis. En wat de in bloedschande verwekte kinderen aangaat, volgens art. 17 van dit ontwerp mogen zij niet worden erkend (evenmin als de kinderen bij een *gehuwde* vrouw verwekt door een ander dan haar man), en kunnen zij dus ook niet erven. Het toekennen aan hen van een actie tot levensonderhoud (daargelaten de vraag of die actie ooit zou worden ingesteld) behoort in dit ontwerp, dat in het algemeen het recht op alimentatie tot geen punt van regeling heeft gemaakt, achterwege te blijven.

Littera l. Artikel 901 hangt onafscheidelijk samen met de niet toepasselijk verklaarde artikelen 28, 35 en volgende, terwijl art. 903 veronderstelt een bestaande gemeenschap van goederen bij huwelijk. Het is dus rationeel dat die beide artikelen buiten de toepasselijk-verklaring blijven.

Niet alzoo art. 902. Wel berust dit artikel op dezelfde gronden als de niet toepasselijk verklaarde artikelen 181 en 182 (zie Asser, vergel. C. Nap. § 480), maar die gronden zullen ook ten opzichte van Chineezen, die een 2de huwelijk aangaan, in het belang der voorkinderen tot beperking van de bevoegdheid om bij testament of bij schenking ten behoeve van den 2den echtgenoot te beschikken, moeten leiden.

2°. »bij schenking voor de voltrekking van het huwelijk gedaan". Schenkingen gedurende het huwelijk gedaan, zijn verboden krachtens het gewijzigd toepasselijk verklaard artikel 1678.

Art. 908. Het moet den Chineeschen vader, wiens wettige kinderen alle dochters zijn, vrijstaan uit het beschikbaar gedeelte zijn natuurlijken zoon, die de continuator der familie is, boven de dochters te bevoordeelen.

Art. 909. Door het feit dat het den getrouwden man vrij staat een bijzit te hebben, verliest het artikel nagenoeg zijn beteekenis.

3°. »aan de kinderen, hetzij wettige, hetzij natuurlijke erkende". De gebezigde omschrijving is verkozen boven den term: »erfgenamen in de rechte nederdalende linie", om ontwijfelbaar vast te stellen, dat het tweede lid van het (gewijzigd) artikel 914 ook op natuurlijk erkende kinderen slaat, en dus het recht van plaatsvervulling voor de aanspraak op het wettelijk erfdeel, ook tot hen is uitgebreid.

»Die erfgenamen zijn". De bijvoeging is noodig om aan te duiden (gelijk thans in art. 913 door het woord »erfgenamen" geschiedt), dat hij, die de nalatenschap verwerpt of als onwaardig uitgesloten is, ook geen aanspraak op een wettelijk erfdeel heeft.

Thans bestaat het recht van plaatsvervulling niet voor de aanspraak van natuurlijke erkende kinderen op het wettelijk erfdeel. Opzoomer (Burg. wetb. dl. IV, bl. 248 in de noot), die betoogt dat de wetgever er niet aan gedacht heeft, voegt er bij dat de wet het stellig had moeten verleenen. Nu is het wel waar, dat de wet voor Chineezen niet beter behoeft te zijn dan voor Europeanen, doch aan den anderen kant is het wenschelijk een inelegantia juris (vgl. art. 866 voor erfopvolging bij versterf) weg te nemen, die door hen, voor wie deze wet geschreven wordt, in het minst niet begrepen zou worden.

»Wettige afstammelingen". De bijvoeging »wettige" is noodig geworden, nu het gewijzigd artikel 914 zoowel op wettige als op natuurlijke erkende kinderen betrekking heeft. In artikel 914, dat alleen handelt over wettige kinderen, wordt het verondersteld.

5°. Het beginsel van art. 4 der ordonnantie in Stbl. 1855 n°. 79, om olografische en geheime testamenten, alsmede onderhandsche codicillen te weren, die, met het oog op het Chineesche letterschrift dan wel de Maleische taal voor die uiterste willen te bezigen, en ook met het oog op de op den omslag van een olografisch testament te stellen handteekening, slechts tot allerlei moeilijkheden zullen aanleiding geven, is behouden.

Door toepasselijkverklaring van artikel 941 is evenwel aan de juiste opmerking van den heer Vellema (Ind. Gids Januari 1894), dat krachtens gemeld artikel 4 voor een Chinees die stom is, doch die wel schrijven kan, geen weg geopend is om te testeeren, te gemoet gekomen.

Art. 973. Nu in de toepasselijkverklaring artikel 908 niet is opgenomen, is het mogelijk dat de Chineesche vader ook aan zijn natuurlijken zoon het in art. 973 en volg. bedoelde fideicommis opdraagt.

7°. De herroeping van een uitersten wil kan dus ook bij een bijzondere notarieele akte geschieden. Terecht heeft de heer Velleman (t. a. p.) de aandacht gevestigd op het onnoodig strenge van art. 4 der ordonnantie van 1855, dat ook voor de herroeping van een uitersten wil een openbare akte in den vorm van art. 939 eischt.

Littera n. 1°. Gelijk meermalen is opgemerkt regelt dit ontwerp de vermogensrechtelijke gevolgen van het huwelijk, en mag daarvan niet worden afgeweken. Huwelijksche voorwaarden in de technische beteekenis van art. 139 Burg. wetb., volgens welke de aanstaande echtgenooten zelven de gevolgen van hun huwelijk ten opzichte hunner goederen mogen vaststellen, kent dit ontwerp niet. Dit neemt niet weg dat bedingen, welke niet in de door dit ontwerp vastgestelde verhouding ingrijpen, toegelaten zijn. Waar nu de man de goederen zijner vrouw bestuurt, ligt het voor de hand, dat aan het beding, krachtens hetwelk de vrouw als waarborg tegen wanbeheer harer goederen, hypotheek verkrijgt op de goederen van haar man, geen belemmering mag worden in den weg gelegd. Werd dienaangaande niets bepaald, dan zou de minderjarige, die een huwelijk aangaat, ter zake vertegenwoordigd moeten worden door zijn vader, voogd of weeskamer (art. 17 overg. bep.) en zou, zonder machtiging van den raad van justitie, geen hypotheek mogen worden verleend (art. 393 B. W.). Vandaar dat thans bepaald wordt dat de minderjarige zelf ten deze handelend kan optreden, mits bijgestaan door zijn wettigen vertegenwoordiger, doch machtiging van den rechter niet noodig is. Hier is niet — gelijk in

artikel 151 B. W. — gesproken van »diegenen, wier toestemming tot het aangaan van het huwelijk noodzakelijk is", omdat zulks, daargelaten dat dit tot kwesties zou kunnen aanleiding geven, te minder noodzakelijk is, daar volgens dit ontwerp de wettige vertegenwoordiger is òf de vader, die het huwelijk zijner kinderen bewerkt, òf de moeder-voogdes die dit eveneens doet, of een der naaste bloedverwanten (voogd), zonder wier instemming de moeder, zoo zij geen voogdes is, geen huwelijk harer kinderen zal kunnen bewerken, òf de weeskamer, die volgens art. 44 van dit ontwerp eveneens hare toestemming tot het huwelijk moet geven, indien zij het vermogen van den minderjarige beheert.

2°. en 3°. »door haren wettigen vertegenwoordiger ter zake hypotheek is bedongen". Toepassing van den regel dat de vader of voogd den minderjarige in burgerlijke handelingen vertegenwoordigt (uitgezonderd in de gevallen van artt. 1170 al. 2 en 1677, waarin de minderjarige, onder bijstand van vader of voogd, zelf handelend kan optreden).

Littera o. 1°. De gewijzigde bepalingen omtrent schenkingen zullen doen zien dat van de 3° en 4° afdeel. van den 7^{en} titel van het 1° boek zooveel is overgenomen, als noodig is voorgekomen. Daartoe behooren niet de aangehaalde artikelen die de zoogenaamde institution contractuelle regelen, eenerzijds een afwijking van art. 1667, anderzijds van een uitersten wil voornamelijk daarin verschillende, dat zij onherroepelijk is (behalve indien aan de daarbij gestelde voorwaarden niet voldaan mocht worden art. 172). Deze afwijking van het gewone recht, gemotiveerd door het streven om het huwelijk aan te moedigen (vgl. Voorduin Dl. II, bl. 398), is voor Chineezen, voor wie het aangaan van een huwelijk een haast godsdienstige plicht is, onnoodig. Vandaar dat aan overneming van de in art. 1334 aangehaalde artikelen niet is gedacht.

3°. Bij arrest van 1 Octob. 1891 (W 1479) besliste het hooggerechtshof dat »de uitgezonderde gevallen van art. 1467 duidelijk aantoonen, dat hier slechts sprake is van echtgenooten, wier verhouding is geregeld door den 4^en en volgende titels van het 1° boek van het burg. wetb.". Op grond derhalve van het nauw verband van artikel 1467 met niet op Chineezen toepasselijk verklaarde bepalingen van het burg. wetb., achtte het Hof ook dit artikel voor hen niet toepasselijk. Dit arrest vooral bewijst de noodzakelijkheid van de in dit ontwerp aangenomen wijze van bewerking, nl. om duidelijk aan te geven wat wel, wat niet toepasselijk is. Want het springt in het oog dat tengevolge van 's Hofs hier en elders vermelde jurisprudentie, de ordonnantie van Stbl. 1855 n°. 79 op losse schroeven is gezet.

Doorredeneerende op de basis van het zooeven vermelde arrest, zou bijv. evengoed kunnen beweerd worden, dat alle artikelen waarin de woorden bloedverwanten of aanverwanten of echtgenooten of voogden gebezigd worden, niet op Chineezen toepasselijk zijn als samenhangende met niet van toepassing verklaarde artikelen. Het is stellig niet de bedoeling geweest om het beginsel van art. 1467 voor Chineezen niet aan te nemen. Immers waar art. 2 van Stbl. 1855 n°. 79 schenkingen tusschen echtgenooten althans ten opzichte van derden nietig verklaart, behoort daarmede het verbod van koop en verkoop tusschen echtgenooten samen te gaan. Maar dit motief nog daargelaten, bestaat er geen reden waarom koop en verkoop tusschen Chineesche echtgenooten zou moeten worden toegelaten. Ook te hunnen opzichte is het wenschelijk, den bij den aanvang van het huwelijk bestaanden vermogenstoestand onveranderd te laten. De sub 2 en 3 van het artikel vermelde overdracht van goederen bij wijze van in betaling geving kan gehandhaafd blijven. De sub 1 genoemde vervalt, als samenhangende met een scheiding en deeling van een bestaan hebbende wettelijke gemeenschap van goederen bij huwelijk, welke laatste in dit ontwerp niet is aangenomen.

Littera p. 1°. Wat bij art. 1170 al. 2 is opgemerkt, geldt ook hier. Werd geen bijzondere bepaling in het leven geroepen, dan zou de minderjarige tot het doen van een schenking onbevoegd zijn, en eveneens de vader of de voogd zonder machtiging van den raad van justitie, welke machtiging wel zeer zeldzaam zou gegeven worden. Daar het hier betreft een bij het aangaan van huwelijken veelvuldig voorkomende overeenkomst, is het noodzakelijk de gelegenheid daartoe open te stellen, en is daarom aan den minderjarige de bevoegdheid gegeven zelf te handelen, mits bijgestaan door zijn vader of voogd, terwijl alle rechterlijke tusschenkomst ten deze vervalt.

2°. Volgens het het thans geldend art. 2 van Stbl. 1855 n°. 79 zijn schenkingen tusschen echtgenooten in beginsel toegelaten, doch alleen ten aanzien van derden nietig. Een relatieve nietigheid dus. De bepaling stemt overeen met het doel der ordonnantie, hetwelk blijkens de considerans voornamelijk gelegen is in de bescherming van derden. Het beginsel van relatieve nietigheid strekt echter niet om de zekerheid van den eigendom te verhoogen, in zooverre een door den man aan de vrouw geschonken en door deze weder aan een derde verkocht perceel, desniettemin door schuldeischers van den man kan in beslag genomen worden. Bovendien, neemt men aan dat schenkingen tusschen echtgenooten geoorloofd zijn, dan moet men ook koop en verkoop tusschen echtgenooten toelaten, hetgeen, daar koop en verkoop een dikwerf vermomde doch moeilijk te bewijzen schenking is, voor derden nadeel kan opleveren, tenzij men ook hier relatieve nietigheid zou willen aannemen. Het is daarom wenschelijk voorgekomen, te meer daar dit ontwerp niet slechts het belang van derden beoogt, het beginsel van artikel 1678 eveneens voor Chineezen aan te nemen, en zulks in het belang der kinderen. Het motief waarom de hierbedoelde schenkingen verboden zijn, »ten einde te voorkomen, dat niet soms door dwang,

vrees of vleierij een echtgenoot worde genoopt of overgehaald, om den anderen, ten nadeele der kinderen, al ware het ook zonder krenking van hun wettelijk aandeel in de erfenis, te begunstigen" (zie ASSER, vgl. Cod. Nap. bl. 555), gaat zeker in nog grooter mate op voor de gehuwde Chineesche vrouw staande tegenover haar man.

In het belang van derden is daarnevens de uitstekende bepaling van art. 2 Stbl. 1855 nº. 79, dat ook na de ontbinding van het huwelijk, schenking door den man aan de vrouw verboden is, overgenomen. Immers, — gelijk de heer YOUNG opmerkt, tijdsch. Ind. taal, land & volkenk. dl. XXXVIII bl. 128 — bestaan voor een Chinees geen beperkingen om een vrouw, van wie hij met onderling goedvinden gescheiden is, of die hij verstooten heeft, terug te nemen, en zou dus de scheiding een schijnmanoeuvre kunnen worden om derden te benadeelen.

6°. Het in dit ontwerp aangenomen beginsel dat voogdij pas ontstaat na den dood van den vader (ook al is de moeder vooroverleden), maakt de verandering noodzakelijk. De facultatieve redactie van artikel 1685 is veranderd in een imperatieve; trouwens uit de geschiedenis van het artikel blijkt (VOORDUIN Dl. 5, bl. 344 en 345), dat de schenking aan een minderjarige gedurende het leven van beide ouders gedaan, door niemand kan worden aangenomen dan door den vader, tenzij deze buiten de mogelijkheid is de vaderlijke macht uit te oefenen.

Littera q. 1°. Met de verwijzing in art. 1798 naar den zevenden titel van het eerste boek is blijkbaar bedoeld te verwijzen naar het voorschrift van art. 140, dat huwelijksvoorwaarden niet mogen afwijken van de rechten aan den man als het hoofd der echtverbintenis toegekend, een verbod dat evenzeer teruggevonden wordt in art. 12 van dit ontwerp.

2°. Mr. van Gennep merkte in W. n°. 31 terecht op, dat de thans vervangen woorden van art. 1828 ten opzichte van Vreemde Oosterlingen een dwaasheid zijn en de daarvoor in de plaats gestelde een geschikter criterium van gegoedheid aanduiden.

»Aandeelen in naamlooze vennootschappen", natuurlijk berekend naar den koers van den dag.

Littera r. Diephuis (het Ned. Burg. Recht. 1872 dl. II, bl. 263) licht dit gedeelte van art. 1989 als volgt toe: »Men denke aan een regt, dat tot de gemeenschap en daardoor mede aan de vrouw behoort, doch voor welks behoud zij niet zorgen kan, zoolang de gemeenschap duurt, die door den man wordt beheerd, maar eerst wanneer dit door de ontbinding der gemeenschap heeft opgehouden en zij tot hare aanvaarding besloten heeft". Het is duidelijk dat, nu dit ontwerp geen gemeenschap van goederen tusschen echtgenooten aanneemt, de bepaling in de toepasselijkverklaring niet kan worden opgenomen.

Ad. II. 2°. Art. 866. De vrouw neemt haar eigen goederen uit den failliete boedel terug, doch alleen datgene, wat volgens de artikelen 8, 9 en 10 van dit ontwerp bewezen kan worden haar in werkelijkheid toe te behooren. Die artikelen maken bijzondere bepalingen voor het geval de man in staat van faillissement geraakt, onnoodig.

Is de vrouw openbare koopvrouw en staakt zij hare betalingen, dan zou de man, ten nadeele van de schuldeischers der vrouw, kunnen profiteeren van het in zijn voordeel bestaand vermoeden, dat al wat niet op de wijze in de artikelen 9 en 10 omschreven bewezen kan worden aan de vrouw toe te behooren, naar de wet het eigendom van den man is. Daartegen waakt echter de tweede alinea van artikel 113, zooals die in dit ontwerp is gewijzigd (art.

1, I. b. sub 4), volgens welke de man, wiens vrouw openbare koopvrouw is, door hare handelingen mede verbonden is. Staakt dan de vrouw hare betalingen, en kan de man met zijn eigen goederen hare schulden niet dekken, dan zal ook zijn faillissement onvermijdelijk zijn.

4°. Vergelijk hieromtrent hetgeen in de inleiding op het recht van boedelafstand gezegd is.

Ad. III. 2°. De bedoelde woorden hangen samen met het recht van afstand aan de vrouw bij ontbinding van de huwelijksgemeenschap toegekend. Die woorden hebben dus in dit ontwerp, dat geen gemeenschap van goederen kent, geen zin.

In de eerste alinea van artikel 653 is het woord »gemeenschap" behouden, omdat het daar niet slechts beteekent huwelijksgemeenschap, maar elke massale gemeenschap waarvan, tot het bewaren en beschrijven van al hare deelen, de verzegeling dikwerf noodzakelijk kan zijn.

4°, 5°. en 7°. (voor zooveel de intrekking van art. 664 betreft): Volgens artikel 37 van dit ontwerp is een minderjarige nooit zonder voogd, immers is de weeskamer met de waarneming der voogdij belast, zoolang geen voogd benoemd is of de benoemde nog niet aanvaard heeft, dan wel weigerachtig is of buiten staat geraakt om de voogdij waar te nemen.

6°. en 7°. (voorzooveel de intrekking van art. 656 betreft): Reeds voor ons recht merkt DE PINTO (Burg. rechtsv. dl. II, bl. 800) op, dat het artikel geen zin heeft, omdat de uiterste wil, hetzij die in notarieelen of mystieken of wel in olografischen vorm is opgemaakt, altijd onder de minuten van den notaris berust en dus niet in den boedel kan gevonden worden.

Alleen in verband met artikel 75 overg. bep., heeft in vroeger tijd het artikel eenige beteekenis kunnen hebben. In dit ontwerp, dat behoudens één enkele uitzondering slechts openbare uiterste willen toelaat, heeft het artikel in het geheel geen beteekenis.

7°. De gekozen redactie drukt uit dat de bepalingen omtrent *vrijwilligen* boedelafstand toepasselijk zijn; dit is daarom noodig (ofschoon hier in hoofdzaak alles afhangt van hetgeen partijen overeenkomen, art. 700), omdat artikel 702 als kenmerk ook van vrijwilligen boedelafstand aangeeft, dat de eigendom van de goederen van den schuldenaar niet overgaat op de schuldeischers. Zouden de schuldeischers het tegendeel bedingen (hetgeen de Pinto, dl. II, bl. 826, geoorloofd acht), dan zou echter de overeenkomst geen vrijwilligen boedelafstand meer kunnen genoemd worden en geen ontslag uit de gijzeling kunnen bewerken (art. 591 [3]).

De achtste afdeeling (B. III, tit. 6.) wordt in de toepasselijkverklaring opgenomen, omdat het zeer goed mogelijk kan zijn dat een Chinees belanghebbende is bij een aanvulling of verbetering van de akten van den burgerlijken stand.

Over de elfde afdeeling, als uitsluitend betreffende de berechting van overtredingen door ambtenaren v/d B. stand en andere begaan, behoeft niet te worden gesproken. Wel zal dientengevolge die afdeeling geacht worden in de toepasselijkverklaring te zijn opgenomen, doch zoowel de verklaring dat zij het niet zou zijn, als dat zij het wel is, kan gezegd worden doelloos te zijn.

Ad. IV. De opsomming der toepasselijke artikelen, is in overeenstemming met de aangenomen wijze van bewerking. Natuurlijk blijft de geldigheid ook voor Chineezen onaangetast van andere artikelen dezer overgangsbepalingen, die niet of niet enkel met toepasselijk verklaarde wetsbepalingen samenhangen, doch òf als algemeene bepalingen te beschouwen zijn, zooals art. 15, artt. 102

t/m 105, òf op andere onderwerpen dan tot de burgerlijke wetgeving behoorende, betrekking hebben, zooals bijv. art. 13.

Het derde lid van artikel 20 moet vervallen, omdat het ontwerp geen voogdbenoeming door den rechter kent.

TWEEDE HOOFDSTUK.

REGELINGEN HETZIJ MET DE IN HET VORIG HOOFDSTUK OMSCHREVEN TOEPASSELIJKVERKLARING IN VERBAND STAANDE, HETZIJ VAN BIJZONDEREN AARD.

Artikel 2. Vergelijk hierbij de inleiding, getiteld: de wijze van huwelijkvoltrekking.

Artikel 3. Die het trouwbewijs wil verkrijgen, moet dus tegenover den Chineeschen raad of het Chineesche hoofd kunnen aantoonen, dat hij inderdaad overeenkomstig het gebruik gehuwd is.

Tweede lid. De bepaling is noodig zoowel om misbruik van macht onmogelijk te maken, als om te voorkomen, dat ongegronde bezwaren zouden kunnen te weeg brengen dat aan iemand, die werkelijk overeenkomstig het gebruik getrouwd is, geen trouwbewijs werd afgegeven.

Dat de opdracht aan den raad van justitie om de gegrondheid der weigering te onderzoeken, in strijd zou zijn met art. 78 al. 2 van het regeeringsreglement, wordt ten stelligste ontkend. De resolutie van 31 Maart 1717 (Plakb. dl. IV, bl. 93) die aan Chineezen de verplichting oplegt om, alvorens een huwelijk aan te gaan, daartoe vergunning te vragen van de Chineesche officieren, voegt er bij, dat, zoo laatstgenoemden de vergunning weigeren, belanghebbenden bevoegd zijn zich te adresseeren aan heeren Schepenen

»als den competenten rechter in die en andere saeken". Zelfs waar de resolutie verklaart geen andere echtscheidingen tusschen Chineesche echtelieden te erkennen dan die door de Chineesche officieren onderzocht en uitgesproken zijn, drukt zij zich aldus uit, dat buiten die (door de hoofden uitgesproken) echtscheidingen »en het oordeel van den rechter geen huwelyks scheydingen meer plaets sullen mogen hebben". Hieruit blijkt dat met de bemoeienis der Chineesche officieren ten aanzien van de door Chineezen gesloten huwelijken, een oppertoezicht van den Europeeschen rechter samen is gegaan. Maar bovendien is hier niet sprake van een tusschen Chineesche echtgenooten gerezen geschil over de al of niet geldigheid van hun huwelijk, waarvan de kennisneming en beslissing geheel bij de hoofden blijft berusten, maar van een klacht van belanghebbenden, die vermeenen een wettig huwelijk te hebben gesloten en van oordeel zijn, dat ten onrechte door het betrokken hoofd geweigerd wordt daarvan een verklaring af te geven, een conflict dat geacht kan worden buiten de grenzen van art. 78 te vallen.

Artikel 4. Wil men zorg dragen voor de grootst mogelijke nauwkeurigheid en tevens gewaarborgd zijn dat het trouwbewijs overeenstemt met de aanteekening in het register, dan moet geëischt worden: 1°. dat in de verklaringen der hoofden de namen der personen niet slechts in de Maleische taal met Latijnsche karakters worden geschreven, maar tevens in Chineesche karakters; 2°. moet dan de agent der weeskamer (op plaatsen buiten den zetel der kamer gelegen) die verklaringen opzenden aan de weeskamer, welke alleen de trouwbewijzen uitgeeft en die ook alleen in staat is de Chineesche transcriptie der namen in het trouwregister en in het uit te geven trouwbewijs over te nemen.

Voor het geval dat men de trouwbewijzen ook door de agenten wil doen uitreiken (als wanneer dan de eisch van de Chineesche

transcriptie der namen moet vervallen), moeten dezen niet slechts de verklaringen der hoofden aan de weeskamer opzenden ten behoeve van de aanteekening in het register, maar tevens, ten einde contrôle mogelijk te maken, een woordelijk afschrift van het door hen uitgereikte trouwbewijs. Blijkt het dan dat dit laatste met de verklaring niet overeenstemt, dan kan de weeskamer altijd nog een verbeterd trouwbewijs uitreiken.

Dit alles echter is een zaak van administratieve regeling.

Artikel 5. De bepaling gaat van de vooronderstelling uit dat de thans bestaande huwelijksbelasting (art. 64 lit. *b* Stbl. 1828 n°. 46) gehandhaafd blijft, doch dan van het trouwbewijs geheven wordt. De daarvoor noodige bepaling (daargelaten de vraag of zij niet bij Koninklijk besluit behoort te worden vastgesteld als behelzende een wijziging van Stbl. 1828 n°. 46, een besluit van Commissarissen-generaal) is hier achterwege gelaten, omdat de regeling eener belasting in deze ordonnantie, louter het privaatrecht betreffende, niet tehuis behoort. Over deze en andere belastingen van Stbl. 1828 n°. 46 wordt meer opzettelijk gehandeld ter gelegenheid van het begrafenis consent (art. 36).

Hier wordt opgemerkt dat, indien ook voor Chineezen aangenomen wordt hetgeen volgens art. 64 lit. *f* Stbl. 1828 n°. 46 voor Arabieren, Mooren en Inlanders geldt, nl. om onvermogenden van de huwelijksbelasting vrij te stellen, in verband met de vrijstelling van zegelrecht een arm man zijn huwelijk kan doen registreeren, zonder dat het hem iets kost. Stellig zal dit het vragen van een trouwbewijs, dus de registratie van Chineesche huwelijken in de hand werken, waardoor de zekerheid van den staat der personen bevorderd wordt.

Artikel 6. Bij arrest van 18 Juni 1863 (W n°. 2) overwoog het hooggerechtshof dat een uitdrukkelijk voorschrift, waarbij de

Inlandsche vrouw, die met een Vreemden Oosterling in het huwelijk treedt, verklaard wordt den staat van haar man te volgen, gemist wordt en dat dientengevolge een dusdanige vrouw civiliter voor den landraad behoort gedaagd te worden. In dit artikel wordt niet gezegd dat de Inlandsche vrouw die met een Chinees huwt, den staat van haar man volgt, 1°. omdat het niet wenschelijk is een zoo belangrijk beginsel alleen met betrekking tot Chineezen in de wetgeving op te nemen; 2°. omdat het niet noodig is, daar de Inlandsche vrouw met haar Chineeschen echtgenoot publiekrechtelijk althans in hoofdzaak gelijk staat. Het artikel sluit zich bij art. 15 der overg. bep. aan, en is geheel in overeenstemming met de tweede alinea van art. 13 van Stbl. 1861 n°. 38. Evenals die beide artikelen brengt ons artikel te weeg, dat de leden van eenzelfde gezin, ofschoon in nationaliteit verschillende, door hetzelfde privaatrecht beheerscht worden. De Inlandsche vrouw met een Chinees in het huwelijk tredende, verandert dus niet van staat, maar komt onder een ander privaatrecht. Dat dit in strijd zou zijn met art. 75 Reg. Rgt. omdat op haar, Inlandsche vrouw, de nationale Inlandsche wet nu niet meer toepasselijk is, kan niet worden toegegeven. Het regeeringsreglement is een wet van beginselen. Art. 75 zegt dat voor Inlanders rechtsbron van het privaatrecht is hun godsdienstige wetten, instellingen en gebruiken. Maar dit brengt niet mede dat de koloniale wetgever, elke bevoegdheid ten aanzien van het privaatrecht der Inlanders mist, in het bijzonder niet, dat de koloniale wetgever voor Inlanders of Inlandsche vrouwen die door aanraking met andere nationaliteiten in een bijzonderen toestand geraken, geen bijzondere regels zou mogen vaststellen. Ook niettegenstaande het hier toegelichte artikel, blijft het in het algemeen waar, dat ten aanzien van het privaatrecht voor Inlanders gelden hun godsdienstige wetten enz. Bovendien: in dit ontwerp is nagenoeg het geheele privaatrecht der Chineezen vervat; in hoofdzaak is het niet anders dan gewijzigd, pasklaar gemaakt Europeesch recht; toe-

passelijkverklaring daarvan op Inlandsche vrouwen die met Chineezen in het huwelijk treden, wil dus zeggen: gebruik maken van de bevoegdheid bij artikel 75 alinea 2 toegekend, want voor Inlandsche vrouwen die door haar huwelijk deel gaan uitmaken van de Chineesche maatschappij, zijn natuurlijk dezelfde wijzigingen van het Europeesche recht noodig als voor de eigenlijke Chineesche vrouw.

Ten slotte mag gevraagd worden of, waar art. 75 al. 2 RRt. vergunt het Europeesche recht, dus het hoogste, het voornaamste van het hier te lande geldend recht op Inlanders toepasselijk te verklaren, à fortiori de Gouverneur-Generaal niet de bevoegdheid heeft het voor Chineezen geldend recht op Inlanders toepasselijk te verklaren, indien de omstandigheden dit noodzakelijk maken.

Naar men mij mededeelt, komt het niet voor, dat door Chineezen aan de boedelkamer een consent wordt aangevraagd om met een Inlandsche vrouw een huwelijk te mogen sluiten. De Inlandsche vrouw treedt dus in de Chineesche maatschappij niet op als hoofdvrouw, als bini kawin, maar als bijwijf, en zelfs schijnen arme Chineezen die geen bruidschat voor een Chineesche dochter kunnen betalen en met een Inlandsche vrouw leven, in haar geen wettige vrouw te zien. Toch komt mij de bepaling niet overbodig voor. Wellicht kan zij meewerken om een moreelen invloed uit te oefenen. Immers volgens artikel 5 en het daarbij voorgestelde (om nl. onvermogenden van de huwelijksbelasting vrij te stellen), kan een arm man kosteloos een trouwbewijs verkrijgen, waardoor hij in het bezit geraakt van het bewijs dat zijn verbintenis met eene vrouw een wettige is, de tengevolge van die verbintenis geboren kinderen wettige zijn; aan den anderen kant mag een vader zijn buiten echt geboren kinderen niet anders erkennen dan bij authentieke akte. Dit in verband met de voorgestelde bepaling, welke feitelijk de met een Chinees gehuwde Inlandsche vrouw op gelijke lijn stelt met een Chineesche vrouw, zal misschien moveeren om ook voor verbintenissen met een Inlandsche vrouw een trouwbewijs aan te vragen,

m. a. w. haar als wettige vrouw in stede van huishoudster in huis te nemen, waardoor een meer regelmatige toestand verkregen wordt.

Dat de met een Chinees gehuwde Inlandsche vrouw slechts staande huwelijk aan het voor Chineezen geldend privaatrecht zou onderworpen zijn, wordt niet gezegd; immers die toestand behoort te blijven voortduren wanneer na den dood des mans de vrouw deel blijft uitmaken van het gezin.

Gaat zij bijv. met een Inlander leven, dan verliest zij volgens dit ontwerp voogdij, vruchtgenot, vaderlijke macht en bevoegdheid ten aanzien van het in adoptie geven van haar zoons, en kan dus de voorgestelde bepaling tot geen moeilijkheden aanleiding geven.

Artikel 7. Vergel. hierbij de inleiding, getiteld: de rechtstoestand der vrouw I.

Artikel 8. Artikel 2 van Staatsblad 1855 n°. 79, waar het spreekt van de aanbrengst van roerende goederen, maakt geen uitzondering voor op naam der vrouw staande schepen, effecten, aandeelen in naamlooze vennootschappen en inschulden. Ten onrechte zal dus het bewijs van de aanbrengst dier goederen, evenals van alle andere roerende goederen, niet anders kunnen geleverd worden dan door de authentieke akte in de derde alinea van het artikel bedoeld, niettegenstaande het feit dat de hierbedoelde schepen, effecten, aandeelen en inschulden tijdens de huwelijksvoltrekking ten name der vrouw stonden, reeds voldoende aantoont, dat zij haar toebehooren.

Artikel 9. »Ingeval van geschil". De toenmalige directeur van justitie Mr. DER KINDEREN, maakte in 1871 (missive 28 April n°. 1071/2058) aan de boedelkamer te Semarang de opmerking: »dat art. 2 van Stbl. 1855 n°. 79 alleen voorschrijft hoe het eigendomsrecht der vrouw ten aanzien der aangebrachte roerende

goederen mag of moet worden bewezen, ingeval daaromtrent geschil bestaat, maar geenszins verbiedt, het bewijs voor het bestaan dier goederen uit de bloote erkentenis van den overblijvenden echtgenoot, ook bij ontstentenis van eenige authentieke akte te putten". Hoe juist de opmerking in het algemeen moge zijn, twijfel is mogelijk of zij wel voor bedoeld artikel 2 kan opgaan, dat pertinent zegt dat »de aanbrengst van roerende zaken, niet anders kan worden bewezen enz.". De woorden »in geval van geschil" zijn daarom in het nieuw ontworpen artikel opzettelijk vermeld. Zij komen eveneens voor in artikel 61 van de nieuwe faillissementswet (Ned. Stbl. 1893 n°. 140). Men zou nog een stap verder kunnen gaan door te bepalen, dat het in artikel 9 bedoeld bewijs alleen door derden gevorderd kan worden, doch dat het tegenover den man en zijn erfgenamen, der vrouw moet vrijstaan, om door alle middelen rechtens te bewijzen hetgeen haar toebehoort. Dit denkbeeld is evenwel verwerpelijk geacht, omdat het aanleiding zou kunnen geven tot het ontstaan van disputen tusschen de echtgenooten en hun erfgenamen, hetgeen behoort te worden vermeden. Hoofdzakelijk op dien grond werden bij de samenstelling van artikel 205 van het Nederl. burg. wetboek de oorspronkelijk daarin voorkomende woorden »tegen derden of andere personen dan de echtgenooten onderling", uit het artikel verwijderd (zie Voorduin Dl. II, bl. 376).

Artikel 10. »Voldoende bescheiden ten genoegen van den rechter". Volgens artikel 2 van Stbl. 1855 n°. 79 moet de eigendom van goederen door de vrouw staande huwelijk bij erfenis, legaat of schenking verkregen, bewezen worden door een notarieele beschrijving, waarin een stuksgewijze waardeering der goederen.

Aan den eenen kant levert die beschrijving als door man en vrouw te zamen opgemaakt, geen waarborg op dat zij werkelijk geen andere goederen bevatten zal dan die, welke aan de vrouw zijn opgekomen, aan den anderen kant is die notarieele beschrijving

overbodig, waar door het produceeren van een testament (dat volgens dit ontwerp, behoudens een enkele uitzondering, altijd een openbaar testament moet zijn), door een akte van boedelscheiding, of door een akte van schenking, in den regel dus door een notarieele akte, de vrouw gemakkelijk zal kunnen aantoonen, wat haar bij erfenis, legaat of schenking opgekomen is. Ten slotte is de eisch der stuksgewijze waardeering bovenmate streng, zooals kan worden opgemaakt uit het arrest van het hooggerechtshof van 6 November 1894 W. nº. 1641. Thans wordt het bewijs gevorderd dat de goederen waarover het geschil loopt, werkelijk krachtens de meergemelde titels verkregen zijn, dan wel dat zij uit aan de vrouw toebehoorende gelden zijn aangekocht. En is als beginsel aangenomen om ten deze getuigenbewijs onvoorwaardelijk uit te sluiten, het gevorderd schriftelijk bewijs is zoo ruim mogelijk opgevat en daardoor gemakkelijk gemaakt. De woorden: »voldoende bescheiden ten genoegen van den rechter" vorderen geen streng juridisch bewijs, maar alleen het vestigen van des rechters overtuiging door het aanwijzen van zulke schriftelijke stukken, als kunnen strekken om die te doen ontstaan (vgl. de aanteek. van Mr. de Geer van Jutfaas op Holtius' faillietenrecht, bl. 501). Dit zal der vrouw vooral te stade komen, waar zij de belegging of wederbelegging van aan haar toebehoorende gelden moet bewijzen, of wel dat zij staande huwelijk winsten heeft behaald. Door de algemeenheid der uitdrukking zullen dan ook de door de vrouw als openbare koopvrouw aangehouden koopmansboeken, als bewijsmiddelen kunnen worden toegelaten.

De hierbesproken woorden: »voldoende bescheiden enz." komen voor in artikel 880 Ned. Wetb. v. Kh. (= 866 Ind.) en zijn overgenomen in artikel 61 der nieuwe faillissementswet.

»De belegging of wederbelegging enz.". Artikel 2 van Stbl. 1855 nº. 79 maakt wel melding van roerende en onroerende goederen staande huwelijk om niet verkregen, doch zwijgt over goederen,

welke de vrouw staande huwelijk heeft aangekocht of in het algemeen onder bezwarenden titel heeft verkregen. Is het nu voldoende dat bv. de vrouw aantoont dat zij de goederen heeft gekocht, dat een onroerend goed ten haren name is overgeschreven, om haar van verder bewijs te ontheffen? De raad van justitie te Batavia besliste bij vonnis van 5 Juli 1878 (W n°. 799), dat de vrouw bovendien bewijzen moet dat de aankoop uit eigen middelen heeft plaats gehad, een opvatting die wel strookt met de bedoeling van artikel 2, doch uit zijn woorden niet geput kan worden. In die leemte wordt thans voorzien.

Artikel 11. Vgl. de inleiding getiteld: de rechtstoestand der vrouw II.

De zinsnede: »de man is het hoofd der echtvereeniging", waarmede art. 105 van het burg. wetb. aanvangt en waaruit de rechtsvoorschriften worden afgeleid, is hier niet overgenomen.

Geen Chinees zal er aan twijfelen. Bovendien is de uitdrukking te zwak om de verhouding van de Chineesche vrouw tot haar man te kenschetsen. Beter ware het dan nog met art. 1722 van het burg. wetb. te zeggen, dat de gehuwde vrouw zich onder de macht van haren man bevindt.

1°. *lid.* De woorden van artikel 105, 3° lid, B. W. »tenzij het tegendeel zij bedongen", zijn niet overgenomen, en in verband daarmede wordt in artikel 12 gezegd dat geen beding mag worden gemaakt waarbij de vrouw het beheer harer goederen zich voorbehoudt. In het midden latende de vraag of de Indo-Chineesche vrouw in het algemeen wel geschiktheid bezit om beheer te voeren [1], moet men de ondergeschikte stelling welke de gehuwde Chineesche vrouw tegenover den man inneemt, als feit aanvaarden, en de te

[1] De heer MEETER zegt omtrent haar: »dat de Indo-Chineesche vrouw veel minder in staat is rechten uit te oefenen, dan hare zuster in China". (Tijdsch. het R. in N.-I. dl. XXXII bl. 371).

ontwerpen bepalingen daarnaar inrichten. Met deze stelling strookt het niet dat de vrouw een beding kan maken, waarin wel is waar de man of zijn familie heeft toegestemd, doch dat, eenmaal tot stand gekomen, *onherroepelijk* is, gelijk de aard van een huwelijksche voorwaarde meebrengt. Het gevolg van deze onherroepelijkheid, dat nl. de man geen gezag meer heeft om tusschenbeide te komen, zelfs dan wanneer de vrouw haar goederen door wanbeheer in gevaar brengt, schept een toestand, welke aan Chineezen ten eenemale onbegrijpelijk moet voorkomen. Nu kan men wel zeggen dat, wanneer men het beding vrij laat, (hetwelk dan notarieel opgemaakt, en in een openbaar register ter griffie ingeschreven zou moeten worden) — niemand gedwongen is er van gebruik te maken, doch daar staat tegenover dat een beding, dat in zijn aard en gevolgen anti-Chineesch is, vooralsnog uit de wet behoort te worden geweerd als passend voor een toestand, welken Chineesche echtgenooten nog niet hebben bereikt. De bevoegdheid der vrouw om krachtens een algemeene volmacht van den man beheer te voeren (vgl. het toepasselijk verklaarde art. 115 burg. wetb.), is hiermede niet in strijd, omdat in dit geval de vrouw hare bevoegdheid van den man afleidt, die evenwel gerechtigd blijft om elk oogenblik de volmacht in te trekken. Ook zonder het hierbesproken beding blijven de belangen van de vrouw voldoende gewaarborgd. Het staat haar vrij om vóór het aangaan van het huwelijk en ter zake daarvan van den man hypotheek te bedingen (vgl. de gewijzigde artikelen 1170 en 1171 Burg. Wetb.); de man vermag hare onroerende goederen, zonder haar medewerking, niet te vervreemden of te bezwaren. Maar vooral levert het gemakkelijk gemaakte middel om den man het beheer te ontnemen, indien hij door wanbeheer de goederen der vrouw gevaar doet loopen, een waarborg op; en ten slotte is het der vrouw geoorloofd, indien de man een verkwister of krankzinnig is, diens onder curateelestelling te verzoeken (art. 434 B. W.).

4° *lid.* De bepaling dat de man de goederen der vrouw beheert brengt mee, dat de wet een middel moet aangeven om aan dat beheer een eind te maken, indien de man dit op zoodanige wijze voert, dat de goederen der vrouw gevaar loopen. Volgens het burgerlijk wetboek bestaat dit middel in de scheiding van goederen, waarbij de wetgever klaarblijkelijk een tusschen de echtgenooten bestaande gemeenschap van goederen voor oogen heeft gehad. In dit ontwerp, dat blijkens artikel 7 uitgaat van de absolute uitsluiting van gemeenschap van goederen tusschen de echtgenooten, kan geen scheiding van goederen te pas komen en slechts sprake zijn van overgang van het beheer van de goederen der vrouw van den man op de vrouw. Dit aanmerkelijk onderscheid moet op zich zelf reeds leiden tot vereenvoudiging der procedure, gezwegen nog van de omslachtige wijze waarop in geval van scheiding van goederen moet worden geprocedeerd. Men mag niet uit het oog verliezen dat voor een gehuwde Chineesche vrouw het optreden tegen haar man zoo iets buitengewoons is, dat het, zoo al, alleen bij hooge noodzakelijkheid zal voorkomen. Wil men dus het hierbedoelde middel niet geheel illusoir maken, dan behoort het zoodanig geformuleerd te worden, dat het voor de vrouw aanwendbaar wordt. Om deze reden is in dit ontwerp, op het voetspoor van art. 143 van het ontwerp 1886 tot herziening van het Nederlandsche burgerlijk wetboek, aangenomen, dat de rechter op een eenvoudig verzoekschrift den overgang van het beheer van den man op de vrouw kan doen plaats vinden.

»Verzuim". De overdreven eisch in artikel 186[1] burg. wetb. gesteld, dat aan den kant van den man moet zijn *grof* verzuim, is niet overgenomen. Daarentegen is wel de eisch gesteld dat het verzuim van dien aard moet zijn, dat de goederen der vrouw gevaar loopen, ofschoon het wellicht meer in het belang der vrouw zou zijn, indien overneming van het beheer op grond van verzuim

zonder meer, zou kunnen gevraagd worden, het aan den rechter overlatende om te beoordeelen of dat verzuim van genoegzaam gewichtigen aard is om den man het beheer te ontnemen. Men moet evenwel in het oog houden dat in dit ontwerp op het belang der gehuwde vrouw alleen in zoover kan worden gelet, als maar eenigzins overeen te brengen is met de overwegende positie welke de man inneemt. Deze vordert dat alleen bij hooge noodzakelijkheid de vrouw kan toegelaten worden om tegen den man op te treden. Vandaar ook dat slecht beheer door den man van zijn eigen zaken, waardoor de waarborg voor de goederen der vrouw vermindert (vgl. art. 186[2] Burg. wetb.), niet is opgenomen als reden waarom overneming van het beheer door de vrouw kan worden gevraagd. Want slecht beheer van eigen zaken sluit nog niet in dat de man ook de goederen der vrouw slecht beheert, nog daargelaten dat vrij zeker gesteld mag worden dat geen Chineesche vrouw tegen haar man zal optreden, omdat hij, niet hare goederen, maar zijn eigen goederen slecht beheert.

5e. *lid.* »Raad van justitie binnen wiens rechtsgebied enz." vgl. art. 819 Reglt. B. Rv.

»Nadat de man is gehoord enz.". Dat de raad ook buitendien bloedverwanten of andere personen tot inlichting kan hooren, spreekt van zelf. Het is slechts noodig te bepalen dat zonder verhoor of behoorlijke oproeping van den man geen beslissing mag worden genomen.

6e. *lid.* »Verzegelen, beschrijven en waardeeren". De omstandigheid dat het verzoek tot overneming van het beheer, als tegen den man gericht en dus van contradictoiren aard, aan hooger beroep onderworpen is, zoodat, ook al bestaat geen vorm van proces, dikwerf nog een tijdruimte verloopen kan, alvorens een definitieve beschikking verkregen is, doet het nut der bepaling in het oog springen.

De artikelen 190 burg. wetb. en 823 B. Rv. zijn hier gevolgd. Geeft art. 157 Ontw. 1886 Ned. Burg. wetb. een veel krachtiger behoedmiddel aan de vrouw, nl. onder bewaringstelling harer roerende goederen, waar geen bijzondere omstandigheden afwijking eischen is het, met het oog op eenheid van recht, wenschelijk voorgekomen de voor Europeanen geldende wet zooveel mogelijk te volgen. Wordt eventueel een herziening van het reglement op de burgerlijke rechtsvordering naar aanleiding van het wetsvoorstel Hartogh aanhangig gemaakt, dan zal ook ten behoeve van de Chineesche vrouw die overneming van het beheer vraagt, het middel van conservatoir beslag in de wet moeten worden opgenomen.

»President van den raad van Justitie". Het is niet geheel zeker of met den rechter in art. 190 burg. wetb. en 823 Reglt. B. Rv. bedoeld wordt de raad van justitie, dan wel de president van den raad van justitie (vgl. Winckel, formulierb., bl. 472, aanteek. p. 18). In het belang eener spoedige behandeling is hier de president van den raad van justitie aangewezen om het bedoelde verlof te verleenen.

7e. *lid.* De wijze van aankondiging omschreven in art. 826 Reglt. Burg. rechtsv., kan hier moeilijk worden gevolgd. Daargelaten het omslachtige en toch weinig doeltreffende van de in dat artikel vervatte regeling, zou de driemaal herbaalde aankondiging in het officieel nieuwsblad met tusschenpozing van ééne maand telken reize, de werking tegen derden eener verkregen machtiging tot overneming van het beheer al te lang uitstellen. Dit levert bij de wijze waarop het middel van scheiding van goederen geregeld is, geen bezwaar op; immers volgens art. 189 al. 2 burg. wetb. heeft het vonnis waarbij de scheiding van goederen is toegewezen, wat zijn gevolgen betreft terugwerkende kracht tot den dag der dagvaarding, terwijl in verband daarmede de eisch tot scheiding van goederen openlijk moet worden bekend gemaakt (art. 187

Burg. wetb.), zoodat derden tijdens het proces met den man handelende op hun hoede kunnen zijn. Bij het verzoek om overneming van het beheer, dat in den regel spoedig zal zijn behandeld, is het geven van terugwerkende kracht aan de beschikking onnoodig voorgekomen, doch dan moet de gelegenheid gegeven worden om den overgang van het beheer van den man op de vrouw, ook tegenover derden onmiddelijk te doen werken. Volgens het ontwerp 1886 Ned. burg. wetb. moet de verkregen machtiging, behalve aangekondigd in een daarvoor aangewezen nieuwsblad, ook ingeschreven worden in een ter griffie van de rechtbank aangehouden openbaar register (art. 142 en 143), hetzelfde waarin ook de huwelijksche voorwaarden moeten worden ingeschreven (art. 206). Daar evenwel in ons ontwerp huwelijksche voorwaarden, althans voor zoover daarbij zou worden afgeweken van de vermogensrechtelijke gevolgen welke het ontwerp aan het huwelijk verbindt, niet zijn toegelaten, bestaat ook geen ter griffie aangehouden register en schijnt het onnoodig voor de speciale gevallen dat de vrouw het beheer harer goederen overneemt, een zoodanig register te doen aanleggen. Eenvoudiger en doeltreffender (immers van ter griffie ingeschreven akten wordt weinig inzage genomen) is het voorgekomen om de wijze van publicatie te volgen, welke bij Stbl. 1894 nº. 262 is voorgeschreven voor de aankondiging van een verzoek tot uitwijzing van eigendom.

9°. *lid.* Vergel. artikel 194 burg. wetb.

10°. *lid.* In het ontwerp 1886 Ned. Burg. wetb., artikel 144, is bepaald, dat de echtgenooten van de overneming van het beheer, eenmaal bekend gemaakt, niet kunnen terugkomen. De memorie van toelichting (ed. Belinfante bl. 77) zegt: dat artikel 144 strekt om te beletten dat de man, aan wien de rechter het beheer ontnomen heeft, op de vrouw pressie uitoefent om het hem weder af te

staan. Dit argument is zeker van gewicht. Doch de in ons ontwerp vooropgestelde regel, dat de man het goed der vrouw beheert en slechts bij uitzondering, immers wanneer de goederen gevaar loopen, daarvan mag worden afgeweken, moet er toe leiden aan de echtgenooten de bevoegdheid toe te kennen om den regel te herstellen en daarmede den normalen toestand te doen herleven. Ook hier zou de onherroepelijkheid van het door de vrouw gevoerd beheer, zelfs dan wanneer voor verzuim aan de zijde van den man niet meer te vreezen valt, ten eenenmale met Chineesche begrippen strijden. Met deze beslissing wordt tevens in overeenstemming gebleven met het thans voor Europeanen geldend recht, dat in de artikelen 196 en 197 van het burg. wetb. toestaat om, na verkregen scheiding van goederen, de zaken in denzelfden staat terug te brengen alsof er geen scheiding had plaats gehad, zoodat de man ook weder het beheer van de bijzondere goederen der vrouw terugbekomt, dat hij door de scheiding verloren had (cfm. Asser en van Heusde I bl. 278; Opzoomer Dl. II bl. 15 noot 2, waartegen Diephuis IV, bl. 454).

Artikel 12. Gelijk werd opgemerkt, is in het belang van derden het stelsel aangenomen, dat de wet zegt welke vermogensrechtelijke verhouding tusschen de echtgenooten bestaat, zonder dat deze laatsten daarin verandering kunnen brengen. In dit stelsel is de voorgestelde bepaling noodig ten einde elken twijfel weg te nemen of afwijkende bedingen geoorloofd zijn. Het gemis der bepaling zou tot niet gewenschte gevolgen aanleiding kunnen geven. Indien het dan namelijk gebeurde dat de rechter huwelijksche voorwaarden, afwijkende bedingen inhoudende, erkende, zouden huwelijksche voorwaarden zijn toegelaten, zonder dat de wet voorschriften bevat die waarborgen, dat aan die bedingen de in het belang van derden vereischte publiciteit wordt gegeven.

Is het niet toegelaten een andere rechtsverhouding ten aanzien

van de goederen in het leven te roepen, dan dit ontwerp voor de echtgenooten vaststelt, reeds hier wordt opgemerkt dat op het voetspoor van art. 151 van het burg. wetb. voor minderjarige aanstaande echtgenooten de gelegenheid wordt opengesteld (vgl. de gewijzigde artikelen 1170, 1171, 1677 en 1683 B. W.) om, zonder tusschenkomst van den rechter, mits bijgestaan door vader of voogd, die regelingen te maken, welke dikwijls bij het aangaan van een huwelijk voorkomen, nl. het verleenen van hypotheek door den man ten behoeve der vrouw en ter zake van het over haar goederen gevoerd beheer, alsmede het doen van schenkingen.

Artikel 13. De artikelen 261 en 266 Burg. wetb., het bewijs der afstamming van wettige kinderen betreffende, zijn, als hoofdzakelijk op het bestaan van een burgerlijken stand gegrondvest, voor toepasselijkverklaring onvatbaar. Immers de geboorteakte levert (altijd indien het huwelijk der ouders vaststaat) volledig bewijs der wettige afstamming op, ook dan, wanneer zij niet bevestigd wordt door een overeenstemmend bezit van staat, en zelfs is elk tegenbewijs uitgesloten indien wel een met de akte overeenstemmend bezit van staat aanwezig is (art. 263). Blijkbaar is ook aan het vooropstellen van het bewijs door middel van een akte van den burgerlijken stand, voor een groot deel het wantrouwen toe te schrijven, dat de wetgever in deze materie ten opzichte van het getuigenbewijs koestert. Althans indien geen akte en ook geen bezit van staat aanwezig is, wordt dit bewijs slechts toegelaten wanneer er een begin van bewijs door geschrifte is, en zelfs wordt, indien het iemand gelukt is door getuigen aan te toonen, dat hij het kind is waarvan een vrouw staande haar huwelijk is bevallen, dan nog, met omverwerping van het wettelijk vermoeden van artikel 250, het tegenbewijs toegelaten, dat de man dier vrouw de vader van het kind *niet* is. Het gemis van een akte en van bezit van staat doet als 't ware een vermoeden

tegen de wettigheid ontstaan »Quand un enfant — zegt TOULLIER I p. 207 — n'a ni possession ni titre, ou lorsqu'il a été inscrit, soit sous de faux noms, soit comme né de père et mère inconnus, il en résulte une présomption très forte qu'il n'appartient pas au marriage". Al dadelijk springt in 't oog dat waar geen burgerlijke stand bestaat, gelijk ten opzichte van Chineezen hier te lande het geval is (¹), en dus de vooronderstelling dat het bezit van een geboorteakte regel is, geen uitgangspunt kan vormen, het wantrouwen in het getuigenbewijs ter zijde gesteld moet worden, omdat het belang dat wettige kinderen zoo gemakkelijk mogelijk hun afstamming kunnen bewijzen, overwegend is. Vandaar dat de eisch dat begin van bewijs bij geschrift (op zich zelf reeds voor Chineezen een onmogelijke eisch) aanwezig moet zijn, zal getuigenbewijs zijn toegelaten, vervallen is. In het algemeen wordt het bewijs niet aan bepaalde middelen gebonden. Dit is uitgedrukt in de 2e alinea van artikel 13, waarbij tevens is aangegeven wat bewezen moet worden, nl. het moederschap, omdat in verband met het toepasselijk verklaarde art. 250 daardoor tevens de vader is aangewezen. De onbeperktheid der bewijsmiddelen behoeft in verband met de ruime werking bij art. 1920 B. W. aan het vonnis toegekend, geen vrees voor conniventie te doen ontstaan, immers

(¹) In de registers door de Chineesche wijkmeesters aangehouden, kan geen surrogaat gezien worden. De waarborgen, welke de registers van den burgerlijken stand opleveren bestaan hier niet. Natuurlijk zal een extract uit de registers dier wijkmeesters volgens art. 13 al. 2 als bewijsmiddel *kunnen* gebezigd worden. Het reeds vroeger aangehaalde besluit van den resident van Batavia dd. 17 Juni 1884 n°. 4563, houdende een instructie voor de hoofden der Vreemde Oosterlingen, schrijft in art. 16 voor, dat de hoofden op een register zullen aanteekening houden van de namen, het beroep of bedrijf enz. van alle Vreemde Oosterlingen binnen hun ressort, alsmede van hun kinderen, zoo ook van de veranderingen in den staat der bevolking tengevolge van geboorte, huwelijk, overlijden enz. Mitsdien moet van alle geboorten, huwelijken enz. door het betrokken hoofd van het gezin, door de familie of buren binnen 3 × 24 uren aan de hoofden worden kennis gegeven. In de praktijk gaat het aldus: Bij de geboorte van een Chineesch kind geeft de vader daarvan mondeling kennis aan den wijkmeester, die daarvan aanteekening houdt in een register met vermelding van den naam des vaders, datum en plaats der geboorte, en of het kind uit een hoofd- of bijvrouw of uit een Inlandsche concubine (Loe-pi) is geboren. De naam van de moeder wordt niet vermeld. Op verzuim van aangifte staat geen straf, evenmin op het niet richtig bijhouden van het register. De aangifte geschiedt zonder getuigen.

tegenover elk justus contradictor, die niet in het geding geroepen is, heeft het vonnis slechts de beperkte kracht van art. 1917.

Wordt dus het getuigenbewijs in dit ontwerp evengoed geacht als bewijs door bezit van staat, dan zal tevens de reden vervallen zijn om, wanneer door getuigenbewijs het moederschap bewezen is, nog het bewijs toe te laten dat de man der moeder de vader van het kind *niet* is, gelijk art. 266 toestaat. In dit ontwerp geldt dus het wettelijk vermoeden van art. 250, behoudens het recht van ontkenning van den man, onvoorwaardelijk (hetgeen Prof. Opzoomer ook voor onze wet verlangt, Dl. II, bl. 173).

In artikel 13 is echter het bewijs door bezit van staat vooropgesteld, evenals ook in art. 261 Burg. wetb. dit bewijsmiddel onmiddellijk in rang volgt op de geboorteakte. Immers het is niet slechts het oudste bewijsmiddel, in zoover dat het voor de invoering van den burg. stand het bewijsmiddel bij uitnemendheid was (Toullier, le droit civil Français I. n°. 872), maar ook (waar geen burgerlijke stand bestaat) het eenvoudigste en gemakkelijkste omdat, waar die staat aanwezig is, afstamming, d. i. het geboren of verwekt zijn tijdens het huwelijk, wordt verondersteld. In den regel zal een wettig kind in het bezit van den staat zijn die hem toekomt, en zal het hem gemakkelijk vallen te bewijzen, wat aan elk van zijn omgeving bekend is.

Artikel 14. Dit artikel is als het ware een veiligheidsklep. Het bevat een uitzondering, in het belang van uit het huwelijk geboren kinderen, op artikel 2 van dit ontwerp, luidende: dat het bestaan van een huwelijk niet anders kan worden bewezen, dan door het door de weeskamer afgegeven trouwbewijs. Want al kan dit trouwbewijs door een onvermogende zelfs geheel kosteloos worden verkregen (art. 5, in verband met het voorstel om onvermogenden van de huwelijksbelasting vrij te stellen), zoo moet men toch rekening houden met het te voorziene feit dat er huwelijken worden

gesloten, zonder dat een trouwbewijs wordt aangevraagd. Werd de bepaling van art. 14 gemist, dan zou, ingeval het kind geen trouwbewijs omtrent het huwelijk zijner ouders zou kunnen overleggen, dat huwelijk niet bewezen zijn. Non esse et non parere in jure sunt synonima, het kind zou onwettig zijn, de nalatenschap zijner ouders zou hem ontgaan, welke dan bijv. als vacant aan het Chineesche hospitaal zou kunnen vervallen. Bij den thans bestaanden toestand, wanneer geen huwelijksconsent aanwezig is en dus het huwelijk niet slechts niet bewezen maar zelfs (al werd het bestaan bewezen) onwettig zou zijn, redt men zich door aan te nemen dat de kinderen in elk geval natuurlijke erkende kinderen zijn, wat ten opzichte van het erfrecht geen verschil maakt. Maar volgens dit ontwerp wordt voor het bewijs van de door den vader gedane erkenning een authentieke akte geëischt. In het gestelde geval zouden dus de kinderen uit het niet door een trouwbewijs te bewijzen huwelijk geboren, niet voor natuurlijke erkende kinderen kunnen doorgaan en de ouderlijke nalatenschap moeten derven.

De bepaling is niet in strijd met het karakter van het trouwbewijs, dat wel verbonden is aan het toezicht der hoofden, maar toch niet meer is dan een *bewijsmiddel*. En ofschoon erkend wordt, dat het aan bedenking onderhevig is om een huwelijk als wettig te beschouwen, waarvoor geen trouwbewijs is gevraagd en dat dus buiten inmenging van de hoofden is aangegaan (ofschoon die inmenging, gelijk wij zagen, van Chineesch standpunt de zaak bezien geen essentiëel vereischte is), moet hier het belang der kinderen den doorslag geven.

De opmerking dat het trouwbewijs door art. 14 veel van zijn beteekenis zal verliezen, zou onjuist zijn. Want de man en elk ander, behalve het kind in het geval van ons artikel, zal het bestaan van een huwelijk niet anders kunnen bewijzen dan door een trouwbewijs. Volgens dit ontwerp bijv. erft de man van zijn ab intestato en kinderloos overleden vrouw. Kan hij casu quo geen trouwbewijs

overleggen, dan ontgaat hem de erfenis ten faveure van de bloedverwanten der vrouw.

»Welks ouders beiden of een van beiden zijn overleden". Leven de beide ouders nog dan is ook een uitzondering voor het kind onnoodig. De ouders kunnen dan nog altijd een trouwbewijs aanvragen, immers is voor de aanvrage van zulk een bewijs geen termijn gesteld. Is een van beide ouders overleden, dan kan die aanvrage niet meer geschieden, en komt het voor het kind, met het oog op de nalatenschap van den overledene, er juist op aan het getrouwd geweest zijn zijner ouders te bewijzen.

»(Hoofdvrouw)". Deze bijvoeging of verduidelijking van het woord vrouw is gemaakt, om elk misverstand te voorkomen. Dit ontwerp — zich aansluitende aan het Europeesche recht — gaat van de grondstelling uit dat alleen met de hoofdvrouw (waarbij herinnerd wordt dat een Chineesch man slechts ééne hoofdvrouw kan hebben) een huwelijk bestaat en alleen hare kinderen de wettige zijn. De bijvrouw is een concubine, de uit haar geboren kinderen moeten bij een authentieke akte zijn erkend, zullen burgerlijke betrekkingen tusschen hen en hun vader kunnen bestaan. De gemaakte bijvoeging geeft dus voor het geval van ons artikel te kennen, dat, al behoeft het kind geen trouwbewijs of een daarmede gelijkstaand extract uit het weeskamerregister over te leggen om het huwelijk zijner ouders te bewijzen, het toch moet aantoonen dat zijn moeder de hoofdvrouw was, daar het anders geen wettig kind kan zijn.

Artikel 16. In dit artikel is samengevat de wijze waarop de erkenning geschiedt. Ten opzichte van den vader wordt een authentieke akte gevorderd. Maar dit is ook de eenige eisch. In 't bijzonder is de toestemming van de moeder niet noodig. Want beoogt erkenning bij een akte niet slechts het aangaan van huwelijken in

de hand te werken, maar voornamelijk om zekerheid te verkrijgen omtrent de vraag, wie al dan niet in de vaderlijke nalatenschap zullen deelen, de rechtsonzekerheid zou grooter worden dan die thans is, indien art. 284 B. wetb., met al de naar aanleiding daarvan gerezen quaestiën moest worden overgenomen. (Vgl. een verhandeling over gemeld artikel van den heer Houthuijsen in tijdschr. »het recht in N.-I., dl. LXII, bl. 56 en vlg). Voor Chineezen zouden door den eisch van toestemming der moeder, de moeilijkheden nog grooter worden. Men mag vrij zeker aannemen dat een akte van erkenning, waarin vermeld staat dat de moeder was overleden of waarin van de toestemming der moeder niet gerept wordt, door belanghebbende mede-erfgenamen begroet zal worden met de bewering, dat de moeder tijdens de erkenning nog leefde en deze laatste dus nietig is, terwijl bij gemis van een burgerlijken stand het bewijs van het overlijden van een Chineesche of Inlandsche concubine (vooral indien dit jaren te voren plaats had) met groote moeilijkheden gepaard kan gaan. Men kan de ruwe uitspraak van een Chineesch officier, ter zake om advies gevraagd, »dat de vrouw beschouwd wordt gelijk te staan aan een zak, welks inhoud toebehoort aan dengeen, die denzelven vult" (tijdsch. het Recht in N.-I., dl. II, bl. 25 vlg) laten voor hetgeen zij is. Maar men kan zich voorstellen dat het een Chinees onbegrijpelijk moet voorkomen, dat een vader omtrent een door hem verwekt kind niet zou mogen verklaren dat het kind het zijne is, indien niet de moeder daarin toestemt. De vraag is slechts of, indien de eisch van toestemming der moeder niet gesteld wordt, aan billijkheid en rechtvaardigheid te kort gedaan wordt, een vraag die te meer te pas komt waar de Chineezen te midden der Inlandsche maatschappij leven. Voor de ontkennende beantwoording der vraag wordt gewezen op artikel 336 CC., dat erkenning door den vader zonder medewerking der moeder toelaat. Laurent acht het tegenovergestelde zelfs in strijd met het recht en met het belang van het kind. Deze schrijver

laat zich aldus uit (Principes de droit civil, dl. IV, bl. 53): »Le projet du code civil contenait une disposition ainsi conçue: »Toute reconnaissance du père seul, non avouée par la mère, sera de nul effet, tant à l'égard du père que de la mère". On fondait ce principe sur l'incertitude de la paternité, la mère seule pouvant savoir à qui est l'enfant qu'elle met au jour. La disposition fut rejeteé et avec raison; elle était contraire au droit et à l'intérêt de l'enfant, qui risquait de n'être pas reconnu, si sa mère refusait de le reconnaître; elle était encore contraire au droit qu'a le père de reconnaître l'enfant, droit qui est l'accomplissement du devoir. Il fallait donc permettre au père, aussi bien qu'à la mère de reconnaître l'enfant, au père sans le concours de la mère, et à la mère sans le concours du père. C'était l'application du vrai principe que la reconnaissance est un fait personnel, individuel".

Indien wij nu nagaan welk motief den wetgever geleid heeft tot de bepaling van art. 339 Ned. burg. wetb. (= 284 Ind.), dan lezen wij bij Voorduin Dl. II, bl. 561 het volgende: »Wanneer een manspersoon, zonder toestemming der vrouw, die een natuurlijk kind heeft ter wereld gebragt, zich als vader van dat kind kon erkennen, zoude iedere vrouw, welke eene zwakheid heeft gehad, zijn blootgesteld, dat uit haat, nijd of andere inzigten, iemand van eene mindere klasse, ja zelfs een in de maatschappij geschandvlekt persoon, zich gedurende haar leven, als den vader van haar kind zoude kunnen opgeven, hetgeen zoowel de eer van de moeder, als het belang des kinds zoude kunnen krenken, en het huwelijk van eerstgemelde met den waren vader, zoude kunnen verhinderen". Men kan een glimlach niet onderdrukken bij de gedachte, dat dit motief ten aanzien van Chineesche en Inlandsche concubines zou moeten gelden. Diephuis (deel V, bl. 115) merkt terecht op: dat de wetgever zich noodeloos bezorgd maakte, een onbereikbaar doel beoogde (immers ook zonder erkenning kan een geschandvlekt persoon rondstrooien dat hij de vader van het kind is!), en zeker

niet de zwarigheden bedacht heeft waartoe zijn bepaling aanleiding zou geven. Wat vreest men toch wanneer de eisch van toestemming der moeder vervalt? Dat een Chinees dan het eerste het beste Inlandsche kind dat hij ziet loopen onder zijn vaderlijke macht kan brengen door slechts een akte van erkenning te passeeren? Maar heeft het kind gehuwde ouders, dan is krachtens artikel 17 eerste lid erkenning verboden. Is de moeder van het kind ongehuwd en heeft zij met den Chinees die de erkenning deed (gesteld eens dat dit werkelijk gebeurde), nooit iets uitstaande gehad, dan zal men den Chinees uitlachen als hij het kind komt opeischen. Gaat hij zelfs zoover om het kind gerechtelijk op te eischen, dan zal het eene dusdanige moeder niet moeilijk vallen aan te toonen, dat de erkenning op onwaarheid gegrond is, dat hij die de erkenning deed, de vader van het kind niet is. Blijft het geval dat de moeder een ongehuwde vrouw is met wie de Chinees wél iets uitstaande heeft gehad. Hoogstwaarschijnlijk zal dan de erkenning op waarheid gegrond zijn, maar dan zal het ook het recht van den vader zijn om de verklaring af te leggen, dat het kind in quaestie zijn kind is. Mocht ook in dit geval de erkenning niet op waarheid berusten, dan staat ook in dit geval der Inlandsche moeder de actie of verdediging van het toepasselijk verklaarde artikel 286 ten dienste. Het kan hard zijn dat een concubine, die verstooten wordt, hare kinderen moet achterlaten, maar dit kan ook aan de moeder die uitdrukkelijk bij een akte in de erkenning door den vader heeft toegestemd, overkomen, en heeft met die toestemming niets te maken. De wetgever heeft het concubinaat nog niet tot een voorwerp van regeling gemaakt en nog niet bepaald, dat wanneer de man en zijn concubine van elkander gaan, de rechter des noods kan bevelen bij wien hunner de kinderen zullen verblijven.

Volgens de regeling in het burg. wetb. gemaakt, heeft het den schijn, alsof men de belangen van het buiten huwelijk verwekte kind heeft willen vernietigen. Niet alleen is het aan het kind verboden om

onderzoek naar zijn vader te doen, maar ook kan de moeder erkenning door den vader beletten. Hoezeer dit laatste tegen het belang van het kind kan zijn, wanneer zijn vader een Chinees is, blijkt hieruit, dat volgens dit ontwerp het natuurlijk erkend kind ten opzichte van de vaderlijke nalatenschap met een wettig kind gelijk staat.

Alleen voor het geval dat de door mij ontworpen, van het burgerlijk wetboek afwijkende, regeling geen goedkeuring mocht verwerven, wordt artikel 16[a] voorgesteld. Dit artikel huldigt het systeem dat voor de erkenning door den vader de toestemming van de moeder noodig is, maar regelt de zaak juist omgekeerd dan art. 284 Burg. Wetb. doet, dat ten eenemale met den feitelijken toestand in strijd is. Artikel 16[a] sluit zich bij den feitelijken toestand aan; het vooronderstelt, wat ook regel is, dat de moeder in de erkenning door den vader heeft toegestemd; derden kunnen dus uit de omstandigheid, dat van de toestemming der moeder niet blijkt, geen voordeel trekken. *Alleen* de moeder, omtrent wie niet blijkt dat zij uitdrukkelijk in de erkenning heeft toegestemd (mondelinge verklaringen en onderhandsche akten komen hierbij niet in aanmerking) kan tegen een gedane erkenning opkomen, maar ook dan weder niet, wanneer het kind in quaestie met *haar medeweten* (i. e. goedvinden) bezit van staat heeft van kind van dengene die de erkenning deed; immers duidelijker dan door een akte zou kunnen geschieden, blijkt dan dat zij in de erkenning heeft toegestemd.

Artikel 16. *Authentieke akte.* Bij den thans bestaanden toestand gebeurt het somwijlen dat bij het openvallen hier te lande eener nalatenschap, een uit China overgekomen Chinees, gewapend met eenige voor den Consul afgelegde getuigenverklaringen, zich voordoet als een door den overleden vader erkend kind uit een bijvrouw in China geboren. Zulk een persoon zal men bij den eisch van erkenning bij authentieke akte kunnen weren, hetgeen thans moeilijk gaat.

»Welke echter niet uitsluitend tot dat doel behoeft te zijn opgemaakt". De erkenning kan dus bijv. bij een akte van schenking, van uiterste wilsverklaring, zelfs bij een notarieele koopakte geschieden.

2e *lid.* »De erkenning verklaart een feit, dat, eenmaal als bestaande erkend, niet weder kan geloochend worden door eenvoudige herroeping". (Vgl. mem. v. toel. ontw. 1886 Ned. B. W, bl. 165). Deze oplossing der bestaande strijdvraag is ook het meest in het belang van het kind.

Van een openbaar testament behoeft hier niet te worden gesproken. Immers kunnen Chineezen volgens dit ontwerp alleen bij een openbare akte een testament maken, behalve in het geval dat een persoon niet spreken kan. Het zeer zeldzame geval dat een dusdanig persoon bij zijn geheim testament een natuurlijk kind erkent, kan worden toegelaten; rechtsonzekerheid zal het niet teweeg brengen.

3e *lid.* Men moet niet meer eischen dan noodig is. Ten opzichte van de moeder is het bezit van staat in den regel sterker geprononceerd dan ten opzichte van den vader, en daardoor gemakkelijker bewijsbaar. Maar bovendien zal de vraag of de moeder al dan niet haar kind erkend heeft, in de praktijk weinig voorkomen. Want in den regel is er ten opzichte van de moeder, een Chineesche, soms een Inlandsche concubine, geen sprake van een nagelaten vermogen.

Artikel 17. Het artikel vat samen welke kinderen mogen worden erkend en welke niet; in het bijzonder is (met overneming der redactie van art. 1 I. lit. h van Stbl. 1892 no. 238) vermeld, dat de man ook de gedurende het huwelijk bij een andere vrouw dan de zijne verwekte kinderen kan erkennen, waarmede als het ware het instituut der bijvrouwen voor een geoorloofde instelling wordt verklaard. A fortiori vloeit uit het 1e lid van het artikel voort,

dat een ongehuwd man een bij een ongehuwde vrouw verwekt kind mag erkennen. A contrario volgt er uit, dat een kind, uit een gehuwde vrouw doch niet uit haar huwelijk geboren, niet mag worden erkend.

2e *lid*. Dat erkenning vóór de geboorte van het kind mag plaats vinden, wordt op grond van art. 2 Burg. wetb. door de commentatoren van dat wetboek aangenomen (zie o. a. ASSER en VAN HEUSDE handl. I, bl. 334). De vraag of een overleden kind erkend kan worden, wordt vrij algemeen bevestigend beantwoord voor het geval het kind nakomelingen heeft achtergelaten (arg. art. 279 B. W.), maar betwist ingeval het kind geen nakomelingen heeft (ontkennend beantwoord door OPZOOMER II, bl. 192 noot 2 en FAURE, het burg. wetb., dl. I, bl. 127, in tegenovergestelden zin door DIEPHUIS, dl. V, bl. 108). Heeft het overleden kind geen nakomelingen achtergelaten, dan kan (immers indien het kind vermogen nalaat) de erkenning slechts in het belang van den vader of de moeder zijn. De vraag echter of een dusdanige postérieure erkenning, ofschoon zij in het algemeen terugwerkende kracht heeft tot het tijdstip der geboorte, wel recht tot erfopvolging geeft, is zeer betwist (vgl. DIEPHUIS V, bl. 133). Het is daarom wenschelijk voorgekomen de erkenning van een overleden kind te beperken tot het geval dat er nakomelingen zijn, en wel wettige, daar anders geen belang bij de erkenning bestaat.

3e *lid*. Het begrip bloedschande is niet nader bepaald. Werd bijv. gezegd dat onder bloedschande verstaan wordt, sexueele omgang tusschen personen die tot elkander in betrekking staan, als in de artikelen 30 en 31 burg. wetb. omschreven, dan zou in strijd met Chineesche begrippen implicite worden uitgemaakt dat personen, in elke andere verhouding tot elkander staande dan in die artikelen bedoeld, een huwelijk met elkander mogen aangaan. Men denke

hier o. a. aan het verbod in de Ta' Tsing Lu Li (vgl. Young t. a. p. dl. XXXVIII, bl. 164) gesteld van huwelijken tusschen personen, die denzefden geslachtsnaam dragen, omdat dit agnatische verwantschap doet veronderstellen ([1]). »Een huwelijk met een stamnaamgenoote wordt in China inderdaad als bloedschande aangemerkt", zegt de heer Young (bl. 14). Het begrip bloedschande moet dus uit de Chineesche wetten en instellingen worden verklaard. Mocht het zich voordoen, dat een gedane erkenning om de hier besproken reden betwist wordt, dan zal de rechter moeten uitmaken of het begrip, zóó uitgebreid opgevat als de Chineesche wet dit doet, niet met billijkheid en rechtvaardigheid in strijd is met het oog op de belangen van het kind, welks niet erkenning van die uitgebreide opvatting het gevolg zou zijn.

Artikel 19. In zake de kinderen van Lauw Tek Lok, door dien Chinees bij een Europeesche bijzit verwekt, besliste het hooggerechtshof dat die kinderen, als aan de Europeesche wetgeving onderworpen, alleen geldig erkend konden worden op de wijze in die wetgeving voorgeschreven, en verder dat bedoelde Chinees, ten einde zijne kinderen overeenkomstig het burg. wetb. te kunnen erkennen, zich terecht vooraf aan de betrekkelijke bepalingen van het burgerlijk wetboek had onderworpen (arresten van 18 Dec. 1885 en 24 Maart 1887, W 1180, 1264, Tijdschr. dl. XLVIII, bl. 299). In overeenstemming met die jurisprudentie en omdat de hier voorgestelde bepalingen van die in het burg, wetb. omtrent de afstamming van natuurlijke kinderen afwijken, is artikel 19 opgenomen. A contrario vloeit uit dit artikel voort dat de bedoelde

---

([1]) Ook in Indië wordt dit verbod gehandhaafd. Immers in 1855 verklaarde de Chineesche raad te Batavia, dat in de door dien raad gedurende 200 jaren aangehouden huwelijksregisters geen enkel voorbeeld werd aangetroffen van een huwelijk gesloten tusschen twee personen, die denzelfden geslachtsnaam dragen (tijdsch. het R. N.-I. dl. XI, bl. 16).

Volgens den heer Young (t. a. p. bl. 14) gaat men in China zelfs zoover dat »Chineezen, zich in betrekking willende stellen met publieke vrouwen, vooraf zorgvuldig naar haar stamnaam vragen".

bepalingen wel gelden met betrekking tot het kind, welks moeder tot de Inlandsche bevolking behoort.

Een uitdrukkelijke bepaling dat door Chineezen erkende kinderen uit een Inlandsche vrouw geboren, tot de Chineesche bevolking behooren, is onnoodig voorgekomen. Tot dusver heeft niet anders gegolden.

Het sedert uitgekomen Stbl. 1896 n°. 108 maakt geen verandering der reeds ontworpen bepalingen noodig. Het in het derde lid van art. 1 aldaar bepaalde, waarbij de burgerlijke betrekkingen aan de natuurlijke afstamming ontleend opgeheven worden, heeft slechts zin waar sprake is van een Inlandsche moeder tegenover een Europeeschen vader. Zeker niet in dit ontwerp, dat Chineesche met Inlandsche concubines gelijkstelt, en waarin trouwens door uitsluiting der niet wettige moeder met betrekking tot vaderlijke macht, vruchtgenot, voogdij en adoptie, die burgerlijke betrekkingen toch zeer luttel zijn.

Artikel 20. »If a man has got a girl with child — zegt von Möllendorff t. a. p. bl. 18 — he must marry her; in the case of his already having a wife, he must take her as a concubine. But in any case, even if he is prevented by death from marrying her, the child is considered his legitimate offspring". Het is voldoende voorgekomen de wettiging te beperken tot die per subsequens matrimonium. Dat erkenning ook na het huwelijk plaats mag vinden, waardoor de zaak zeer vereenvoudigd wordt, is aangenomen op het voetspoor van art. 542 ontwerp B. W. 1820 en art. 310 ontwerp B. W. 1886.

Artikel 21. »Een en twintig jaren". De in verscheiden landen van Europa, en ook in het ontwerp Ned. Burg. Wetb. 1886 (art. 329) aangenomen leeftijd van 21 jaren als tijdstip waarop het kind meerderjarig wordt, is ook voor Chineezen hier te lande als grens

tusschen minder- en meerderjarigheid wenschelijk geacht. Eerst werden hier te lande Chineesche manspersonen tot hun 25ste jaar voor onmondig gehouden, doch vrouwen haar leven lang. (Oud. Bat. Statut. Plakb. dl. I, bl. 443). Daarna werd bij resolutie van 8 Sept. 1693 (Plak. dl. III, bl. 349) ook voor vrouwen aangenomen, dat zij met het bereiken van den 25-jarigen leeftijd meerderjarig zouden zijn. De nieuwe Batav. Statuten (Plakb. dl. IX, bl. 274 en 275) rekenden den man op 21-jarigen leeftijd meerderjarig, de vrouw op 25-jarigen leeftijd, de laatste echter slechts in zooverre, dat zij dan van Boedelmeesteren »de gantsche vrugten of inkomen" van haar kapitaal, niet ook dit laatste zelf, ontving. Artikel 52 van Stbl. 1828 nº. 46 sloot zich grootendeels hierbij aan en nam voor mannen 21 jaren, voor vrouwen 25 jaren als leeftijd aan, waarmede meerderjarigheid werd bereikt. De bij Stbl. 1855 nº. 79 aangenomen leeftijd van 23 jaren, is een navolging van art. 330 Burg. Wetb. (vgl. tijdschr. het R. in N.-I., dl. XXVII, bl. 78), dat op zijne beurt ontleend is aan artikel 385 Ned. B. Wetb., hetwelk een transactie is tusschen de 25 jaren van het oud-vaderlandsche recht en de 21 jaren van den Code civil.

»Behoudens, wat dit laatste betreft" enz. Zie de toelichting op art. 44.

Artikel 22. »Het kind", onverschillig of het een wettig, geadopteerd, dan wel een natuurlijk erkend kind is.

Artikel 23. »Buiten de mogelijkheid is". Onder deze algemeene uitdrukking is ook het geval begrepen, dat de vader afwezig is zonder orde op zijn zaken gesteld te hebben. Buiten de toepasselijkverklaring kunnen dus blijven de artikelen 496 tot en met 498 van het burgerlijk wetboek, die thans, ofschoon niet uitdrukkelijk bij Stbl. 1855 nº. 79 uitgesloten, toch niet voor toepassing vatbaar zijn.

»Door zijne wettige vrouw ten aanzien van *hare* kinderen". Indien dus de vader kinderen uit een vorig huwelijk heeft, wordt te hunnen aanzien de 2e alinea toegepast.

»Zoo daartoe noodzakelijkheid bestaat". In de meeste gevallen zal het niet noodig zijn om bij voorraad in de voogdij te voorzien. De strekking der bepaling is voornamelijk deze, om een wettigen vertegenwoordiger te kunnen aanwijzen, ingeval voor de hierbedoelde kinderen in vermogensrechtelijke handelingen moet worden opgetreden.

»Bij voorraad in de voogdij". Eigenlijk zou moeten gezegd zijn dat de weeskamer moet voorzien in de uitoefening der vaderlijke macht. Doch niettegenstaande de vader nog leeft of verondersteld wordt te leven, wordt hier van voogdij gesproken, omdat daarmede voor de weeskamers duidelijk gemaakt wordt wat zij te doen hebben.

Bij de redactie van art. 31, waarin het beginsel wordt uitgedrukt dat voogdij pas ontstaat na den dood des vaders, is met het hier gebezigd woord voogdij rekening gehouden.

Artikel 24. »Minderjarige kinderen", hetzij wettige, geadopteerde of natuurlijke erkende.

In verband met het in dit ontwerp aangenomen beginsel dat van voogdij pas sprake is wanneer de vader is overleden, geldt dit artikel eveneens ingeval de moeder overlijdt, en de minderjarige kinderen hare nalatenschap erven.

Art. 309. In de toepasselijkverklaring van dit artikel ligt een waarborg tegen willekeurige beschikking door den vader over het vermogen zijner kinderen. Het artikel hangt samen met de eveneens toepasselijk verklaarde artikelen 1320 *sub 2*, 1330 *sub 3 in fine*, en art. 1448 van het burgerlijk wetboek. In deze artikelen vindt overtreding van art. 309 hare sanctie.

Art. 310. Het artikel kan te pas komen indien voor minderjarige kinderen een schenking moet worden aangenomen, waarvan de vader zelf de schenker is (vgl. het gewijzigd artikel 1685 B. W., art. 1 I. litt. p. 6 van dit ontwerp).

Bovendien blijkt uit dit artikel implicite dat de vader zijn minderjarig kind in burgerlijke handelingen vertegenwoordigt; een uitdrukkelijke bepaling dienaangaande, die ook niet in het burgerlijk wetboek voorkomt, is dus niet noodig.

3e *lid.* Deze alinea vervangt de 3e alinea van art. 307 B. Wetb. en is noodig, daar anders vooral de bepaling van het volgend artikel geen doel zal treffen.

Artikel 25. Is de vader geen voogd en staat hij dus niet onder contrôle, tegen doorbrenging van het goed zijner minderjarige kinderen moet gewaakt worden. In de meeste gevallen zullen minderjarige kinderen wier vader nog leeft, pas vermogen verkrijgen door den dood hunner moeder. Wanneer deze laatste krachtens rechterlijke machtiging hare eigen goederen beheerde, dan wil dit zeggen dat den vader het beheer over die goederen wegens verzuim ontnomen was. Waar dus de moeder vooruit kan zien dat bij haar dood hare goederen, welke dan aan hare kinderen zullen vervallen, slecht beheerd, wellicht doorgebracht zullen worden, daar moet zij een middel hebben om dit in zijn geheel te voorkomen. Vandaar de aan haar toegekende bevoegdheid om zelfs ten aanzien van het wettelijk erfdeel harer kinderen een beschikking te maken, hetgeen, zonder uitdrukkelijke bepaling, ingevolge art. 913 B. W. verboden zou zijn.

Artikel. 26. Evenals het vorig artikel, heeft de hier ontworpen bepaling de strekking om doorbrenging door den vader van het vermogen zijner minderjarige kinderen tegen te gaan. De beheer-

ontneming geschiedt, evenals in artikel 11, alsmede in geval de afzetting van een voogd verzocht wordt (art. 40), buiten vorm van proces. Bekend is de nog onopgeloste twistvraag, waartoe de redactie van art. 381 B. W. aanleiding geeft, of de afzetting van een voogd op een dagvaarding en na gewone contradictoire behandeling, dan wel op een verzoekschrift na een onderzoek in raadkamer gehouden, geschieden moet. De raad van justitie te Batavia nam bij een uitvoerig gemotiveerd vonnis van 14 Juni 1888 in W 1328 het laatste aan. Vóór alles moet er hier naar gestreefd worden om langs een korten, gemakkelijken en weinig kostbaren weg het verkrijgen van een beslissing mogelijk te maken. Dit doel zou niet bereikt worden, wanneer het voeren van een formeel proces geëischt werd. De bewering dat alleen bij een contradictoire behandeling ter rolle behoorlijke verdediging mogelijk zou zijn, is overdreven. Het verhoor van den vader, althans zijn behoorlijke oproeping, is verplicht voorgeschreven. Aan de prudentie van den rechter blijft het overgelaten zoodanige andere personen ter informatie te hooren als noodig zal blijken.

»Onbekwaamheid of enz". Van artikel 380 zijn die gevallen overgenomen, die inderdaad aantoonen, dat het vermogen der minderjarigen bij den vader in gevaar is en dus tot beheerontneming aanleiding kunnen geven. Bij veroordeeling tot onteerende straf, in het algemeen wanneer de vader een vrijheidstraf ondergaat, geeft artikel 23 de gelegenheid om in het beheer van de goederen der kinderen te voorzien.

»Bloedverwanten". Het recht om een den vader krenkend verzoekschrift bij den rechter in te dienen, is niet aan meerderen gegeven dan strict noodig is. Zitten de bloedverwanten stil, waar hun optreden gewenscht ware, dan kunnen de aangehuwden van den minderjarige, of zelfs elk belangstellende, zich tot den officier

van justitie wenden, ten einde diens optreden uit te lokken. Van de weeskamer wordt hier niet gerept. Immers zoolang de vader leeft, heeft zij volgens dit ontwerp (tenzij in het geval van art. 23) met diens minderjarige kinderen geen bemoeienis.

3° *lid.* De bepaling is noodig omdat door het instellen van hooger beroep, de eindbeslissing kan vertraagd worden. Dat hooger beroep bestaat wordt niet, gelijk in art. 381 B. W. het geval is, uitdrukkelijk gezegd. Immers appel is regel (arg°. art. 124 Recht. Org.) en in casu, waar feitelijk twee partijen tegenover elkander staan, ontwijfelbaar toegelaten. Uitdrukkelijke vermelding van de bevoegdheid om in hooger beroep te komen, waar die bevoegdheid ontwijfelbaar vaststaat, geeft slechts ten opzichte van andere gevallen tot onjuiste redeneeringen a contrario aanleiding (zie ook VAN ROSSEM, ad art. 348 Burg. rechtsv. sub 4).

»De weeskamer te belasten". Wordt den vader het beheer ontnomen, dan zal een dadelijk en krachtdadig optreden tegen hem noodig zijn. Dit zal beter door de weeskamer dan door een derde kunnen geschieden. Van de op den vader rustende verplichting om rekening en verantwoording af te leggen, behoeft niet te worden gesproken. Waar beheer gevoerd is, bestaat die verplichting van zelf. En eerst dan, wanneer het niet mogelijk is in der minne een behoorlijke verantwoording te verkrijgen, zal het noodig zijn in rechte rekening en verantwoording te vorderen.

Artikel 27. In aanmerking nemende de verhouding welke onder Chineezen tusschen een kind en zijn vader bestaat, mag van toepasselijkverklaring van de artikelen 412 en 413 van het burgerlijk wetboek geen sprake zijn.

De verplichting om een behoorlijke inventaris op te maken van

hetgeen de minderjarige kinderen hetzij door schenking hetzij door erfenis (bijv. bij den dood hunner moeder) verkrijgen, is niet met zooveel woorden aan den vader opgelegd. Zekerheid dat de inventaris nauwgezet en naar waarheid opgemaakt worden zal, wordt alleen dan verkregen, indien de weeskamer of een derde als toezicht houdende bij het inventariseeren tegenwoordig is.

Maar juist neemt dit ontwerp als beginsel aan om de macht van den vader, ook na den dood van de moeder, niet in voogdij te doen overgaan, met welk beginsel het denkbeeld dat een derde contrôle over den vader uitoefenen zal (ook zonder dat van kwade trouw of doorbrenging van het goed nog sprake is), niet overeen te brengen is. Stellig is een behoorlijk opgemaakte inventaris voor bewaring van de rechten van den minderjarige een hoogst belangrijk stuk, doch het is niet noodig al te veel bescherming te verleenen daar, waar die niet verlangd wordt. In het algemeen zal geen Chineesch kind er aan denken om, meerderjarig geworden, met een inventaris in de hand zijn vader ter verantwoording te roepen. Bovendien bestaat de verplichting tot inventariseeren krachtens de wet toch reeds. Indien er meerdere kinderen zijn die de moederlijke nalatenschap erven, en de vader houdt boedelscheiding overeenkomstig de wet, dan zal een boedelbeschrijving moeten voorafgaan (art. 1071 al. 2, 1073 B. W.), en zelfs zal de weeskamer bij de boedelscheiding moeten tegenwoordig zijn, niet als toeziende voogdes maar auctortate sua (artt. 1072, 1075, B. W., vgl. daarmede artt. 1120 en 1121 Ned. burg. wetb. waarin sprake is van den kantonrechter).

Het vruchtgenot van den vader legt hem de verplichtingen van een vruchtgebruiker op (art. 312 sub 1 B. W.). Artikel 783 B. W. gebiedt den vruchtgebruiker een inventaris op te maken van de aan het vruchtgebruik onderworpen goederen. En de vader die een onroerend goed aan zijn minderjarig kind toebehoorende, realiseeren wil, zal aan den raad van justitie moeten overleggen een staat van alle de goederen van den minder-

jarige (art. 394 B. W.). Zelfs al laat de vader het opmaken van een inventaris na, dan kan toch alleen vermenging met zijn boedel plaats hebben ten opzichte van roerende goederen, niet ten opzichte van onroerende goederen en op naam staande effecten en aandeelen. In den regel zullen de kinderen hetgeen vermengd is in de vaderlijke nalatenschap terug vinden. En zoo zij, na den dood des vaders, indien er natuurlijke erkende kinderen zijn die in de vaderlijke nalatenschap meedeelen, onderling geschil mochten krijgen over hetgeen tot de vaderlijke dan wel tot de nalatenschap van de wettige moeder behoort, dan geven de artikelen 8 en volgende een zekeren maatstaf ter beslissing aan. In het laatst vooronderstelde geval is het niet ondenkbaar (de vader moet dan al zeer nalatig geweest zijn) dat aan de natuurlijke erkende kinderen iets toebedeeld wordt, wat hun niet toekomt. Doch hierbij valt het volgende op te merken: 1°. men moet de quaestie van de natuurlijke erkende kinderen niet overdrijven; het is volstrekt geen regel dat een Chineesch vader die wettige kinderen heeft, ook natuurlijke erkende kinderen heeft. 2°. In elk geval is de schuld te wijten aan den vader; een Chineesch kind heeft zich daarbij neder te leggen. 3°. Het beginsel dat de macht des vaders tot aan zijn dood ongeschonden blijft, een beginsel dat alleen een wetgeving voor Chineezen kan aannemelijk maken, moet het zwaarste wegen.

Artikel 28. »Kinderen". Ook hier weder: wettige, geadopteerde of natuurlijke erkende. Nu deze laatsten onder de vaderlijke macht staan (art. 22), behoort de vader ook het vruchtgenot van hunne goederen te hebben.

Daar meerderjarigheid volgens dit ontwerp met 21-jarigen leeftijd bereikt wordt, kan gevoegelijk het vruchtgenot ook tot de meerderjarigheid van het kind blijven voortduren, daargelaten nog dat het denkbeeld van art. 311 B. W. om het vruchtgenot geruimen tijd vóór de meerderjarigheid van het kind te doen eindigen, uit vrees

dat anders de ouders uit eigenbelang een huwelijk van het kind zouden verhinderen, niet slechts voor ons recht wordt afgekeurd (Asser en van Heusde I, bl. 361, Opzoomer II, bl. 273), doch ten opzichte van Chineezen voor wie het bijtijds uithuwelijken hunner kinderen haast een godsdienstige plicht is, ten eenenmale verwerpelijk is.

2e *lid.* Alleen de wettige moeder heeft het vruchtgenot. De wettige moeder vervangt den vader, die tijdens zijn leven buiten de mogelijkheid geraakt de vaderlijke macht uit te oefenen (art. 23). Na den dood des vaders is zij òf voogdes, en zet zij dan (behoudens contrôle van de weeskamer) de macht van den vader voort, òf zij is geen voogdes, doch oefent dan toch de vaderlijke macht uit minus het beheer der goederen. Het vruchtgenot (in dit ontwerp een uitvloeisel van de vaderlijke macht), komt haar dus principiëel toe. De natuurlijke moeder (in den regel een bijvrouw) heeft na den dood des vaders geen voogdij, en rechtens behoudt zij (volgens dit ontwerp) ook niet het toezicht op den persoon van haar kind. Principiëel komt haar dus geen vruchtgenot toe. Maar ook een practisch bezwaar bestaat. Heeft een man uit zijn wettig huwelijk geen kinderen of alleen dochters, en heeft hij een natuurlijken zoon, dan zal het kunnen gebeuren, dat deze laatste als familievoortzetter een zeer belangrijk deel van de vaderlijke nalatenschap erft. Had de natuurlijke moeder recht op vruchtgenot, dan zou haar een inkomen verschaft worden buiten alle verhouding tot de lagere maatschappelijke positie, welke zij inneemt. Dit zou dus tot misstand aanleiding geven.

Dat aan de wettige moeder het vruchtgenot wordt toegekend, wil niet zeggen dat de natuurlijke moeder rechteloos is. Haar recht op levensonderhoud (altijd als zij ongehuwd blijft of niet met een anderen man gaat leven) zal niemand haar betwisten. Het is niet noodig deze van zelf sprekende waarheid in de wet uit te drukken. Ten opzichte van het recht op alimentatie in het alge-

meen, is het wenschelijker de volksinstellingen te laten blijven gelden, waarmede tevens de rechtspraak der hoofden op dit punt gehandhaafd blijft. Bovendien kan de natuurlijke moeder bij wie, na den dood des vaders, hare kinderen verblijven, zich krachtens artikel 30 tot den raad van justitie wenden om een toelage, zoo voogd of weeskamer haar niet het noodige voor onderhoud en opvoeding der kinderen verschaffen.

»Hunne moeder". Niet diegene die bij den dood des vaders nog diens wettige vrouw was, maar ook de moeder die van haar man gescheiden leefde. Wellicht is dit niet in overeenstemming met Chineesche begrippen, maar zoolang de moeder ongehuwd is gebleven (of niet met een anderen man is gaan leven), eischt de billijkheid om aan te nemen, dat de band tusschen haar en hare kinderen niet verbroken is.

Artikel 29. Artikel 317 B. W. is niet voor toepasselijkverklaring vatbaar. De vader in Chineeschen zin is als 't ware eigenaar van zijn kinderen. Of het huwelijk door echtscheiding dan wel door den dood ontbonden wordt, de kinderen blijven steeds bij den vader; op de macht des vaders heeft een en ander niet den minsten invloed.

Het tweede lid van het artikel stemt in hoofdzaak overeen met artikel 316 B. W. De Regeering lichtte dit artikel toe met de opmerking, dat de moeder door haar tweede huwelijk »in eene andere familie treedt" (Voorduin II, bl. 595), een opmerking die met betrekking tot Chineezen gaaf kan worden overgenomen. Maar ten opzichte van deze laatsten moet nog verder gegaan worden, en met een tweede huwelijk gelijk gesteld worden het geval, dat de weduwe bijvrouw wordt of in het algemeen met een man gaat leven, waardoor evenzeer de band, die haar aan den dooden man en diens gezin verbindt, verbroken wordt.

De uitdrukking »met een anderen man gaat leven", is aan de praktijk ontleend. Zij wordt in Chineesche testamenten, waarbij aan de weduwe voordeelen worden toegekend, als ontbindende voorwaarde gebezigd.

»Verliest". Wanneer de tweede man van de moeder sterft, krijgt zij dus het vruchtgenot niet terug.

Artikel 30. »Gemist wordt". Dus ook in die gevallen waarin de wet het vruchtgenot niet toekent, kan het artikel toepassing vinden, zoo bijv. ten opzichte van de natuurlijke moeder, mits hare kinderen bij haar verblijven en dus door haar opgevoed worden.

»Vader". Deze mist het vruchtgenot in de gevallen van art. 313, art. 840 B. W. en art. 253 Inl. strafwetboek.

Ten slotte wordt opgemerkt dat artikel 302 Burg. wetb., de bevoegdheid toekennende om een kind wegens wangedrag in verzekerde bewaring te doen stellen, buiten de toepasselijkverklaring is gelaten. Nog minder dan Europeanen, zouden Chineezen van deze bevoegdheid gebruik maken, te meer, wanneer moeilijk anders dan een gevangenis aan het kind tot verblijfplaats kan worden aangewezen.

De met artikel 302 samenhangende bevoegdheid aan het kind toegekend om tegen zijn vastzetting op te komen (art. 305), m. a. w. om als partij tegenover zijn vader of moeder te staan, is ten eenenmale anti-Chineesch.

Artikel 33. Van oudsher staat bij Chineezen hier te lande de testamentaire voogdij boven aan. Art. 3 van Stbl. 1828 nº. 46 erkent dit uitdrukkelijk. Het laat zich begrijpen, dat waar Chineezen tegenover een van vreemden afkomstige wetgeving staan, ook in dit opzicht het testament is aangevat als middel om zelf voor de belangen zijner minderjarige kinderen te waken.

In ons recht is sprake van een collectief recht, ouderlijke macht (vgl. art. 299 B. W.) aan beide ouders toegekend; dientengevolge treedt na den dood van een der ouders de langstlevende van rechtswege als voogd op en mag deze alleen bij testament een voogd aanwijzen. Volgens dit ontwerp staat het kind niet onder ouderlijke, maar onder vaderlijke macht; vandaar dat de vader bij uitersten wil een voogd mag benoemen ook al overlijdt hij voor de moeder.

Ook dan als den vader het beheer van de goederen zijner kinderen ontnomen is, mag hij een voogd benoemen. Beheerontneming is nog geen verlies van de vaderlijke macht. Zelfs ten opzichte van Europeanen valt uit artikel 357 B. W. op te maken dat de vadervoogd, die uit de voogdij ontzet is, daardoor niet de bevoegdheid verloren heeft om een voogd te benoemen.

2e *lid.* In overeenstemming met de praktijk, waarin de benoeming van de moeder tot voogdes veelvuldig voorkomt. De redactie drukt uit, dat zij alleen over haar eigen kinderen tot voogdes kan worden benoemd.

3e *lid.* Wanneer de moeder, tot voogdes benoemd, ook de voogdij uitoefent, zet zij (behoudens de contrôle van de weeskamer) als het ware de macht van den vader voort. Er bestaat dan geen enkele reden om haar niet het recht toe te kennen een voogd te benoemen.

4e *lid.* Art. 346 B. W. dat aan den vader de bevoegdheid geeft aan de moeder een bijzonderen raadsman toe te voegen, is niet overgenomen. Dat artikel past in het systeem van het burgerl. wetb., volgens hetwelk de langstlevende moeder van rechtswege voogdes is, ook al bezit zij geen geschiktheid als zoodanig. Wanneer volgens dit ontwerp de vader de moeder tot voogdes benoemt, zal hij ook overtuigd zijn van hare geschiktheid als zoodanig.

Artikel 34. Met het oog op het om zijn onduidelijkheid befaamde artikel 3 van Stbl. 1828 n°. 46 is het de vraag, of de boedelkamer, althans voorzooveel het vermogen der minderjarigen aangaat, altijd de voogdij op zich moet nemen wanneer bij testament van den vader geen voogd is benoemd, een meening die hare voorstanders heeft, dan wel, of de boedelkamer eerst dan zich met de voogdij heeft te belasten, wanneer ook geen familielid aanwezig is die krachtens de volksinstellingen in de termen valt om als voogd op te treden. De jurisprudentie neemt het laatste aan. Bij arrest van 27 April 1893 (W n°. 1567) besliste het hooggerechtshof, dat artikel 3 voornoemd in geen geval deze wijde strekking heeft, dat de boedelkamer bij gebreke van een testamentairen voogd, van rechtswege en met uitsluiting van elk ander de voogdij zou moeten op zich nemen. Hierbij kan nog gewezen worden op artikel 25 van Stbl. 1828 n°. 46, waarbij de rechter die een voogd ontzet »hetzij aan het college (van boedelmeesteren) dan wel aan andere personen" de voogdij kan opdragen, welke laatste woorden het alternatief: testamentaire voogdij of die van de boedelkamer, omverwerpen. Het in de praktijk bekende: »erkennen" van een voogd, een term waarmede min of meer het aannemen van een legitieme voogdij wordt aangeduid, zou dus met artikel 3 niet in strijd zijn. Ter loops wordt hier opgemerkt dat de boedelkamer te Padang in een door haar ingediend request stelde: »dat het haar niet mogelijk was geweest een voogd aan te stellen of te erkennen, wat anders volgens art. 24 Stbl. 1828 n°. 46 geoorloofd zoude zijn". (Zie besch. R. v. J. te Padang dd. 30 Aug. 1888 W n°. 1324). Deze aan art. 24 ontleende bevoegdheid om zelf een voogd aan te stellen, schijnt op een onjuiste opvatting van het artikel te berusten, dat vermoedelijk beteekent dat de boedelkamer, indien zij met de voogdij belast is, voor den persoon van den minderjarige zal zorgen op de wijze als in dat artikel is vermeld.

Welke familieleden komen voor een erkenning als voogd in aan-

merking? Er bestaat een jurisprudentie die constant leert dat de oudste meerderjarige zoon van den overleden vader van rechtswege voogd is over zijn minderjarige broeders en zusters, met uitsluiting van de moeder. (Arrest hooggerechtshof van 19 Mei 1870 W n°. 362; vonnissen van den raad van justitie te Batavia van 11 Augustus 1871 W n°. 426, van 8 Aug^s. 1879 W n°. 847, en van 2 April 1886 W n°. 1236, benevens 's hofs arrest van 5 Februari 1880 tijdsch. dl. XXXIV bl. 132 vlg.). De oudst aangehaalde beslissing, die van 19 Mei 1870, werd genomen nadat het hof het advies van den tolk voor de Chineesche taal, den heer von Faber, had ingewonnen. In dat advies wordt vooropgesteld de uitspraak van het boek der Zeden dat de Chineesche vrouw altijd volgt, haar vader, haar man of haar zoon. Daarna wordt gezegd dat na den dood des vaders diens oudste meerderjarige zoon als voogd over de minderjarige kinderen optreedt met uitsluiting van de moeder; dat alleen wanneer alle kinderen nog minderjarig zijn, de moeder onder toezicht van den familieraad tot het beheer der nalatenschap gerechtigd is tot zoolang een harer zoons meerderjarig wordt. Dit advies stemt overeen met hetgeen Pieter Haksteen in de artikelen 26, 27, 29 en 33 van zijn verzameling verkondigt. (Tijdsch. het Recht in N.-I. dl. II, bl. 321), nl. dat de vrouw in China altoos onder voogdij staat; dat een vrouw geen voogdij heeft; dat na het overlijden des vaders de oudste wettige zoon tot de voogdij komt, maar dat, zoo de kinderen nog minderjarig zijn, hun erfdeel gesteld wordt in handen van hunne moeder en vader's broers, die het bewaren en administreeren. Wij hebben reeds vroeger (Inleid. rechtstoestand der vrouw I), o. a. met een beroep op een advies van den heer Groeneveldt (te vinden in W n°. 776) uiteengezet, hoe de opvatting als zou de Chineesche vrouw een haast rechteloos wezen zijn, overdreven en onjuist is; hoe vooral de moeder een hooge stelling inneemt, die, gelijk Jamieson (t. a. p. bl. 202) het uitdrukt, after her death is to be worshipped as a divinity, waar-

mede het denkbeeld dat zij bij haar leven per se voor haar oudsten zoon zou moeten wijken, niet overeen te brengen is, en kunnen wij voor het overige verwijzen naar hetgeen in de inleiding omtrent de voogdij is gezegd.

De praktijk van boedelmeesteren te Batavia is tegenwoordig dan ook anders, dan de jurisprudentie hierboven medegedeeld. Zij is er toe overgegaan om de moeder, zoo deze geschiktheid bezit, als voogdes te erkennen, een maatregel waartegen niets valt in te brengen. Na de moeder komen dan vooral in aanmerking de broers van den overleden vader, nog boven den oudsten meerderjarigen broer van den pupil. Dit komt mij evenzeer juist voor. In de rouwlijsten door Dr. de Groot medegedeeld (Dl. II, bl. 552), wordt vermeld dat men voor zijn ooms van vaderszijde evenals voor zijn broers in den tweeden graad rouwt, de ooms worden echter in de volgorde eerder genoemd dan de broers; zij staan dan ook in de familieorde een generatie hooger dan de broers.

In artikel 34 is in hoofdzaak de evenvermelde praktijk van Batavia gevolgd. Diegenen der bloedverwanten komen voor een benoeming in aanmerking, die gezegd kunnen worden de familie-oudsten te zijn, de gezagspersonen, personen op wie de macht des vaders (altijd gedeeld met de moeder) kan overgaan, vandaar dat geen bloedverwanten van moederszijde genoemd zijn. De volgorde is slechts een aanwijzing, niet dwingend. De weeskamer moet den geschikste kunnen benoemen ([1]). Vandaar dat ook het woord »aanstellen" gebezigd is, niet »erkennen", zooals in de praktijk thans gebruikelijk is. Trouwens ook thans wordt geen voogd erkend, die aan de boedelkamer niet geschikt voorkomt.

([1]) Voor de analogie, wat de benoeming door de weeskamer aangaat, mag gewezen worden op art. 605 ontw. 1820, luidende: »Ouders en grootouders ontbrekende, worden de voogd of voogden verkozen (nl. door het plaatselijk bestuur of door de weeskamer, zie art. 599) uit de naaste bloedverwanten van vaders- of moederszijde van den minderjarige, indien zij daartoe geschikt geoordeeld worden; in een tegenovergesteld geval, worden daartoe vreemden benoemd".

In de eerste alinea is de eisch gesteld, en dit ter voorkoming van groote moeilijkheden die vooral de weeskamer ondervindt wanneer voogd en pupillen op verschillende plaatsen gevestigd zijn, dat slechts die bloedverwanten in aanmerking komen, die terzelfder plaatse als de minderjarigen woonachtig zijn.

Indien de weeskamer geen voogd kan aanstellen, hetzij omdat de vereischte bloedverwanten niet ter plaatse gevonden of wel, in het tegenovergestelde geval, niet geschikt geoordeeld worden, neemt volgens de 3e alinea de weeskamer zelve de voogdij op zich. De benoeming van een voogd gaat dus, volgens dit ontwerp, buiten den rechter om. Volgens de bestaande wetgeving wordt slechts in één geval, nl.: dat van art. 25 Stbl. 1828 no. 46 (wanneer een voogd ontzet wordt), door den rechter een voogd benoemd. Wellicht kan hier nog bijgevoegd worden Stbl. 1835 no. 36, volgens hetwelk een voogd aan den rechter verzoek mag doen om van de voogdij ontheven te worden, als wanneer de rechter »des noodig" kan gelasten dat de wees- en boedelkamer de administratie op zich neme. Tegen benoeming van voogden door den rechter, bestaan ten opziche van Chineezen bezwaren, zoodat het niet wenschelijk geacht is in de bestaande praktijk verandering te brengen. Men kan de keuze van den rechter niet binden. Benoeming tot voogd van een vreemde, d. w. z. het aan een vreemde de bevoegdheid toekennen om in een familie gezag uit te oefenen en zich in hare zaken te mengen, zou zeker niet in den smaak der Chineezen vallen. Dit bezwaar geldt niet ten opzichte van de wees (boedel)kamer, een van gouvernementswege ingesteld college waarmede sedert eeuwen de Chineezen te maken hebben gehad en waaraan zij gewend zijn. Bovendien zouden de rechtscollegiën onnoodig met de kennisneming van talrijke requesten, het hooren van somtijds verspreide bloedverwanten bezwaard worden, terwijl zij toch hoofdzakelijk op de inlichtingen van de weeskamers zouden moeten afgaan, wier werkzaamheden niet minder zouden worden.

Artikel 35. Met dit artikel wordt het beginsel verkondigd (zie ook artikel 38), dat de voogdij over al de kinderen van een vader, ééne enkele voogdij vormt. Tot dit beginsel moet men komen, wanneer men (gelijk dit ontwerp doet) aanneemt, dat natuurlijke erkende kinderen evengoed als wettige onder de vaderlijke macht staan en dat na den dood des vaders diens macht (ten opzichte van wettige kinderen gedeeld met de moeder) op den voogd overgaat. Het kind zijn van denzelfden vader, is de band die allen te zamen vereenigt. Splitsing is echter toegelaten.

De bevoegdheid van den vader om over zijn natuurlijk kind een voogd te benoemen, is weder een gevolg van het feit dat het natuurlijk kind, evenals een wettig kind, onder de vaderlijke macht staat, in tegenstelling met het burgerlijk wetboek dat geen tutela testamentaria ten opzichte van natuurlijke erkende kinderen kent, maar te wier aanzien dan ook uit artikel 353 B. W. schijnt te moeten worden opgemaakt, dat zij steeds onder voogdij, nooit onder vaderlijke (ouderlijke) macht staan.

De fictie dat de wettige moeder geacht wordt de moeder van al de kinderen van den vader te zijn, is niet aangenomen. Integendeel is uitgegaan van de waarschijnlijkheid dat er strijd van belangen bestaat tusschen de kinderen van een mededingster der wettige moeder en deze laatste, en is dientengevolge splitsing der voogdij bevolen.

3e *lid*. Onder natuurlijke erkende kinderen hierbedoeld, zijn ook te begrijpen kinderen die alleen door de moeder erkend zijn. De natuurlijke moeder blijft hier buiten aanmerking, want volgens het gewijzigd toepasselijk verklaard artikel 379 sub 3 B. W. kan alleen de wettige moeder voogdes zijn. Wil men ook aan de natuurlijke moeder voogdij toekennen, dan moet men niet vragen of de moeder tot de Chineesche dan wel tot de Inlandsche bevolking behoort. Voor de uitsluiting van de Inlandsche natuurlijke moeder zou geen grond zijn aan te voeren, en zou men, haar als voogdes toelatende,

om rechtsconflict te voorkomen moeten bepalen dat zij, in dat geval, aan de voor Chineezen geldende wetgeving onderworpen zal zijn. Maar deze voogdij zoowel van Chineesche als van Inlandsche concubines is niet wenschelijk voorgekomen. Niet zelden zullen hare kinderen, in de vaderlijke nalatenschap met de wettige kinderen gelijk op deelende, een belangrijk vermogen erven, waarvan het beheer toch aan de weeskamer zal vervallen daar de moeder geen zekerheid kan stellen. Niet zelden ook zullen hare zoons in de familie van den vader een belangrijke rol te vervullen hebben, en zou het daarom verkeerd zijn rechtens de natuurlijke moeder over de opvoeding van die zoons te laten beslissen.

Artikel 36. Artikel 360 laatste lid van het burgerlijk wetboek verplicht den ambtenaar van den burgerlijken stand om aan de weeskamer kennis te geven van het overlijden van alle personen, met opgave tevens of zij minderjarige kinderen achterlaten. Hierdoor wordt op afdoende wijze gezorgd, dat de weeskamer nagenoeg onmiddelijk met het ontstaan van voogdijen bekend wordt. Bij gemis van een burgerlijken stand voor Chineezen, moest naar een ander middel gezocht worden om de weeskamer in staat te stellen, zoo spoedig mogelijk van het ontstaan van Chineesche voogdijen kennis te bekomen. Wel wordt in de door de hoofden van gewestelijk bestuur voor de hoofden der Vreemde Oosterlingen vastgestelde instructiën, aan de Chineesche ingezetenen de verplichting opgelegd om o. a. ook van sterfgevallen aan hun hoofden kennis te geven (1). Doch in dit ontwerp is geen ijdele poging gedaan om in de door Chineesche wijkmeesters aangehouden bevolkingsregisters een surrogaat voor de registers van den burgerlijken stand te vinden. Dit neemt niet weg dat het nut erkend wordt van het administratieve

(1) Bijv. in art. 16 Besluit Residt. Batavia dd. 17 Juni 1884 n°. 4563.... »mitsdien moet van alle geboorten, huwelijken, *sterfgevallen* en andere veranderingen door het betrokken hoofd van het gezin en bij gebreke daarvan door de familie, buren enz. binnen driemaal 24 uren aan hen (de hoofden) worden kennis gegeven".

voorschrift (miss. 1 GS. aan de hoofden van gewest. bestuur van 17 Nov. 1888 nº. 2180), dat door Chineesche hoofden of wijkmeesters niet slechts dadelijk aan den betrokken agent der boedelkamer aangifte van sterfgevallen onder Chineezen moet worden gedaan, maar dat zij ook maandelijks door tusschenkomst van het hoofd van plaatselijk bestuur een opgave der sterfgevallen aan de boedelkamer zelve moeten inzenden. Deze circulaire, voor zoover zij het maandelijks inzenden aan de boedelkamer (weeskamer) van een opgave der sterfgevallen voorschrijft, kan naast artikel 36 blijven bestaan. Een meer afdoend middel geeft art. 36 door het verbod om zonder verlof in den regel van weeskamer of agent een lijk te begraven, waardoor de gelegenheid wordt opengesteld om naar het al of niet ontstaan of openvallen van voogdij onderzoek te doen. Thans wordt het zoogenaamde begrafenisconsent slechts ter loops behandeld in art. 4 van Stbl. 1828 nº. 46. Het is een meer opzettelijke behandeling waardig gekeurd, omdat daarmede, wordt er de hand aan gehouden, inderdaad het beoogde doel bereikt kan worden, nu art. 273 van het Inlandsch strafwetboek de strafrechtelijke sanctie levert en in staat stelt het voorschrift met klem te handhaven. Diephuis (het Ned. B. W. Dl. I, bl. 366—367) legt den nadruk op de groote beteekenis van het begrafenisconsent waar bij opmerkt, dat daardoor de aangifte van sterfgevallen aan de ambtenaren van den burgerlijken stand verzekerd wordt. De regeling is slechts zoo volledig als mogelijk is, alleen het bereikbare is beoogd. Omtrent sterfgevallen gedurende een zeereis zal de weeskamer het bericht van de hoofden (zoo dezen zelven er kennis van krijgen) moeten afwachten.

Ten slotte moet nog opgemerkt worden dat indien bij testament een voogd is benoemd, de volgende bepalingen waarborgen dat de weeskamer daarvan kennis erlange, art. 943 B. W. jcts. arts. 41 en 42 overg. bep. en art. 33 in fine van dit ontwerp.

»Vrij van zegel en kosteloos af te geven". In navolging van art. 69 Reglt. B. stand is het wenschelijk aan dit begrafenisconsent geene fiscale doeleinden te verbinden. Thans wordt voor het verleenen van dusdanig consent 50 cts. gevorderd krachtens art. 4 Stbl. 1828 n°. 46. De opbrengst daarvan is een inkomst van de boedelkamer (¹), niet van het Chineesche hospitaal. De woorden zijn tusschen haakjes geplaatst, ten einde de beslissing in het midden te laten. In het algemeen wordt opgemerkt, dat dit ontwerp aan de handhaving van de bestaande belastingen niet in het minst in den weg staat. Zoo kan de bij art. 64 *litt. b* Stbl. 1828 n°. 46 bedoelde belasting evengoed van het trouwbewijs als van het trouwconsent geheven worden (behoudens dat, gelijk meermalen werd opgemerkt, aan onvermogenden het bewijs kosteloos behoort te worden uitgereikt). Alleen de samenkoppeling van burgerrechtelijke en fiscale bepalingen in een en dezelfde wet, is niet wenschelijk geacht (²).

(¹) Evenals de leges (Stbl. 1829 n°. 72 jct°. Stbl. 1836 n°. 31) en het beheerloon (zoowel voor wees- als boedelkamers geldt dienaangaande Stbl. 1854 n°. 79). Nu volgens dit ontwerp de Chineezen onder de weeskamer komen, zal ook op hen toepasselijk zijn het tarief van leges voor de weeskamers vastgesteld (Stbl. 1872 n°. 167).

(²) Afgeschaft of vervallen zijn:

Art. 64 *litt. a.* 5°/₀ van alle gelden welke naar China worden uitgevoerd.	door Stbln. 1853 n°. 80 en 1855 n°. 44.
Litt. e. De heffing bij de aankomst van Chineesche jonken geregeld bij Stbl. 1832 n°. 11.	Geen Chineesche jonken komen meer aan.
Litt. g. De meerdere rendementen van de verkocht wordende onuitgeloste pandgoederen.	door art. 9 Stbl. 1869 n°. 85 en art. 13 Stbl. 1880 n°. 17.
Litt. i. Voor naar China vervoerd wordende lijken.	komt niet meer voor.
Litt. k. De helft van het inkomen van den verkoop van Chineesche graven enz.	Is voor zoover bekend nooit geheven.
Ten derde. (Stbl. 1828 n°. 46) opbrengst collaterale successie.	Reeds bij Stbl. 1852 n°. 79 aan het Chineesche hospitaal ontnomen en ten bate van het land gebracht; door Stbl. 1885 n°. 103 geheel vervallen.

Geheven worden nog, en wel ten behoeve van het Chineesche hospitaal: de belasting op het huwelijksconsent, betalingen bij huwelijksplechtigheden, bij begrafenissen en bij benoemingen tot de honoraire rangen van kapitein en luitenant (art. 64 litt. *b*, *c*, *d*, *h*, Stbl. 1828 n°. 46). Nu de Chineezen volgens dit ontwerp alleen met de weeskamer te maken hebben, zou de inning dezer belastingen ook aan de weeskamer kunnen worden opgedragen.

Verder komen nog ten bate van het Chineesche hospitaal de boeten krachtens Stbl. 1828

Artikel 37. Het artikel is een logisch gevolg van het feit dat de weeskamer ex lege met de toeziende voogdij is belast. Zoolang er dus òf geen voogd is benoemd òf de bij een testament benoemde van zijn benoeming nog geen kennis draagt, dan wel indien de benoemde om welke reden ook buiten staat geraakt de voogdij uit te oefenen, neemt de weeskamer de voogdij op zich. Praktisch is dus de minderjarige, wiens vader is overleden, nooit zonder voogd, en kan de weeskamer aan dit artikel de bevoegdheid ontleenen om, waar noodig, dadelijk handelend op te treden.

Dat ook in het geval de voogd weigerachtig is, voorzien wordt door opdracht der tijdelijke voogdij aan de weeskamer, is in navolging van art. 332 B. W. jcts. arts. 360 al. 2 B. W. en 55 en 56 der weeskamer-instructie.

Artikel 38. Het thans vigeerend Stbl. 1835 n°. 36 zegt wel dat een voogd aan den competenten rechter verzoek mag doen om van de voogdij ontheven te worden, doch de gevallen waarin die ontheffing kan verleend worden, zijn niet aangeduid. Uit het arrest van het hooggerechtshof van 16 Sept. 1875 (tijdschr. het R. in N.-I. dl. XXV, bl. 433 vlg.) blijkt, dat een verzoek van een Chineesche moeder-voogdes om van een voogdij ontheven te worden,

---

n°. 46 beloopen (zie artt. 4, 5, 15, 21, 63) die evenwel niets opbrengen. De nuttige bepaling van art. 63 wordt teruggevonden in art. 54 der weeskamer-instructie (Stbl. 1872 n°. 166) jcts. arts. 333 en 334 Burg. Wetb.

Ten slotte komen nog ten bate van het Chineesche hospitaal de saldo's van Chineesche boedels waarin zich geen wettige erfgenamen voordoen (art. 12 Stbl. 1828 n°. 46). Bij Stbl. 1836 n°. 56 en 1850 n°. 3 was bepaald dat dergelijke boedels na verloop van den voor verjaring gevorderden termijn aan het land zouden vervallen. Sedert bij Stbl. 1855 n°. 79 de titel van het burgerlijk wetb. betreffende onbeheerde nalatenschappen (B. II, tit. 18 jcto. art. 520) ook op Vreemde Oosterlingen toepasselijk is verklaard, zou volgens art. 1129 reeds na verloop van 3 jaren het land zich bij voorraad in het bezit kunnen doen stellen van meerbedoelde saldo's. De opvatting wordt echter gehuldigd dat noch door eerstgemelde Staatsbladen noch door Stbl. 1855 n°. 79 bedoeld art. 12 (bij besluit v. Commiss.-Generaal = Konink. besluit vastgesteld) is vervallen, zoodat die saldo's niet ten bate komen van 's lands kas, maar op de fondsen van het Chineesche hospitaal worden overgeschreven (zie ook BB. 4252).

daar zij zich niet bij machte gevoelde beheer te voeren, afgewezen werd.

Nu de weeskamer de voogden aanstelt, voor zoover niet door een testament in de voogdij is voorzien, moet ook aan haar de beoordeeling of een voorgedragen reden van verschooning gegrond is, in de eerste plaats opgedragen worden. Hetzelde systeem was aangenomen bij art. 609 van het ontwerp 1820.

Artikel 40. Volgens de thans geldende wetgeving kan de afzetting van een Chineeschen voogd alleen verzocht worden op grond »van het zich verdacht maken wegens kwade directie en administratie" (art. 25 Stbl. 1828 n°. 46), een uitdrukking welke tot misverstand aanleiding gaf (vonnis landr. Batavia 2 Dec. 1891 W 1514, vonnis R. v. J. Batavia 21 Mei 1892 W 1515).

»Raad van justitie binnen wiens rechtsgebied enz". Chineesche voogdijen worden door dit ontwerp onder de weeskamer gebracht; dientengevolge wordt ook te haren aanzien art. 132 R. O. toepasselijk. De door art. 381 B. W. niet besliste vraag of de raad van justitie van de woonplaats van den voogd, dan wel de raad van justitie die het oppertoezicht over de voogdij in quaestie heeft, van het verzoek tot ontzetting moet kennis nemen, is hier opgelost (zie verder de toelichting op art. 26).

Artikel 42. Het artikel is een gevolg van het in dit ontwerp aangenomen beginsel, dat de weeskamer in de voogdij voorziet voor zoover dit niet bij uitersten wil is geschied.

Artikel 43. De wettige moeder, ook al is zij geen voogdes, beslist dus over de opvoeding harer kinderen en huwelijkt ze uit. Een voornaam deel van de vaderlijke macht blijft derhalve steeds bij haar berusten.

Artikel 44. De praktijk leert dat somtijds door nog zeer jeugdige Chineezen een huwelijk wordt aangegaan, louter om hun kapitaal van de boedelkamer los te krijgen. Vandaar dat de nuttige bepaling van art. 52 Stbl. 1828 nº. 46 hier wordt overgenomen, echter zoodanig geredigeerd, dat duidelijk uitkomt dat het overigens volgens de instellingen gesloten huwelijk volkomen wettig is, doch vermogensrechtelijk geen meerderjarigheid uitwerkt.

§ *f*. Van adoptie.

Artikel 45. Adoptie is toegelaten indien er geen wettige zoon is, ook al is er een natuurlijke erkende zoon. Het laat zich denken dat in dezen laatste, niet zelden uit een Inlandsche vrouw geboren, niet altijd de gewenschte persoon gezien wordt om den heiligen offerdienst der dooden voort te zetten. Het zou vermoedelijk het erkennen van natuurlijke zoons tegenwerken, indien het bezit van een natuurlijken erkenden zoon de bevoegdheid tot adoptie buiten sloot.

Aan den anderen kant is adoptie eveneens toegelaten, ook al is er een kleinzoon. Het kan zijn dat deze laatste nog zoo jong is, dat adoptie van een zoon voor den grootvader wenschelijk is.

Adoptie van een kleinzoon is niet toegelaten. Wanneer een broers zoon overleden is met achterlating van zoons, mag in China een dezer zoons als kleinzoon worden aangenomen, mits diens overleden vader als zoon worde geadopteerd, iets wat ten onzent moeilijk onder regeling is te brengen. Bovendien, laat men de adoptie van een kleinzoon toe, dan zou dit, behalve in het gestelde geval, moeten geschieden door hem wiens eenige zoon zonder mannelijken nakomeling is overleden, en zou dan aan hem die in dusdanig geval verkeert de adoptie van een zoon moeten worden ontzegd.

Onnoodig schept men dan echter moeilijkheden, daar, zoo de overleden zoon gehuwd was geweest, de verhouding van den geadopteerde tot de nalatenschap van den overledene, diens dochters, diens weduwe en hare bloedverwanten zou moeten geregeld worden.

Artikel 47. 1e *lid.* De noodzakelijkheid om de adoptie ook van gehuwde lieden toe te staan, welke voor de vrouw en de kinderen van den geadopteerde, die noodzakelijk in de verandering van zijn rechtstoestand zouden moeten deelen, zulke ver strekkende gevolgen heeft, wordt niet ingezien.

Volgens Stbl. 1892 n°. 238 (art. 89) is de adoptie van een gehuwd man, die zelf kinderen heeft, niet verboden, doch de invloed der adoptie op den rechtstoestand van de vrouw en de kinderen van den geadopteerde is niet geregeld, hetgeen uit den aard der zaak een bron van quaesties moet opleveren.

»Tot de Chinineesche bevolking behoorende". Deze beperking ligt in den aard der zaak en zal ook wel door Stbl. 1892 n°. 238 bedoeld zijn, ofschoon zij daarin niet staat uitgedrukt.

Voor het overige mag ook een bloedverwant van moederszijde en zelfs een kind met een anderen geslachtsnaam worden geadopteerd. Dat het dragen van een zelfden geslachtsnaam een vermoeden van agnatische verwantschap zou opleveren, is een fictie voor ons ten eenenmale zonder waarde. Volgens onze begrippen bestaat tusschen iemand die wel een zelfden geslachtsnaam draagt doch overigens geen familierelaties kan aantoonen, en een geheel vreemde met een verschillenden familienaam, geen verschil.

2e *lid.* De bepaling voorkomt dat een man die een zoon geadopteerd heeft, zich van dezen door middel van adoptie zou kunnen ontdoen, indien hem later uit zijn huwelijk zoons geboren werden. Zij voorkomt verder dat een adoptie uit andere beweegredenen dan

enkel om een mannelijken afstammeling te hebben, zou kunnen geschieden, en belet dat een kind van hand tot hand zou kunnen gaan.

Artikel 48. Adoptie geschiedt in hoofdzaak in het belang van den man en zijn voorvaderen. Stelt men den eisch, gelijk art. 89 van Stbl. 1892 n°. 238 doet, dat de geadopteerde minstens 16 jaren jonger moet zijn dan de moeder, dan zou een oud man die met een jonge vrouw getrouwd is, gedwongen zijn een zuigeling, of althans een zeer jeugdig kind te moeten adopteeren.

Artikel 49. 2e *lid*. Indien de moeder in het daargestelde geval verkeert, brengt het belang van het kind mee om haar de bevoegdheid te ontnemen het kind in adoptie te mogen geven.

De voorgestelde regeling staat ook toe om, door een minderjarige die zijn vaderlijk vermogen geërfd heeft in adoptie te geven aan een bloedverwant, te voorkomen, dat de voor de tweede maal gehuwde moeder bij zijn eventueel overlijden zijn nalatenschap erft. Immers de moeder die voor de tweede maal huwt, is daardoor niet per se onwaardig verklaard om van hare kinderen of afstammelingen te erven. Artikel 838 B. W. bevat geen aanvulling in dien zin. Want kan het belang van het gestorven kind niet meer geschaad worden, zoo zou, om een dergelijke aanvulling te motiveeren, een beroep gedaan moeten worden op het Chineesche beginsel dat het vermogen in de familie moet blijven, een beroep dat evenwel niet toelaatbaar is, nu dit ontwerp een ruim recht van testeeren toestaat en ook de dochters tot de erfenis roept,

4°. De adoptie door de weduwe geschiedt niet enkel in het belang van den overleden man, maar ook in haar eigen belang, daar zij het vruchtgenot verkrijgt van het vermogen hetwelk de minderjarige — geadopteerde erft. Het laat zich aanzien dat de

broers of naaste bloedverwanten van den overledene niet zelden uit eigenbelang in een door de weduwe voorgenomen adoptie niet zullen toestemmen, zoodat in dit gèval, zal de aan de weduwe toegekende bevoegdheid iets beteekenen, een beroep op den rechter moet mogelijk zijn.

Artikel 50. 2° *lid.* Het is wenschelijk onderhandsche volmachten uit te sluiten.

3° *lid.* Ten einde de zaak voor hen die op grooten afstand wonen gemakkelijker te maken.

Artikel 51. 2° *lid.* De vraag welke gevolgen de adoptie heeft, wanneer een man na de ontbinding van zijn huwelijk een zoon adopteert, is in artikel 101 van Stbl. 1892 n°. 238 niet geregeld. Maar volgens ons recht (en volgens dit ontwerp geldt hetzelfde voor Chineezen) staat een wettig kind tot twee familiën in betrekking, tot die van zijn vader en die van zijne moeder. Het is dus noodig uit te maken, of in het gestelde geval de geadopteerde, die met een wettig kind gelijkgesteld wordt, tot de familie van de gewezen of overleden vrouw in betrekking zal komen te staan. De vraag moet ongetwijfeld ontkennend beantwoord worden, wanneer het huwelijk ontbonden is door verstooting der vrouw. Het zou al te zonderling zijn, wanneer een man die zijn vrouw verstooten heeft, haar nog een zoon zou kunnen opdringen en aan haar bloedverwanten een eventueelen erfgenaam. Doch evenzeer is het wenschelijk de vraag ontkennend te beantwoorden, indien het huwelijk door den dood der vrouw ontbonden is. In het algemeen is het doel der adoptie gelegen in het verkrijgen van een mannelijken nakomeling, jacht op erfenissen moet daaraan vreemd blijven. Wel is waar wordt aan de weduwe door de adoptie een middel aan de hand gedaan om het vruchtgenot te hebben van de nalatenschap harer ab intestato

overleden echtgenoot (voorzoover de aanwezige dochters die niet erven), doch in het belang der weduwe moet dit worden toegelaten, en bovendien bestaan bij adoptie door de weduwe waarborgen in de vereischte toestemming van de broers van den overledene of in de machtiging van den rechter, dat geen dwaze of schijnadopties zullen plaats vinden. Stel dat de kinderloos overleden vrouw de dochter was van een vermogend man, en dat de door den achterblijvenden echtgenoot te adopteeren zoon ook tot de verwanten van de overleden vrouw in betrekking zou komen te staan, dan zal vrij zeker door den weduwnaar adoptie plaats vinden alleen om eventueel in de nalatenschap van zijn schoonvader, door middel van den geadopteerde, mede te deelen.

Laatste lid. Ten einde als erfgenaam te kunnen optreden, moet men bestaan op het oogenblik dat de erfenis is opengevallen, zegt art. 836 Burg. wetb. Men moet dus bestaan ten tijde van het overlijden van den erflater en tevens de qualiteit van erfgenaam bezitten. Bij de posthume adoptie door de weduwe, heeft de geadopteerde dezelfde rechten en verplichtingen als ware hij uit haar huwelijk met den overledene geboren. Heeft nu krachtens deze fictie de adoptie terugwerkende kracht en erft dus de geadopteerde alsnog van den overledene? De vraag zou, zoo zij niet in de wet beantwoord werd, tot voortdurend gehaspel aanleiding geven. Werd zij ontkennend beantwoord, dan zou deze posthume adoptie die ook het belang der weduwe beoogt, ten deele haar doel missen. Vandaar de uitdrukkelijke bepaling.

»Erft of deelt mede in de nalatenschap". Het laatste zal zich voordoen wanneer de overledene dochters nalaat.

»Voorzoover niet daarover bij testament is beschikt". De posthume adoptie heeft dus geen invloed op het recht van testeeren,

m. a. w. de geadopteerde heeft geen legitieme. Het recht der dochters, zoo die er zijn, op de legitieme portie, blijft natuurlijk onaangetast.

»Zes maanden". Ten einde niet al te lang in het onzekere te laten wie recht op de nalatenschap heeft.

Over de naamsverandering welke de adoptie voor een kind uit een vreemde familie tengevolge heeft, behoeft niet gesproken te worden, nu dit ontwerp geen akten van den burgelijken stand kent.

Artikel 52. De bepaling is ontleend aan artikel 348 Burg. wetb. (jcts. arts. 44—46 instruct. weesk. Stbl. 1872 n°. 166) waarin een min of meer analoog geval behandeld wordt. Zij strekt evenzeer tot bescherming van de belangen van hen, die, zoo geen adoptie tot stand komt, op de nalatenschap recht hebben.

Artikel 55. Het tegenovergestelde zou voor den geadopteerde tengevolge kunnen hebben dat rechten, met betrekking tot zijn natuurlijke familie opengevallen terwijl de adoptie nog niet te niet gedaan was, hem ontgaan waren, terwijl hij rechten met betrekking tot zijn adoptieve familie, na de tenietdoening der adoptie verliest.

Een feitelijk terugkeeren naar de eigen familie, zoo geen harmonie tusschen den adoptant en den geadopteerde bestaan kan, blijft natuurlijk altijd mogelijk. Alleen de geadopteerde behoudt zijn door de adoptie verkregen rechten.

»Eenmaal tot stand gekomen". Is de adoptie, als in strijd met de bepalingen der ordonnantie, niet wettig tot stand gekomen, dan kan de nietigverklaring gevorderd worden.

§ *h*. Betreffende koopmansboeken, kongsies en handelspapier.

Artikel 57. In de door Mr. J. SIBENIUS TRIP medegedeelde verkorte toelichting op de ordonnantie van Stbl. 1855 n°. 79 (tijdsch. het R. in N.-I., dl. XXVII, bl. 90), wordt omtrent artikel 5 dier ordonnantie gezegd: »Reeds van den aanvang af was men van oordeel, dat de bewijskracht der handelsboeken van Vreemde Oosterlingen niet te streng afhankelijk moest gesteld worden van de vraag of zij aan alle vereischten omtrent den vorm voldeden, doch wenschte men daaromtrent veel aan het arbitrium judicis over te laten". Mij dunkt dat met het oog op de talrijke Chineesche kleinhandelaars ook thans nog dit oordeel als juist geacht moet worden, en tot overneming van artikel 5 van Stbl. 1855 n°. 79 moet leiden. Het nut der bepaling, welke in voorkomende gevallen aan den rechter het middel verschaft om tot een rechtvaardige beslissing te kunnen komen, kan blijken uit een vonnis van den raad van justitie te Batavia van 9 Januari 1891 W n°. 1456.

Artikel 58. »Behoudens enz.". Ofschoon eigenlijk overbodig, is het wenschelijk deze reserve te maken. Luidde de bepaling enkel: »Vereenigingen van Chineezen tot het enz.", dan zou mogelijk argumento a contrario beweerd worden, dat Chineezen geen naamlooze vennootschappen van koophandel mogen oprichten, hetgeen natuurlijk de bedoeling niet is.

Opgemerkt wordt dat de bij artikel 37 wetb. v. kooph. in vergelijking met art. 37 Ned. wetb. v. kooph. in ruimere mate toegekende bevoegdheid, om bewilliging op de statuten te weigeren (vide de woorden in eerstgemeld artikel: »en er overigens geen gewichtige bedenking tegen hare oprichting bestaat"). de Regeering in staat stelt, om ten aanzien van een door Chineezen op te richten naamlooze vennootschap te eischen, dat niet slechts een Chineesche

benaming zal worden gevoerd, doch dat in elk geval de benaming der vennootschap aan het voorwerp harer handelsonderneming ontleend, hetzij in de Hollandsche, hetzij in de Maleische taal moet worden uitgedrukt, gelijk in de praktijk dan ook, zoo ik mij niet bedrieg, een enkele maal werd gevorderd. Zoo niet, dan is, zonder opzettelijk onderzoek in te stellen, een Chineesche naamlooze vennootschap van koophandel niet te onderscheiden van een Chineesche firma, en kunnen derden, met het oog op het verschil in aansprakelijkheid der vennooten, gedupeerd worden.

»Kongsibenaming". Hetzij deze bestaat uit de geslachtsnamen of persoonennamen der firmanten, hetzij deze een zinnebeeldige uitdrukking bevat, dan wel (wat ook dikwijls voorkomt) betrekking heeft op de afkomst der firmanten, bijv. »de vereenigde Cantoneezen".

»Daden van koophandel". Het begrip is ruimer dan »handeldrijven", immers omvat ook het geval dat de associatie slechts voor een of meer bepaalde handelsondernemingen is opgericht. Gelijk in de inleiding is gezegd, kan de juridische qualificatie van »handeling voor gemeene rekening" niet toegepast worden, waar onder een gemeenschappelijke benaming, en dus als eenheid, naar buiten wordt opgetreden.

Overgangsbepalingen.

Artikel 60. Vroeger werd reeds aangetoond dat het thans bestaande huwelijksconsent, ofschoon zonder dat een Chineesch huwelijk niet wettig kan zijn, toch niets anders is dan een fiscale maatregel, en dan ook, volgens de medegedeelde jurisprudentie, zelfs afgegeven kan worden nadat een huwelijk gesloten is. Chineezen kunnen dus volgens de thans geldende bepalingen volgens hun instellingen gehuwd zijn, zonder dat hun huwelijk, als niet van een consent

voorzien, wettig is. De voorgestelde bepaling geeft de gelegenheid om alsnog het bewijs dat een geldig huwelijk gesloten is, te erlangen. Is dit bewijs verkregen, dan is ook de wettigheid van de uit zulk een huwelijk geboren kinderen buiten twijfel gesteld, die anders, naar de bestaande wetgeving geoordeeld, natuurlijke kinderen zouden zijn, terwijl volgens de nieuwe bepalingen, althans met betrekking tot den vader, een authentieke akte noodig is, om als natuurlijk erkend kind te kunnen worden aangemerkt.

Artikel 61. Moest men een verkregen recht aannemen van natuurlijke kinderen onder de bestaande wetgeving geboren en in het bezit van den staat van erkend kind van hun vader, om als zoodanig aangemerkt te worden zonder een authentieke akte van erkenning te behoeven te vertoonen, dan zouden de bepalingen dezer ordonnantie betreffende de afstamming der natuurlijke kinderen eerst over vele jaren volledig in werking kunnen treden. M. i. bestaat geen bezwaar, om die bepalingen ook ten aanzien van kinderen onder de bestaande wetgeving geboren toe te passen, mits slechts een termijn worde gesteld ten einde overrompeling te voorkomen.

Artikel 62. Het tweede lid is noodig, omdat volgens deze ordonnantie de weeskamer slechts bemoeienis krijgt met het vermogen van Chineesche minderjarigen wanneer de vader sterft. Volgens de bestaande bepalingen daarentegen, beheert de boedelkamer niet slechts het vermogen der minderjarigen wanneer de moeder sterft en de vader geen zekerheid kan stellen, doch zelfs wanneer de beide ouders nog leven en de vader voor het richtig beheer van het vermogen zijner kinderen, geen zekerheid kan stellen (Stbl. 1845 n°. 15 vide aldaar de woorden: administrateurs . . . . zonder onderscheid). Het zou onbillijk zijn het beheer door de boedelkamer te laten voortduren, terwijl de nieuwe bepa-

lingen dit aan den vader overlaten, alleen omdat dat beheer onder een vroegere wetgeving is aangevangen.

Het valt niet te ontkennen dat, terwijl door de uitgebreide regelingen van dit ontwerp de Chineezen geheel aan de boedelkamers zijn onttrokken, deze laatste door de voorgestelde bepaling toch nog geruimen tijd met de boedels van Chineezen bemoeienis zullen hebben.

Mij zou dan ook wenschelijker voorkomen een bepaling als volgt:

Het door de boedelkamers voor de inwerkingtreding dezer ordonnantie aangevangen beheer van Chineesche boedels, zal door de weeskamers volgens de bepalingen dezer ordonnantie worden voortgezet.

Dat beheer vervalt in de gevallen, waarin het volgens deze ordonnantie niet is toegelaten.

Over de uitvoerbaarheid dezer bepaling zullen echter de weeskamers beter kunnen oordeelen, na kennis genomen te hebben van dit ontwerp. Tevens zou dan de vraag kunnen gesteld worden, of tengevolge van dit ontwerp Chineesche leden voor de weeskamers niet kunnen gemist worden.

Artikel 63. Zoo zullen voor Chineezen door dit ontwerp o. a. vervallen: de resolutie van 7 Mei 1769 (adoptie), { Stbl. 1828 n°. 40 / » 1840 n°. 6 } instructie voor den sequester, opdracht van het sequestraat aan de weeskamer te Batavia, tenzij men aanneemt dat deze Stbln. reeds door de bepalingen omtrent faillissement, kennelijk onvermogen, onbeheerde nalatenschappen en voorrecht van boedelbeschrijving, vervallen zijn. Althans de bij art. 5 van Stbl. 1828 n°. 46 bevolen overgave van den desolaten boedel aan den sequester, heeft in de praktijk nooit plaats.

Stbl. 1828 n°. 46. De aandacht wordt er op gevestigd, dat volgens art. 12 de saldo's van onbeheerde boedels ten voordeele van

het Chineesche hospitaal worden gebracht. Daar dit voorschrift niet betreft een bepaling van burgerlijk recht en voorkomt in een besluit van Commissarissen-Generaal (= Koninklijk besluit, art. 24 RRt.), zal het blijven bestaan als door dit ontwerp niet vervallen. Zal dus Stbl. 1828 n°. 46 voor Chineezen geheel kunnen vervallen, dan zal het noodig zijn in een afzonderlijke algemeene verordening (zekerheidshalve met Koninklijke machtiging vastgesteld) te verzamelen: een bepaling in den geest van art. 12 voormeld; de vaststelling van hetgeen voor een trouwbewijs moet worden betaald; de inning door de weeskamer van de belastingen bij huwelijks- en begrafenisplechtigheden; de opdracht aan de weeskamer van het beheer van het Chineesche hospitaal. Stbl. 1828 n°. 46 blijft dan alleen gelden voor de weinige Arabieren, Hindoe's, Japaneezen en Inlanders te Batavia. Een enkel lid der weeskamer, behoorlijk bijgestaan, zou wellicht met de functie van boedelmeester voor die weinige zaken kunnen worden belast.

Een overgangsbepaling ter regeling van de gevolgen eener onder de vroegere wetgeving gedane adoptie (zie art. 1 IV Stbl. 1892 n°. 238), komt onnoodig voor. M. i. spreekt het aldaar bepaalde van zelf.

BIJLAGEN.

BIJLAGE I.

ERFRECHT.

Bij een vreemde natie als de Chineesche, die de betrekkingen met het moederland aanhoudt, die van uit China telkens nieuwen toevoer ontvangt ([1]). die dan ook in Indië zich zelf blijft, een aaneengesloten en van de overige bevolking afgescheiden geheel vormt, treedt de vraag op den voorgrond: hoe is het erfrecht volgens de nationale Chineesche wet geregeld? Daaromtrent heerscht niet meer die onzekerheid, welke nog tot voor weinige jaren bestond. In de »Ta' Tsing Lu Li" het wetboek van de tegenwoordige Mandsjoedynastie, en daarom voor het geheele rijk geldende, wordt het onderwerp geregeld. Elk hoofdstuk van dit wetboek bestaat uit twee deelen, de Lu, d. i. de wet die tijdens het optreden van de Mandsjoe's (1644) bestond, door hen van de Mingdynastie overgenomen, en terugvoerende tot oude tijden, en de Li, de bijvoegingen door latere Keizers omtrent het onderwerp, door de Lu min of meer begrensd, gemaakt ([2]); de Novellae, zooals PARKER ze noemt ([3]), die aan herziening onderhevig zijn wat met de Lu niet het geval

([1]) Omtrent de Hakka-Chineezen zegt Dr. DE GROOT (het kongsiwezen van Borneo, bl. 72): »Het accomodatievermogen van den Hakka-Chinees blijkt reeds zoo duidelijk mogelijk uit het feit alleen, dat hij zich, zonder zijn nationaliteit in het minst te verzaken of zijn voorvaderlijke zeden en gebruiken te laten varen, onder de meest uiteenloopende toestanden en omstandigheden in alle deelen van den Archipel beweegt, niet als bij ongeluk verdoold gelukzoeker, maar in geregelde migratiestroomen, waaraan telkens nieuw bloed uit China wordt toegevoerd".

([2]) G. JAMIESON: »Translations from the Lu Li, or general Code of Laws" in the China review, dl. VIII, 1879—1880, bl. 2.

([3]) »Comparative Chinese family Law" China Review, t. a. p. bl. 67 in de noot.

is. De meest uiteenloopende onderwerpen worden in het wetboek geregeld. Zoo wordt ons onderwerp behandeld onder één hoofd te zamen met het bevolkingsregister, persoonlijke diensten aan het gouvernement verschuldigd, grondbelasting, eigendom, huwelijk enz. Houdt men evenwel in het oog dat niet het individu, maar de familie de eenheid van de Chineesche maatschappij vormt (1); dat niet het individu, maar de familie in het bevolkingsregister wordt vermeld; dat het gouvernement voor de betaling van belastingen, het presteeren van diensten, zich niet met het individu, maar met de familiehoofden in betrekking stelt, die voor de leden der familie aansprakelijk zijn; dat de eigendom in den regel familieeigendom is, — dan wordt de samenvoeging van schijnbaar heterogene onderwerpen als bovenvermeld, eenigzins begrijpelijk. Want het erfrecht betreft de verdeeling van het familiegoed, en hangt ten nauwste samen met de bepalingen omtrent de instandhouding en voortzetting der familie.

Opmerking verdient wat JAMIESON met betrekking tot het karakter der Ta' Tsing Lu Li schrijft (2), nl.: »Here every thing is treated from a criminal standpoint. There is no civil code. Every wrongful act, whether it affects one or many, is treated as a public offence . . . . . . In China the public wrong is the main point and the private redress is only tacked on as an accompanient".

De weg om tot een meer grondige kennis van Chineesch recht en Chineesche instellingen te geraken, schijnt nog lang niet gebaand. In 1810 verscheen een vertaling van de Ta' Tsing Lu Li van de hand van Sir G. T. STAUNTON. Zij is echter beperkt tot de Lu, zoodat het grootste en belangrijkste deel, de Li, de meer moderne en werkelijk bindende wetten nog overtaald bleven. De heer G. JAMIESON, niet slechts sinoloog maar tevens jurist, heeft evenwel in de China-

---

(1) . . . . »Zelfs nog op den huidigen dag (is in China) de maatschappij uit patriarchale familiegroepen samengesteld" DE GROOT »het Kongsiwezen van Borneo", bl. 82.

(2) t. a. p. bl. 194.

Review van 1879—1880 een aanvang gemaakt met een volledige vertaling (Lu en Li omvattende) van sommige deelen van het wetboek te geven. Zoodoende bestaat van zijn hand een vertaling van de bepalingen welke adoptie en erfrecht betreffen, en hij heeft daaraan een nota toegevoegd, tot wier samenstelling hij door de wet, door de commentaren op de wet geschreven, en door berichten van verschillende beschaafde Chineezen uit onderscheidene deelen van het rijk bijeenverzameld, in staat gesteld was ([1]).

Aan de hand van dien schrijver wordt hier het volgende overzicht gegeven:

Het erfrecht bepaalt zich in hoofdzaak tot de nederdalende linie. Is er geen nakomelingschap meer, dan is de familietak, dien de overledene vertegenwoordigde, uitgestorven, het familievermogen heeft geen subject meer. Maar dit zal niet licht gebeuren, want een reeks bepalingen, die er op gericht zijn om de familie in stand te doen houden, gaan aan die omtrent de verdeeling van de nalatenschap vooraf. Men kan dan ook het Chineesche erfrecht niet behandelen, zonder vooraf de bepalingen te bespreken, die het aanstellen van een zoogenaamden familievoortzetter (door JAMIESON successor, door DE GROOT continuator genaamd) betreffen. Adoptie en erfrecht zijn onafscheidelijk aan elkander verbonden. Door middel der adoptie wordt de zijlinie tot de erfopvolging geroepen, in zoover als door de adoptie de rechte nederdalende linie kunstmatig wordt aangevuld.

Heeft een vader zoons uit een wettig huwelijk gesproten, dan lijdt het geen twijfel wie als continuator optreedt; deze is de oudste zoon, en de vader heeft geen recht om als zoodanig, met voorbijgang van den oudsten, een anderen zoon aan te wijzen.

([1]) De heer J. W. YOUNG maakte zich voor Ned.-Indië verdienstelijk door een Nederlandsche (doch niet geheel volledige) vertaling te geven van de hierbedoelde bepalingen van de Ta' Tsing Lu Li, eveneens vergezeld van een toelichtende nota, te vinden in het »Tijdschrift voor Ind. taal-, land- en volkenk.", dl. XXXI, 1886, bl. 214 vlg.

Sterft de oudste zoon vóór den vader, dan treedt zijn op hem volgende broeder als continuator op, en zoo voorts ([1]).

Overleeft de oudste zoon den vader, dan is de oudste zoon van eerstgenoemde weder op zijn beurt aangewezen om de familie in rechte lijn voort te zetten. Jongere zoons die huwen, treden als 't ware op hun beurt als hoofd van een familietak op en gelden weder omtrent hen dezelfde regelen.

Heeft een vader geen zoons bij de hoofdvrouw (the principal wife), dan is een der zoons uit eene concubine geboren gerechtigd om als continuator op te treden. Maar ook hier moet de orde gehandhaafd worden ([2]), en komt de oudste zoon het eerst in aanmerking. Dit recht van opvolging, dit optreden van den oudsten zoon als de familievoortzetter bij uitnemendheid, geeft evenwel geen recht op een grooter aandeel in de nalatenschap (in het familiegoed), zooals later zal blijken. Alleen de continuator bewaart de voorvaderlijke zieletabletten ([3]); hij treedt als familie-oudste tegenover de jongere broeders op; de ongehuwde zusters blijven onder zijn hoede, en hij zorgt voor haar uithuwelijking ([4]).

Heeft een vader noch zoons uit zijn wettige vrouw, noch zoons uit een concubine, dan kiest hij een continuator. Deed hij het

---

([1]) Wanneer de vóór den vader gestorven zoon zelf reeds een zoon had, dan heeft deze laatste, volgens een commentaar, als continuator den voorrang boven de jongere broers van zijn gestorven vader. »If the (eldest) son of the principal wife is dead but has already (left) sons, then the eldest grandson of the principal wife receives the preference as a successor". E. J. Eitel, the law of testamentary succession as popularly understood and applied in China. In de China Review Dl., XV, 1886—1887, bl. 155.

([2]) Die in strijd hiermede handelt, wordt met 80 slagen gestraft zegt de wet.

([3]) Een soort obelisk waarin de ziel van den overledene, die haar stoffelijk omhulsel verloren heeft, haar intrek neemt, vgl. Dr. de Groot, the religions system of China, dl. I blz 70, 71, 142 en 172.

([4]) »The line is deemed to be continuous in the eldest son and his eldest son, who thus becomes a sort of nominal chief of the clan, has the right to preside at the family sacrifices, in which however all may join. The right to participate in the common worship is the bond of union, first of the family and secondly of the group of families, who may have branched off collaterally from the main stem". The history of adoption and its relation te modern wills, een lezing van G. Jamieson opgenomen in de China Review, dl. XVIII, 1889—1890, bl. 140.

niet, de door hem vertegenwoordigde familietak zou uitsterven, de zieletabletten zouden gevaar loopen verstrooid en verloren te raken, voor de zielen der voorvaderen zou niets meer gedaan worden, zijn eigen ziel zou gedoemd zijn in de andere wereld een treurig bestaan te leiden. Moge de vader al dochters hebben, deze komen voor de voortzetting van de familie niet in aanmerking. Bestemd om te huwen, treden ze door haar huwelijk in de familie van haar echtgenoot en moet haar zorg in de eerste plaats gericht zijn op diens ouders. Haar kinderen treden als voortzetters van de familie van haar man op ([1]).

([1]) .... »Schimmen van degenen die zonder nakomelingschap gestorven zijn, waren onverzorgd in het schimmenrijk rond, en zijn afhankelijk van de publieke weldadigheid, welke periodiek door de burgerij den vereischten eeredienst doet verrichten". Young, t. a. p. bl. 221.

»The Chinese adoption of agnates is not a matter of *choice*, as with the Roman adoption, but of *compulsion*. The brother, when living, may demand a nephew, and, when dead, a nephew is given to him unasked. It is not only in his interest but in that of the whole family that the succession should be continued. So unfortunate are those considered who have no heirs, that in each town there is a public lararium dedicated to orbate persons deceased, and the officials sacrifice periodically to their manes". Parker, t. a. p. pag. 88.

.... »Sommigen zeggen niet ten onrechte dat de vereering der afgestorvenen, de eigenlijke godsdienst der Chineezen is. Afgestorvenen worden geacht voort te leven; zij zijn van de achtergeblevenen afhankelijk door hetgeen deze voor hen doen in den vorm van offeranden, zorg voor de graven enz. Deze opvatting is de grondslag van het familieleven". (Uit een advies van den heer Groeneveldt a/d direct. v. Just., missive 17 Sept. 1887).

Men moet tot recht begrip der zaak in het oog houden dat de adoptie niet enkel beoogt instandhouding van de familie als geheel, van het geslacht, maar van elken familietak in het bijzonder. Men zal zich zoodoende wachten voor verwarring, waartoe het in de praktijk gangbare woord »stamvoortzetter" aanleiding geeft. Stel een vader heeft drie zoons; de oudste is zijn continuator, heeft deze weder zoons dan is, althans voorloopig, de instandhouding van het geslacht, welks naam de vader draagt, verzekerd, en daarmede de vervulling der sacra ten behoeve van den vader en diens voorvaderen. De twee jongere zoons van den hierbedoelden vader echter, zoo zij huwen, vormen een afzonderlijken familietak; elk hunner heeft een zoon noodig om bij zijn dood de sacra ten zijnen behoeve te vervullen, want de broers zijn daartoe jegens elkander niet verplicht. »The greatest misfortune which can befall a Chinaman is that at his decease there should be no one to wash his body, follow him to the grave, and sacrifice to his manes. He is supposed in such a case to wander friendless and unprovided for through the land of departed spirits, and never to experience content". Adoption, door N. G. Mitchell Innes, in de China Review, dl. XIV, 1885—1886, bl. 199.

Vandaar het groote gewicht dat in China gehecht wordt aan het hebben van een mannelijke nakomelingschap .... »it being in China the height of fashion to possess a numerous male issue" Dr. de Groot t. a. p. dl. I bl. 112. »Having no descendant is the greatest of the three undutiful (or unfilial) acts" (aangehaald bij Parker bl. 90).

De hoofdman van de koelies die de doodkist voor den afgestorven vader tehuisbrengt, en die daarbij eenige ceremonies vervult, roept, onder het werpen van eenige ijzeren spijkers in

De continuator moet gekozen worden uit de agnatische verwanten van den pater adoptivus. Men kan hier onderscheiden de Tsung (JAMIESON t. a. p. bl. 197, DE GROOT dl. II, bl. 510, 511, 621), d. z. alle door tusschenkomst van een manspersoon verbonden bloedverwanten, die hun onstaan van één gemeenschappelijken stamvader, wiens vereering nog niet opgehouden is, afleiden en het veel ruimere begrip van Seng, d. z. allen, die denzelfden geslachtsnaam dragen, en om die reden geacht worden door agnatische verwantschap aan elkander verbonden te zijn, ofschoon de verwantschap zich in het duister verliest (»foliage from the same tree". PARKER t. a. p.

---

de kist, uit: »I strew nails, in order that your sons and grandsons may procreate male offspring" DE GROOT dl. I, bl. 89.

Vgl. ook dl. II bl. 759 en 760, waar gezegd wordt van grootouders, die verbieden dat kleinzoons hun hertrouwende moeder naar haar nieuwe woning volgen: .... »being so partial to have around them as large a male issue as possible with a view to the perpetuation of the ancestral worship, of which they themselves hope to reap the advantages after death".

Vandaar ook dat, terwijl het heden ten dage nog in China voorkomt dat weduwen, bruiden of dochters zich dooden om hun overleden echtgenoot, bruidegom of onder in het graf te volgen, zulks aan den man niet geoorloofd is .... »a man was never entitled by any moral law to destroy himself, his highest duty being to preserve his body for the perpetuation of his family and the maintenance of the ancestral worship", DE GROOT dl II, bl. 735.

PARKER (t. a. p. bl. 80 noot 56) deelt nog het volgende mede: »Cantonese inform us that men of the lower classes frequently connive at the sexual intercourse of others with their own wives when several years have elapsed without a son having been born".

Een waarborg dat de hierbedoelde eeredienst door de nakomelingschap ook werkelijk zal worden vervuld, wordt gevonden 1°. in het hiaobeginsel (volgens CONFUCIUS bestaat dit in: »serving the parents during their live with observance of what the etablished rites demand, and of burying them after their death and then sacrificing to their manes, likewise with observation of what the rites demand", DE GROOT dl. II, bl. 659; in uitgebreide beteekenis omvat het »eerbied voor elkeen die onder in jaren of met gezag en aanzien omkleed is" DE GROOT, het kongsiwezen van Borneo, bl. 86); 2°. in het geloof, dat de afgestorvenen invloed kunnen uitoefenen op het lot van de achtergeblevenen, DE GROOT dl. I, bl. 63, 89 en 90. Dr. E. J. EITEL (Feng-Shui: or the rudiments of natural science in China, bl. 20 en 21) zegt hieromtrent: .... »the common people have the notion, ... that the souls of the ancestors are by their animal nature chained, as it were, for some time to the tomb in which their bodies are interred, whilst by their spiritual nature they feel impelled to hover near the dwellings of their descendants, whence it is but a natural and logical inference to suppose, that the fortunes of the living depend in some measure upon the favourable situation of the tombs of their ancestors. .... So deeply ingrafted is this idea of the influence of the dead upon the living, that Chinese wishing to get into the good graces of foreigners will actually go out to the Hongkong cemeteries in the Happy Valley, and worship there at the tombs of foreigners, supposing that the spirits of the dead there, pleased with their offerings and worship, would influence the spirits of the living, and thus produce a mutual good understanding between all the parties concerned".

bl. 71) (1). De keuze is evenwel niet vrij Ook hier heerscht orde en regelmaat. In de eerste plaats komen in aanmerking de zoons van de broers. Is het een oudste broer die een continuator behoeft, dan is het de oudste zoon van den tweeden broer die als zoodanig in aanmerking komt. Is het een jongere broer die een continuator behoeft, dan wordt de tweede (derde, vierde enz.) zoon van den oudsten broer genomen. Niet de oudste zoon, omdat de oudste broer den oudsten tak van de familie vertegenwoordigt, en dus diens oudste zoon de familie in rechte lijn moet voortzetten. De adoptant schijnt evenwel aan het in acht nemen van de volgorde tusschen de zoons van de verschillende broers, niet al te strict gebonden te zijn. Althans wanneer er geen harmonie bestaat tusschen de adoptief ouders en den nog niet aangestelden, maar door de volgorde aangewezen broer's zoon, mogen zij dezen passeeren. Bovendien bedenke men dat een zoo belangrijk feit als het adopteeren van een zoon, de overgang van een familielid van den eenen familietak naar een anderen, niet heimelijk geschiedt, maar onder toezicht van allen die in de familie een rang bekleeden. Is men het onderling eens, dan schijnt afwijking van de volgorde geoorloofd, mits maar niet bijv. door het overspringen van een geheele klasse (d. w. z. *alle* broers zoons) de familieverhoudingen verstoord worden (2).

---

(1) Vandaar dat een huwelijk tusschen hen die eenzelfden geslachtsnaam dragen, verboden is. »Relationship is always implied by the fact of having the same familyname, people of the same familyname do not intermarry" (P. G. von Möllendorff, »The family law of the Chinese and its comparative relations with that of other nations", Shanghai 1879, bl. 8). »One thing is perfectly certain, and that is that Chinese of the same surname may not intermarry" (Parker, t. a. p. bl. 71).

De wet zegt: »Met 60 slagen met den tiang en scheiding, worden gestraft de jongeling en de jonge dochter, die, denzelfden geslachtsnaam dragende, met elkander in het huwelijk treden" (vertaling van den heer Young, tijdschr. voor Ind. taal enz. dl, XXXVIII, bl. 164).

Ook in Indië wordt dit verbod gehandhaafd, gelijk wij later zullen zien.

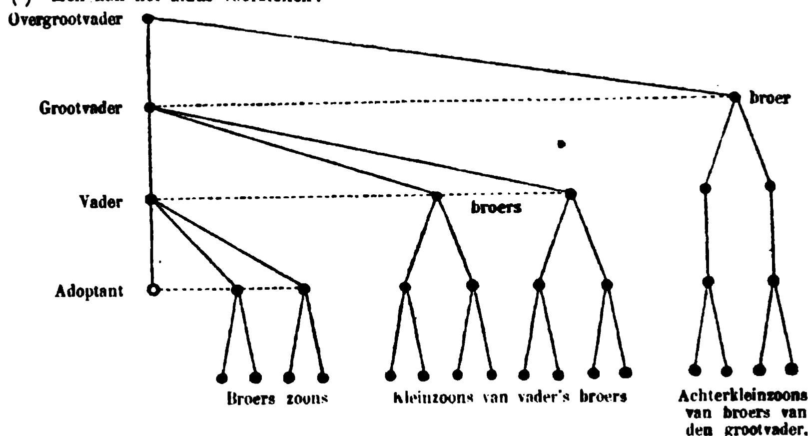
(2) »These matters, in their own words, belong to the domain of family law and not of Imperial law, that is to say, the legislature has entrusted the chiefs of each family with the settlement of all details, and so long as no glaring injustice is done, their decision will not be interfered with". Jamieson t. a. p. bl. 199.

Hierbij sluit zich aan wat Parker schrijft (t. a. p. bl. 88) »Adoption is a family arrangement, and needs no magisterial authority".

Doet zich het geval voor dat er geen zoons van broers zijn, dan zal de adoptant een keus moeten doen uit een verdere generatie. Het eerst komen dan in aanmerking de zoons van volle neven (= kleinzoons van vader's broers). Want het is een algemeene regel, die strict gehandhaafd moet worden, dat de continuator gekozen wordt uit de generatie die onmiddelijk onder den adoptant staat, te beginnen met de naaste, en zoo voorts. Vandaar dàt degene die geadopteerd wordt, tegenover den stamvader welken adoptant en geadopteerde gemeen hebben, in dezelfde verhouding moet blijven, vóór als na de adoptie. Alzoo, heeft iemand geen zoons, dan mag hij bijv. niet een broer of een broer's kleinzoon adopteeren. In het eerste geval zou de broer, als zoon van zijn broer optredende, tegenover hun gemeenschappelijken vader in de verhouding komen te staan van kleinzoon tot grootvader, en zou dus de geadopteerde de kleinzoon van zijn vader worden. In het laatste geval zou de achterkleinzoon, de kleinzoon van zijn overgrootvader worden.

Vandaar dat bij gemis van zoons, eerst de broers zoons, daarna de kleinzoons van vader's broers in aanmerking komen. Is ook in de laatstbedoelde klasse geen continuator te vinden, dan wordt een keuze gedaan uit de zoons van achterneven (de achterkleinzoons van broers van den grootvader), en zoo vervolgens ([1]). Moet men

([1]) Men kan het aldus voorstellen:

zoover gaan dat men elkanders familieverhouding niet meer kan narekenen, dan schijnt er toch altijd één grens te zijn, die niet mag overschreden worden, t. w. men moet iemand kiezen die, al is hij ook een vreemde, denzelfden geslachtsnaam draagt, hetgeen in elk geval agnatische verwantschap doet vermoeden. Dit schijnt echter vast te staan, dat tot het adopteeren van een vreemde, denzelfden geslachtsnaam dragende, niet mag overgegaan worden, zoolang de mogelijkheid tot adoptie van een zuiveren agnaat nog aanwezig is. Wanneer bijv. een kinderloos man, geen neef of kleinzoon van een vader's broer of achterkleinzoon van een grootvader's broer heeft, doch een zijner gestorven neven (broers zoons) heeft zoons achtergelaten, dan behoort, zoo hij tot adoptie overgaat, den gestorven neef als zoon, en een van diens zoons als kleinzoon aangenomen te worden. (Jamieson, Chin. Rev. dl. VIII, bl. 201; Mitchel—Innes id. dl. XIV, bl. 201). Wat aangaat de adoptie van een vreemde die denzelfden familienaam draagt, zegt Jamieson (t. a. p. bl. 199) het volgende: »More than this however is not given. We nowhere find the right of free adoption indepedently of the claims of kin". In zijn later gehouden lezing, hierboven reeds vermeld (China Review dl. XVIII, bl. 142), is de schrijver deze zijn meening getrouw gebleven, waar hij zegt: »Farther than that (nl. de adoptie van one bearing the same family name) Chinese law does not go; you cannot adopt, as against agnatic heirs, any relation on the female side, say a sister's son . .". Von Möllendorff (t. a. p. bl. 21) schrijft: »As the main idea of Chinese adoption may be stated, that only children may be adopted out of families, who bear the same familyname; as otherwise, as the Chinese express it, the difference between families would soon cease to exist". Hier moet evenwel melding gemaakt worden van een afwijkende meening van Parker (t. a. p. bl. 89), volgens wien men, indien uit de naaste agnatische verwanten geen keuze kan worden gedaan, of deze niet bestaan, een zuster's kind of een kleinzoon

van zijn tante (vader's zuster) mag adopteeren. Eerst daarna, als uiterste maatregel, behoeft men, volgens dien schrijver, zijn toevlucht te nemen tot de adoptie van een kind, dat wel denzelfden geslachtsnaam draagt, doch overigens geheel vreemd is. De vermelde adoptie van een cognaat, staat volgens dien schrijver met die van een agnaat gelijk. Althans de schrijver zegt (bl. 91): »Whilst an adopted agnate *or cognate* takes his place before natural sons subsequently born to the same father enz"., d. w. z. de aangenomen cognaat, evengoed als de agnaat, behoudt zijn in de familie van den pater adoptivus verkregen positie, blijft de oudste zoon, ook al worden den vader, die hem adopteerde, na de adoptie uit diens huwelijk nog zoons geboren. Immers het is een regel, dat de geadopteerde agnaat uit den familietak treedt waartoe hij krachtens zijn geboorte behoort, en in den familietak van zijn adoptief vader komt in den rang van wettigen zoon. Of PARKER's meening op een bestaande gewoonte berust, kan ik niet beslissen. Aan de geschreven wet in haar oudsten vorm (Lu) getoetst, is zij onjuist; althans de wet zegt: »Any one adopting and bringing up a child of a *different surname*, thereby confounding families and kindred, and any one giving his son to be successor to a family of a different surname, shall be liable to be punished with 60 blows, and the child shall revert to his proper kindred". In navolging van JAMIESON schrijft MITCHELL—INNES (t. a. p. bl. 202) dan ook het volgende: »The difference in the position of adopters of the same and those of a different name is shewn by the fact that, where as the former are regarded in absolutely the same light as sons, mourning for their adoptive father after his death as though a natural father, and for their father as for an uncle, the claims of the latter to their adoptive father's property would be set aside in the event of any sons being born to him after their adoption, or in that of objection being taken by his agnates. An adopted son of the same name as his newly acquired father would hold

his place as against any sous born after his adoption, and would, if adopted previous to such birth, be regarded as head of the family".

Het aangenomen kind dat een anderen familienaam draagt, is dus volgens deze voorstelling een pleegkind, geen geadopteerde in de technische beteekenis van het woord; de rechten van den laatste zijn stellig en onherroepelijk, die van het eerste onzeker en voor herroeping vatbaar.

Staat in de zedewet de verplichting vast om bij gemis van zoons een zoon te adopteeren, de getrouwde man, die zulks verzuimde, en door den dood wordt overvallen terwijl hij geen zoon heeft, blijft daarom niet van een nakomeling verstoken. De wet zegt: »A widow left without a son and not remarrying shall be entitled to her husband's share of the family property, and it shall rest with the elders of the family to select the proper relative and appoint him to the succession" (JAMIESON, t. a. p. dl. VIII, bl. 195). En in dit opzicht staan zelfs verloofden met gehuwden gelijk. De bruid, die verklaart haar overleden bruidegom getrouw te willen blijven, wordt met den gebruikelijken optocht naar het huis haars bruidegoms overgebracht, en wordt, als aan den dooden man door huwelijk verbonden, de schoondochter van diens ouders geacht te zijn. Voor haar en haar overleden bruidegom wordt een zoon aangenomen ([1]).

Had de overledene het ouderlijk huis reeds verlaten en zich afzonderlijk gevestigd, dan zal een continuator aangesteld worden, ook al verlaat zijn weduwe de familie van haar man, om haar weduwstaat prijs te geven.

Ten behoeve van een zoon die jong en ongehuwd sterft, geschiedt geen adoptie; een uitzondering mag gemaakt worden voor hem, die, ofschoon ongehuwd, in militairen dienst overlijdt.

([1]) »When a widowed bride acquired the consent of their own parents and those of her deceased bride-groom to renounce conjugal live for ever, she is as a rule allowed to settle for good in the mortuary house, and is then formally united with the dead in marriage .... Afterwards a continuator is adopted for her and her defunct husband", DE GROOT II, bl. 763.

Op kunstmatige wijze dus, door middel van adoptie, waakt de wet voor de instandhouding der familie, waar huwelijk of omgang met bijvrouwen daarvoor te kort schieten. Maar zij draagt ook zorg dat de familie stoffelijk krachtig blijft. Door alle tijden heen, werd in China aan het te zamen blijven wonen [1] der familieleden, groot gewicht gehecht. Families die door verschillende geslachten heen, steeds bij elkander bleven, zijn een plaats waardig gekeurd onder de onsterfelijken van de historie [2] .... »It is very common — zegt Dr. de Groot II, bl. 757 — nay it is the rule in China, for sons when married, to remain settled in their paternal home, or, at any rate, to occupy a dwelling in the neighbourhood, which is then considered to form a dependance of the original family seat".

Zulk een bijeenblijven brengt onverdeeldheid van vermogen mede. De winsten van elk lid van de familie worden in de gemeenschappelijke kas gestort [3]. De wet verbiedt den zoons en kleinzoons om zich zonder verlof van ouders of grootouders, afzonderlijk te gaan vestigen, en het familiegoed te verdeelen. Straf wordt bedreigd tegen de jongere leden eener onder één dak levende familie, die zich zonder verlof van de seniores eenig deel van het familiegoed

---

(1) In de I. Li (Rites and Ceremonial Usages) komt daaromtrent voor:
»Father and son are only one body. On this account it is the duty on the part of brothers not to separate from one another. .... Hence it is that, though the mansion be divided into eastern, western, southern and northern buildings, and the members of the family dwell therein apart from each other, the possessions are held in common. If one has an overplus, it comes to the benefit of the tsung, and when others have not enough for their wants, they receive gifts from the tsung". de Groot, dl. II, bl. 621.

(2) De Groot, dl. II, bl. 621 en 622.

(3) »The father — zegt Jamieson (Journal of the China Branch of the Royal Asiatic society, dl. XXII, bl. 122 en 123) — so long as he is alive, has the control of it (nl. van het familievermogen), as indeed he has the control of all the persons composing the family . . ".
Dat een Chineesch paterfamilias *tijdens zijn leven* willekeurig schijnt te kunnen beschikken over zijn vermogen, noemt de schrijver in zijn eerste verhandeling (Chin. Rev. dl. VIII, bl. 205) »a logical inconsistency" met het oog op het karakter van het vermogen als familiegoed. Hij wijst op een formule, thans zonder beteekenis, die dikwerf bij den verkoop van land gebezigd wordt, nl. dat de verkoop zou geschieden »in want of means", en die er op schijnt te wijzen, dat oudtijds alleen wanneer de nood daartoe dwong de paterfamilias zich gerechtigd kon rekenen om eigenmachtig, d. i. zonder medewerking van zijn zoons, deelgenooten, over het goed te beschikken.

toeëigenen. De dood van den paterfamilias behoeft niet te leiden tot een verdeeling van het vermogen. Het samenwonen der zoons kan voortduren; voor erven is dan geen plaats; de gemeenschappelijke kas blijft bestaan, de toestand blijft dan dezelfde, zooals die tijdens het leven van den vader was . . . . »The sons may agree not to divide, and in families of any pretention it is by no means unusual to refrain from dividing often for generations. In that case the property is held in common, and is managed bij the seniors of the family or clan, who form a sort of »family council". (Jamieson, Journal of the China branch enz. dl. XXII, bl. 123). Voor verdeeling is onderlinge overeenstemming noodig. Maar wordt hiertoe overgegaan (hetgeen ook bij het leven van den vader geschieden kan, die zich dan een aandeel of een uitkeering voorbehoudt), dan bepaalt de wet hoe de verdeeling geschieden moet. En hierbij komt duidelijk uit, hoe het gemeenschappelijk vermogen familiegoed is. »If the elders living under the same roof — zoo vertaalt Jamieson — in dividing family property, divide it *unfairly*, they shall be liable to a similar punishment" (nl. van 20 tot 100 stokslagen, dezelfde straf welke een jonger lid van de familie beloopt dat zich eigenmachtig een deel van het familievermogen toeëigent). De verdeeling moet dus fairly, eerlijk, geschieden. Met deze bepaling eindigt de oorspronkelijke wet (Lu). Maar zelfs voor de onbewegelijke Chineesche maatschappij is dit voorschrift te sober gebleken. In een latere wet (Li) heeft de wetgever zich nader verklaard en uiteengezet, wat hij onder dit eerlijk verdeelen van het familievermogen verstaat, indien de paterfamilias overleden is. Het geschiedde in een artikel vlak onder het evengemelde geplaatst, en men kan zeggen dat in hoofdzaak in dit enkele artikel het geheele Chineesche erfrecht is vervat. Het artikel luidt volgens de vertaling van Jamieson aldus:

Erfelijke rangen gaan alleen over op den oudsten zoon en zijn afstammelingen in wettig huwelijk geboren;

Al het nagelaten goed (all family property), hetzij roerend of onroerend, moet *gelijkelijk* verdeeld worden tusschen de zoons, hetzij geboren uit de hoofdvrouw, hetzij uit een bijvrouw dan wel uit een tot het huis behoorende (ongehuwde) slavin;

Ook zoons uit ongeoorloofden omgang geboren (born of illicit or adulterous intercourse), zullen tot een aandeel, en wel tot een half aandeel, gerechtigd zijn, en zelfs tot een gelijk aandeel indien, bij ontstentenis van zoons (uit hoofdvrouw of bijvrouwen geboren), een zoon is geadopteerd (¹);

Heeft zoodanige adoptie niet plaats gehad, dan zal de uit ongeoorloofden omgang geboren zoon, als eenige mannelijke nakomeling, zelfs als continuator optreden en de geheele nalatenschap beuren;

Bij ontstentenis van mannelijke nakomelingen, hetzij dan natuurlijke of geadopteerde, (In the event of a family becoming extinct for want of legal successors), zal de nalatenschap overgaan op de naaste vrouwelijke betrekkingen. »the nearest female relations" gelijk JAMIESON vertaalt, op de »dochters", gelijk de heer YOUNG vertaalt;

Zijn ook deze laatste betrekkingen niet aanwezig, dan vervalt de nalatenschap aan den Staat.

Dat het erfrecht in hoofdzaak beperkt is tot de nederdalende linie, zal thans voldoende opgehelderd zijn. Door het huwelijk, door geoorloofden omgang met bijvrouwen en slavinnen, zal het gebeuren dat een volwassen man in den regel zoons nalaat die zijn vermogen erven. Is desniettemin het tegendeel het geval, dan kan hij, neen is het zijn plicht, door adoptie zich een mannelijken nakomeling te verschaffen. Heeft hij dit bij zijn leven verzuimd, dan is zijn weduwe in overleg met de naaste mannelijke bloedverwanten verplicht alsnog een zoon voor den overleden man te

(¹) Volgens PARKER (t. a. p. bl. 105) erft de onwettige zoon een gelijk aandeel, niet, indien er een geadopteerde zoon is, doch slechts een pleegkind (van een verschillenden familienaam) is aangenomen, dat niet de rechten verkrijgt welke volledige adoptie schenkt.

adopteeren; zijn nalatenschap heeft dan wederom een subject, de weduwe profiteert er van doordien zij het vruchtgebruik heeft. En alsof dit alles nog niet voldoende ware om de erfopvolging in de nederdalende linie te verzekeren, kent de wet nog in twee gevallen een quasi-adoptie. In het eerste geval neemt de vader die geen mannelijken nakomeling heeft een kind aan uit een andere familie, b. v. den zoon van een vriend om een steun in zijn ouderdom te hebben; in het andere geval neemt hij zijn schoonzoon als zoon aan [1]. Er is geen reden — zegt JAMIESON, t. a. p. dl. VIII, bl. 203 — waarom deze pleegzoons niet de geheele nalatenschap zouden erven, indien geen agnatische verwant aanwezig is die als adoptief zoon zou kunnen optreden.

In de tweede plaats merken wij op dat, ofschoon het verkeerd blijkt te zijn in het algemeen te zeggen dat dochters geen recht van erfopvolging bezitten, het erfrecht van dochters toch van zeer luttele beteekenis is. Immers dan pas worden zij, hare kinderen of kleinkinderen tot de nalatenschap geroepen, wanneer de paterfamilias geen mannelijken nakomeling nalaat en dus de door hem vertegenwoordigde familietak uitsterft.

De wet heeft alleen de verdeeling van de vaderlijke nalatenschap op het oog; van de nalatenschap der moeder wordt niet gerept. De moeder bezit of niets of haar eigendom komt den vader ten goede, tenzij wellicht haar familie omtrent hetgeen zij ten huwelijk aanbracht bijzondere bedingen heeft gemaakt, welke dan regelen aan wie, bij haar dood, hare goederen zullen vervallen.

Ten slotte moet men aannemen dat de Staat ten opzichte van het erfrecht belangeloos is. In het zeldzame geval dat een man geen mannelijken nakomeling heeft, komen niet slechts zijn dochters

---

(1) De heer YOUNG spreekt van een »binnengeroepen schoonzoon" t. a. p. bl. 227. MITCHELL-INNES (Chin. Rev. dl. XIV, bl. 201) spreekt van to »beckon the gentleman into the cottage".

en hare afstammelingen, maar, volgens JAMIESON, »the nearest female relations" in het algemeen tot de nalatenschap ([1]). In het algemeen merkt die schrijver op, dat, zoolang er nog verwanten (whether by consanguinity or affinity) bestaan, die de nalatenschap willen aanvaarden onder verplichting om de graven der uitgestorven familie te verzorgen en de vereischte plechtigheden ter harer eere te doen, de Staat uitgesloten wordt.

Op één punt moet nog in het bijzonder de aandacht gevestigd worden. De wet zegt hoe de nalatenschap van een paterfamilias verdeeld moet worden. Die wet is een strafwet; straf wordt bedreigd tegen de ouderen (dit kunnen bijv. na den dood des vaders de meerderjarige broeders zijn in tegenstelling met de minderjarigen) die de verdeeling tot stand brengen en die dit niet fairly doen, m. a. w. die niet aan elken zoon, van welken aard hij ook zij, het hem toekomend aandeel toekennen. Aan den individueelen wil van den paterfamilias is op dit punt niets overgelaten. De wet spreekt niet van testamenten, kent ze niet. Naast dit dwingend voorschrift omtrent de verdeeling der nalatenschap, is voor iets anders, voor facultatieve afwijkingen geen ruimte open gelaten. Hoe groot overigens het gezag van den paterfamilias ook moge zijn, op dit punt moet zijn gezag voor de wet wijken, de wil van den Keizer, van den aartsvader, in de wet uitgedrukt, geldt boven den wil van den huisvader ([2]). Een vader heeft dus geen recht van vrij testeeren, m. a. w. hij mag zijn zoons niet onterven om zoodoende het vermogen uit de familie te brengen en op vreemden te doen overgaan. En uit geen enkelen schrijver, dien wij hebben kunnen raadplegen, blijkt van het bestaan van een gewoonterecht dat zich naast de geschreven wet zou hebben ontwikkeld, en volgens

([1]) »Though in what precise order is not stated" Chin. Rev. dl. VIII, bl. 204.
([2]) »Der »Sohn des Himmels" Erzvater über den Vatergewalten der Familien". (Schäffle, Encyclopoedie der Staatslehre, bl. 448).

hetwelk het vrij zou staan, door middel van een uitersten wil van de door de wet voorgeschreven verdeeling in hoofdzaak (1) af te wijken. Het onbeperkte recht van testeeren is de meest absolute erkenning van den wil van den enkelen persoon; noodzakelijk wordt hierbij verondersteld dat het goed ook aan den enkelen persoon onbeperkt toebehoort, dat rechten van de familie, in het bijzonder van de descendenten, daarop niet bestaan. Maar in China is het individu slechts een deel van een familie; niet het individu, maar de familie is de eenheid der Chineesche maatschappij. Het vermogen is familievermogen, en alle bepalingen der wet zijn hierop gericht dat het vermogen ook in de familie blijven zal. Alleen de zoons erven, dochters bestemd om te trouwen en die dus in een vreemde (2) familie gaan leven, hebben geen aandeel in het familievermogen, zij erven niet; immers zij zouden door haar huwelijk een deel van het vermogen in een vreemde familie brengen. Een weduwe die niet hertrouwt en in de familie van haar overleden man blijft leven, heeft rechten op de nalatenschap van haar man. »But in the event of her remarrying, all the property and her marriage outfit shall revert to the family of her deceased husband" zegt de wet. Zij mag dus, de familie van haar overleden man verlatende, geen goederen naar een vreemde familie overbrengen. De adoptie van een agnaat, noodzakelijk voor hem die zelf geen zoons heeft, werkt uit dat het vermogen van den man wiens familietak zou uitsterven, toch weer in zijn familie blijft. Een pleegkind (een aangenomen kind uit een vreemde familie) mag naar zijn eigen ouders terugkeeren, »but in that case he may not take with him any share of property he may have got from the adoptive family",

(1) Het te kennen geven van den wil dat de oudste zoon, die bijv. voor de ongehuwde dochters zal zorgen, een grooter aandeel zal genieten dan de overige zoons, kan hier buiten bepreking blijven; het doet tot de zaak niets af.

(2) Daar de vrouw niet trouwen mag met iemand die zelfs maar denzelfden geslachtsnaam draagt, hetgeen agnatische verwantschap doet vermoeden, komt zij door haar huwelijk per se in een vreemde familie.

zegt de wet. Met al deze stellige wetsbepalingen vormt een onbeperkt recht van testeeren, de uiting van een zoo sterk mogelijk ontwikkeld individualisme, de grootste tegenstelling die zich denken laat.

Ook de Chineesche moraal weerspreekt een onbeperkt recht van testeeren. Reeds boven zagen wij dat de doode vader profiteert van de welvaart van zijn mannelijk nakroost. Een paterfamilias die zijn zoons onterfde om zijn vermogen aan vreemden te geven, zou zich zelf en zijn voorvaderen benadeelen. Terecht zou men betwijfelen of hij wel bij zijn verstand was geweest, toen hij aldus beschikte. En stellig brengt het hiaobeginsel niet mee, dat de wil des vaders ook dan geëerbiedigd worde, wanneer die wil duidelijk een openbaring is van vestandsverbijstering (¹).

Moge de macht van de Chineeschen paterfamilias soms doen denken aan die van den paterfamilias uit den oud-romeinschen tijd, welk een verschil valt hier niet waar te nemen! LABOULAYE (²) merkt zeer juist het volgende op: »Il y avait dans l'organisation de la famille romaine deux principes contradictoires et qui, tous deux, subsistaient en face l'un de l'autre; c'étaient d'une part, les privilèges, de la famille auxquels l'individu était politiquement sacrifié; c'était, d'autre part, l'omnipotence du chef, qui dominait

(¹) Ten bewijze wordt een geval medegedeeld bij Dr. DE GROOT (dl. II, bl. 724) vermeld, dat wel uit overouden tijd afkomstig, maar daardoor te klemmender is en waaruit blijkt, dat een zoon »filial" handelde en daarvoor beloond werd, ofschoon hij den laatsten wil zijns vaders niet opvolgde. »Wei-Wu-tze had a favourite concubine, by whom he had no children. When he fell ill, he ordered his son Kho to provided her with an other husband; but as he grew worse, he told him to place her with him in the grave (destijds, in de 6ᵉ eeuw v. Chr., kwam het meebegraven met den doode van levende personen, in China voor). After his father's dead Kho married the woman to somebody, saying »when my father was very ill, he was in an abnormal state of mind; I obey the charge he gave, when his mind was sound". Verder kan een beroep gedaan worden op de volgende bepaling der Ta' Tsing Lu Li, in de vertaling van SCHERZER (La puissance paternelle en Chine, bl. 68), aldus luidende: »Quiconque pour obéir aux dernières volontés de son père ...... brûlera son cadavre ou le jettera à l'eau, sera puni de cent coups de bambou". Hier wordt zelfs de zoon gestraft, die den laatsten wil zijns vaders opvolgt, wanneer die wil in strijd is met den eerbied, welken de zoon aan zijn gestorven vader verschuldigd is.

(²) Recherches sur la condition civile et politique des femmes, bl. 65.

le droit de famille si puisant qu'il fut". Deze tegenstrijdigheid kwam vooral uit ten opzichte van de rechten der zoons op de nalatenschap des vaders. Ook bij de Romeinen was het vermogen familievermogen. Bij den dood des vaders erfden de zoons niet zoozeer de nalatenschap dan wel kregen zij de vrije beschikking over datgene, waarvan de eigendom reeds bij het leven des vaders in beginsel bij hen berust had ([1]). Desniettemin mocht de paterfamilias zijn zoons onterven. Uitdrukkelijk bepaalde de wet der Twaalf Tafelen: »uti legassit suae rei, ita jus esto". Trouwens waar zelfs de vader ten opzichte van zijn zoon het jus vitae et necis had, moest het mindere recht om dezen te onterven van zelf worden aangenomen. Dit onbeperkte recht leidde tot onterving der kinderen ten behoeve van vreemden, en noopte den praetor aan de kinderen een legitieme portie toe te kennen. De onterfde kinderen konden met de querela inofficiosi testamenti, welke berustte op de onderstelling dat het verstand des vaders door ouderdom of ziekte gekrenkt was, een vierde gedeelte der nalatenschap voor zich opeischen.

Maar in China bestaat dat dualisme niet; daar domineeren de rechten van de familie. Nergens staat in de Ta' Tsing Lu Li geschreven, dat de paterfamilias bij uitersten wil onbeperkt over zijn vermogen mag beschikken; integendeel wordt uitdrukkelijk gelast dat het vermogen gelijkelijk tusschen de zoons verdeeld moet worden. Een legitieme ten behoeve der zoons is dan ook niet bekend, de geheele nalatenschap komt hun van rechtswege toe, de geheele nalatenschap is eigenlijk hun legitieme. De Chineesche

---

([1]) Lex 11. Dig B. XXVIII, tit. 2: »In suis heredibus evidentius apparet, continuationem dominii eo rem perducere, ut nulla videatur hereditas fuisse, quasi olim hi domini essent, *qui etiam vivo patre quodammodo domini existimantur*; unde etiam filiusfamilias appellatur, sicut paterfamilias, sola nota hac adjecta, per quam distinguitur genitor ab eo, qui genitus sit. Itaque post mortem patris non hereditatem percipere videntur, sed magis liberam bonorum administrationem consequuntur; hac ex causa, licet non sint heredes instituti, domini sunt, *nec obstat, quod licet eos exheredare, quos et occidere licebat*".

paterfamilias heeft ook niet het jus vitae et necis [1], een onbeperkt recht van testeeren kan dus daaruit voor hem niet worden afgeleid. De macht van den Chineeschen paterfamilias is groot, waar echter die macht gebruikt zou worden om de familie, en daarmede den grondslag der Chineesche maatschappij, physiek (jus vitae et necis), stoffelijk (onterving van zoons) of moreel (schending van het hiao-principe door den last te geven om de plichten tegenover den afgestorven vader verschuldigd niet na te komen) te ondermijnen, treedt de wet tusschenbeide.

Men mag met zekerheid beweren dat omtrent dit punt een communis opinio bestaat. JAMIESON (t. a. p. dl. VIII, bl. 202) schrijft: »The father has no power to depart materially from the above scheme of distribution. Special circumstances may entitle him to allow one son a some what larger or smaller share, but generally speaking neither by will nor by gift inter vivos can he deprive any son af an equal or at least a substantial share. There is no such thing as disinheriting one son in favour of the others, much less any power to grant over to a stranger. It is said that in extreme cases, when a son is utterly incorrigible, the father may denounce him to the authorities, and solemnly expel him from the family in presence of the assembled kindred in the Ancestral Hall, but short of this extreme measure there is no means of cutting him off without his fair share". En verder (bl. 204): »It is unnecessary to say expressly, that the power of devising of bequeathing by *Will* does not exist. The term indeed is not unknown, but when used it relates exclusively to minor details, regarding the mode of division, which the Father would have had

---

(1) O. o. bepaalt de Ta' Tsing Lu Li:
»Quant les susdits parents tueront avec intention ...... leurs enfants ou petits-enfants, ils subiront une augmentation de peine, et seront condamnés à recevoir soixante coups de bambou, et à une année de bannissement". Vertaling van SCHERZER, La puissance paternelle en Chine, bl. 16.

power to arrange during his lifetime, or to moral exhortations and admonitions for the guidance of his children and posterity". En eindelijk: (Chin. Rev. dl. XVIII, bl. 143). »The form of a will or last instruction is not indeed unknown, but it never goes beyond regulating small details of succession, and if it did, it would have no legal force or effect".

De sinoloog E. J. EITEL (Chin. Rev. dl. XV, bl. 151) schrijft het volgende: . . . . »In the forum of Chinese law a will receives effect only if, or so far as, its provisions are in harmony with the provisions of the statute law (Ta' Tsing Lu Li)", . . . »a will has, as such, no intrinsically *legal* effect whatever, but it has within the domestic circle a purely sentimental effect based on reverence for the person of the testator *and subject to the greater reverence due to the law*". Op de vraag of een vader zijn zoon of kleinzoon onterven mag, antwoordt de schrijver: »there is no room for any such disposition in the Chinese system of inheritance and succession. Chinese law knows no person, no personal rights, no personal property, but only the family, family rights, family property; and the devolution of such rights (and duties) and of such property is no left to the judgment of any individual, but unalterably fixed by statute law". PARKER (t. a. p. bl. 102) schrijft in overeenstemming met dit alles: »No man can dis-inherit his sons or fatherless grandsons, and no man would wish to do so, for it would injure himself more than them". Deze schrijver haalt uit de Foochow Herald het volgende aan: »Wills in China have not passed the primitive stage which the Roman will had reached before the publication of the Twelve Tables. As far as we can ascertain, a man can not under any circumstance devise or bequeath his property entirely out of the family, and it is only under very exceptional and very extraordinary circumstances that he can disinherit an individual member of his family. The will is usually nuncupative, and delivered in articulo mortis; sometimes,

especially in Canton, a friend or relation writes it at dictation, and each member of the family has a copy. The testator confines himself to alloting particular portions to particular sons, or at most gives an extra share to the eldest or to a favourite son".

In het werk van Dr. de Groot, wordt eveneens gewag gemaakt van laatste instructies door den stervende mondeling gegeven, en dus uit den aard der zaak détails, raadgevingen, aansporingen enz. inhoudende. De schrijver zegt, (Dl. I, pag. 3): »It is, indeed, generally in presence of the whole of the nearest kindred that last dispositions are made, or, as Amoy people call it, »orders are given about the things to come"; — they may, of course, be taken down on paper as they come from the lips of the dying man, but written wills made beforehand while still hale and healthy, are in Fuhkiën quite exceptional". Geheel in overeenstemming met de Ta' Tsing Lu Li spreekt dan ook Dr. de Groot van een »*legal* portion" in de volgende plaats (dl. II, bl. 758): »A widow (die niet hertrouwt) who survives her parents-in-law, generally finds her maintenance secured by the legal portion of the patrimony which appartained to her deceased husband".

De adviezen door deskundigen in Nederlandsch-Indië uitgebracht, zijn met het bovenstaande geheel in overeenstemming ([1]). Alleen de heer M. von Faber (advies van 8 Maart 1890 n°. 6 aan den directeur van Justitie) neemt aan, dat de Chinees een onbeperkt

([1]) De verzameling van Pieter Haksteen (tijdschr. het recht in Ned.-Ind. Dl. II) is op dit punt vrij juist. Uit de artt. 36, 37, 43, 44 en 45 blijkt vrij duidelijk dat een testament in overeenstemming behoort te zijn met de geschreven wet, m. a. w. een verdeeling behoort te bevatten tusschen de zoons onderling.

Evenzoo de heer Schlegel (tijdschr. het recht in Ned.-Ind. dl. XX, bl. 370 en 372) die het volgende schrijft: »Wat de magt van eenen Chinees aangaat om tot het maken van donatiën en testamenten geregtigd te zijn, zoo heeft hij zich aan de navolgende regelen te onderwerpen .... De testateur verdeelt zijne bezittingen gelijkelijk onder zijne zonen".

De heeren Groeneveldt (rapport van 24 Sept. 1877 W n°. 776), Stuart (advies van 13 April 1888 n°. 18 aan boedelkamer te Semarang), Meeter (advies van 29 Juli 1890 n°. 13 aan boedelkamer te Semarang), de Jongh (advies 24 Dec. 1890 n°. 47 aan boedelkamer te Batavia), Young (advies van 9 April 1892 aan boedelkamer te Semarang) en Hoetink (advies van 21 Mei 1894 aan boedelkamer te Batavia), kwamen tegen een onbeperkt recht van testeeren, zich openbarende in het onterven van minderjarige zoons, op.

recht van testeeren heeft. Zijn hoofdargument evenwel, de redeneering a contrario, dat de Ta' Tsing Lu Li niet van testamenten spreekt, en om die reden een onbeperkt recht van testeeren moet geacht worden niet te zijn verboden, behoeft, naar ik meen, na het bovenaangevoerde geen opzettelijke bestrijding meer (¹). En wanneer de commissie van 1865 erkent, gelijk in de koloniale missive van 30 December 1893 nº. 5 staat uitgedrukt, dat volgens Chineesch

(¹) Ook de heer G. von Faber in zijn zeer onlangs te Utrecht verdedigde dissertatie over »het familie- en erfrecht der Chineezen in Ned.-Indië", verkondigt een afwijkende meening. »Gedurende de patriarchale samenwoning — zegt die schrijver bl. 143 vlg. — brengt ieder lid van den bond zijne verdiensten in de gemeenschappelijke kas, welke beheerd wordt door de personen, die met het hoogste gezag bekleed zijn. De jongeren mogen daaruit niet zonder toestemming der beheerders putten en ieder lid van den bond heeft met zijne medeleden gelijke rechten op die kas. Het is duidelijk dat in zulk een bond geen sprake is of zijn kan van testeeren, onverschillig met volkomen of met begrensd-vrije beschikking. Is daarentegen een lid van den bond uit de gemeenschap getreden, dan staat hij (volgens den schrijver) op zich zelf »als heer en meester van het door hem verworven goed en de wetgever heeft zich genoodzaakt gezien duidelijke bepalingen betreffende het beheer zijner nalatenschap, en betreffende de erfopvolging vast te stellen, om spoliatie, *in geval van overlijden zonder testament na te laten*, van de zijde zijner familie en twist en benadeeling van het eene kind door het andere tegen te gaan". Waarop de schrijver dan het bovenbehandeld artikel van de Ta' Tsing Lu Li, op het erfrecht betrekking hebbende, gaat behandelen. In het gesteld geval dat een lid der familie zich van de gemeenschap heeft afgescheiden, m. a. w. zich zelfstandig gevestigd heeft, neemt de schrijver voor hem een onbeperkt recht van testeeren aan, omdat de wet geen beperkend voorschrift daaromtrent bevat. In het algemeen verklaart de schrijver zijne voorstelling der dingen door te wijzen op een emancipatie die in China zou plaats vinden van het »communistisch patriarchalisme (familiebond) in China ten platten lande nog bestaande, tot een min of meer geprononceerd individualisme, dat groote verhoudingen heeft aangenomen, en onmiskenbaar te bespeuren is in de steden, de centra van vooruitgang en beschaving".

Naar aanleiding van het bovenstaande, de volgende opmerkingen. Of de schrijver zich een goed begrip gevormd heeft van het familievermogen, meen ik te mogen betwijfen. Immers dat ieder lid van den bond gelijke rechten zou hebben op de gemeenschappelijke kas, is stellig onjuist. Stel een vader woont samen met zijn drie zoons, die allen gehuwd zijn en bovendien een bijvrouw en slavinnen hebben. Zou nu elke zoon uit de hoofd- of eene bijvrouw of slavin geboren, een gelijk aandeel in de algemeene kas krijgen als zijn vader en zijn grootvader heeft? De wet weerspreekt het. Immers sterft een zoon zonder mannelijke nakomelingen achter te laten, dan zijn volgens de wet, zijn weduwe en naaste verwanten verplicht alsnog een zoon voor hem te adopteeren, die tot het aandeel van den overledene in het familievermogen gerechtigd is. A fortiori zullen, wanneer de overledene wel zoons nalaat, deze gezamenlijk voor het aandeel van hun vader opkomen. De wet gaat dus van plaatsvervulling uit. Father and son are only one body, zegt de I. Li (de Groot II, bl. 621). Zoo komt men tot de eenvoudige voorstelling dat deelhebbers in het familievermogen zijn de vader met zijn zoons, wel te verstaan dat elk dezer laatsten met zijne descendenten één aandeel vertegenwoordigt.

Het is inconsequent om wanneer men eenmaal een onbeperkt recht van testeeren aanneemt,

recht een beroep op het versterfrecht tegen een testament niet toegelaten is, dan wordt dit verklaard door het feit dat een meer opzetelijke behandeling van het Chineesch familie- en erfrecht eerst van de allerlaatste tijden dateert, gelijk met de door mij aangehaalde schrijvers bewezen wordt.

Wij besluiten dit onderwerp met de opmerking, dat het niet bestaan van het recht om bij uitersten wil het familiegoed op vreemden te doen overgaan, en de uitsluiting der dochters van de

---

gelijk de schrijver doet, dit recht uit te sluiten, wanneer het familievermogen nog onverdeeld is. Immers men zou dan toch over zijn onverdeeld aandeel kunnen beschikken?

De tegenstelling die de schrijver maakt voor het geval een zoon zich zelfstandig gaat vestigen, waardoor het recht als 't ware plotseling voor hem zou veranderen, is ongemotiveerd en willekeurig. Heeft hij, die zich aldus afscheidde, zelf zoons, dan is hij op zijn beurt hoofd van een familietak, het vermogen is weder familievermogen waarvan hij en zijn zoons de deelhebbers zijn. Sterft hij, dan is weder het artikel toepasselijk dat zegt: dat de nalatenschap gelijkelijk tusschen de zoons verdeeld moet worden. Waarom zou, in het hierbesproken geval, het artikel niet toepasselijk zijn? Wel zegt de schrijver dat het artikel slechts geldt in geval van overlijden zonder testament na te laten, maar dit staat niet in de wet en is met het karakter van het artikel als imperatief voorschrift in strijd. Hoe men dit artikel, nog wel deel uitmakend van een strafwet, als aanvullend recht kan beschouwen, voor het geval geen testament was gemaakt, niettegenstaande de wet in het geheel geen gewag maakt van testamenten, is niet recht duidelijk. De nalatenschap *moet* tusschen de zoons verdeeld worden, wie anders verdeelt wordt gestraft. Wat wil men meer? Tegen den dooden man, die een afwijkend testament maakte, kon de wet toch geen straf bedreigen? Klaar en helder heeft JAMIESON nog eens de zaken uiteengezet in een redevoering gehouden in de Royal Asiatic society (Journal of the China Branch dl. XXII, bl. 123). Hij sprak aldus: »On the death of the father (or even in his lifetime, if he so directs) the sons may agree to divide. If they so agree, the property is divided into as many shares as there are or *have been* sons (dus de descendenten van een overleden zoon komen bij plaatsvervulling voor zijn aandeel op), certain provision being made for the marriage of such of the daughters as are yet unmarried, and each son or his descendants takes a share. If a son should have happened to pre-decease his father, leaving no natural-born son, a son by adoption is appointed to him by the family-council, and this adopted son takes his share of the inheritance. *Each son then forms the head of a new family group, and the same thing goes on as before*".

Dat in de steden een emancipatie in de richting van individualisme valt waar te nemen, zal wel in eenig opzicht waar zijn. Doch men zal zich hiervan geen overdreven voorstelling mogen maken. Althans Dr. DE GROOT (het Kongsiwezen van Borneo bl. 116 en 117) schrijft: .... »oorspronkelijk door samengroeiing van nevens elkander liggende dorpen ontstaan, hebben ook de steden in het Rijk van het Midden het clanwezen vrij zuiver bewaard. De buurten en wijken, waarin zij zijn verdeeld, hebben evenzeer ieder een patriach aan de spits ....".

Bovendien, de wet die voorschrijft dat de nalatenschap tusschen de zoons verdeeld moet worden, geldt evengoed voor de inwoners van steden, als voor de bewoners van het platteland.

erfopvolging, op denzelfden grondslag rusten. Staat men het eerste toe, dan kan het tweede niet meer gehandhaafd blijven.

Thans zij in hoofdzaak medegedeeld, wat hier te lande ten aanzien van het erfrecht der Chineezen sedert de ordonnantie van 1855 (Stbl. n°. 79) is voorgevallen.

Het recht van testeeren.

Gelijk bekend is verklaart de ordonnantie van 1855 (letterlijk opgevat) de afdeeling, handelende over de legitieme portie (Burg. wetb. B II, tit. 13, afdeel. 3), op Chineezen van toepassing. Dit schijnt geen vergissing, doch bedoeld te zijn. Aan Staatsbl. 1855 n°. 79, ontworpen door den Raad van Indië, waarin Mr. C. Visscher, een man, »die als een scherpzinnig rechtsgeleerde bekend stond", zitting had, waren voorafgegaan drie concepten van den staatsraad Wichers, een voorstel van den toenmaligen advokaat Mr. F. Alting Mees, benevens een voorstel van den raadsheer in het hooggerechtshof Mr. P. Brunsveld van Hulten. In al deze voorstellen was over het erfrecht, vooral ook van Chineezen, gehandeld. Residenten, Raden van Justitie en Boedelkamers hadden adviezen uitgebracht, en zeer bepaald de vraag, of de 12de en 13de titels van het tweede boek van het burgelijk wetboek op Chineezen konden worden toepasselijk verklaard, overwogen [1]. Bovendien had de heer Mees, die in zijn ontwerp wel den titel over uiterste willen, doch niet de afdeeling over de legitieme portie overnam, zich echter verplicht geacht »de aandacht der Regeering er op te vestigen, dat door het college van Boedelmeesteren op de legitime werd gelet en ten opzichte der

[1] Vgl. een toelichting van de ordonn. in Stbl. 1855 n°. 79 uit de officiëele stukken medegedeeld door Mr. J. Sibenius Trip in tijdschr. »het Regt in N.-I.", dl XXVII, bl. 65 vlg., bl. 79, 80, 81.

Chineezen de Europeesche wet gevolgd, en zulks als een gevolg van de bepaling vervat in artikel 18 van het reglement voor dat college, waarbij uitdrukkelijk is voorgeschreven, dat door het college op de legitime moet worden gelet" ([1]).

Is het vermoeden gewaagd, dat de ontwerper van de ordonnantie van 1855 in de bestaande praktijk geen verandering heeft willen brengen, en om die reden de afdeeling omtrent de legitieme portie in de toepasselijkverklaring opnam?

Hoe dit zij, reeds kort na de invoering der ordonnantie ontbrandde de strijd. In 1859 beweerde wijlen Mr. W. de Gelder, dat door de toepassing van onze bepalingen omtrent de legitieme portie, tevens ons versterfrecht en onze bepalingen omtrent het vaderschap zouden in werking gebracht worden, »geheel tegen het voorschrift van het Besluit (lees: de ordonnantie van 1855) in". De schrijver achtte het daarom het meest verkieslijk de bedoelingen van den wetgever niet te miskennen door een letterlijke opvatting van de ordonnantie ([2]). De raad van justitie te Semarang vereenigde zich met deze opvatting in een vonnis van 25 Mei 1864 (W. n°. 57), waarbij de afdeeling omtrent de legitieme portie op Vreemde Oosterlingen niet toepasselijk werd geacht, op grond, — gelijk beweerd werd — van haar nauw verband met de niet van toepassing verklaarde bepalingen omtrent versterfrecht, vaderschap en afstamming.

Deze leer, die veel later zou zegevieren, was echter niet altijd die van het Hooggerechtshof. Bij arrest van 23 October 1879 neemt het Hof aan, dat de afdeeling omtrent de legitieme portie bij Stbl 1855 n°. 79 op Chineezen is toepasselijk verklaard ([3]). Ditzelfde werd aangenomen bij arrest van 22 Januari 1880, waarbij

---

([1]) Art. 18 Stbl. 1828 n°. 46: »In boedels .... waar zich tevens medeërfgenamen voor de legitieme portie bevinden, ... zal binnen zes maanden na het overlijden de langstlevende der ouders of andere boedelhouders aan het college moeten doen bewijzen van de legitieme aan de voornoemde erfgenamen aangekomen".

([2]) »Opmerkingen omtrent het leerstuk der legitieme bij de Vreemde Oosterlingen volgens het besluit van 1855 (Stbl. n°. 79)" Tijdsch. het Regt in N.-I., dl. XVII, bl. 378 vlg.

([3]) Tijdsch. het R. in N.-I., dl. XXXIII, bl. 290.

omtrent de berekening der legitieme nog werd overwogen, dat, vermits dochters volgens het Chineesche recht geen erfrecht bezitten, op haar aantal voor de berekening der legitieme portie van de wettelijke erven, niet gelet kan worden (¹). Hier werd dus het dikwerf als onverbreekbaar voorgesteld verband tusschen de legitieme portie en het Europeesch versterfrecht losgelaten, en verband aangenomen met het Chineesch versterfrecht. Zoo kregen de bepalingen van het burgerlijk wetboek omtrent de legitieme portie, althans ten behoeve van zoons, uitvoering. »De wet" in artikel 913 van het burgerlijk wetboek, is de Chineesche wet, omdat onze bepalingen omtrent erfopvolging bij versterf niet op hen toepasselijk zijn, zoo werd geleerd in een beschikking van den raad van justitie te Semarang, geheel overeenstemmende met de vermelde leer van het Hof (²). In 1886 echter wendt zich de jurisprudentie van het Hof naar een geheel tegenovergestelde richting. Het Hof overweegt dat wegens het nauw verband tusschen beide, de legitieme portie moet geacht worden te behooren tot de erfopvolging bij versterf; dat alles wat op dit laatste onderwerp »betrekking heeft" (gelijk de aanhef van sub I artikel 1 der ordonnantie van 1855 luidt), van de toepasselijkverklaring is uitgesloten, en dat om die reden de bepalingen van het burgerlijk wetboek omtrent de legitieme portie, op Vreemde Oosterlingen niet van toepassing zijn (³). Sedert heeft het Hof deze jurisprudentie standvastig gehandhaafd (⁴). Deze jurisprudentie bracht de boedelkamers in groote moeilijkheid met het oog op die talrijke Chineesche testamenten, uitvloeisels van een aangematigd recht om vrij te mogen testeeren, waarbij de weduwe, een meerderjarige zoon of neef of vriend, met voorbijgang der minderjarige kinderen, tot universeel erfgenaam wordt ingesteld.

Tot dusver hadden de thans verworpen bepalingen van het burgerlijk

(¹) Tijdsch. h. R. in N.-I., dl. XXXIV, bl. 98.
(²) Beschikking v. 19 Juli 1882 tijdsch. »Recht en Wet" aflev. 3, bl. 192.
(³) Arrest 18 Nov. 1886 W nº. 1227.
(⁴) Zie o. a. W nºˢ. 1271 en 1391.

wetboek omtrent de legitieme portie, tegen dergelijke praktijk een wapen verschaft. De boedelkamer te Semarang vraagt den directeur van justitie om inlichtingen. De te Magelang overleden Chinees OH TJING LIEM — zoo deelt zij mede — heeft met voorbijgang van zijn vijf kinderen, waaronder een minderjarige zoon, zijn weduwe tot universeel erfgename ingesteld. De weduwe weigert, met een beroep op 's Hofs arrest vermeld in W n°. 1227, aan de boedelkamer rekening en verantwoording van den boedel te doen ([1]). Boedelmeesteren te Batavia schrijven: »Wij hebben op grond van de terminologie van Stbl. 1855 n°. 79, van het reglement in Stbl. 1828 n°. 46 en van de jurisprudentie altijd de toepassing van de bepalingen aangaande de legitieme portie gevorderd; maar welke gedragslijn moeten wij nu volgen, sedert de arresten van het Hof in weekb°. 1227 en 1271 opgenomen, bij welke jurisprudentie het Hof blijft volharden" ([2])? Mijn toenmalige ambtsvoorganger gaf, met machtiging van de Regeering, aan de boedelkamers ten antwoord, dat zij zich naar de jurisprudentie van het Hof moesten gedragen ([3]). De boedelkamer te Soerabaja, die op advies van haar buitengewoon lid, den heer M. VON FABER, voor Chineezen een onbeperkt recht van testeeren aanneemt, klaagt: »Meer en meer neemt het onterven van minderjarige kinderen door de ouders toe, en wordt zoodoende het doel van de instelling der boedelkamers, voor zoover haar toezicht op de Chineesche voogdijen aangaat, verijdeld, zoodat het zich laat aanzien dat dit college, binnen een betrekkelijk kort tijdsverloop, geen noemenswaardige gelden van minderjarige Chineezen meer in beheer hebben zal" ([4]). Boedelmeesteren te Batavia, wilden zich evenwel bij dit onbeperkt recht van testeeren niet neêrleggen. In de zaak van KHO TJAIJ BO, die, met voorbijgaan van zijn twee minderjarige zoons, zijn weduwe

([1]) Missive aan Direct. v. Just. dd. 22 Februari 1890 n°. 636/541.
([2]) Missive aan Direct. v. Just. dd. 17 Maart 1890 n°. 315/856 B.
([3]) Circulaire Direct. v. Just. dd. 21 Juni 1890 n°. 4420.
([4]) Missive aan Direct. v. Just. dd. 4 Augustus 1894 n°. 2902/B.

tot universeel erfgename had ingesteld, erlangen zij machtiging om een rechtsvordering tegen de weduwe in te stellen. Bij vonnis van den landraad te Batavia dd. 1 Febr. 1893, wordt het testament van KHO THAIJ Bo nietig, en de beide zoons ieder voor de helft van de nalatenschap gerechtigd verklaard ([1]). Trouwens de landraad te Semarang had reeds bij vonnis van 13 November 1890 (W nº. 1475) een gelijke uitspraak gedaan. Bij dat vonnis werd het testament van TAN TIEM, die zijn weduwe tot universeel erfgename had benoemd, nietig en de uit een bijvrouw geboren, doch door TAN TIEM erkende zoon tot de geheele nalatenschap gerechtigd verklaard. Dit is het laatste woord door de jurisprudentie in deze quaestie gesproken. Het valt in het oog dat deze allerlaatste jurisprudentie met het Chineesche recht in overeenstemming is. Desniettemin wordt met haar nog geen zekerheid verkregen. De boedelkamer te Soerabaja neemt, — gelijk wij reeds zagen — op advies van haar buitengewoon lid, een onbeperkt recht van testeeren aan. En hoe zullen de vele andere landraden dan de twee bovengenoemde, over de quaestie denken? Een allesbeheerschende beslissing van het Hooggerechtshof is op dit punt niet te verkrijgen. Bekend is het, dat volgens de constante leer van het Hof beweerde schennis van »godsdienstige wetten, instellingen en gebruiken", geen grond tot cassatie kan opleveren ([2]).

De hierbedoelde leer heeft stellig een groot voordeel. Zij stelt in staat de vernietiging te vorderen van die vrij dikwerf voorkomende Chineesche testamenten, waarbij een vader zijn minderjarige kinderen onterft. Naar de bedoeling van deze testamenten behoeft men niet te raden; het feit dat steeds de weduwe of in elk geval een meerderjarig persoon (zoon, neef of vriend) tot universeel erfgenaam wordt ingesteld doet duidelijk uitkomen, dat zij geen andere

([1]) Missive Weesk. Batavia als belast enz. aan Direct. v. Just. dd. 14 Augustus 1893 nº. 1197/3518 B.

([2]) Zie o. a. arrest 21 October 1880, tijdsch. het R. in N.-I., dl. XXXV, bl. 324; arrest 1 Mei 1884 tijdsch. dl. XLIII, bl. 111; arrest 21 Feb. 1884 tijdsch. dl. XLIII, bl. 104.

is dan de bemoeienis der boedelkamers uit te sluiten. Waartoe dit leidt kan uit vele door het volgende feit worden geïllustreerd. Op 14 November 1891 sterft te Loemadjang TAN TJING KONG. Dienzelfden dag had hij een testament gemaakt, waarbij hij een meerderjarig persoon, genaamd LIM TJAN HOEI (dus iemand van een andere Seng) tot universeel erfgenaam van zijn niet onbelangrijke nalatenschap had ingesteld, met onterving van zijn minderjarigen zoon die bij diens grootmoeder werd opgevoed. Twee dagen later echter overlijdt de ingestelde erfgenaam eveneens, en wel ongehuwd en kinderloos, waarna de boedelkamer te Soerabaja, het testament als van waarde beschouwende, den boedel als vacant ten behoeve van het Chineesche hospitaal aanvaardde. De grootmoeder kwam daarna bij de boedelkamer bedelen om een weinig onderhoud voor haar en haar kleinkind (1).

Aan den anderen kant mag betwijfeld worden of de meerbedoelde jurisprudentie wel past bij den rechtstoestand waarin Chineezen hier te lande verkeeren. Reeds de oude Bataviasche Statuten (Plakaatb. dl. I, bl. 546) gaven aan een ieder en dus ook aan Chineezen, »die sulcx bij rechten niet verboden is", de bevoegdheid om »by uytterste wille van syn nae te laeten middelen te bevelen, hoedaenigh hem sal goetduncken ende nae rechten toegelaeten wesen". Zelfs vrouwen beschikten bij uitersten wil over het hare. REIJNIER DE KLERK teekent op art. 36 van de verzameling van PIETER HAKSTEEN (tijdsch. het R. in N.-I., dl. II, bl. 324) het volgende aan: »eene Chineesche vrouw kan mede testeeren, doch dit heeft maar plaats onder de jurisdictie van de Compagnie, en in China geenszins". Stbl. 1855 nº. 79 verklaart de bepalingen van het burgerl. wetboek omtrent testamenten (behoudens een enkele wijziging) op Chineezen toepasselijk. Waar echter de laatste jurisprudentie leert dat de *geheele* nalatenschap van rechtswege aan de zoons toekomt, en waar het zeker wel het meest voorkomende geval is dat een Chinees

(1) Missive boedelk. Soerabaja aan Direct. v. Just. dd. 4 Augustus 1894 nº. 2902/B.

mannelijke nakomelingen achterlaat, verliest dit alles zijn beteekenis. Zoo zou strict genomen een Chinees de bevoegdheid missen om bij testament bijv. voor zijn achterblijvende weduwe te zorgen, die, bij het niet bestaan van gemeenschap van goederen (art. 2 Stbl. 1855 n°. 79) en evenmin van het recht van vruchtgenot van de goederen harer minderjarige kinderen, krachtens geen anderen titel eenig recht op de nalatenschap van haar overleden echtgenoot verkrijgt.

Het erfrecht der dochters.

Wat aangaat het erfrecht der dochters, de jurisprudentie neemt vrij eenstemmig aan, dat dit niet bestaat (zóó algemeen uitgedrukt, evenwel onjuist, gelijk uit het hierboven behandeld artikel der Ta' Tsing Lu Li blijkt). Reeds vóór 1855, in een arrest van 27 Februari 1848 (tijdsch. het R. in N.-I., dl. VIII, bl. 347), betwijfelde het Hooggerechtshof of dochters, zelfs bij ontstentenis van mannelijk oir, aanspraak hebben op een gedeelte van de nalatenschap harer ouders. Bij het bekende arrest van 16 Augustus 1866 (Tijdsch. het R. in N.-I., dl. XXIX, bl. 171), besliste het Hof dat de uitsluiting der dochters van de erfopvolging, niet in strijd is met algemeen erkende beginselen van billijkheid en rechtvaardigheid, »op grond dat de wetten op het versterfrecht niet zijn het uitvloeisel van het natuurrecht, maar van de maatschappelijke en politieke inrichting van een staat met dat gevolg, dat zij zelfs bij de meest beschaafde volken in hoofdbeginselen uiteenloopen". Die jurisprudentie werd o. a. gehandhaafd in een arrest van het Hof van 22 Januari 1880 (tijdsch. het R. in N.-I., dl XXXIV, bl. 98; zie ook tijdsch. Recht en Wet, aflev. 3, bl. 192).

De praktijk der boedelkamers evenwel was oorspronkelijk anders. Zij schijnen doorloopend ook aan de dochters een erfportie te hebben toegekend. Wellicht is dit langs historischen weg te verklaren.

Reeds bij de voorloopige instructie voor het college van boedelmeesteren van het jaar 1640 (Plakaatb. dl. I, bl. 442, art. 12) werd voor Chineezen bepaald dat, wanneer een man *ab intestato* overleed, zijn nalatenschap zou verdeeld worden, »achtervolgens de wetten en coustuymen onder deselve natie in gebruyck".

Ditzelfde was bepaald in de oude Bataviasche Statuten ([1]). Maar in beide verordeningen volgt onmiddelijk op het vermelde voorschrift omtrent de verdeeling der nalatenschap: »Wel verstaende, dat het contingent der onmondigen (voor hoedanich gehouden worden de manspersonen tot haar vijf (een) en twintich jaeren ende *de vrouwen* haer leven langh gedurende) onder de hant ende opsicht van gemelte gecommitteerdens blyven sal". Deze instructiën, waaraan boedelmeesteren zich te houden hadden, gaan dus vrij duidelijk van de onderstelling uit, dat bij de verdeeling der *ab intestato* opengevallen nalatenschap ook de dochters een erfportie zouden krijgen. Ook de nieuwe Bataviasche Statuten schrijven voor, dat de ab intestato opengevallen nalatenschap onder de »geregtigde erfgenamen zal worden verdeeld achtervolgens de wet op het stuk van de successiën ab intestato beraamd", terwijl eveneens onmiddelijk daarop volgde dat het contingent der onmondigen, zoowel van mannen als *vrouwen*, onder handen en opzicht van boedelmeesteren zou blijven. Maar deze nieuwe Statuten weken in een belangrijk opzicht van de oude af. Zij bepaalden zich niet, bij de aanduiding van de wet op het stuk van de successiën ab intestato beraamd, tot een vage verwijzing naar de wetten en costumen bij de Chineezen in gebruik, maar deelden mede (en zulks met overneming van een resolutie van 24 December 1720) hoe die wetten

([1]) In de oude Batav. Statuten wordt bepaald dat het resteerende (d. w. z. hetgeen er overschiet van de nalatenschap nadat de schulden voldaan zijn) »onder de gerechtige erfgenaemen verdeelt ende gedistribueert sal worden achtervolgens de wetten, op 't stuck van de successie ab intestato geraempt"; onder het hoofdstuk van de successie ab intestato wordt echter gezegd dat te dien opzichte »de Chineesen als andere Heydenen ende Mooren bij provisie ende tot naerder reglement (blijven) bij de usantiën ende costuymen, dienaangaende bij hen in gebruyck". Plakaatb. Dl. I, bl. 527, 528 en 546.

luidden. Zij »permitteerden" boedelmeesteren om »bij voorkomende gelegentheeden te handelen na de volgende onder die natie vigeerende wetten", waarna een verdeeling der nalatenschap werd aangegeven hierop neerkomende, dat de weduwe een gelijke portie kreeg als de echte zoons, de echte dochters de helft van het zoonsaandeel, de onechte zoons een derde minder dan de echte zoons, en de onechte dochters de helft van het aandeel der onechte zoons kregen, des echter dat gehuwde dochters niets kregen, terwijl eerst wanneer echte zoowel als onechte zoons ontbraken, de geadopteerde zoons zouden erven, die anders maar een zeker tantum »naar 't believen der erfgenamen" zouden beuren. Moest dit fantaisierecht voor Chineesch recht doorgaan, voor ons doel is het voldoende er op te wijzen, dat ook de ongehuwde dochters een portie, zij het dan een halve, ontvingen, en in de tweede plaats: dat het boedelmeesteren *vergund* was deze verdeeling te volgen, doch zulks niet dwingend was voorgeschreven, zoodat zij desnoods de nalatenschap volgens het Hollandsch versterfrecht op de »*kinderen* (zoons en dochters) en verdere descendenten in infinitum, bij representatie en in stirpes" schenen te kunnen doen overgaan. Daarop volgde de verzameling van Pieter Haksteen; deze leerde (artt. 39, 47, 49 jcts. 5—6 en 7) dat de echte of onechte dochters (ook de ongehuwde) niets anders krijgen dan hare kleederen en kleinodiën. Dat boedelmeesteren wantrouwen koesterden omtrent hetgeen als Chineesch recht werd voorgediend, laat zich begrijpen, wanneer men let op de afwijking omtrent het erfrecht der dochters in de resolutie van 1720 en in de verzameling van Haksteen (1). Bovendien deze laatste behoefde men slechts op te volgen voor zooveel men wilde; de Regeering zelf, toen in 1766 de Chineesche officieren in een request zich op een artikel van die verzameling beriepen, zette haar ter zijde onder

(1) Nog in 1884 schreef de boedelkamer te Semarang (missive 9 Juli 1884 n°. 2347/2278 aan Direct. v. Just.): »Zelfs niet in het Chineesche rijk is een versterfrecht beschreven. Wij achten ongegrond een beroep op een versterfrecht, dat slechts verondersteld wordt te bestaan"!

overweging »dat de voorsz. verzameling blootelijk ter speculatie aan de collegiën van justitie is afgegeven" ([1]). Ten slotte ging, zooals wij reeds zagen, de instructie van boedelmeesters van de onderstelling uit dat òok de dochters een »contingent" hadden. Ook het reglement in Stbl. 1828 n°. 46 spreekt bij de verdeeling der nalatenschap ab intestato van »het contingent der minderjarigen" zonder tusschen zoons of dochters te onderscheiden (art. 12), terwijl in artikel 52, bepalende hoe lang de »erfenissen van onmondige pupillen" onder de boedelkamer zullen blijven, gezegd wordt, dat de kapitalen van dochters tot haar 25ste jaar door boedelmeesters zullen worden beheerd.

Resumeerende, blijkt alzoo het volgende: Eenerzijds werd voor de erfopvolging ab intestato verwezen naar het Chineesche recht; voor zoover men dit kende, of liever voor zooveel dit was gecodificeerd, sprak het zich zelf ten opzichte van het recht der dochters tegen (resolutie 1720 en verzameling Haksteen); die codificaties bevatteden geen dwingend recht, de verzameling Haksteen was zelfs maar louter ter speculatie aangeboden, en de onbillijkheid waartoe de door haar bevolen uitsluiting der dochters in de praktijk aanleiding zou geven, zal zeker voor boedelmeesters geen aanmoediging geweest zijn om haar op te volgen. Aan den anderen kant onderstelde de instructie der boedelkamers vrij duidelijk, dat bij de verdeeling der nalatenschap ab intestato ook de dochters een contingent kregen. Met het oog op een en ander mag men aannemen dat hoogstwaarschijnlijk de praktijk der boedelkamers juist wordt weergegeven in een vonnis van den raad van justitie te Batavia van 9 Februari 1866 (tijdsch. het R. in N.-I., dl. XXIII, bl. 33 vlg.), waarin gezegd wordt dat, indien een Chinees zonder testament na te laten kwam te overlijden, de boedelkamers sedert onheugelijke tijden gewoon waren ook zijne dochters als erfgenamen toe te laten, evenals of het Europeesch versterfrecht op haar van toepassing was.

([1]) Tijdschr. het Recht in N.-I., dl. II, bl. 339.

Zagen wij reeds boven dat volgens de jurisprudentie van het hoogste rechtscollege de dochters van de erfopvolging zijn uitgesloten, ook in de praktijk der boedelkamers kwam verandering. Vermoedelijk een gevolg van het optreden van de Europeesche tolken voor de Chineesche taal als buitengewone leden der boedelkamers (Stbl. 1866 nº. 103), waardoor ten aanzien van de hoofdbeginselen van het Chineesche recht meerdere kennis verkregen werd. Althans te Batavia wordt in de uitsluiting der dochters berust, al wordt door moreele middelen zooveel mogelijk getracht te waken, dat de erfgenamen het belang der dochters niet uit het oog verliezen. Doch al geldt het hier een onderwerp waaromtrent geen verschil van meening mogelijk is, toch neemt de boedelkamer te Semarang een afwijkend standpunt in, hetgeen aan de volgende oorzaak is toe te schrijven. In 1871 ging zij, op advies van haar buitengewoon lid, den heer DE GRIJS, er toe over, om de dochters van de nalatenschap harer ouders uit te sluiten. De toenmalige directeur van justitie, Mr. DER KINDEREN, schreef haar daarop het volgende: »Gedurende een reeks van jaren heeft uw college standvastig de leer gehuldigd, dat aan de dochters, ook bij het bestaan van mannelijke afstammelingen, een aandeel in de nalatenschap harer ouders toekomt. Ik acht het bedenkelijk en betreurenswaardig, dat door het optreden van een nieuw buitengewoon lid, de dochters thans worden uitgesloten. De uitsluiting der dochters uit de nalatenschap harer ouders is gegrond op de stelling dat de vrouw niet is een persoon maar een zaak, een stelling die in strijd is met beginselen van rechtvaardigheid en dus met artikel 75 Reg. reglt.", waarna de schrijver in een bestrijding treedt van het reeds vermelde arrest van het Hof van 16 Augustus 1866 (1). Sedert heeft de boedelkamer te Semarang zich naar dit schrijven van den directeur

(1) Missives Direct. v. J. aan boedelk. Semar. van 28 April en 23 Mei 1871 nos. 1071/2058 en 1314/2439.

van justitie gedragen, en kwam zij voor het erfrecht der dochters op (¹).

Volledigheidshalve nog een enkel woord over de vraag of de uitsluiting der dochters van de nalatenschap harer ouders, overeen te brengen is met de billijkheid en rechtvaardigheid. Ik zal geen poging wagen om haar op te lossen, zij schijnt meer een vraag van overtuiging dan van redeneering te zijn. In het begin dezer eeuw schijnen de raden van justitie, in appel rechtsprekende van civiele landraadsvonnissen, constant het voor Europeanen geldend recht te hebben toegepast. Althans het werd bij Stbl. 1825 n°. 42 (art. 2) noodig geoordeeld te bepalen: »dat, evenals de landraden, ook de raden van justitie in de beoordeeling der zaken zich zullen gedragen naar de Inlandsche of godsdienstige wetten, inrichtingen of gebruiken van zoodanige Indische natie, tot welke hetzij beide partijen, hetzij de gedaagde alleen behoort, *mits deze wetten niet strijdig zijn met erkende beginselen van billijkheid en rechtvaardigheid*". Toch schenen de raden van justitie als appelrechters van hun neiging om Europeesch recht toe te passen, geen afstand te hebben gedaan. Immers bij Stbl. 1832 n°. 29 werd verklaard, »dat door art. 2 van Stbl. 1825 n°. 42 gehandhaafd zijn alle Inlandsche of godsdienstige wetten, inrichtingen of gebruiken, ook dan, wanneer die niet mochten overeenkomen met de positieve in Indië voor Europeanen en daarmede gelijkstaande personen gemaakte wetsbepalingen". Daarop volgden de artikelen 11 en 12 der Algemeene Bepalingen van wetgeving, artikel 4 der overgangsbepalingen en ten laatste artikel 75 Regeeringsreglement.

(¹) Zie de beschikking van den R. v. J. te Semarang dd. 19 Juli 1882 (tijdschr. Recht en Wet, aflev. 3, bl. 192), blijkens welke de boedelkamer geweigerd had een boedelscheiding goed te keuren op grond dat aan de minderjarige dochters geen legitieme portie was toegekend.

In 1885 schreef Mr. Sloet van Hagensdorp aan de boedelkamer te Semarang: »dat uw Kamer tot nu toe een andere wijze van verdeeling van Chineesche nalatenschappen heeft gevolgd, en wel eene, steunende op het Nederlandsche beginsel van gelijk erfrecht voor *alle* kinderen".

In de memorie van beantwoording betreffende het tweede ontwerp regeeringsreglement (Keuchenius, dl. II, bl. 525) wordt van regeeringswege gezegd: »Men erkent dat het van de subjectieve opvatting des regters in elk geval zal afhangen, of hij al dan niet strijd aanwezig ziet met algemeen erkende beginselen van billijkheid en regtvaardigheid in de wetten, instellingen en gebruiken, die hij geroepen is toe te passen". Volgens deze meening wordt elke maatstaf om te beoordeelen of godsdienstige wetten enz. met billijkheid en rechtvaardigheid in strijd zijn, gemist.

Moet men met een vonnis van den raad van justitie te Batavia (5 Aug. 1893 W n°. 1591), — dat blijkbaar den nadruk legt op het woord »algemeen" in de uitdrukking »algemeen erkende beginselen enz." (in artikel 2 van Staatsbl. 1825 n°. 42 kwam het woord niet eens voor), — om te weten of strijd met billijkheid of rechtvaardigheid bestaat, nagaan wat omtrent zekere instelling rechtens is bij de beschaafde volken van Europa, en dus tal van wetboeken gaan raadplegen? Moet men ook thans nog aannemen hetgeen Stbl. 1832 n°. 29 verklaart, dat strijdigheid met Europeesche wetsbepalingen nooit van toepassing mag weerhouden? Moet men bij »het natuurrecht" te rade gaan om te weten wat recht en billijk is? Maar met »het natuurrecht", het absolute recht, het ideale recht, dat zou bestaan afgescheiden van den mensch zooals hij is, en van de concrete staten en hun instellingen, zooals ze zijn, — heeft men reeds afgerekend (¹). Heden ten dage spreekt men van rechtsphilosophie, die zich de vraag stelt of wat men in zeker land op een bepaalden tijd voor recht uitgeeft, inderdaad recht is voor dat land op dien bepaalden tijd. Men mag er op wijzen dat hier te lande de seniores eener Chineesche familie slechts

(¹) Zoo men meenen mocht dat de uitsluiting der dochters van de nalatenschap harer ouders door het natuurrecht wel gewraakt zal worden, dan zij herinnerd aan de uitspraak van Montesquieu (Esprit des Lois, Tome 4. bl. 67): »La loi naturelle ordonne aux pères de nourrir leurs enfants, mais elle n'oblige pas de les faire héritiers". Het omgekeerde wordt evenwel geleerd door Toullier, le droit civil, ed. Bruxelles, 1845, T. II, bl. 213.

moreel, geen wettelijk gezag hebben; tegenover een familielid dat, aangemaand om voor de verzorging der ongehuwde dochters bij te dragen, in geen besprekingen wil treden en slechts door middel van deurwaardersexploiten te benaderen is, zijn zij machteloos. Ook zijn hier geen mandarijnen die ex aequo et bono rechtspreken, die desnoods door het toedienen van stokslagen geschreven wet en zedewet handhaven, gehoorzaamheid aan het gezag der familieoudsten afdwingen. Chineesche dochters schijnen hier te lande bij uitsluiting van de erfopvolging in ongunstiger conditie geplaatst te worden, dan in China. Het is een feit schrijft de heer Vellema (Ind. Gids Januari 1894) »dat op Java gevestigde Chineezen belangrijke nalatenschappen hunner ouders eenvoudig inpalmden en . . . . hunne zusters, die niets erfden, aan armoede ten prooi lieten". Ik wijs hierbij ten slotte op de vonnissen van den landraad te Batavia van 17 October en 19 December 1881 (tijdschr. het R. in N.-I., dl. XL, bl. 229). Een Chinees liet na zijn weduwe en twee wettige dochters. Bij elk zijner twee buitenshuis wonende bijvrouwen, had hij bovendien een zoon verwekt. Geen testament gemaakt hebbende, vorderden de beide natuurlijke zoons de geheele nalatenschap van de weduwe en haar twee dochters op, die hun ook werd toegewezen. Wat bemerkt men in deze van een familieraad, die dit proces had moeten voorkomen? Wat hadden de wettige dochters en haar moeder, van alles verstoken achterblijvende, van hun natuurlijke broers tegen wie zij een vinnig proces gevoerd hadden, te hopen?

Het recht tot de nalatenschap van zonder mannelijk oir ab intestato overleden mannen.

Wij zagen reeds boven dat een gehuwd man die overlijdt zonder zoons na te laten, alsnog een opvolger bekomt, doordien zijn weduwe, in overleg met de naaste mannelijke bloedverwanten des mans, verplicht is een zoon te adopteeren. Is deze posthume adoptie in

de eerste plaats in het belang van den overleden man, die daardoor den aangewezen verzorger van zijn ziel verkrijgt, zij strekt ook ten voordeele van de weduwe; immers het vermogen des mans blijft in zijn geheel, het verkrijgt een subject, is de geadopteerde zoon nog niet volwassen, dan heeft de weduwe het vruchtgebruik en in elk geval vindt zij in den geadopteerden zoon haar natuurlijken beschermer die verplicht is haar te onderhouden. Het is duidelijk dat deze posthume adoptie, hoe kunstmatig ook, het erfrecht zeer vereenvoudigt en een menigte van quaesties afsnijdt. Hier te lande kwam, voor zoover mij bekend is, het geval tweemalen openlijk ter sprake. In beide gevallen adviseerden de gehoorde deskundigen eenstemmig, dat de weduwe tot het bezit van de nalatenschap van haar overleden man gerechtigd is onder de verplichting evenwel, om een zoon te adopteeren die de erfgenaam van den overledene wordt en die, meerderjarig geworden, de nalatenschap tot zich neemt, altijd behoudens zijn verplichting om voor zijn adoptief moeder te zorgen (vonnis landr. Batavia 14 April 1875, tijdsch. het R. in N.-I., dl. XXV, bl. 451 vlg.; W nº. 1434).

Sterft een man jong en ongehuwd, dan heeft hij geen opvolger noodig. »Generally speaking — zegt de wet (Jamieson t. a. p. dl. VIII, bl. 196) a son dying young and unmarried can have no successor appointed". Liet hij vermogen na, dan zou dit aan zijn broers vervallen. De overleden vader, wiens belang altijd op den voorgrond staat, heeft dan mannelijke opvolgers, hun welvaart komt hem ten goede. Leefde de moeder van den overleden minderjarige nog, diens broers zouden zich niet kunnen verzetten, indien zij (altijd als zij ongehuwd was gebleven) de nalatenschap tot zich nam op grond van den maatschappelijken regel, dat zoolang zijn vader of moeder leeft, het kind in het wezen der zaak geen eigendom heeft. Hier te lande deed zich het volgend geval voor. Een minderjarige *eenige* zoon, wiens vader vooroverleden was en wiens vermogen hij geërfd had, stierf op zijn beurt met achterlating van

12

zijn moeder en verdere verwanten. Nu was de overleden vader zonder opvolger, en de gehoorde adviseurs waren dan ook van meening, dat de moeder, met uitsluiting van elk ander, in het bezit der nalatenschap moest worden gesteld onder de verplichting evenwel, om voor haar overleden echtgenoot een nieuwen opvolger te adopteeren (vonnis landr. Batavia 29 Febr. 1888 W 1302; idem 15 Mei en 26 Aug^s. 1875 tijdsch. het R. in N.-I., dl. XXVII, bl. 119 vlg.; vonnis R. v. J. Batav. 8 Februari 1876 eod. bl. 142; vonnis R. v. J. Soerabaja 17 April 1895 W 1667).

Hier te lande geeft dit instituut der posthume adoptie, geheel ongeregeld als het is, tot de grootste verwarring aanleiding. De boedelkamers hebben er in het algemeen weinig van willen weten. Een streven om, waar mogelijk, de nalatenschap als vacant te beschouwen, ten einde die ten behoeve van het Chineesche hospitaal in beheer te nemen, is wellicht hieraan niet vreemd. Maar hoe dit zij, de gehoorde deskundigen erkenden dat hier te lande geen gelegenheid bestaat om de weduwe tot die posthume adoptie te noodzaken, en concludeerden verder, dat nu wet noch gewoonte een termijn stellen voor die adoptie, uitstel of verzuim nooit gelden mag om der weduwe (moeder) het bezit der nalatenschap te betwisten. Dit laatste is stellig onjuist. Wat is het lot van een overleden vader, indien zijn weduwe de adoptie van een opvolger bijv. 20 jaren uitstelt? De geheele instelling verliest dan haar beteekenis. Bij Dr. de Groot (Dl. II, bl. 757) vind ik dan ook het volgende: »Should she have born the deceased no son, her parents in law *without loss of time* adopt one for her, that he may provide for her until death, assisting her also in the discharge of sacrificial duties". Maar zeker is dat men hier te lande de weduwe niet tot die posthume adoptie kan noodzaken, dan wel haar een adoptief zoon kan opdringen. Maar zoo zij niet adopteert, moet zij dan toch in het bezit der nalatenschap blijven? en zoo ja, wie is dan eigenaar der nalatenschap? Wie houdt toezicht dat zij het ver-

mogen niet doorbrengen zal, en welke waarborgen bestaan daartegen? Wie zal gerechtigd zijn om de nalatenschap op te eischen, als zij tot een tweede huwelijk overgaat? Zoo verkrijgt men inderdaad een nalatenschap, omtrent welke het onzeker is aan wie zij toebehoort, terwijl die inmiddels zonder zekerheidstelling in handen blijft van iemand, die geen erfgenaam is. Wil men het instituut der posthume adoptie handhaven, dan kan dit alleen geschieden wanneer dit aan bepaalde regels gebonden wordt.

Nog een enkel geval dat zich voordeed moet ter sprake gebracht worden. In 1879 werd door de boedelkamer te Soerabaja de nalatenschap van een Chinees, die kinderloos stierf, doch vier gehuwde zusters achterliet, als vacant beschouwd en ten behoeve van het Chineesche hospitaal in beheer genomen. Dit werd in overeenstemming geacht ([1]) met het Chineesch versterfrecht, omdat de zusters door haar huwelijk in een andere familie waren getreden en daardoor alle aanspraken op de nalatenschap harer verwanten zouden verloren hebben. De beslissing komt mij onjuist voor. Wanneer een man sterft zonder kinderen na te laten en zonder agnatische verwanten, waaruit een zoon voor hem zou kunnen worden geadopteerd, is de door hem vertegenwoordigde familietak uitgestorven; zijn vermogen heeft geen subject meer. Het motief waarom anders zijn gehuwde zusters niet zouden kunnen erven, nl. omdat zij het geërfde vermogen in een andere familie zouden overbrengen, kan nu niet meer gelden. Ik herinner aan de woorden der wet, die volgens de vertaling van Jamieson luiden: »In the event of a family becoming extinct for want of legal successors, the nearest female (relations) shall be entitled to the property". Alsmede aan de opmerking van dien schrijver dat zoolang er nog betrekkingen zijn, hetzij cognaten of aangehuwden, die voor het

([1]) Door den toenmaligen tolk Albrecht, in een missive aan den Direct. v. Just. dd. 5 Aug. 1879 n°. 19, die evenwel de toepassing op Chineezen van de bepalingen van het Europeesche erfrecht voorstond.

graf van den overledene kunnen zorg dragen, de nalatenschap aan hen vervalt en niet aan den Staat. Waarom in casu het Chineesche hospitaal bevoordeeld werd en niet de gehuwde zusters, wier betrekking tot den overledene niettegenstaande haar huwelijk was blijven bestaan ([1]), is niet recht duidelijk. Het is een bepaalde grief voor Chineezen, dat de boedelkamers er maar al te zeer op uit zijn, om een nalatenschap als vacant te beschouwen en ten behoeve van het Chineesche hospitaal in beheer te nemen, daarbij beroep doende op totaal onjuiste stellingen als bijv. dat een vrouw door haar huwelijk voor hare eigen betrekkingen een vreemde zou worden, of wel: dat een vrouw in het geheel geen erfrecht zou hebben. Cognatische verwanten hebben het dikwerf moeten aanzien dat hun nalatenschappen ontgingen, waarop zij in elk geval meer rechten konden doen gelden, dan het Chineesche hospitaal.

Het recht tot de nalatenschap van ab intestato overleden gehuwde vrouwen.

Omtrent de positie van den man ten opzichte van de nalatenschap zijner ab intestato overleden echtgenoote, bestaat, evenals omtrent bijna elk ander punt Chineesche nalatenschappen betreffende, onzekerheid. Een vonnis van den landraad te Batavia van 15 Augustus 1839 laat de nalatenschap eener Chineesche vrouw aan het Chineesche hospitaal vervallen, met uitsluiting van den man, omdat volgens Hollandsch versterfrecht ([2]) de eene echtgenoot niet van den andere erft, als elkander in den bloede niet bestaande ([3]). Kent de wetgeving van 1848 aan den langstlevenden echtgenoot erfrecht toe, de uitsluiting van den man bleef gehandhaafd. De boedelkamer te

([1]) Voor een gehuwde zuster wordt in den derden graad gerouwd, vgl. Dr. de Groot, t. a. p. dl. II, bl. 555 n°. 10.

([2]) »Een erfrecht tusschen echtgenooten is volgens de Groot bij ons nooit bekend geweest, hetwelk echter door anderen bestreden wordt". Dissertatie van Mr. C. F. A. Mulders »het oude versterfrecht in Holland en Zeeland" bl. 82.

([3]) Tijdsch. het R. in N.-I., dl VIII, bl. 343.

Semarang liet de bloedverwanten der vrouw, of zoo deze er niet waren, het Chineesche hospitaal erven, met uitsluiting van den man, op grond dat artikel 832 van het burgerlijk wetboek op Chineezen niet toepasselijk is verklaard ([1]). Dit laatste is wel juist, maar de vraag had moeten gedaan worden, of volgens Chineesche instellingen de man ook rechten kan doen gelden. In 1882 deelt de boedelkamer te Makassar mede, dat verscheidene Chineezen aldaar bevestigen, en het ook een aldaar gevolgde gewoonte is, dat de man de geheele nalatenschap zijner ab intestato overleden vrouw erft, ook al laat zij kinderen achter en is de man niet de vader dier kinderen. De boedelkamer vroeg of zij die opvatting moest volgen, die, zooals zij schreef, op Java niet wordt aangenomen, waar de kinderen erfgenamen ab intestato van hun moeder zijn ook als de vader nog leeft ([2]). Twijfel in ander opzicht bestond bij de boedelkamer te Soerabaja. Een Chineesche vrouw liet bij haar overlijden achter, haar man, en een gehuwde zuster die de nalatenschap reclameerde. De vraag voor de boedelkamer was deze: moet de zuster of het Chineesche hospitaal erven? — rechten van den man werden niet erkend. De toenmalige adviseur-honorair voor Chineesche zaken Groeneveldt, door den directeur van justitie om advies gevraagd ([3]), verklaarde dat in casu alleen de man recht had op de nalatenschap der vrouw, omdat de Chineesche vrouw in manu mariti is, en wel zoodanig, als overeenkomt met het oud-romeinsche begrip van manus. Van zuiver Chineesch standpunt de zaak bezien, is deze beslissing stellig juist. »All Chinese wives — zegt Parker t. a. p. bl 103 — are matresfamiliarum, that is, they fall into the manus of their husbands — as far as any wive ever can fall into manus". Bij von Möllendorff (t. a. p. bl. 16) vindt men het volgende vermeld: »The wife cannot possess property of her own, every thing she possessed before entering into the manus passes into the hands

([1]) Missive aan Direct. v. Just. dd. 9 Juli 1884 n°. 2347/2278.
([2]) Missive aan Direct. v. Just. dd. 8 Nov. 1882 n°. 8554.
([3]) Missive aan Direct. v. Just. dd. 17 Sept. 1887.

of her husband, so that even property inherited by her remains with the husband after the marriage has been dissolved" ([1]). De financiëele verhouding waarin de vrouw tot den man staat, wordt ook nog geschetst in de volgende plaats van het werk van Dr. de Groot (II bl. 701): »Many women of wealthy families go so far as to lay up for themselves a whole collection of such body ornaments, strictly adjuring their children to fit out their bodies therewith before sending them away to the tomb. It also very often occurs at the death of a woman that members of her father's clan interfere, in order to compel her husband and children to fit out her body with a large quantity of ornaments and precious clothes. They would, no doubt, not display so much activity, if some of the deceased's property could fall to their share; *but law and custom forbid any goods passing over into the possession of another clan by inheritance*". Het in China (en ook hier te lande) heerschend begrip, dat het voor een weduwe niet passend is om te hertrouwen, schetst de verhouding van onderworpenheid, waarin de Chineesche vrouw tegenover haar echtgenoot staat. Althans Dr. de Groot dl. II, bl. 744, zegt hieromtrent: »Indeed *being the property of her husband* even after his death, a widow of good principles cannot but consider it an act of the highest injustice towards his manes, nay, of theft, to surrender herself up to another". En moge ook al in den loop der eeuwen de positie van de Chineesche moeder tegenover haar kinderen in aanzien zeer zijn toegenomen, gelijk wij later zullen aantoonen, de positie van de vrouw tegenover haar man is gebleven zooals zij vroeger was. Dr. de Groot (II, bl. 550) schrijft: »The position of a woman towards her husband, however, has

---

([1]) In de laatst verschenen aflevering (Dec. 1895 van the Journal of the China Branch of the Royal Asiatic Society, die mij thans onder de oogen komt, heeft de genoemde schrijver zijn opstel over the family law of the Chinese op nieuw uitgegeven. Aan de bovenaangehaalde zinsnede voegt hij thans toe: »unless it had been otherwise stipulated in the marriage contract". Voor den regel doet een dergelijke stipulatie niets af. De regel blijft gehandhaafd, zoo niets is overeengekomen.

been left unaltered: whether she be the materfamilias or a concubine, she owes him the same absolute subjection of a child, as formerly". Op de rouwlijsten vindt men dan ook vermeld dat een vrouw voor haar echtgenôot in den eersten graad rouwt, evenals een kind voor zijn ouders.

Bij deze verhouding, wanneer de man bij het leven zijner vrouw toch reeds eigenaar is van hetgeen zij bezit, en wel krachtens zijn positie als zoodanig, kan er eigenlijk van het *erven* van de nalatenschap der overleden vrouw moeilijk sprake zijn. Maar . . . . ten opzichte van de gehuwde Chineesche vrouw in Nederlandsch-Indië, die reeds sedert eeuwen vermogenssubject is en reeds van oudsher het recht heeft om over het hare te testeeren, kan dit niet opgaan. Artikel 2 van Stbl. 1855 nº. 79 zegt uitdrukkelijk, dat de gehuwde vrouw al de haar toebehoorende roerende en onroerende zaken behoudt en ook datgene, wat zij staande huwelijk verkrijgt. Te haren opzichte moet dus de vraag gedaan worden: wie beërft hare nalatenschap? Moet men nu aan artikel 2 een wijde strekking geven en zeggen dat dit artikel met alle Chineesche opvattingen breekt? Moeten dus de kinderen der overleden vrouw, niet slechts haar zoons maar ook hare dochters, haar nalatenschap erven, en zoo zij geen kinderen heeft, hare eigen bloedverwanten met uitsluiting van den man? Of moet artikel 2 als een uitzondering opgevat worden, zoodat alleen de zoons hare nalatenschap erven en zoo er geen zoons zijn, de man, opdat in elk geval hare goederen in de familie van den man verblijven waarin de overleden vrouw door haar huwelijk getreden is? Of moet men zelfs zeggen dat artikel 2 slechts beperkt is tot de vrouw zelf zoolang zij leeft, zoodat bij haar dood haar man tot haar nalatenschap gerechtigd is boven hare zoons? Naar mijne meening onoplosbare vragen, een gevolg hiervan, dat artikel 2 in het Chineesche rechtssysteem een nieuw begrip brengt, zonder dat de dientengevolge verbroken harmonie door een nadere uitwerking hersteld is geworden.

Hoe nu, wanneer de man vooroverleden is en de vrouw sterft? Ook hier weder geraakt men in den grootsten twijfel. Moet men vasthouden aan het Chineesche grondbeginsel, dat de vrouw door haar huwelijk in de familie van haar man treedt, en ook na diens dood van die familie blijft deel uitmaken zoolang zij niet hertrouwt? Wij zagen reeds boven dat de jurisprudentie hier te lande en de praktijk van een deel der boedelkamers dit grondbeginsel aanvaarden, waar zij, bij aanwezigheid van zoons, de dochters van de erfopvolging uitsluiten op grond dat deze, bestemd om te huwen, door haar huwelijk het geërfd vermogen in een vreemde familie zouden overbrengen. Maar zoo in het hier gestelde geval aan dit beginsel moet vastgehouden worden, ziehier dan de consequenties. Want dan zullen van de overleden vrouw niet slechts haar eigen zoons als erfgenamen moeten optreden, met uitsluiting van hare dochters, maar al de zoons van den vader, ook diens buiten echt verwekte en door hem erkende. Immers in Chineeschen zin zijn ook deze laatsten haar zoons, die, bij haar leven, haar met den naam van »moeder" moesten aanspreken, en bij haar dood tot rouw van den eersten graad verplicht zijn. »The ch'i (d. i. de wettige vrouw, de hoofdvrouw) zegt PARKER t. a. p. bl. 103 — is considered the legal mother of *all* the husband's children; is addressed by them *all* as »mother"; is entitled to three years mourning on the part of them all".

In een vonnis van den raad van justitie te Soerabaja van 4 Juni 1893 (W nº. 1546) kwam het geval ter sprake van een weduwe, wier man was vooroverleden, en die bij haar overlijden geen kinderen, doch een halven broer (van één vader) en drie zusters achterliet. De nalatenschap der vrouw werd aan den halven broer, met uitsluiting der zusters, toegewezen. De beslissing is juist, mits vooraf bewezen is dat de bedoelde weduwe de familie van haar overleden man verlaten had en tot haar eigen familie was teruggekeerd.

Erfrecht van natuurlijke kinderen.

Het erfrecht van natuurlijke zoons die openlijk bezit van staat van zoon van den vader hebben, leverde geen bezwaar op. De jurisprudentie nam aan, dat zij met wettige zoons in de nalatenschap van den vader gelijk op deelen [1]. Dit is geheel in overeenstemming met de Ta' Tsing Lu Li; trouwens verschil omtrent dit punt is niet mogelijk. Dat hun in de verzameling van PIETER HAKSTEEN slechts een halve portie wordt toegekend, is toe te schrijven aan de onjuiste opvatting, welke zoons van bijwijven als onechte beschouwt, gelijkstaande met wat in de vertaling van JAMIESON zijn »the male children of illicit or adulterous intercourse". Het gelijke erfrecht der natuurlijke kinderen is tevens in de praktijk een redmiddel, om in het oogvallende onrechtvaardigheid te voorkomen. Immers tengevolge van de bestaande bepalingen omtrent het huwelijk van Vreemde Oosterlingen (waarover later), zijn vele Chineesche huwelijken, waarvoor geen consent van de boedelkamer is gevraagd, onwettig. De kinderen gaan dan door voor natuurlijke erkende. Het voor deze laatste aangenomen erfrecht, met dat van wettige kinderen gelijkstaande, brengt de verhouding tot de vaderlijke nalatenschap van feitelijk uit een Chineesch huwelijk geboren kinderen, die evenwel rechtens voor natuurlijke erkende kinderen moeten doorgaan, terecht.

Resumeeren wij hetgeen hierboven omtrent den toestand hier te lande is gezegd, dan treffen wij aan: verschillende opvattingen, die in de praktijk haar invloed doen gevoelen, omtrent de bevoegdheid tot testeeren en omtrent het erfrecht der dochters; verwarring ingeval een man kinderloos en ab intestato komt te overlijden,

---

[1] Zie o. a. vonnis R. v. J. Batavia 10 Nov. 1854 Tijdschr. het R. in N.-I., dl. X, bl. 671 vlg.; arrest Hof 20 Sept. 1855 tijdsch. dl. XI, bl. 472; Landr. Semar. 13 Nov. 1890 W n°. 1475. De praktijk der boedelkamers stemt met de jurisprudentie overeen.

omdat de posthume adoptie ongeregeld en aan geen termijn gebonden is, terwijl geen waarborgen bestaan dat, zoo geen adoptie plaats vindt, de nalatenschap ongeschonden in handen van de rechthebbenden zal komen. Onzekerheid omtrent de vraag, wie tot de nalatenschap eener ab intestato overleden gehuwde Chineesche vrouw gerechtigd is, omdat het hier te lande gehuldigd beginsel dat ook de gehuwde vrouw vermogenssubject is aan de toepassing van zuiver Chineesche begrippen in den weg staat, terwijl het vasthouden aan de Chineesche stelling dat de vrouw in de familie van haar man treedt, tot consequenties leidt, die wij niet kunnen aanvaarden.

Een regeling van de erfopvolging geheel op Chineesche leest geschoeid — daargelaten dat wij de zuiver Chineesche toepassing slechts in hoofdtrekken kennen, doch de détails ons nog ontgaan — past niet voor Chineezen hier te lande. Het Chineesche grondbeginsel dat het recht der familie overheerscht, is vierkant in strijd met het individualistisch vermogensrecht, waaronder sedert geruimen tijd de Chineezen hier te lande zijn geplaatst. Het niet bestaan van het recht van testeeren bij de aanwezigheid van zoons, is in strijd met de ruime bevoegdheid van testeeren sedert eeuwen door Chineezen hier te lande genoten. De uitsluiting der dochters van de erfopvolging is in strijd met de positie door de Chineesche vrouw sedert eeuwen hier te lande ingenomen, nl. dat zij is vermogenssubject zoowel voor als na haar huwelijk, terwijl het verzwakt familieleven, het veel minder dan in China het geval is bij elkander leven der familie, het gemis van gezag dat een dwingend optreden, waar noodig, van de oudsten eener familie onmogelijk maakt, de waarborgen, welke in China voor de verzorging der dochters of liever van de vrouw in het algemeen bestaan, hier te lande doen ontbreken.

Een gewijzigd Chineesch recht — daargelaten dat artikel 75 Reg. Reglt. zulks terecht verbiedt — moet noodzakelijk op gefantaiseerd recht uitloopen, dat niemand bevredigen zal.

Zekerheid en bevrediging is alleen te verkrijgen op den grondslag van het Europeesche recht, geschikt gemaakt voor Chineezen. Een recht van testeeren zoo uitgebreid als maar mogelijk is, ten einde den Chinees vrij te laten zijn zaken te regelen zooals hij zelf wil. Alleen beperkt door een legitieme ten behoeve van de kinderen ([1]), ten einde te voorkomen, gelijk thans geschiedt, dat de minderjarige kinderen van een vermogend man, onverzorgd achterblijven. En daar geen gemeenschap van goederen bij huwelijk wordt aangenomen, blijft de nalatenschap van een Chineeschen paterfamilias in haar geheel; niet meer dan de helft daarvan behoeft voor de kinderen gereserveerd te worden, zoodat over de andere helft bij uitersten wil kan worden beschikt. Reeds boven wezen wij er op, dat bij een uitgebreid recht van testeeren het beginsel dat het goed in de familie moet blijven, wordt losgelaten, en de uitsluiting der dochters van de erfopvolging daarmede eveneens hare basis verliest. De legitieme wordt dus niet beperkt tot de zoons, maar ook tot de dochters uitgestrekt, zij strekt alzoo ten behoeve van de kinderen. Dit eenmaal vastgesteld zijnde, moet men het gelijk recht der kinderen aannemen, het toekennen bijv. van een halve zoonsportie aan de dochters zou moslimsch recht zijn, waarmede de Chineezen niets te maken hebben. Voor uitsluiting van de gehuwde dochters zou eveneens geen motief te vinden zijn, daar ook ongehuwde dochters bestemd zijn om te trouwen en dus wat zij verkrijgen, in een andere familie zullen overbrengen, waarbij echter niet uit het oog

---

([1]) Een legitieme te scheppen ten behoeve van de bloedverwanten in de opgaande linie, gelijk onze wet doet, is onnoodig. Een Chinees wiens ouders of grootouders behoeftig zijn, zal bij zijn dood zijn goed niet aan vreemden schenken en zijn ouders of grootouders onverzorgd achterlaten. Het hiao-principe levert hier een voldoenden waarborg op, en in dit opzicht staat geen boedelkamer in den weg die tot onterving zou kunnen prikkelen. Trouwens de in ons recht aan de bloedverwanten in de opgaande linie toegekende legitieme portie, laat zich, voor zooveel de grootouders betreft, moeilijk met de economie der wet overeenbrengen. Terwijl toch de broers en zusters de grootouders uitsluiten (art. 856 B. W.), hebben de eersten geen legitieme portie, de laatsten wel. Heeft iemand die kinderloos is, broers of zusters, dan mag hij, ook al heeft hij grootouders, over zijn geheele vermogen bij uitersten wil beschikken; heeft hij geen broers of zusters, dan moet een gedeelte van zijn vermogen voor de grootouders gereserveerd blijven!

te verliezen valt, dat zij krachtens artikel 1096 B. W. tot inbreng van hetgeen ten huwelijk is gegeven verplicht zijn. Aan den natuurlijken zoon die openlijk door zijn vader erkend is, mag geen mindere portie toegekend worden dan aan een uit het huwelijk geboren kind; het zou niet begrepen worden wanneer bijv. de natuurlijke zoon, die de familielijn van zijn vader voortzet, een mindere portie verkrijgen zou dan de wettige dochters. Eenmaal dit aannemende, brengt de logica weder mede dat ook de natuurlijke erkende dochter gelijk op erft. Is de gehuwde vrouw vermogenssubject, dan zijn hare kinderen hare natuurlijke erfgenamen. Heeft zij geen kinderen, dan zou volgens ons recht haar geheele vermogen (immers bij het niet bestaan van gemeenschap van goederen bij huwelijk) tot haar eigen bloedverwanten terugkeeren met uitsluiting van den man. Deze voor Chineezen scherpe kant van ons erfrecht (die bij ons door het bestaan van gemeenschap van goederen bij huwelijk grootendeels weggenomen wordt), behoort geneutraliseerd te worden door den man in dusdanig geval aan de bloedverwanten der vrouw te doen voorgaan. Daartegenover vindt de achterblijvende weduwe bescherming: 1°. in het uitgebreide recht van testeeren, waardoor een man gelegenheid heeft om voor zijn vrouw te zorgen; 2°. in het vruchtgenot dat de moeder heeft van de goederen harer minderjarige kinderen; 3°. in de posthume adoptie, waardoor de weduwe van een kinderloos overleden man zich het vruchtgenot van de geheele nalatenschap kan verzekeren.

Ten slotte wordt opgemerkt, dat èn de toegelaten erkenning van tijdens het huwelijk bij een andere vrouw dan de wettige verwekte kinderen en de adoptie teweegbrengen, dat in verreweg de meeste gevallen de erfopvolging tot de nederdalende linie beperkt zal blijven. Eindelijk behooren de volgende grieven, die wel is waar voor een goed deel de wetgeving aangaan, doch die, op de boedelkamer overgebracht, de impopulariteit van deze laatste bewerken, te worden weggenomen. Zij zijn: 1°. de onzekerheid omtrent de vraag

wie erfgenaam is, welke ontstaat, zoodra er geen zoons zijn op wie de nalatenschap kan overgaan; 2e. de neiging om het Chineesche hospitaal te bevoordeelen; 3e. de vernietiging van de patria potestas door ook den vader, zoodra de moeder gestorven is, onder de toeziende voogdij der boedelkamer te stellen; 4e. het gemis van het vruchtgenot van de goederen der minderjarige kinderen, zoodat de langstlevende ouder genoegen moet nemen met hetgeen de boedelkamer toelegt; 5e. de op 23 jaren gestelde grens der minderjarigheid, waardoor de kapitalen te lang onder de boedelkamer verblijven; 6e. de schade die teweeggebracht wordt, wanneer de boedelkamer in een boedel komt, door het geforceerde realiseeren, ten einde het aandeel van den minderjarige vast te stellen en af te zonderen, ook dan, wanneer het vermogen in een handelszaak of nering vastgezet is.

Het is duidelijk dat de beide eerste grieven van zelf vervallen door de toepasselijkverklaring (behoudens enkele wijzigingen) van de Europeesche bepalingen omtrent de erfopvolging bij versterf. Omtrent de vraag wie erfgenaam is, zal dan geen onzekerheid meer kunnen bestaan, en evenmin zal het kunnen voorkomen dat, niettegenstaande het aanwezig zijn van cognatische verwanten, een nalatenschap als onbeheerd ten behoeve van het Chineesche hospitaal (den Staat) wordt aanvaard. De vier overige grieven worden in het ontwerp weggenomen.

BIJLAGE II.

DE WIJZE VAN HUWELIJKVOLTREKKING.

Tot het wezen van het huwelijk — zegt artikel 28 van het burgerlijk wetboek — wordt de vrije toestemming der aanstaande echtgenooten vereischt. De Ta Tsing Lu Li daarentegen zegt: »Het huwelijk (zoo van jonge dochters als jongelingen) wordt door den grootvader, grootmoeder, vader of moeder vastgesteld" (¹). Niet de aanstaande echtgenooten zijn de partijen, maar de wederzijdsche familiën, en straf wordt dan ook bedreigd tegen de huwelijksbewerkers, d. z. diegenen die de familiën van bruidegom en bruid vertegenwoordigen, indien een huwelijk in strijd met de wet wordt gesloten. »In by far the most cases — zegt Dr. DE GROOT t. a. p. dl. II, bl. 615 — young people are wedded by their so-called Chu-hwun, »those who are the masters of their marriage", relations who in ordinary circumstances have an unlimited right to assign them to such a bride or bride-groom as they deem to be a suitable match, and whose dispositions in this respect must be implicitly obeyed" (²).

(¹) Vertaling van den heer YOUNG. Tijdschr. Ind. taal-, land- en volkenkunde, dl. XXXVIII, bl. 143.

(²) PARKER, t. a. p. bl. 76: »The two wills are those of the parents of the spouses (or perhaps, more strictly speaking, those of each family, viewed in the light of corporations, and including in them the two spouses)".

VON MÖLLENDORFF, t. a. p. bl. 12 en 13 »Among the Chinese the heads of the families choose alone, and the inclination of the principal parties is not asked".

SCHLEGEL, tijdschr. het Recht in N.-I., dl. XX, bl. 396: »In China kan geen jongman of meisje zelf over zijn of haar huwelijk beschikken. Zij zijn daarin steeds afhankelijk van hunne familiebetrekkingen; deze kieze eene partij ......".

MEETER, t. a. p. dl. XXXII, bl. 355: »De vrije toestemming wordt vereischt, niet van de aanstaande echtgenooten onverschillig of zij meerder of minderjarig zijn, maar wel van de

Terwijl dan ook ten onzent als logisch gevolg van het vereischte der vrije toestemming, — omdat ook zijdelings de wil niet aan banden mag worden gelegd — trouwbeloften geen rechtsvordering geven tot het aangaan van het huwelijk of tot schadevergoeding, zegt de Ta' Tsing Lu Li zeer bepaald (vgl. Young, t. a. p. bl. 135 vlg.) dat, wanneer eenmaal de wederzijdsche familiën het omtrent een aan te gaan huwelijk eens geworden zijn, m. a. w. wanneer de verloving tot stand gekomen is, men niet meer terug mag treden, doch het huwelijk door moet gaan. »Promises of marriage, — schrijft Dr. de Groot, t. a. p. dl. II, bl. 741 — generally made in China by the nearest relations of the parties concerned in their capacity of Chu-hwun, have apparently always been considered as strictly binding convenants, especially when ratified by the payment of the betrothal money and the customary presents to the family of the bride".

Men mag met zekerheid beweren, dat het hier te lande niet anders is. Ook hier staat het in het algemeen bij de Chineezen vast, dat de ouders beter weten wat het geluk van hun zoon kan bevorderen dan deze laatste zelf, en dat dus niet de zoon zich een vrouw kiest, maar dat de ouders voor hun zoon een vrouw behooren te kiezen. Wanneer Tan Bing Sik aan den Chineeschen raad te Semarang toestemming verzoekt om een huwelijk te mogen sluiten, deelt hij mede dat hij van zijn zijde tot bewerkers van zijn huwelijk heeft, — zijne ouders, (vgl. vonnis Landraad Semarang 13 Nov. 1890, W nº. 1475). »Ieder die de Chineezen in Indië in handel en wandel gade slaat, — schrijft de heer Meeter, t. a. p. bl. 366, — zal erkennen dat ook hier toestemming tot het huwelijk zoo min van bruidegom als bruid gevraagd wordt" (1).

wederzijdsche familiën of hare hoofden". Vgl. ook een opstel van dienzelfden schrijver in hetzelfde tijdschr. deel XXXIX, bl. 316 vlg.

Young, t. a. p. bl. 32: »In China geeft men geen toestemming aan zijn kind tot het sluiten van een huwelijk, maar den last".

(1) Karakteristiek is de kritiek door eene Chineesche matrone over artikel 65 van Stbl. 1892 nº. 238 gegeven, nl. »dat het nu den Chineeschen ouders even zoo zou gaan als den Europeeschen, die met hun leelijke dochters blijven zitten"! (Vellema, Ind. Gids, Januari 1894).

Waar de grondstelling waarop ons geheele huwelijksrecht steunt, zóózeer indruischt tegen de Chineesche begrippen, schijnt in dit opzicht toepasselijkverklaring van Europeesche wetsbepalingen vooralsnog achterwege te moeten blijven. Trouwens, nu van het invoeren van een burgerlijken stand voor Chineezen is afgezien, is daarmede tevens uitgemaakt dat de wijze waarop een Chineesch huwelijk voorbereid en voltrokken wordt, geregeld blijft door de daaromtrent bestaande gebruiken. De taak des wetgevers wordt dus van zelf beperkt tot de vraag, hoe het best het bestaan van een Chineesch huwelijk te bewijzen is. De beantwoording dier vraag hangt samen met de wijze, waarop de huwelijkvoltrekking plaats grijpt. De Ta' Tsing Lu Li, ofschoon talrijke bepalingen omtrent het huwelijk bevattende, sluit zich wat de eigenlijke huwelijkvoltrekking aangaat, bij het gebruik aan. »Iedere familie — zegt de wet — volgt haar goedvinden; de familiën die vóór het huwelijk gestemd zijn, maken met de middelaarster den trouwbrief op, bieden (van den kant van den bruidegom), overeenkomstig het gebruik, den bruidschat aan, en geven de jonge dochter ten huwelijk". In zijn meer aangehaalde verhandeling te vinden in het tijdschrift voor Indische taal-, land- en volkenkunde, deel XXXVIII, geeft de heer Young een overzicht van de feesten en gebruiken die bij het aangaan van een huwelijk in China voorkomen. Ik kan hier volstaan met de mededeeling, dat de ouders, grootouders of andere familieoudsten het huwelijk vaststellen; dat echter de wederzijdsche familiën niet zelf onderhandelen, doch daarvoor een tusschenpersoon bezigen; dat van weerskanten een trouwbrief wordt toegezonden; dat van den kant van den bruidegom aan de ouders der bruid geld en geschenken worden aangeboden (»in recognition of their relaxing the parental power", zegt Dr. de Groot, t. a. p. dl. II, pag. 758); dat van de zijde der bruid tegengeschenken worden gezonden, en dat, wanneer door een »fortune-teller" een geschikte dag is aangewezen, de eigenlijke huwelijkvoltrekking plaats vindt, hierin bestaande, dat de

bruid in blijde optocht naar het huis van den bruidegom wordt overgebracht.

Voor ons doel is het noodig het volgende op te merken: Ten eerste: de kerk heeft met een Chineesch huwelijk niets van doen. »In China the church has nothing to do with the conclusion of marriage", schrijft von Möllendorff, t. a. p. bl. 14. In de tweede plaats: de huwelijkvoltrekking heeft buiten bemoeienis van de autoriteiten plaats, althans zoolang de wet niet overtreden wordt (1). Ten derde: de van weerszijden uitgewisselde trouwbrieven (2) uit haar aard, als buiten bemoeienis van de autoriteit opgemaakt, onderhandsche geschriften, kunnen wel een plaats gehad hebbende verloving bewijzen, niet ook, dat het voorgenomen huwelijk inderdaad zijn beslag gekregen heeft. Maar bovendien, volgens de Ta' Tsing Lu Li zijn deze trouwbrieven geen essentiëel vereischte; de wet zegt, dat het huwelijk door moet gaan, indien de familie der bruid reeds den bruidschat heeft in ontvangst genomen, hoewel er geen trouwbrief is opgemaakt. En ten slotte: ook zonder dat opgevolgd wordt al wat in den regel door het gebruik geëischt wordt, kan een wettig huwelijk tot stand komen. Wie bij den heer Young leest welke festiviteiten en ceremoniën bij de verloving en voltrekking van het huwelijk al niet te pas komen, zal begrijpen, dat alleen gegoede lieden zich veroorloven kunnen om het door het gebruik

(1) Zoo wordt de wijkmeester gestraft die kennis droeg van een huwelijk dat iemand, in strijd met de wet, met de weduwe van zijn broer aanging, zonder het gestuit te hebben. Young, t. a. p. bl. 173.

(2) Dr. de Groot, dl. II, bl. 761, zegt omtrent deze geschriften: »Custom requires these two important documents to be written out in a swollen bombastic style, properly interspersed with ambiguous allusions and classical phrases, in a style, in short, regarded as the best the literary world can produce".

De heer Young geeft in zijn verhandeling een model van dergelijke trouwbrieven. In den door den vader van den bruidegom afgegeven brief wordt o. a. gezegd: »Ootmoedig zijn wij het geluk deelachtig mogen worden, dat U, onzen armoedigen staat niet tellende, aan het woord van de middelaarster gehoor gegeven en Uwe dochter aan onzen zoon geschonken hebt". De vader van de bruid antwoordt o. a.: »Met ingenomenheid werken wij mede tot de schoone vereeniging".

geëischte ten volle na te komen (1). Bij PARKER, t. a. p. bl. 103, vind ik daaromtrent het volgende: »Where, from poverty or other causes, the ceremonies are omitted, but the woman is publicly and formally received into the man's household, this marriage is a perfectly justum matrimonium, and the woman becomes a mater-familias" (2). Ja zelfs vind ik bij dienzelfden schrijver vermeld (bl. 79), dat, »if a man has no wife (3), and lives openly with a mistress, or even with a prostitute, in his own house, and has children by her, those children are his, and the woman is his wife, and cannot be readily superseded by another wedded with red chair and music" (de gewone wijze waarop de bruid van haar huis wordt afgehaald). Men moet alzoo aannemen, dat een onvermogend man, die geen geld bezit om de kosten van een ceremonieel huwelijk te betalen, desniettemin wettig gehuwd kan zijn. Het komt er slechts op aan dat uit eenig feit van het bestaan van den animus matrimonii blijke. In den regel zal daarvoor voldoende zijn het

---

(1) De heer B. A. J. VAN WETTUM die in het tijdschrift T'oung pao deel V, bl. 372 vlg. (jaarg. 1894) een korte beschrijving geeft van de ceremoniën welke heden ten dage te Amoy bij de voltrekking van een huwelijk plaats grijpen, voegt er dan ook bij dat zulks gebeurt bij »the well-to-do-people".

PARKER, t. a. p. bl. 76 zegt: »The strictly ritualistic marriage is only performed in its complete integrity amongst the wealthier classes, though fragments of it are frequently introduced into the lower marriage ceremonies". Omtrent huwelijken onder de lagere klassen zegt die schrijver nog (bl. 76): »Usus is undoubtedly the commonest form amongst many of the lower classes, and receives the sanction of the law when the usus can be proved by litigants".

(2) VON MÖLLENDORFF, t. a. p. bl. 14, zegt eveneens: »neither are the usual *ceremonies* and festivities absolutely necessary for the conclusion of a justum matrimonium".

Zonder festiviteiten worden huwelijken gesloten tijdens den rouwtijd voor een vader of moeder. Dr. DE GROOT, dl. II, bl. 617, zegt dienaaangaande: »In spite of official rescripts and the written law, many a man in Amoy does not refrain from marrying a wife, while in mourning even for his father or mother. There is, however, then no festive celebration, no music, no merry-making of any kind".

Ditzelfde geldt van het door een weduwe gesloten huwelijk: »She is not escorted by a festive bridal procession, nor by music, or by the show and merriment which accompanies the bridal procession of a virgin". DE GROOT, dl. II, bl. 762.

(3) Heeft de man reeds een vrouw, dan kan de tweede vrouw enkel den rang van bijwijf innemen, daar de wet slechts vergunt om één hoofdvrouw te hebben, bepalende: »Hij, die een hoofdvrouw hebbende, weder een hoofdvrouw huwt, wordt gestraft met 90 slagen met den tiang".

feit, dat de man de vrouw openlijk als zijn vrouw in zijn huis heeft opgenomen, dat hij de vrouw als uxorem domum suam duxit (1).

Uit het bovenstaande meen ik te mogen concludeeren, dat de wijze waarop een Chineesch huwelijk wordt voltrokken meebrengt, dat geen bepaald bewijsmiddel kan worden gesteld om het bestaan van een wettig huwelijk aan te toonen, doch dat alle middelen daarvoor kunnen dienen.

In Nederlandsch-Indië kan men evenwel die stelling niet verkondigen. Niet, omdat in dit opzicht een afwijkend Indo-Chineesch gewoonterecht zou zijn ontstaan, maar omdat ons staatsgezag twee elementen heeft in het leven geroepen, waarmede een Chinees, die hier te lande een wettig, onaantastbaar, huwelijk wil sluiten, heeft rekening te houden. Deze beide elementen zijn: 1e. het meer direct optreden van de hoofden; 2e. de huwelijksbelasting, of het zoogenaamde consent van boedelmeesteren.

Ad primum: Omdat Chineesche hoofdofficieren en boedelmeesteren bij herhaling geklaagd hadden over: »misbruyk ende onordentelykheden" nopens Chineesche huwelijken en echtscheidingen, werd bij resolutie van 31 Maart 1717 (Plak. boek dl. IV, bl. 93) o. a. bepaald, dat geen Chineesch man of vrouw voortaan mocht trouwen »als met voorkennisse en permissie van de Chineesche officieren", die, geen »redenen ter contrary" vindende, een schriftelijk consent zouden verleenen. Volgens art. 39, hoofdstuk Boedelmeesteren, der nieuwe Statuten van Batavia (Plakk. dl. IX, bl. 280), mochten boedelmeesteren aan een Chinees geen huwelijksconsent afgeven, alvorens gebleken was, »dat de officieren dier natie hunne toestemming tot 't voorgenomen huwelijk reeds gegeven hebben", en moesten o. a. de kapiteins der Chineezen toezien, dat geen huwelijken tusschen Mahomedanen en Chineezen gesloten werden (art. 38). Bij Stbl. 1829 no. 10 werd door den

(1) Wanneer men het bovenstaande leest, denkt men onwillekeurig aan de aanteekening van Reijnier de Klerk op artikel 16 der verzameling van Haksteen: »Of er wel weesentlijke echtverbintenissen zijn onder het gemeen volk, werd bij veele in twijfel getrokken".

algemeenen wetgever voor den kapitein en de luitenants der Chineezen te Soerabaja een instructie vastgesteld, welke bij Stbl. 1857 nº. 108 voor de residentie Semarang (ook voor Batavia?) toepasselijk werd verklaard. Artikelen 34 en 35 dier instructie bepaalden: dat er geen huwelijk kon of mocht voltrokken worden dan na daarvan aan den kapitein kennis gegeven, en van dezen een bewijs daarvan ontvangen te hebben, terwijl het aan den kapitein opgedragen was zorgvuldig te waken, dat *hieromtrent de aangenomen gewoonten dier natie in het oog gehouden werden*. Verzuim van aangifte werd gestraft, en het zonder gedane aangifte gesloten huwelijk werd bij den kapitein als onwettig aangeteekend en moest daarvan dadelijk aan de wees- en boedelkamer tot informatie kennis gegeven worden. In 1882 werd het denkbeeld om een algemeene instructie voor de hoofden der Vreemde Oosterlingen vast te stellen, losgelaten; werden de Staatsbladen 1829 nº. 10 en 1857 nº. 108 ingetrokken (bij Stbl. 1882 nº. 232), en werd de vaststelling der instructies voor gemelde hoofden aan de residenten overgelaten. In de dientengevolge door den resident van Batavia bij besluit van 17 Juni 1884 nº. 4563 vastgestelde instructie vind ik het volgende wat met ons onderwerp in verband staat: »Zij (nl. de hoofden) zullen op een daartoe bestemd register nauwkeurig aanteekening houden van de namen enz. . . . . zoo ook van de veranderingen in den staat der bevolking tengevolge van geboorte, *huwelijk*, overlijden, vertrek en andere oorzaken. Mitsdien moet van alle geboorten, *huwelijken*, sterfgevallen en andere veranderingen door het betrokken hoofd van het gezin en bij gebreke door de familie of buren binnen driemaal vier en twintig uren aan hen worden kennis gegeven". Artikel 20 bepaalt dat in afdeelingen waar drie of meer Chineesche officieren bescheiden zijn, deze zich zoo noodig vereenigen tot een raad, en dat »de voorschriften, instellingen en werkzaamheden van den Chineeschen raad te Batavia zooals die tot dusver bestaan, gehandhaafd blijven". Eigenlijk wordt niet anders voorgeschreven

dan het aanhouden van een bevolkingsregister, gelijk zulks aan de dorpshoofden der Inlanders is opgedragen (art. 27 Inl. reglt. is blijkbaar tot model genomen), terwijl overigens naar de bestaande gebruiken wordt verwezen. Het gebruik, althans hier te Batavia, is aldus. Een Chinees die trouwen wil verzoekt den Chineeschen raad om toestemming. Een voorbeeld van dergelijk verzoek (aan den Chineeschen raad te Semarang gericht) wordt gevonden in het reeds aangehaalde vonnis van den landraad ter laatsgenoemde plaats (W n°. 1475). Heeft de raad geen bezwaren, dan wordt de gevraagde toestemming verleend. Is deze toestemming alzoo eén vergunning om een huwelijk te mogen sluiten, men moet weten dat in de praktijk het permissiebiljet eerst afgegeven wordt, als het huwelijk inderdaad voltrokken is, waarbij dan tevens van die voltrekking in de registers wordt aanteekening gehouden. Vandaar dat de hoofden der Chineesche natie in staat zijn verklaringen af te geven, dat zeker huwelijk inderdaad is voltrokken, van welke verklaringen in processen waarin de bewijslevering van het bestaan van een Chineesch huwelijk te pas komt, dikwijls gebruik wordt gemaakt (zie o. a. arrest Hof 11 Maart 1880, tijdsch. het R. in N.-I., dl. XXXIV, bl. 186 vlg.; vonnis R. v. J. Sem. 22 Nov. 1893 W 1621; arrest Hof 6 Nov. 1894 W 1641).

Welke waarde in rechte aan dergelijke verklaringen wordt gehecht, kan uit de beide vermelde arresten blijken, volgens welke de vertooning van een consent van boedelmeesteren alsmede van een verklaring van het betrokken Chineesche hoofd dat een huwelijk voltrokken is, voldoende is om het bestaan van een Chineesch huwelijk te bewijzen. Daar nu het consent van boedelmeesteren hoogstens bewijzen kan dat iemand voornemens was een huwelijk aan te gaan, maar niets voor het feit dat een huwelijk in werkelijkheid voltrokken is, wordt inderdaad aan de verklaring der hoofden volledige bewijskracht toegekend.

Een wettelijke bepaling als in Stbl. 1829 n°. 10 voorkwam, dat

gemis van aangifte aan den betrokken Chineeschen raad of aan het betrokken Chineesche hoofd, het desniettegonstaande gesloten huwelijk onwettig doet zijn, bestaat thans niet meer. Toch heeft het gebruik zich eenigermate in dien geest gehandhaafd. Althans hier te Batavia wordt de opvatting gehuldigd, dat een huwelijk, hetwelk met een »soerat kawin" is gesloten (waarin dus de Chineesche raad is gekend), niet buiten den raad om, door den enkelen wil van den man kan worden ontbonden, doch integendeel de man, die zich van zijn vrouw wenscht te ontdoen, zich tot den Chineeschen raad behoort te wenden, welke de zaak onderzoekt en uitspraak doet ([1]). Bij gemis van een stellige wetsbepaling echter, en bij de wetenschap, dat voor de wettigheid van een Chineesch huwelijk bemoeienis der autoriteit geen essentieel vereischte is, zou ik een huwelijk, waarvan geen aangifte is gedaan, doch dat overigens volgens Chineesch gebruik gesloten is, niet onwettig durven noemen.

Ad secundum. »Zullende alzoo het consent van boedelmeesteren tot bewijs van de wettigheid van het huwelijk vereischt worden", zegt art. 64*b* van Stbl. 1828 n°. 46. Dit consent is wel te onderscheiden van de toestemming bedoeld in artikel 52, door boedelmeesteren te geven aan minderjarigen die gelden bij de kamer hebben staan en een huwelijk willen sluiten, »als wanneer aan hen de hun competeerende erfportie zal worden uitgereikt". Gaat een minderjarige een huwelijk aan zonder die toestemming, dan zal zijn huwelijk daardoor niet onwettig zijn, doch de boedelkamer is niet verplicht hem zijn kapitaal uit te keeren, alvorens hij den 23 jarigen leeftijd bereikt zal hebben. De vraag of artikel 64*b* niet geacht moet

---

([1]) Dat ook vóór 1882 een huwelijk buiten den Chineeschen raad om gesloten, niet in alle opzichten als onwettig werd aangemerkt, blijkt uit een advies door Bataviasche deskundigen aan den rechter uitgebracht (W n°. 142), waarin wordt medegedeeld: »dat alhier van de in China geldende bepalingen alleen in zoover wordt afgeweken, dat van de huwelijken onder de gegoede Chineezen in den regel een soerat kawin wordt opgemaakt, hetgeen ook soms bij de minder gegoede Chineezen plaats heeft, doch ook door velen hunner wordt nagelaten, in welk laatste geval echter een dusdanig *huwelijk* niet gerekend kan worden *volkomen geldig* te zijn".

worden afgeschaft te zijn door artikel 72 der overgangsbepalingen, inhoudende: dat de bestaande verordeningen betreffende het *beheer* der boedelmeesters in stand blijven, kan ik met stilzwijgen voorbijgaan ([1]). Immers in de dagelijksche praktijk en in de latere jurisprudentie staat het vast, dat art. 72 overg. bep. alle bepalingen van Stbl. 1828 n°. 46 en de daarmede samenhangende verordeningen (voorzoover ze niet om andere redenen buiten werking zijn gesteld), in stand gehouden heeft.

Noemt de laatste alinea van art. 64*b* het consent een bewijsmiddel, feitelijk houdt die alinea een bepaling in van materiëel huwelijksrecht. Want zonder consent kan geen Chineesch huwelijk wettig zijn, feitelijk is het consent een essentiëel vereischte voor het bestaan van een wettig huwelijk. Aldus is de constante jurisprudentie en de woorden van artikel 64 laten ook geen twijfel over. Bij arrest van 7 April 1887 (W n°. 1250) en bij beschikking van 18 Juni 1889 (W n°. 1359) overweegt het Hof, dat het huwelijk van een vreemden oosterling *slechts* kan bewezen worden door het geschrift, bedoeld bij art. 64. Dit »slechts" wil blijkens het zinsverband zeggen, dat, zoo geen consent kan worden vertoond, het huwelijk *in elk geval* onwettig is en getuigenbewijs of welk ander bewijs ook, dan niet toelaatbaar is. Kan een consent worden vertoond, dan is daarmede het bestaan van een wettig huwelijk nog niet bewezen. Trouwens het consent is niets dan een vergunning om te trouwen, en kan dus onmogelijk het bewijs leveren van het feit, dat in werkelijkheid een huwelijk voltrokken is. Vandaar dat bij 's Hofs arrest van 26 Juni 1879 (tijdsch. dl. XXXIII, bl. 90) werd overwogen, dat op grond van een overgelegd consent, de wettigheid van een beweerd huwelijk uit het oogpunt van de fiskale bepaling van art. 64 van Stbl. 1828 n°. 46 niet voor betwisting meer vatbaar is, m. a. w. dat uit elk ander oogpunt beschouwd,

---

([1]) In bevestigenden zin beantwoord door Mr. J. H. Carpentier Alting in tijdschr. het R. in N.-I., dl. LX, en in een opstel van dienzelfden schrijver in W 1389.

het bestaan van een wettig huwelijk nog wel voor tegenspraak vatbaar is. Gelijk wij dan ook zagen, is het de door de hoofden afgegeven verklaring, welke het feit der huwelijkvoltrekking bewijst.

De bijzondere aandacht moet nog gevestigd worden op het reeds vermelde arrest van 26 Juni 1879. Het geschil liep over de vraag of voor de wettigheid van een huwelijk beroep mocht worden gedaan op een consent, dat afgegeven was eenige maanden nadat het huwelijk reeds was voltrokken. Het Hof beantwoordde de vraag bevestigend onder overweging: »dat de laatste alinea van art. 64*b* blijkbaar is van louter fiskalen aard, enkel dienende om de ontduiking dier belasting te voorkomen, en dus uit haren aard volgt, dat, zoodra zulk een consent van boedelmeesteren vertoond kan worden, de wettigheid van een Chineesch huwelijk althans uit dat oogpunt voor betwisting niet vatbaar is". Vermoedelijk strookt deze leer niet met de bedoeling van den wetgever. De naam »consent" in de laatste alinea van art. 64 gebezigd, wijst er op dat klaarblijkelijk bedoeld is een vergunning om te trouwen, en in littera *f* van art. 64 wordt het huwelijksconsent aan Inlanders, Arabieren en Mooren uit te reiken, dan ook genoemd: »een permissiebiljet om te trouwen". (In de nieuwe Batav. Statuten, Plakaatb. Dl. IX, bl. 277, wordt gezegd: »zullende gevolgelijk de Chineezen, die zig in huwelijk *willen* begeven, gehouden zijn zig aan het collegie van boedelmeesteren aan te geven, ter bekoming van een permissiebriefje"). Hoe dit echter moge zijn, artikel 64*b* vangt aan met de woorden: »voor het verleenen van trouwbrieven aan Chineezen zal betaald worden enz.", die geenszins te kennen geven dat deze trouwbrief vóór de huwelijksvoltrekking moet uitgereikt worden. De praktijk is met de leer van het Hof in overeenstemming. Althans hier te Batavia (het arrest van het Hof behandelde een geval dat te Makassar was voorgekomen) wordt het consent louter als een belasting beschouwd, en wordt het afgegeven aan hem die het vraagt, zonder dat onderzocht wordt (een onderzoek dat de wet ook niet

eisht) of de verzoeker nog trouwen moet, dan wel reeds getrouwd is. Wanneer derhalve voor een huwelijk, dat overeenkomstig het Chneesch gebruik gesloten en dus uit dat oogpunt beschouwd wettig is, geen consent is aangevraagd, dan is het huwelijk onwettig, doh het wordt wettig wanneer alsnog een consent aangevraagd en vekregen wordt! Bovendien blijkt dat het oorspronkelijk bedoeld en ook bestaan hebbend verband tusschen het consent van boedelmesteren en de vergunning om te trouwen door de Chineesche hoiden verleend, — immers het consent slechts werd afgegeven als het bleek dat de laatste verkregen was, — verloren is gegaan.

let het bovenstaande is voldoende aangetoond dat men in Ned.-Inië niet kan zeggen dat het bestaan van een Chineesch huwelijk dor alle middelen rechtens kan bewezen worden. Wilde men dit vatstellen, dan zou eigenlijk de geheele zaak ongeregeld gelaten, he toezicht der hoofden verzwakt, en de aan het trouwconsent vebonden huwelijksbelasting door een strafbepaling moeten verzekerd wrden. Integendeel is het bij de ontworpen bepalingen wenschelijk vorgekomen het toezicht der hoofden, zoo noodig om huwelijken die in strijd zouden zijn met het gebruik en de goede zeden te voorkomen, in de wet te bevestigen, en het trouwconsent zoodanig te hervormen, dat belanghebbenden er iets aan hebben terwijl toch de belasting (1) daaraan verbonden kan blijven. Het huwelijksconsent houdt op een essentiëel vereischte te zijn voor de wettigheid van een huwelijk (2);

(1) Ten opzichte van Chineezen vervallen de bezwaren die anders tegen een huwelijksbelasting kunnen worden ingebracht. Immers voor den Chinees is het aangaan van een huwelijk »something necessary and indispensible" (VON MÖLLENDORFF). »Het aangaan van een huwelijk staat gelijk met het vervullen van een godsdienstigen plicht" zegt de heer YOUNG ten opzichte van Chineezen. De belasting zal dus het aangaan van huwelijken niet belemmeren, mits zij die niet betalen kunnen, de onvermogenden, worden vrijgesteld.

(2) Bij den thans bestaanden toestand (volgens welken voor de erkenning van een natuurlijk kind door een Chinees geen acte wordt vereischt) wordt het doel van de bepaling van art. 64*b* (ontduiking der belasting te voorkomen) lang niet altijd bereikt. In een missive van de boedelkamer te Batavia aan den direct. v. Just. dd. 3 Nov. 1887 nº. 1105/3148 B wordt gezegd: »Bovendien levert de omstandigheid, dat een huwelijk zonder consent niet wettig is, geen genoegzaam middel van bedwang tegen het aangaan van een dusdanig huwelijk op, bij het feit, dat een onwettige echtverbintenis niets te kort doet aan hun versterfrecht. Immers hebben kinderen van Chineezen, onverschillig of zij uit een wettig of een onwettig huwelijk zijn gesproten, gelijke rechten".

het wordt veranderd in een trouwbewijs hetwelk, slechts afgegeven op de verklaring van het natiehoofd dat inderdaad een huwelijk is aangegaan en zoodoende aan het toezicht der hoofden vastgekoppeld, het voordeel oplevert van volledig het bestaan van het daarin vermelde huwelijk te bewijzen. En het voorgeschreven register van trouwbewijzen brengt te weeg, dat, zoo dan al geen burgerlijke standsregister voor Chineezen bestaat, er ten minste ten gerieve van belanghebbenden en van derden een huwelijksregister zal zijn.

Bijlage III.

DE RECHTSTOESTAND DER VROUW.

I.

Kan men met het burgerlijk wetboek in de hand den rechtstoestand der vrouw ten onzent in scherpe trekken schetsen, het is niet gemakkelijk den toestand der vrouw in de Chineesche maatschappij weer te geven. Niet zelden wordt, om de positie der Chineesche vrouw aan te duiden, een beroep gedaan op de volgende uitspraak van het eeuwenoude boek der Zeden (Li Ki): »de vrouw is, ongehuwd, van haar vader of ouderen broeder, gehuwd van haar echtgenoot, weduwe geworden van haar zoon afhankelijk" (¹). Gelijk in het oude Romeinsche recht de vrouw òf was in potestate van haar vader, in manu van haar echtgenoot òf onder de tutela van hare agnatische verwanten (²), zou dan krachtens de vermelde

(¹) Men vindt de stelling zuiver terug in de artikelen 1 en 2 van de verzameling van Pieter Haksteen, luidende: »Ongetrouwde vrouwen, hoe bejaard, staan onder de magt van de vaders, getrouwd zijnde onder haar man, die er een volkomen gebied over heeft. Weduwen zijn onder de directie van haar meerderjarige zoon".

De stelling wordt verder aangehaald in een advies van de heeren Schlegel en von Faber te vinden in W n°. 154, in een advies van den heer von Faber in W n°. 362; door den heer Meeter: »de regtstoestand der Chineesche vrouw" in tijdsch. het R. in N.-I., dl. XXXII, bl. 352; door den Japanschen professor Hiroyuki Katô, in diens in 1894 verschenen boek »Der Kampf ums Recht des Stärkeren und seine Entwickelung". Aldaar, bl. 116: In China hat der uralte Grundsatz von der sogenannten dreifachen Abhängigkeit der Frauen noch heutzutage als wichtiges Moralgesetz für die Frauen Geltung: »So lange sie unverheirathet, sollen sie von ihren Vätern, verheirathet von ihren Männern, und als Wittwen von ihren Söhnen abhängig sein". Opmerking verdient het, dat volgens dezen schrijver de stelling heden ten dage als »Moralgesetz" geldt, waarmede de erkenning van de vrouw als rechtsbevoegd wezen, zeer goed kan samen gaan.

(²) Het mundium van den vader, den man of de bloedverwanten over de Germaansche vrouw, schijnt meer gericht te zijn geweest op bescherming der vrouw, die niet »wehrhaft" was, doch wier persoonlijkheid overigens werd erkend.

uitspraak ten opzichte van de Chineesche vrouw evenzeer moeten worden aangenomen, dat haar voortdurende staat van afhankelijkheid verbonden is aan haar *geslacht* (¹). De vrouw *als zoodanig*, schijnt in de Chineesche maatschappij niet hoog te staan aangeschreven. Gegoede menschen dragen zorg om hun dooden in een oneven aantal doodskleêren te wikkelen; een even getal zou den doode ongeluk aanbrengen. »The deed would — zegt Dr. DE GROOT I, bl. 65 — in the first place cause the dead to be re-born at a future time in this world as a woman; and this woman to bring forth scarcely any but female children; and none of these fatal chances in the lottery of life is desired by any true son of the Empire of the Midst, *where woman holds place as a being of very inferior order, and daughters count for nothing in a family*".

Het opzettelijk dooden van een kind is volgens de Ta' Tsing Lu Li strafbaar, »but the drowning of female infants — voegt PARKER er bij t. a. p. bl. 92 — does not appear to fall under this clause in practise". En hieromtrent vermeldt deze schrijver (pag. 95) nog het volgende: »Outside the town of Foochow there is a pool near which stands a stone on which are inscribed characters signifying: »girls may not be drowned here"".

Toch behoort men het met de uitspraak van het boek der Zeden zoo nauw niet te nemen, althans haar niet letterlijk op te vatten. In elk geval is de dikwerf gegeven voorstelling als zou de Chineesche vrouw meer een zaak dan een persoon zijn, onjuist (²). Voornamelijk door hetgeen men tegenover haar *niet* mag doen, komen hare stellige rechten aan het licht. De vader beschikt over het huwelijk

---

(¹) In tegenstelling met de afhankelijkheid van minderjarigen, op grond van hun leeftijd; de afhankelijkheid van de gehuwde vrouw in het moderne recht, op grond van het aangenomen beginsel dat de man het hoofd der echtverbintenis is, zijnde de ongehuwde meerderjarige vrouw volkomen sui juris.

(²) Reeds in 1877 werd deze voorstelling door den heer GROENEVELDT als eenzijdig, overdreven, en daardoor onjuist gebrandmerkt (zie zijn betrekkelijk advies in W nº. 776). De inhoud van dat advies stemt in hoofdzaak overeen met hetgeen PARKER twee jaren later over het onderwerp schreef.

van zijn dochter, maar indien zij niet wil, kan hij haar toch niet dwingen om een huwelijk aan te gaan.

»A Chinese (son or) daughter cannot be legally forced to marry", zegt PARKER, t. a. p. bl. 83 (¹). De gehuwde vrouw is in de macht van haar man, — »as far as any wife ever can fall into manus". Maar de vrouw deelt in de eer en den rang van haar man; hij mag haar niet als een bijvrouw behandelen; hij mag, zoo lang zij leeft, geen tweede hoofdvrouw nemen, en zelfs al bestaat er een reden tot echtscheiding, mag hij haar toch niet verstooten, indien zij geen familie meer heeft die haar onderhoud en bescherming verleenen kan. Tot de erfopvolging pas geroepen in het zeldzame geval dat er geen mannelijke afstammelingen zijn, door het huwelijk geen rechten verkrijgende op de goederen van den man, zal de beteekenis der gehuwde vrouw als vermogenssubject een geringe zijn. Zelfs wordt door VON MÖLLENDORFF (t. a. p. bl. 16) de stelling verkondigd, dat de gehuwde vrouw niets van haar eigen bezitten kan. Toch schijnt ook dit cum grano salis te moeten worden opgevat. Althans PARKER schrijft t. a. p. bl. 85: »In many parts of China wives find little difficulty in secreting or investing their separate property". Is het voor een weduwe passend om haar overleden echtgenoot getrouw te blijven, — niemand kan haar beletten een tweede huwelijk aan te gaan. Omgekeerd kan niemand haar tot een tweede huwelijk dwingen, indien zij weduwe wil blijven.

Stellig is de uitspraak van het boek der Zeden, dat de weduwe-moeder haar (oudsten meerderjarigen) zoon volgt, verouderd. Werd oudtijds voor de moeder in den tweeden graad gerouwd, thans zijn de kinderen verplicht voor haar, evenals voor den vader, in den eersten graad te rouwen, »so that the maternal rights — zegt Dr. DE GROOT — contemplated from the stand-point of the children, are officially decreed not to stand behind the paternal

(¹) »Youth and maidens who do not wish to marry frequently join the priesthood". PARKER, bl. 83 in de noot.

rights in any respect". (Dl. II, bl. 506, 513, 515, 549, 550). Bij den dood van den paterfamilias, zegt PARKER bl. 95, »the paternal power, both weakened and divided, is shared by the paternal ascendants *and the mother* as long as she remains unmarried".

Een der Chineesche vrienden van dien schrijver, die door zijn schoonzuster werd uitgenoodigd om voor de uithuwelijking van een harer zoons zorg te dragen, antwoordde haar dat zij in deze kon handelen naar goedvinden. De moeder, — zegt JAMIESON, t. a. p. bl. 202 — indien haar overleden man zelf niet meer in patria potestate was en zij dus is de »mother of the family", kan de verdeeling der nalatenschap beletten, m. a. w. zonder haar toestemming mogen de zoons de nalatenschap niet verdeelen, om daarna ieder op zich zelf te gaan. Is zij de weduwe van een zoon die onder de vaderlijke macht stond, dan waakt zij voor het aandeel van haar overleden echtgenoot in het onverdeeld familiegoed, een aandeel dat later bestemd is voor haar zoons of voor den geadopteerden zoon. Deze schrijver maakt nog omtrent de Chineesche moeder de volgende opmerking, welke overeenstemt met het bovenaangehaald citaat uit het werk van Dr. DE GROOT: »In the Roman law the mother, after her husband's decease, fell under the guardianship of her eldest son, but here it is not fitting that one, who after her death is to be worshipped as a divinity, should while alive be subject to those that will thus do her homage".

Wat nu de Indo-Chineesche vrouw aangaat, zij verkeert in veel gunstiger positie dan de vrouw in China (1). Dit is een gevolg van door ons Gouvernement vastgestelde wettelijke bepalingen.

---

(1) Volgens den heer MEETER (tijdschr. het R. in N.-I., dl. XXXII, bl. 371 en 366) staat de Indo-Chineesche vrouw intellectueel en moreel lager dan de vrouw in China. Hij zegt van haar dat zij is: »gewoonlijk een weinig ontwikkeld zeer sexsueel wezen". Dit stemt anders overeen met hetgeen Dr. DE GROOT (Dl. I, bl. 24) omtrent de vrouw in China zegt: »Nothing can be dearer to a Chinese woman, absolutely uneducated as she is to any feelings of higher order, than the animal affections of her husband".

Allereerst over de ongehuwde vrouw. Artikelen 14 en 15 van het hoofdstuk »Boedelmeesteren" der oude Bataviasche Statuten (Plakb. Dl. I, bl. 528) bepaalden, dat de Chineesche vrouw »haar leven langh geduirende" voor onmondig werd gehouden, en dat het haar toegevallen deel in de nalatenschap dan ook voortdurend »onder de hant ende opsicht" van de boedelmeesters zou blijven. Alleen zouden aan de vrouw, wanneer zij 25 jaren geworden was, *àlle* renten van haar kapitaal worden uitgekeerd. De bepaling gaf tot moeilijkheden en onbillijkheden aanleiding en strookte niet met het oogwit der Regeering om de Edele Compagnie van alle overtollige gelden à deposito te ontlasten. Om die reden werd bij resolutie van 8 September 1693 (Plakb. dl. III, bl. 349) artikel 14 voormeld in dien zin gewijzigd, dat aan Chineesche dochters, die den ouderdom van 25 jaren zouden bereikt hebben en bekwaam waren om haar goederen te administreeren, of die eerder huwden, haar kapitaal zou worden uitgekeerd. In hoofdzaak vinden wij deze bepaling terug in artikel 52 van het thans nog vigeerend reglement in Stbl. 1828 n°. 46 bepalende, dat de erfenissen van vrouwspersonen tot haar 25ste jaar onder opzicht van boedelmeesters blijven, ten ware zij eerder mochten zijn gehuwd. Ook particuliere voogden die tegen zekerheidstelling in het beheer van de goederen hunner pupillen gebleven zijn, moeten, indien hunne pupillen den bedoelden leeftijd bereikt hebben, de haar competeerende erfportie uitkeeren. Dit artikel heeft bij Stbl. 1855 n°. 79 slechts in zoover verandering ondergaan, dat de grens der minderjarigheid van 25 op 23 jarigen leeftijd is teruggebracht. De ongehuwde Chineesche vrouw, die den 23 jarigen leeftijd bereikt heeft, is hier te lande derhalve wettelijk van alle voogdij ontslagen; zij is, althans vermogensrechtelijk, volkomen sui juris, en kan vrij over haar goederen beschikken (art. 1329, 1330[1] B. W.). Er bestaat geen reden om, bij het ontwerpen eener nieuwe wetgeving voor Chineezen, van dit beginsel terug te komen.

De gehuwde vrouw. De verhouding tusschen de echtgenooten onderling, voor zoover derden daarbij geen belang hebben, valt buiten onze bespreking en kan veilig aan de zeden worden overgelaten. Bepalingen als vervat in de artikelen 103, 104, 106 en 107 van het burgerlijk wetboek, hebben in hoofdzaak slechts een moreele beteekenis (¹). In eenig opzicht zijn zij zelfs met betrekking tot Chineezen onwaar. Waar bijv. artikel 103 aan de echtgenooten de verplichting tot getrouwheid oplegt, waarmede huwelijkstrouw bedoeld wordt, bestaat voor den Chineeschen man die verplichting slechts onder een belangrijke reserve. Voor deze is het hoofdzaak mannelijke nakomelingen te hebben, het staat hem daarom vrij ook staande huwelijk bijvrouwen te onderhouden. Legt datzelfde artikel de verplichting tot bijstand op en dat wel in alle omstandigheden, die verplichting bestaat voor den Chineeschen man niet geheel onvoorwaardelijk. Althans volgens de Ta' Tsing Lu Li geldt boosaardige ziekte (bijv. melaatschheid) als reden, waarom een man zijn vrouw verstooten mag, al wordt er in de praktijk ook geen gebruik van gemaakt (vgl. Young, tijdsch. Ind. Taal-, land- en volk., dl. XXXVIII, bl. 180 en 124).

Wij hebben ons dus hier te bepalen tot datgene, waarbij derden belang hebben, d. i. tot het huwelijks goederenrecht en tot de vraag of de gehuwde Chineesche vrouw zich zonder bijstand van haar man verbinden en in rechte optreden kan.

Van oudsher werd hier te lande de gehuwde Chineesche vrouw (in hoofdzaak uit de Inlandsche maatschappij voortgesproten) als vermogenssubject aangemerkt. Uit dezen toestand, in het algemeen afwijkend van dien in China, moest de vraag ontstaan, welke gevolgen het huwelijk zou hebben ten aanzien van de goederen der echtgenooten. Voorzoover mij bekend is, heeft de wetgever oudtijds

---

(¹) Volgens van Boneval Faure, het burg. wetb., Dl. I, 1e dr., bl. 74 en Asser en van Heusde, handl. I, bl. 206, kan de vrouw de haar van wege den man toegekende bescherming niet door rechtsmiddelen handhaven.

die vraag niet opgelost. Heeft men zich gericht naar de Europeanen, voor wie volgens de »usantia des vaderlands" tusschen man en vrouw de goederen gemeen waren, »ten waere sulcx bij huwelijxse voorwaerden, dat yder vrij staet, uyt bedongen was"? (vgl. oude Bat. Stat. Plakb. dl. I, bl. 542). Of heeft men, onder invloed van het feit dat de Chineesche echtgenoote voornamelijk uit de Inlandsche maatschappij voortkwam, zich gericht naar het Inlandsch Mohamedaansch gewoonterecht, volgens hetwelk het huwelijk geenszins gemeenschap van goederen meebrengt? Een stellig antwoord kan ik op de gedane vragen niet geven, maar men mag aannemen dat uitsluiting der gemeenschap onder de Chineezen op den voorgrond is getreden. Reijnier de Klerk teekent op artikel 21 van de verzameling van Haksteen aan: »en 't steeds op Batavia, onder de Chineesen, een ieder vrij staat en aan deszelfs willekeur gelaaten werd, om de gemeenschap van goederen te laaten beschrijven, dan wel om daarvan stilzwijgende af te zien". Men schijnt uit deze woorden te moeten opmaken dat gemeenschap van goederen niet mocht worden voorondersteld; dat integendeel de echtgenooten geacht moesten worden die niet te hebben gewild, doch dat het vrij stond de gemeenschap te laten beschrijven, i. e. schriftelijk overeen te komen. Blijkens de resolutie van 23 Mei 1766 (tijdsch. het R. in N.-I., dl. II, bl. 337), hadden de gezamenlijke officieren der Chineesche natie te kennen gegeven: dat hier te lande »de gemeenschap der goederen tusschen de echtgenooten gesecludeerd is, in voege dat een ieder over 't zijne of haare disponeerd en de vrouw toegelaaten wordt haar persoon in rechten of daarbuyten te representeeren". In dit antwoord der Chineesche hoofden wordt dus de zaak aldus voorgesteld, — niet geheel in overeenstemming met de vermelde aanteekening van Reijnier de Klerk — alsof er tusschen Chineesche echtgenooten *nooit* van gemeenschap van goederen sprake was. Het advies is echter niet geheel onverdacht, zooals uit het hieronder medegedeelde blijken kan. Dat uitsluiting der gemeen-

14

schap op den voorgrond trad, voor Chineezen de meest gewenschte vorm was, laat zich wel verklaren. Aan den eenen kant is gemeenschap van goederen in zoover geheel en al in strijd met Chineesche opvattingen, dat de niets ten huwelijk aanbrengende vrouw toch voor de helft eigenares wordt van de goederen van den man. Aan den anderen kant brengt gemeenschap van goederen mede dat alle goederen der gemeenschap voor de schulden der echtgenooten aansprakelijk zijn; aldus worden ook de aan de vrouw persoonlijk toebehoord hebbende goederen aansprakelijk voor de schulden van den man. Bij handelaren gelijk de Chineezen voornamelijk zijn, valt dit niet in den smaak.

Mag men aannemen dat in den regel man en vrouw elk behield wat hij of zij had, het gemis van bepalingen aanduidende wat den man en wat der vrouw geacht moest worden toe te behooren, deed zich gevoelen. Voor derden is het van groot gewicht te weten, welke goederen voor schulden van man of vrouw kunnen worden aangesproken. Blijkens de reeds aangehaalde resolutie van 23 Mei 1766 had de Regeering aan de Chineesche officieren de vraag gesteld »of hier met gemak, conform de Chineesche wetten (¹), zoude te introduceren wezen, dat de goederen, die de vrouw in huwelijk brengt, aangesproken of verkogt kunnen worden voor de

---

(¹) De Regeering doelde blijkbaar op de niet lang te voren in behandeling geweest zijnde verzameling van Haksteen, waar in art. 4 bepaald werd: »De getrouwde vrouwen mogen over niets disponeeren of handeldrijven. Het dependeerd alles van den man; tot haare aangebragte juweelen vermag hij te verkoopen of doorbrengen, schoon 't laatste niet zonder veel debatten en tegenkanting van de vrouw geëxecuteerd werd". Opgemerkt moet worden dat de verzameling van Haksteen omtrent de verhouding tusschen de echtgenooten ten opzichte hunner goederen, verward is. In strijd met het vermelde artikel 4 bepaalt art. 21, dat alles wat de vrouw aangebracht heeft, tot de *gemeenschap* behoort.

Reijnier de Klerk teekent omtrent beide artikelen aan dat »men verbaast moet staan over de tegenstrijdigheden, en vaststellen, dat er in een van beyde in de opgaven een groot abuys is begaan".

Een ongenoemd schrijver in de China Mail van 1882 zegt omtrent de aansprakelijkheid van de goederen der vrouw voor de schulden van den man »According to Chinese law the responsibility of a general active partner in a firm does not end with the extent of the personal assets, nor is there any distinction of a man's property *from that of his wife* or son".

schulden des mans ([1])". De Chineesche officieren hielden een ware oratio pro domo, ten einde aan een bevestigend antwoord op de gestelde vraag te ontkomen. Reeds boven is medegedeeld hoe zij 't voorstelden alsof hier te lande Chineesche echtgenooten vermogensrechtelijk geheel zelfstandig naast elkander stonden. Verder merkten zij op dat er niet meer zooveel gegoede Chineezen te vinden waren als voorheen, en dat de meeste vrouwen van Chineezen hun lijfeigenen waren geweest »die gevolgelijk bij het afsterven van den man met weinig nietswaardige kleederen ten huyse uitgaan"! De Regeering liet zich overreden en besloot in de oude costumen geen verandering te brengen. Uit het feit dat de vraag gesteld werd in verband beschouwd met de vermelde resolutie van 1717, schijnt te mogen worden opgemaakt dat men te kampen had met misleiding van crediteuren, doordien goederen van den man op naam der vrouw gebracht, en aldus aan het verhaal der crediteuren van den man onttrokken werden. Het middel lag voor de hand. Wie ter misleiding van crediteuren zijn goederen wegmaakt en te dien einde een derde in den arm neemt, begaat een waagstuk. Hij staat bloot aan de kans dat de derde zich niet aan de geheime afspraak houdt. De bedrieger wordt dan op zijne beurt bedrogen. Met de vrouw evenwel is dat wat anders, de bedoelde kwade kans bestaat hier niet.

Kon men hier spreken van een gewoonterecht in dien zin dat, ofschoon het oud-Hollandsch recht gemeenschap van goederen zoowel als uitsluiting daarvan toeliet, in afwijking van dat recht tusschen Chineezen niet de gemeenschap doch het omgekeerde daarvan op den voorgrond trad, — het liet een leemte over, die het optreden van den wetgever noodzakelijk maakte. Bij artikel 866 van het

([1]) In 1717 had de Regeering reeds geconstateerd dat echtscheiding tusschen Chineesche echtgenooten dikwijls alleen geschiedde »tot mislydinge van crediteuren en het verduysteren der middelen". Bij resolutie van 6 April van dat jaar (Plakb. dl. IV, bl. 93) werd daarom bepaald dat geen echtscheiding zou worden erkend, dan die was tolerabel bevonden door de Chineesche officieren.

wetboek van koophandel — in het belang der crediteuren van den man gesteld — werd den Gouverneur-Generaal opgedragen eventueel o. a. ook voor Chineezen bepalingen vast te stellen, als in dat artikel zijn vervat. Dientengevolge werd door Mr. Wichers bij de voorbereiding tot het latere Staatsbl. 1855 n°. 79 aan de door hem geraadpleegde collegiën en autoriteiten de vraag gesteld: »Welk gevolg casu quo aan het laatste lid van artikel 866 wetb. van koophandel zoude dienen te worden gegeven, ten einde de bedriegelijke handelingen voor te komen, waardoor inzonderheid de Chineezen niet zelden de rechten hunner schuldeischers trachten te verkorten." Oorspronkelijk werd een bepaling ontworpen alleen betrekking hebbende op het geval dat de man in staat van faillissement verkeerde. Op het voorstel echter van den heer Alting Mees werd een algemeen voorschrift ontworpen, dat ook buiten het geval van faillissement zou gelden, waarbij dus in het algemeen is vastgesteld welke gevolgen het huwelijk ten opzichte van de goederen der echtgenooten heeft (vgl. tijdsch. het R. in N.-I., Dl. XXVII, bl. 83 vlg.). Dit algemeene voorschrift is vervat in het tegenwoordige artikel 2 van Stbl. 1855 n°. 79. Twee hoofdbeginselen stelt het op den voorgrond:

1°. Het artikel laat geen huwelijksche voorwaarden toe [1]. Zelf stelt het vast voor derden [2] en voor de echtgenooten, welke

[1] De heer Vellema (Ind. Gids Januari 1894) acht het bij het thans bestaand art. 2 van Stbl. 1855 n°. 79 nog een open vraag of omtrent de regeling van eenige gemeenschap geldige bedingen zouden kunnen worden gemaakt. Mij dunkt dat artikel 2 voor eene dergelijke vraag geen ruimte overlaat nu de wetgever alle bepalingen van het burgerlijk wetboek betreffende gemeenschap van goederen en huwelijksche voorwaarden niet van toepassing heeft verklaard, en daarentegen zelfstandig heeft vastgesteld welke gevolgen het huwelijk ten aanzien van het vermogen der echtgenooten zal hebben, zonder daarbij aan de echtgenooten de bevoegdheid toe te kennen om bij bijzondere bedingen van de door de wet gemaakte regeling af te wijken. Alleen het woord »van rechtswege" in de eerste alinea van art. 2 gebezigd, zou eenigen twijfel kunnen opwekken. Men bedenke evenwel dat indien het vrijstond gemeenschap te bedingen, de door den wetgever niet toepasselijk verklaarde bepalingen dienaangaande, feitelijk toch weer toepasselijk zou worden.

[2] In een vonnis van den raad van justitie te Batavia dd. 2 April 1886 W n°. 1237 wordt overwogen, dat het niet onaannemelijk schijnt, dat op de in art. 2 bedoelde bewijsmiddelen alleen dan met afdoend gevolg beroep kan worden gedaan, indien de vrouw staat

gevolgen het huwelijk ten aanzien van de goederen der echtgenooten heeft; een groot voordeel voor derden, die uit de wet kunnen lezen hoe de vermogensrechtelijke verhouding tusschen de echtgenooten is. De wetgever koos het stelsel van uitsluiting van alle gemeenschap en bleef daardoor het meest in overeenstemming met Chineesche begrippen overeenkomstig de bedoeling van art. 866 wetb. v. kh., en ook het meest in de historische lijn. De bepaling is eenvoudig en streng en tegenover de vele blaam die de wetgever van de ordonnantie in Stbl. 1855 n°. 79 over zijn werk ondervonden heeft, mag een woord van lof gesteld worden voor de bevredigende wijze, waarop hij in het belang van derden die met Chineezen in financieele aanraking komen, aan den anderen kant met erkenning van de Chineesche vrouw als vermogenssubject, dit vraagstuk heeft opgelost (¹). Het komt mij dan ook niet wenschelijk voor van de beginselen in artikel 2 nedergelegd, af te wijken. Want hier is het belang van derden overwegend. Waarom zou men de bepalingen van het burgerlijk wetboek

---

tegenover haar echtgenoot of wel tegenover diens erven of rechtverkrijgenden. M. i. geeft het artikel dat geheel algemeen luidt, dat blijkens de geschiedenis hierboven vermeld en blijkens de considerans der ordonnantie, juist in het belang van derden is ontworpen, tot een dergelijke opvatting geen aanleiding.

(¹) Volgens den heer Vellema (t. a. p.) werd menigmaal van de uitsluiting der gemeenschap misbruik gemaakt. »De gelden — zegt die schrijver — der vrouw b. v. door erfenis van hare ouders aangekomen, werden in de zaken van haren man gestoken; gingen deze minder goed of volgens den handelaar niet vlug genoeg vooruit, dan werd den Europeeschen importhuizen stagnatie aangekondigd onder vertoon van een authentiek afschrift eener scheiding, waaruit bleek, dat een groot deel van het vermogen aan de vrouw toebehoorde, die zelve geen zaken had gedreven en daarom niet mede aansprakelijk was". De opmerking is niet duidelijk. Onder het stelsel onzer wet kan het even goed gebeuren dat het vermogen, waarmede de buiten gemeenschap van goederen gehuwde koopman zaken doet, grootendeels aan de vrouw toebehoort, zonder dat zulks aan derden bekend is. De wet eischt niet dat al hetgeen het bijzonder eigendom der vrouw is, openbaar worde gemaakt. Artikel 152 burg. wetb. vordert slechts dat alleen die bepalingen waarbij van de wettelijke gemeenschap geheel of gedeeltelijk wordt afgeweken, in het openbaar register zullen worden ingeschreven, niet ook de inventaris in artikelen 150 en 165 burg. wetb. bedoeld (zie een arrest H. hof in W n°. 9). Dat de vrouw geen gelden uit de zaken van haar man zal kunnen nemen die haar niet toebehooren, daarvoor waakt juist art. 2 van Stbl. 1855 n°. 79. Derden die tegen de geïncrimineerde handeling zouden willen opkomen, hebben daarbij niets te bewijzen; zij hebben het vermoeden voor zich dat alles het eigendom van den man geacht wordt te zijn, hetgeen de vrouw niet bewijzen kan haar toe te behooren. Slaagt de vrouw in het leveren van dat bewijs, dan is

omtrent gemeenschap van goederen en huwelijksche voorwaarden op Chineezen van toepassing verklaren? Het is waar, bij gemeenschap zijn alle goederen der gemeenschap aansprakelijk voor de schulden der echtgenooten, en kunnen dus de vorderingen tegen den man, ook verhaald worden op de door de vrouw aangebrachte goederen. Maar wat wij bij de Europeesche handelaren zien gebeuren, die bijna geregeld door het maken van huwelijksche voorwaarden het bijzonder eigendom van de vrouw buiten de gemeenschap houden, zou naar alle waarschijnlijkheid ook bij Chineesche handelaren regel worden. Alleen de notarieële praktijk zou er wel bij varen door het groot aantal akten van huwelijksche voorwaarden, welke zouden worden gepasseerd. Derden zouden er bij verliezen, genoodzaakt als zij zouden zijn om telkens ter griffie te gaan nazien welke de vermogensrechtelijke verhouding tusschen de echtgenooten is, waarbij zij dan vermoedelijk op vernuftig uitgedachte combinatiën zullen stuiten. Maar meer nog en voornamelijk, verklaart men in het hierbedoeld opzicht de Europeesche wet toepasselijk, dan gaat 't niet aan voor Chineezen strengere bepalingen in het leven te roepen, en zullen deze niet nalaten van de artikelen 150 en 166 van het burgerlijk wetboek, in veel milder geest gesteld dan het strenge artikel 2 van Stbl. 1855 n°. 79, te profiteeren. Immers bij uitsluiting van alle gemeenschap bepaalt artikel 150 wel dat van de door de vrouw ten huwelijk aangebrachte roerende goederen door een beschrijving moet blijken, maar het artikel zwijgt over roerende en onroerende goederen door de vrouw hetzij om niet, hetzij onder bezwarenden titel staande huwelijk verkregen. Met

---

het werkelijk haar geld, en staat zij dus met elk ander crediteur gelijk. Laat zij zich betalen met het oog op een aanstaand faillissement, dan zal de bestaande verhouding tusschen man en vrouw het gemakkelijk maken om aan te toonen, dat de handeling ter bedriegelijke verkorting van de rechten der crediteuren heeft plaats gehad, en kan dus krachtens art. 762 kh. tegen de handeling worden opgekomen.

Het is mij niet bekend dat van den kant van den handel klachten zijn geuit, dat art. 2 van Stbl. 1855 n°. 79 geen voldoende bescherming zou verleenen tegen ter kwader trouw gepleegde handelingen.

alle middelen rechtens zal derhalve de vrouw kunnen bewijzen wat zij staande huwelijk verkregen heeft. Ook bij de bedongen gemeenschap van winst en verlies of van vruchten en inkomsten staat het der vrouw vrij om, indien geen beschrijving aanwezig is, door getuigen en des noods door de algemeene bekendheid te bewijzen, welke roerende goederen haar staande huwelijk zijn opgekomen, art. 166. Artikel 2 van Stbl. 1855 n°. 79 daarentegen, sluit terecht onvoorwaardelijk getuigenbewijs uit.

Dat de bepaling van art. 2 doeltreffend is, kan blijken uit de daaromtrent gevoerde processen. Bij herhaling zocht de vrouw, die trachtte de onder haar man in beslag genomen goederen als de hare te reclameeren, ten einde aan artikel 2 te ontsnappen, haar toevlucht in de bewering dat zij (wier huwelijk overtuigend werd aangetoond) — niet gehuwd, doch slechts een concubine was! (Zie vonnis R. v. J. Batav. 5 Juli 1878 W n°. 799, vonnis R. v. J. Pad. 21 Dec. 1893 W 1619, vonnis R. v. J. Semarang 22 Nov. 1893 en arrest Hof 6 Nov. 1894 W n°. 1641).

2°. Het tweede hoofdbeginsel is dit: dat het artikel de praesumtio juris et de jure bevat dat al wat niet op de bij het artikel voorgeschreven wijze bewezen wordt aan de vrouw toe te behooren, geacht wordt het eigendom van den man te zijn. Volgens het burgerlijk wetboek staat gemeenschap altijd op den voorgrond. Zoo kan er, bij uitsluiting der gemeenschap, toch weer een gedeeltelijke gemeenschap bestaan van goederen, waaromtrent het bij de wet gevorderd bewijs niet geleverd is kunnen worden, dat zij aan een der echtgenooten in het bijzonder toebehooren. Artikel 2 echter gaat uit van een absolute uitsluiting der gemeenschap; de beslissing dat hetgeen niet bewezen kan worden aan de vrouw toe te behooren, het eigendom van den man zal zijn, is derhalve daarmede in overeenstemming. Nu zal het wel kunnen gebeuren, dat op goederen welke inderdaad aan de vrouw toebehooren, doch waarvan het voorgeschreven bewijs niet geleverd kan worden dat zulks werkelijk

het geval is, de schulden van den man zullen worden verhaald, doch men heeft dit dan zich zelf te wijten. Bovendien kan van Chineesche zijde moeilijk daarvan een grief worden gemaakt. De verhouding tusschen de Chineesche vrouw en haar echtgenoot brengt mee, dat alles wat de vrouw bezit, moet strekken ten behoeve van den man. Met die verhouding zou het waarlijk niet strijdig zijn indien zelfs de wetgever rondweg bepaald had, dat de goederen van de vrouw aansprakelijk zijn voor de schulden van den man.

II.

Thans over de vraag of de gehuwde Chineesche vrouw zonder bijstand van haar man in de akte zich verbinden enz. kan, en of zij zonder machtiging in rechte verschijnen mag. Moet de vraag bevestigend beantwoord worden, dan is a fortiori uitgemaakt dat de vrouw haar eigen goederen beheert. Artikel 2 van Stbl. 1855 n°. 79 bewijst, hoe gevaarlijk het is een punt slechts gedeeltelijk te regelen, omdat daardoor òf onzekerheid blijft bestaan òf tot nieuwe onzekerheid aanleiding gegeven wordt. Artikel 2 verklaart dat de gehuwde Chineesche vrouw al het haar toebehoorende behoudt, dus haar vermogen niet overbrengt bij den man; maar het laat onzekerheid bestaan omtrent de vragen, of nu ook de gehuwde Chineesche vrouw haar goed beheert, of zij daaromtrent, zonder machtiging van haar man, beschikken en in rechte verschijnen kan. Mr. van Bemmelen (rechtsgeleerde opstellen, I, bl. 291 in de noot) merkt op, dat tot het begrip van eigendom niet noodzakelijk het actueele beheer behoort, en dat het recht van vervreemding volstrekt geen noodzakelijk bestanddeel van den eigendom is. Een enkele blik op de artikelen 105 en 108 van het burgerlijk wetboek doet zien, dat de vrouw ten onzent, ofschoon krachtens huwelijksche

voorwaarden haar goed afzonderlijk gehouden hebbende, toch niet beheer voert, en zelfs als zij beheer bedongen heeft, toch niet zonder machtiging van haar man over haar goed beschikken kan. In zoover behoeft dus uit het meerbedoelde artikel 2 niet geconcludeerd te worden dat de gehuwde Chineesche vrouw sui juris is. Maar aan den anderen kant valt niet te ontkennen, dat, waar de wet niets anders zegt dan dat de gehuwde vrouw haar aangebracht vermogen behoudt, en ook datgene wat zij staande huwelijk verkrijgt of verdient, de gevolgtrekking voor de hand ligt, dat die gehuwde vrouw dan ook sui juris is, al ware het maar omdat vrijheid regel is, beperking daarvan, rechtsonbevoegdheid, althans ten aanzien van meerderjarige personen, niet mag worden verondersteld.

De bedoeling van den wetgever van Stbl. 1855 n°. 79 schijnt 't evenwel niet geweest te zijn om de bij de Chineezen zoo sterk ontwikkelde maritale macht te vernietigen. De heer Alting Mees had in zijn ontwerp de volgende bepaling voorgesteld: »Ten opzichte van handelingen of verbintenissen door de vrouw aangegaan, alsmede bij het verschijnen in rechten, heeft zij niet noodig den bijstand of magtiging van haren man". De heer Brunsveld van Hulten sloot zich bij dit voorstel aan. De Regeering nam echter deze bepaling niet over, vermoedelijk omdat de heer Mees zelf geconstateerd had, dat er verschil van gevoelen bestond, en wellicht meer nog, omdat de ontwerper van Stbl. 1855 n°. 79 voor zich had liggen verklaringen o. a. van de hoofden der Chineezen te Soerabaja, waarbij pertinent ontkend werd, dat de vrouw daden van beheer zonder toestemming of machtiging van den man zoude mogen verrichten (vgl. tijdsch. het R. in N.-I., dl. XXVII, bl. 88 en 89). Trouwens de reden waarom Mr. Wichers het ontwerpen van een bepaling in den geest van art. 2 aan de orde stelde (nl. om benadeeling van crediteuren te voorkomen), benevens de considerans van Stbl. 1855 n°. 79, waarbij het belang van den handel op den voorgrond wordt gesteld, geven duidelijk te kennen, dat de wetgever met artikel 2 het belang

van derden op het oog had, ten einde dezen te waarborgen dat niet door tusschenkomst van de vrouw de goederen van den man aan het verhaal van zijn crediteuren zouden worden onttrokken, maar geenszins dat het ook des wetgevers bedoeling was om de verhouding tusschen de Chineesche echtgenooten onderling te regelen, in het bijzonder om aan den Chineeschen man de maritale macht te ontnemen. Doch welke ook de bedoeling der Regeering moge geweest zijn, zij is in elk geval niet in de wet uitgesproken. En waar de ordonnantie van Stbl. 1855 n°. 79 geacht moet worden omtrent eenig punt geen regeling te bevatten, zullen daaromtrent de godsdienstige wetten, instellingen en gebruiken moeten gelden (art. 10). Volgens specifiek Chineesch recht zou de oplossing gemakkelijk zijn. Want al mag men niet meegaan met de deskundigen in W n°. 154, die de stelling verkondigen dat de Chineesche vrouw »geen zelfstandig, individueel bestaan heeft", zoo is toch de verhouding waarin de gehuwde Chineesche vrouw in China tot haar man staat van dien aard, dat, zoo al een vermogensrechtelijk optreden harerzijds voorkomt, een handelen buiten den man om in elk geval niet tolerabel is. Maar hier te lande, waar de Chineesche vrouw als vermogenssubject steeds erkend was, is men in een ander uiterste vervallen en heeft men, onder voorgeven dat dit Indo-Chineesch gewoonterecht zou zijn, beweerd, dat de gehuwde Chineesche vrouw vermogensrechtelijk volkomen sui juris is, hetgeen in strijd is zoowel met specifiek Chineesch recht, als met de afhankelijke stelling waarin het burgerlijk wetboek de gehuwde Europeesche vrouw ten opzichte van haar vermogen brengt en met hetgeen ook vroeger hier te lande onder Europeanen rechtens was [1]. Men beroept zich hiervoor in de eerste plaats op de door Mr. J. A. VAN

[1] DE GROOT. Inleyd. B. I. D. 5. »Over des vrouws goederen is des mans voogdye hier te lande zeer groot". .... »Uit het huwelijk dan, zooals geseit is, wettelick zeynde aangegaen, werd de vrouw gebonden voor onmondig, ende den man werd genoemt voogt ofte kerckvoogd van sin vrouw".

DER CHIJS in extract medegedeelde considerans van de reeds vermelde resolutie van 8 September 1693 (tot mondigverklaring met haar 25e jaar van Chineesche dochters), t. w. »dat de Chineesche vrouwen so verre waren gekomen, datse hare middelen selve soo wel konnen administreeren als de mannen de hare, voor dewelke sij in regten en daar buyten selve als borgen haer komen te institueeren" (Plakb. dl. III, bl. 350). Wanneer men evenwel bedenkt, dat hiermede gemotiveerd werd de afschaffing der levenslange onmondigheid der Chineesche vrouw en de vaststelling eener bepaling, volgens welke de vrouw op haar 25ste jaar haar erfportie uit handen van boedelmeesteren zou ontvangen, dan is het waarschijnlijk, dat de aangehaalde woorden doelen op de capaciteit der vrouw in het algemeen, zonder dat men heeft willen zeggen dat ook de gehuwde vrouw volkomen sui juris zou zijn, alsof het huwelijk onder Chineezen geen invloed uitoefende op de stelling der vrouw. Van meer beteekenis schijnt het beroep, dat ook door den heer MEES (1) gedaan werd, op de resolutie van 23 Mei 1766, volgens welke de gezamenlijke officieren der Chineesche natie ter inlichting van de Regeering zouden hebben verklaard: »dat ofschoon eene vrouw in China geen schulden kan of mag maken, als geen persoon representeerende, maar direct met lijf en goed onder de heerschappij van den man staat, dit laatste integendeel hier te lande anders plaats heeft, alsoo de gemeenschap der goederen tusschen de echtgenooten geseciudeerd is, in voege dat een ieder over 't zyne of haare disponeerd en de vrouw toege-

---

(1) Ten onrechte schreef de heer ALTING MEES in de toelichting van het door hem geformuleerde artikel dat bij de resolutie van 1766 het advies van de Chineesche officieren *tot wet* is verklaard. Bij de resolutie werd enkel besloten in de oude costumen geen verandering te brengen.

Het Hooggerechtshof heeft dan ook zoowel bij arrest van 26 Juli 1879 (tijdschr. dl. XXXIII, bl. 90), als bij arrest van 11 Februari 1892 (W n°. 1497) terecht beslist, dat de resolutie van 1766 niet als een rechtskracht bezittende en den rechter bindende verordening kan worden beschouwd omdat zij niets regelt of vaststelt, doch eenvoudig den bestaanden toestand liet zooals die was. Regelt de resolutie niets met opzicht tot de bevoegdheid der gehuwde Chineesche vrouw, alleen kan op haar in zoover een beroep worden gedaan, als daarbij gewag gemaakt wordt van een beweerd gewoonterecht dat destijds hier te lande zou hebben gegolden.

laten wordt haar persoon in rechten of daar buyten te representeeren". Reeds vroeger hebben wij opgemerkt dat dit advies, gegeven als antwoord op de vraag der Regeering of hier niet »conform de Chineesche wetten" de goederen van de vrouw aansprakelijk konden gesteld worden voor de schulden van den man, niet geheel van verdenking vrij is. De voorstelling als zou de vrouw vermogensrechtelijk sui juris zijn, in dat opzicht tot den man staan als een derde, is wel geschikt om tot een ontkennende beantwoording der vraag te leiden. Dat evenwel het advies der hoofden niet overeenkomstig de werkelijkheid zou geweest zijn, dan wel slechts in zoover waarheid bevatte, dat wel de vrouw voor beschikking over haar goed de toestemming haars mans noodig had, doch dat van die toestemming tegenover derden niet behoefde te blijken (zoodat de afwijking van het gemeene recht slechts een quaestie van vorm zou zijn) — dit kan ik niet bewijzen. Aangenomen derhalve dat het advies der hoofden weergeeft wat in 1766 ten deze Indo-Chineesch gewoonterecht was, dan rijst de vraag of heden ten dage dat gewoonterecht nog geldt? Ja, is beweerd op grond dat niet slechts bij de resolutie van 1766 maar ook bij Stbl. 1855 n°. 79, en wel door artikel 10 daarvan, dat gewoonterecht in stand gehouden is ([1]). Ik meen dat de vraag bepaald ontkennend beantwoord moet worden. Want men zal geen gewoonte als rechtgevende kunnen beschouwen, wanneer de rechter haar niet als zoodanig heeft willen erkennen ([2]). Het mag tot eer van den Nederlandsch-Indischen rechter gezegd worden, dat hij de zonderlinge bewering, — als zou de Chineesche vrouw, die ook hier te lande van af haar

---

([1]) In een vonnis van den landraad te Tegal van 4 October 1890 (W n°. 1464) wordt zelfs de vreemde stelling verkondigd, dat men slechts te vragen heeft wat in 1855 als gewoonterecht gold, omdat art. 10 verwijst naar de »thans" bestaande verordeningen, godsd. wetten enz., hetgeen dan beteekenen zou de in 1855 bestaande.

([2]) »Zeden en gebruiken, door hoeveel kracht van rechtsovertuiging ook gedragen, hebben zich nimmer tot geldende rechtsvormen kunnen verheffen, wanneer niet de rechter door zijn overheidsgezag de gewoonte met sanctie had voorzien". Inaugurele rede van Prof. H. Krabbe »de werkkring van den Staat" Gron. 1894, bl. 11.

7e of 10e jaar zooveel mogelijk van de buitenwereld afgezonderd gehouden wordt, die bij het bestel van haar huwelijk in den regel niets in te brengen heeft, door haar huwelijk plotseling sui juris worden, — niet heeft willen' aanvaarden. In 1857 overwoog de raad van justitie te Semarang (vonnis 14 Octob., tijdsch. R. in N.-I., dl. XVII, bl. 85): »dat het beginsel van artikel 110 van het burg. wetb. ook volgens het gebruik der Chineezen geldend is". In 1879 overwoog het Hooggerechtshof (arrest van 26 Juli tijdsch. dl. XXXIII, bl. 90): »dat het niet aan twijfel onderhevig is, en bij verschillende gewijsden dan ook steeds is beslist, dat bij de Chineezen in overeenstemming met het beginsel in de artikelen 105 jcto. 110 Burg. wetb. neergelegd, de man is het hoofd der echtverbintenis en de vrouw onbevoegd is zich te verbinden, vermogensrechten uit te oefenen en in rechte te verschijnen, zonder machtiging of bijstand van haar man". De raad van justitie te Batavia in zijn vonnis van 4 April 1890 (W no. 1446) sluit zich bij deze overweging aan. Ditzelfde doet de raad van justitie te Semarang in zijn vonnis van 22 April 1891 (W no. 1464), waarin nog wordt opgemerkt, dat het gevoelen in 1766 geuit, als gewoonterecht zijn beteekenis schijnt verloren te hebben. Heeft nu eigenlijk dat gewoonterecht wel ooit hier te lande bestaan? Ja, wanneer men de verklaring der hoofden in 1766 afgelegd geheel au sérieux neemt, en op het uitwendige der feiten, dat hier gehuwde Chineesche vrouwen akten passeerden en in rechte verschenen zonder bijstand van haar mans, den nadruk legt. Neen, wanneer men schijn van wezen onderscheidt. Het is bijna niet denkbaar dat bij de Chineezen hier te lande ooit een streven zou hebben bestaan om het gezag van den paterfamilias tegenover zijn vrouw te laten vallen, om het hiao-principe voorzooveel betreft de vrouw staande tegenover haar man, haar meerdere, te laten varen. Ik voor mij kan niet aannemen dat er een rechtsovertuiging bestaan heeft krachtens welke de gehuwde Chineesche vrouw sui juris moest zijn, waartegenover dan de latere jurispru-

dentie staat die zich hardnekkig daartegen zou hebben verzet. Waar, afgaande op de in 1766 afgelegde verklaring, notarissen toelieten dat gehuwde Chineesche vrouwen zonder bijstand of schriftelijke machtiging der mannen compareerden en bijv. een huis verkochten, daar moet men aannemen dat die machtiging wel degelijk gegeven was, doch dat er naar buiten niet van bleek. De latere jurisprudentie, en dit is haar beteekenis, heeft de zaak in de goede richting geleid. Zij heeft het volgende verkondigd: Bij de Chineezen bestaat ontwijfelbaar een sterk ontwikkelde maritale macht; deze brengt mede dat de vrouw bij de uitoefening van vermogensrechten door haar man bijgestaan worde of tot de handeling, die zij verricht, gemachtigd zij; welnu treedt de vrouw in rechtshandelingen op, dan moet van die machtiging blijken of de bijstand ook inderdaad plaats vinden, zal haar optreden geldig zijn.

De hedendaagsche praktijk is met de jurisprudentie in overeenstemming. Werd in een der vermelde processen (zie W nº. 1464) een beroep gedaan op verschillende akten van de notarissen Buijn, Heijnis, Meijer en van der Muelen (allen vóór 1850 gefungeerd hebbende), waarin gehuwde Chineesche vrouwen zonder bijstand of machtiging van hare echtgenooten compareeren en zelfstandig koopen en verkoopen enz., — de tegenpartij produceerde verklaringen van de notarissen Wiselius te Tegal, van der Mandele te Pekalongan, Houthuysen en Geesdorp te Semarang, volgens welke in alle notariëele akten, waarbij gehuwde Chineesche vrouwen zich verbinden, zij onveranderlijk door hare echtgenooten worden bijgestaan.

Moet dus de in processen telkens terugkeerende vraag omtrent de rechtsbevoegdheid der gehuwde Chineesche vrouw, in het belang der rechtszekerheid, in de wet oplossing vinden, na het bovenstaande zal het niet verwonderen dat in dit ontwerp niet de indertijd door den heer Alting Mees voorgestelde bepaling over-

genomen, doch ten deze het burgerlijk wetboek in hoofdzaak gevolgd wordt (¹).

(¹) Volledigheidshalve moet nog de aandacht gevestigd worden op een vonnis van den landraad te Palembang van 27 Mei 1883 (W n°. 1093). Daarin wordt overwogen: »dat het den landraad uit eigen wetenschap bekend is, dat het ter hoofdplaats Palembang een door de gewoonte gewettigd gebruik is, dat gehuwde Chineesche vrouwen op eigen naam handel drijven en zonder eenigen bijstand van haar man zich tegenover derden verbinden en omgekeerd". Hiertegen kan niemand bezwaar hebben, indien die handel gedreven wordt onder goedkeuring van den man, en dat zich verbinden niet verder uitgestrekt wordt dan tot hetgeen den handel betreft (vgl. art. 113 Burg. wetb.). Naar ik meen kan men van Java niet, als in het Palembangsche vonnis geschiedt, zeggen, dat het een door de gewoonte gewettigd gebruik is dat de gehuwde vrouw op eigen naam handel drijft, en doet zich daar het meer normale verschijnsel voor dat de vrouw den man in zijn handel ter zijde staat. Voor dat afgescheiden van den man handel drijven te Palembang, is wel een reden te vinden, en schijnt ook hier de aanleiding tot dien toestand weder niet zuiver te zijn. Te Palembang geldt namelijk de ordonnantie van Stbl. 1855 n°. 79 niet, en daarmede dus ook niet art. 2 dier ordonnantie. Daar kan bijv. een handelaar in kains, door zijn vrouw op haar eigen naam als handelaarster eveneens in kains, *doch met zijn kapitaal*, te doen optreden, den regel, dat alle goederen van den schuldenaar voor zijn verbintenissen aansprakelijk zijn, voor een goed deel ter zijde stellen. Ofschoon in het gestelde geval de zaken der vrouw, feitelijk de zaken van den man zijn, onttrekt de man aan het verhaal van zijn crediteuren alles wat (in naam) tot de handelszaak van de vrouw behoort, die, wanneer de oogenschijnlijk aan den man toebehoorende handelsartikelen voor door hem gemaakte handelsschulden in beslag genomen zijn, opkomt en *door alle middelen rechtens* kan bewijzen dat het in beslag genomene door haar ingekocht is en haar toebehoort, zonder dat zij tevens behoeft te bewijzen dat die aankoop *uit eigen middelen* heeft plaats gehad. Zoo kan een koopman uitgebreide zaken doen onder een beperkte aansprakelijkheid. Men verlieze hierbij niet uit het oog dat derden in de in het Chineesch aangehouden handelsboeken geen middel van contrôle hebben. Het Palembangsche vonnis schijnt een treffend staaltje van de hierbedoelde praktijk op te leveren, die op Java onder de werking van art. 2 van Stbl. 1855 n°. 79 onmogelijk kan voorkomen.

Bijlage IV.

DE ERKENNING VAN NATUURLIJKE KINDEREN.

Bekend is het dat wet en zeden den Chinees toestaan om, ofschoon gehuwd, zoogenaamde bijvrouwen in huis te nemen. Eenige kenmerkende verschillen tusschen de eigenlijke vrouw, die wij met den heer Young (1) de hoofdvrouw zullen noemen, en de bijvrouwen, worden hier opgenoemd. De hoofdvrouw kiest de man zich zelf niet uit, maar zij wordt door den familieoudste, in wiens patria potestate hij is, voor hem gekozen. Bij het nemen van een bijvrouw volgt de man zijn eigen keus. De hoofdvrouw is van gelijken stand als de man, de bijvrouwen zijn meestal dochters van minder gegoeden. De hoofdvrouw heeft kleine voeten (tengevolge van het binden), de bijvrouwen komen uit een stand voort, waarin dit laatste niet geschiedt, vandaar dat zij heeft »large feet", gelijk Parker (t. a. p. bl. 103 in de noot) zegt. Niet slechts gedurende den rouwtijd voor den vader of de moeder, maar ook gedurende den rouwtijd voor den grootvader of grootmoeder, voor ooms (vader's broers) en hun vrouwen, voor tantes (vader's zusters), oudere broers en zusters mag (althans volgens de wet) geen huwelijk worden gesloten. Het nemen van een bijvrouw echter (behalve in den rouwtijd voor vader of moeder), is geoorloofd. Het huwelijk met de hoofdvrouw wordt vormelijk gesloten. De voltrekking heeft plaats door haar overbrenging, in een rooden draagstoel en onder begeleiding van muzikanten, van haar vaders huis naar de woning van haar bruidegom. De bijvrouw

(1) Dr. de Groot, Jamieson en von Möllendorff spreken van principal wife en concubine. Parker spreekt van principal wife en inferior wife.

wordt in huis genomen zonder of met weinig ceremoniëel; in geen geval is het geoorloofd haar in een rooden draagstoel en onder begeleiding van muzikanten naar het huis van den man over te brengen (1). Worden bij het aangaan van een huwelijk, aan de familie der vrouw onder meer ook geschenken in geld aangeboden, door de meer gegoeden worden deze geschenken in geld gewoonlijk afgeslagen (PARKER, bl. 87). De bijvrouw daarentegen wordt gekocht. Zoolang de hoofdvrouw leeft, mag de man niet andermaal huwen, m. a. w. naast de eerste een tweede hoofdvrouw nemen; de wet stelt geen cijfer vast, waartoe het aantal der bijvrouwen is beperkt. De hoofdvrouw deelt den rang en stand van den man, de bijvrouw niet. De hoofdvrouw mag nooit tot bijvrouw verlaagd worden, de bijvrouw mag (zoolang de hoofdvrouw leeft) nooit tot den rang van hoofdvrouw verheven worden. De hoofdvrouw bestiert de huishouding, de bijvrouw is aan de hoofdvrouw ondergeschikt. De hoofdvrouw wordt beschouwd de legale moeder te zijn van al de kinderen haars echtgenoots, ook van die der bijvrouw, welke soms door haar eigen kinderen wordt aangesproken met »zuster" (PARKER, bl. 103 in de noot). Kan de hoofdvrouw slechts in bepaalde gevallen verstooten worden, *in practice* (2) inferior wives are frequently sold, zegt PARKER (bl. 104).

Het bovenstaande moge voldoende zijn om aan te toonen dat men, wat het instituut der bijvrouwen betreft, te doen heeft met een

---

(1) Volgens PARKER (t. a. p. bl. 79 in de noot) bestaat in Canton een gewoonte, welke als een transactie met de wet kan worden aangemerkt. Hij schrijft: »When a man wishes to take a particular concubine in addition of his wife, and the concubine is of a class which feels it a shame for a daughter to be anything but a legitimate wife, the bride groom arranges to convey the concubine from her own house in a red chair accompanied by the usual musicians. The law, however, customary or otherwise, will not allow him to start from or arrive at his own house with a red chair and musicians except in the case of a legitimate wife. It is therefore arranged beforehand that the procession shall start from the outfitter's shop, and, after »saving the woman's face" by taking delivery of her to the sound of the gong and the lute, shall deposit her in a half-way house, where she changes her clothes and proceeds in a plain chair to her lord's mansion".

(2) Volgens de *wet* is het verkoopen ook van een bijvrouw strafbaar, vgl. YOUNG, tijdsch. Ind. taal-, land- en volk., dl. XXXVIII, bl. 146 t/m 150.

instelling die sui generis genoemd mag worden. De bijvrouw is geen concubine in de Romeinsche beteekenis van het woord. De Romein die met een concubine leefde, mocht niet zijn gehuwd [1]. De uit deze concubine geboren kinderen waren nec justi nec legitimi nec in patria potestate; zij hadden alleen recht op onderhoud en erfden slechts van den vader, indien deze geen wettige erfgenamen had. Geen Chineesche vrouw daarentegen kan in den toestand van bijvrouw komen, tenzij de man reeds een wettige vrouw (hoofdvrouw) heeft. In zooverre drukt het woord bijvrouw het begrip juist uit. En de uit haar geboren kinderen zijn wettig en in patria potestate. Kan de bijvrouw slechts bestaan waar een wettige vrouw is en kan men haar in zooverre de tweede vrouw van den man noemen, boven werd aangetoond dat zij in de verste verte niet met de eerste vrouw, de hoofdvrouw, op één lijn te stellen is. Aan den anderen kant mag men de Chineesche bijvrouw niet noemen een bijzit, een pellex [2], een maîtresse in de beteekenis die wij daaraan hechten. Immers het nemen van een bijvrouw is volgens de zedewet geoorloofd en door de wet erkend en daardoor wettig. De schrijvers over Chineesch familierecht aarzelen dan ook niet om te spreken van een »huwelijk" met de bijvrouw gesloten. Wellicht kan dit juist zijn indien men hierop den nadruk legt, dat ook de bijvrouw in het huis des mans wordt opgenomen en wel openlijk, omdat het nemen van een bijvrouw een geoorloofde daad is; en verder dat daarbij de bedoeling voorzit om in blijvende verhouding tot haar te staan, een verhouding die vooral dan stabiel zal zijn, wanneer zij kinderen ter waereld brengt. Legt men daarentegen den nadruk op de hooge waarde door den Chineeschen wetgever aan het huwelijk met de hoofdvrouw toegekend, op de proëminente

---

(1) Het concubinaat, door de Leges Julia et Papia Popaea erkend, was bij de Romeinen een verbintenis tusschen hen, die om redenen van rang en stand geen huwelijk konden aangaan. Zoo mocht een senator of zijn zoon niet huwen met een vrijgelaten slavin. Wel mocht hij haar tot concubine nemen.

(2) .... »quae cum eo, cui uxor sit, corpus misceat". Dig. B. 50, tit. 16, Lex. 144.

positie welke de hoofdvrouw inneemt, waardoor het huwelijk zekeren luister verkrijgt, dan kan men de bijvrouw noemen een door de wet en de zeden getolereerde concubine ([1]).

Waar het nemen van een bijvrouw geoorloofd is, daar kan het niet anders of de uit die vrouw geboren kinderen moeten even wettig zijn als die uit de hoofdvrouw geboren. Behalve dat de kinderen der bijvrouw den geslachtsnaam des vaders dragen en in patria potestate zijn, deelen zij met de kinderen der hoofdvrouw in de nalatenschap des vaders gelijk op. Het betrekkelijk artikel der Ta' Tsing Lu Li zegt: »All family property moveable or immoveable must be divided equally between all male children whether born of the principal wife or of a concubine or domestic slave" ([2]).

([1]) »The reason for the greater number of marriages with concubines is barrenness of the wife", merkt von Möllendorff op, (t. a. p. bl. 7). Natuurlijk zullen ook andere motieven het nemen van een bijvrouw bewerken. Zoo bijv. de omstandigheid dat de man in de keuze zijner wettige vrouw niet vrij is. Maar in de gemaakte opmerking schijnt de wijsgeerige grondslag van het instituut der bijvrouwen te zijn gelegen. Zorg voor de instandhouding der familie, waardoor tevens instandhouding van de vereering der afgestorven familieleden gewaarborgd blijft, is een der eerste plichten welke de Chineesche moraal den man voorschrijft. Op regelmatige wijze wordt die plicht vervuld door het huwelijk. Vandaar dat de Chinees op jeugdigen leeftijd aanvangt een huwelijk te sluiten. Blijft het huwelijk echter kinderloos, of liever brengt het geen zoons voort (immers dochters zijn bestemd om de familie te verlaten), dan treedt de eerbied voor het huwelijk op den achtergrond, de plicht tot instandhouding der familie wordt overheerschend; wet en zeden veroorloven het nemen van een concubine, zoodat een man op wettige wijze zijn verplichting kan nakomen. Maar toch wordt aan den anderen kant, althans in schijn, de waardigheid van het huwelijk hoog gehouden. Immers de fictie geldt dat de wettige vrouw van den man, de hoofdvrouw, geacht wordt de moeder te zijn van het uit de bijvrouw geboren kind! Met het oog op deze fictie is de bijvrouw niet meer dan een middel. Aan hare kinderen ontleent zij haar waarde. »As for *childless* concubines, slaves, servants and the like they are not allowed (wanneer zij stervende zijn) a place in the hall (the principal apartment) but are simply laid down to die in some inferior apartment of the house". Hoe geheel anders wordt zij behandeld als zij het leven heeft gegeven aan een zoon »who is the pride of the family because he occupies an official position or has been promoted to a considerable rank" de Groot I, bl. 5.

Als men let op het feit dat het huwelijk bovenaan staat, dat daarmede aangevangen wordt, op de hooge positie welke de hoofdvrouw tegenover de bijvrouw inneemt, op de fictie dat de hoofdvrouw de moeder is van al de kinderen van den man, is dan de gevolgtrekking gewaagd dat de Chineezen *in beginsel* de monogamie huldigen?

([2]) Jamieson, t. a. p. bl. 197. De tot het huis behoorende (niet gehuwde) slavin die een door haar meester bij haar verwekt kind ter waereld brengt, bekomt ipso facto den rang van bijvrouw. Parker, t. a. p. bl. 105.

Toch staan de uit bijvrouwen geboren kinderen rechtens en maatschappelijk lager dan de kinderen der hoofdvrouw. Erfelijke rangen en titels laat de Ta' Tsing Lu Li alleen overgaan op den oudsten zoon en diens afstammelingen uit de hoofdvrouw geboren ([1]). Waar het er op aankomt om als familievoortzetter op te treden, daar komen de zoons uit concubines geboren als zoodanig eerst in aanmerking, wanneer de hoofdvrouw geen zoon heeft gebaard ([2]). Een kind uit de hoofdvrouw geboren, treedt in het huwelijk met een meisje of man eveneens uit een hoofdvrouw geboren. De zoon van een bijvrouw huwt met een jong meisje eveneens uit een bijvrouw geboren. De wet zegt: »Bij het regelen van een huwelijk tusschen mannen en vrouwen, moet door de wederzijdsche familiën nauwkeurig aan elkander bekend gemaakt worden, of de aanstaande echtgenooten lichaamsgebreken of ongeneeslijke ziekten hebben, hun ouderdom, of zij uit bijvrouwen of slavinnen geboren zijn enz.," ([3]).

Op één belangrijk punt bestaat, naar ik meen, overeenstemming tusschen de kinderen uit een concubine en die uit de hoofdvrouw geboren. Beider afstamming wordt op dezelfde wijze geconstateerd. »Now, the point upon with turns the question of legitimate offspring, as distinguished from bastards — schrijft Parker, t. a. p. bl. 79 — is whether the woman has been received into the house of the man". Want is de vrouw in het huis en daarmede in de familie des mans

---

([1]) ...... »hereditary official rank descends only to the eldest son and his descendants born in lawful wedlock". Jamieson, bl. 197.

([2]) »If the principal wife is over 50 years of age, and has no son it shall be lawful to appoint the eldest son by a concubine (successor to the family)". Jamieson bl. 195.

([3]) Young, tijdsch. Ind. T.-, L.- en V., dl. XXXVIII, bl. 134 en 10.

Heeft na het overlijden van een paterfamilias vóór de begrafenis een plechtige mis plaats om voor de ziel van den afgestorvene hare toelating in het paradijs van het Westen te verkrijgen, dan wordt bij die gelegenheid door de familie een op een bepaalde wijze samengestelde banier gebezigd »as a seat for the soul". Deze banier, waarin de ziel van den gestorven vader huist, mag in den begrafenisoptocht alleen door kinderen van de hoofdvrouw worden gedragen. »Only in the event of there being no sons by the principal wife have the other sons a right to carry it and thus to support the soul on its way to and from the grave" (de Groot, Dl. I, bl. 193).

opgenomen, dan wil dit zeggen (de tot het huis behoorende slavinnen buiten rekening latende) dat zij tot den man in betrekking staat van hoofd- of bijvrouw. Omgekeerd kan men zeggen dat wettige kinderen zijn de in huis geborenen, want dit begrip sluit in dat de moeder dier kinderen is of de hoofdvrouw van den man of diens bijvrouw of diens (ongehuwde) slavin. Men mag aannemen dat ook in het Chineesch gewoonterecht (de geschreven wet maakt er, voor zoover ik kan nagaan, geen melding van) de eenvoudige en natuurlijke regel geldt, dat het uit de hoofdvrouw staande huwelijk geboren kind den man tot vader heeft. Bestaat die regel, dan moet hij eveneens aangenomen worden voor de uit de bijvrouw geboren kinderen. Want ook de bijvrouw woont met den man samen, en wordt geacht tot geen ander dan tot hem in betrekking te staan. Maar hoe dit moge zijn: het uit de bijvrouw geboren kind zal even gemakkelijk als het kind der hoofdvrouw zijn afstamming kunnen bewijzen: want niet minder dan het laatste zal het in het desnoods door de algemeene bekendheid aan te toonen bezit zijn van den staat van kind van den paterfamilias ([1]).

Welke zijn nu onwettige kinderen? Begrijp ik het goed, dan zou het antwoord in het algemeen moeten zijn: kinderen geboren

---

([1]) Bij den heer Young (t. a. p. dl. XXXVIII, bl. 97) vind ik het volgende vermeld, dat oppervlakkig beschouwd met het bovenstaande niet geheel overeenstemt: »Naar men mij mededeelt — zegt die schrijver — moeten de gevallen waarin de man bijvrouwen in huis neemt, zeldzaam zijn, en moet het meer voorkomen dat hij, uit vrees voor oneenigheid tusschen de vrouwen of ook uit deferentie voor zijn hoofdvrouw, bijvrouwen buiten 's huis onderhoudt". Of de door den heer Young gedane mededeeling juist is, kan ik moeilijk beoordeelen. Wel komt zij mij voor in strijd te zijn met de opvatting der meermalen door mij genoemde schrijvers, die het samenwonen der concubine met den man en de hoofdvrouw in één huis, althans op één erf, als uitgangspunt schijnen aan te nemen. Betrekkelijk waar zal de mededeeling in elk geval wel zijn. Wanneer tusschen de hoofdvrouw en de concubine oneenigheid bestaat die tot conflicten aanleiding geeft, zal de man er wel toe overgaan aan de laatstgenoemde een apart verblijf buiten's huis aan te wijzen. Maar wat doet dit er toe? De bijvrouw aan de agnatische verwanten van den man als zoodanig bekend, maakt niet minder deel uit van diens familie; de uit haar geboren kinderen zijn niet minder openlijk in het bezit van staat; het aparte door haar bewoonde huis is als 't ware een dépendance van het huis van den paterfamilias.

uit een vrouw die tot den vader dier kinderen niet in betrekking staat van hoofd- of bijvrouw, en ook niet is diens (ongehuwde) slavin. Men heeft hier klaarblijkelijk te denken aan kinderen geboren uit een vrouw, met wie de vader een clandestiene betrekking onderhoudt, verder aan kinderen geboren uit ouders wier huwelijk als in strijd met de wet aangegaan, nietig is, en aan kinderen verwekt bij de slavin van een ander. Aangaande de vraag of het onderzoek naar het vaderschap is toegelaten, bestaat verschil. SCHERZER (1) zegt hieromtrent: »D'après la loi Chinoise, toute relation entre les deux sexes est prohibée hors du marriage (waaronder, volgens dien schrijver, te verstaan de verbintenis zoowel met de bijvrouw als met de hoofdvrouw), et poursuivie, comme criminelle si elle a lieu. Les enfants nés de ces liaisons criminels ne suivent jamais la condition de leur mère, car la loi qui veut atteindre les coupables de »liaisons criminelles" prescrit toujours dans ce cas la recherche de la paternité et abandonne invariablement l'enfant à son père naturel". PARKER is het hiermede niet eens en schrijft naar aanleiding van SCHERZER's opmerking het volgende (t. a. p. bl. 95): »We have not come across any such law, and the notorious existence of prostitution in large towns shews, in any case, that the principle is ignored. Local custom prescribes various courses of action with regard to illegitimate children. In many cases they are killed (2) as soon as born; in others handed over

---

(1) La puissance paternelle en Chine, bl. 10 en 11.

(2) »As a father may *in pratice kill ór sell* his legitimate infant, a fortiori one of whose parternity he may entertain doubts". (PARKER, t. a. p. bl. 80).

De *wet* straft infanticide. De Ta' Tsing Lu Li (vertaling van SCHERZER, bl. 14) bepaalt omtrent het dooden van kinderen: »Si des père ou mère, grand-père ou grand-mère du coté paternel châtient en punition de leur desobéissance, leurs fils ou fille, petit-fils ou petite fille d'une façon tellement sévère et immoderée qu'ils les tuent, le coupable de cet homicide sera puni de cent coups de bambou. Quand les susdits parents tueront avec intention, dans les circonstances prècitées, leurs enfants ou petits-enfants, ils subiront une augmentation de peine, et seront condamnés à recevoir soixante coups de bambou et à une année de bannissement".

Een novella van Keizer KIEN LONG (1770) bedreigt in aansluiting aan het hier medegedeelde artikel (319), straf tegen infanticide: »Quï conque par submersion ou autrement, ferait mourir

to a foundling hospital. In no cases does the law seem to compel either the father or the mother to rear them; and, when reared at all, it is usually the mother who brings them up for her own profit". Toch komt het mij voor, dat SCHERZER in het algemeen gelijk heeft en dat PARKER's beweren dat in geen geval de wet (hier gelijk aan gewoonterecht) den vader dwingt om voor het door hem in onwettige vereeniging verwekte kind zorg te dragen, onjuist is. Het beroep van dien schrijver op het bestaan van prostitutie in de groote steden, is niet afdoende; waar de moeder een prostituée is, zal een onderzoek omtrent de vraag wie vader van haar kind is van zelf niet te pas kunnen komen. Maar men moet zich het geval denken dat een man bij een vrouw, die niet is zijn hoofd- of bijvrouw, en die een virgo honesta was, een kind verwekt; geen twijfel of men zou hem kunnen dwingen om het vaderschap op zich te nemen, zoo hij niet vrijwillig het kind wilde erkennen. Want het verbod om onderzoek naar het vaderschap te doen, is een uitvindsel van westersche beschaving, en nog wel een uitvindsel van deze eeuw. Voor de erkenning van een onwettig kind bestaat, voor zoover ik kan nagaan, geen bepaalde vorm. Zij zal dus uitdrukkelijk door woord of schrift, of stilzwijgend door daden kunnen geschieden. Dusdanig kind, indien het een zoon is, erft uit de nalatenschap zijns vaders de helft van hetgeen zoons uit de hoofdvrouw of de bijvrouw geboren, verkrijgen; hij deelt gelijk op met den aangenomen zoon indien de vader geen eigen zoons achterlaat, en erft zelfs de geheele nalatenschap indien er ook geen aangenomen zoon aanwezig is (1).

---

un enfant en bas âge, tomberait sous le coup de l'article 319 du Code Penal (Ta' Tsing Lu Li). PARKER t. a. p. zegt echter van deze novella: »The law of KIEN LUNG, placing persons guilty of infanticide under the 319th article of te Code, is now either obsolete or ignored".

(1) »Also male children born of illicit or adulterous intercourse shall be entitled to a half-share, or to an equal share in event of a successor having been adopted through default of other children. If no legal successor is in existence, then such son born in adultery shall be entitled to succeed and receive the whole patrimony". JAMIESON, t. a. p. bl. 197.

HALSTEEN, die waarschijnlijk zijn zegsman niet goed begrepen heeft, is ook op het punt

De drieërlei betrekking, hierboven geschetst, waarin een vrouw tot een man kan staan, wordt in Nederlandsch-Indië aangeduid door de benamingen: bini kawin, bini moeda, en soendal. De benaming van *bini* moeda ([1]) drukt reeds uit, dat ook de Chineezen hier te lande, overeenkomstig hun nationale zeden, het onderhouden van

---

van den rechtstoestand der kinderen onjuist. In art. 5 zijner verzameling wordt gezegd: »Wettig geboorne zijn uyt getrouwde ouders, en heeft de oudste zoon 't zij uyt het eerste of tweede huwelyk 't regt boven de ander, uyt het eerste en tweede huwelyk. Mannelyke kinderen ontbreekende, koomen die van de byzitten, te weeten die het eerste geboren is". Onder huwelijk wordt hier niet de verbintenis met de bijvrouw verstaan; dit blijkt uit artikel 20 waar gezegd wordt dat de man, »ter plaatse daar hij de eerste maal getrouwt is, en zijn vrouw nog leevende, geen tweede huwelijk mag aangaan, maar wel zoo veel bijzitten koopen als hij onderhouden kan". De bijvrouw is dus hier bijzit en de uit haar geborenen worden onwettig geborenen genoemd, als buiten huwelijk geteeld, gelijk in artikel 7 gezegd wordt. Is deze voorstelling (waarmede bedoeld wordt het zuiver Chineesche recht weer te geven) onjuist, eveneens is dit het geval met het beperkt erfrecht aan de zoons uit bijvrouwen toegekend, die volgens artikel 7 maar een »zeker en minder gedeelte" erven.

In het aangehaald artikel 5 wordt gesproken van het eerste en tweede huwelijk. Wat hiermede bedoeld wordt schijnt verklaard te worden uit art. 19 luidende: »Een man getrouwt zijnde, engageert zich wijders, des begeerende, in alle provintiën van 't rijk of wel in andere landen, met observantie van de ceremoniën bij art. 16 (waarin het huwelijksceremoniëel beschreven wordt) gemeld, dog werden zoodanige tweede en volgende huwelijken bij de honneste onder haar niet geapprobeert, schoon door de overigheid getollereert". Ook dit is onjuist. De Ta' Tsing Lu Li (vgl. Young, t. a. p. di. XXXVIII, bl. 150) straft hem, die een hoofdvrouw hebbende, weder een hoofdvrouw huwt, met 90 slagen met den tiang (lange bamboe), terwijl de later gehuwde hoofdvrouw van den man gescheiden wordt en naar haar familie terugkeert. De Ta' Tsing Lu Li laat geen uitzondering op dit beginsel toe. Het in artikel 19 van de verzameling Haksteen bedoelde geval is onjuist weergegeven. In de Ta' Tsing Lu Li (vertaling van den heer Young, t. a. p. bl. 142) luidt het aldus: »Wanneer jongeren in de familie-rangorde hetzij als ambtenaren, hetzij om handel te drijven (tijdelijk) buiten den stam (familie) verblijf houden, en hun grootvader of grootmoeder enz. hun huwelijk hebben vastgesteld en zij (daarvan onkundig), zelf een vrouw gehuwd hebben, blijft dit bestaan (het meisje, waarmede het huwelijk door de stam (familie) ouderen was vastgesteld, mag een ander huwelijk sluiten). Is het buiten den stam (familie) voorgenomen huwelijk (van den jongeren) nog niet voltrokken, dan wordt het door de stam (familie) ouderen vastgestelde huwelijk voltrokken, (degene met wie het huwelijk eigenmachtig was vastgesteld, kan met een ander trouwen).

Men ziet dat dit artikel juist het gebod, dat men tegelijkertijd maar met één vrouw gehuwd mag zijn, handhaaft.

([1]) De Chineesche benaming bij peranakan's in Indië voor bini moeda gebruikelijk, is »Dzi-ngè". »Dzi" beteekent (volgens bekomen inlichting) tweede; ngè wordt vermoed een javaansche of maleische vorm te zijn. Ook het nemen van een bijvrouw kan met ceremoniëel gepaard gaan. In de feitelijke overwegingen van een arrest van het Hooggerechtshof van 18 Nov. 1886 (W n°. 1227 bl. 2, 2e kolom bovenaan), waarin het geheele intieme leven van den Chinees Tan Tiem wordt opgehaald, leest men dat Tan Tiem (die gehuwd was), toen hij Lie Seneng Nio tot bijvrouw nam en met haar den eersten nacht zou doorbrengen, met haar aan één tafel is gaan zitten (Tjioe-hoen-tok of hap-hoen-tok) ten bewijze dat hij haar als

een vrouw naast de hoofdvrouw, geoorloofd achten. Toch is hier te lande het verschil tusschen hoofd- en bijvrouw nog meer gekenmerkt dan in China. In hoofdzaak is dit toe te schrijven aan invloed onzerzijds uitgeoefend. Alleen met de hoofdvrouw wordt geacht een wettig huwelijk te zijn aangegaan, en de benaming van *bini kawin* is hiermede in overeenstemming. Van dát huwelijk, bij gegoede lieden met ceremoniëel voltrokken, wordt de belasting geheven bedoeld bij artikel 64 lit. *c* van Stbl. 1828 n°. 46. Vooral het huwelijksconsent (littera *b* van het aangehaald artikel), zonder hetwelk geen wettig huwelijk kan bestaan, heeft aan het huwelijk

---

vrouw aannam, en niet als »soendal" beschouwde. Tjioe-hoen-tok beteekent (volgens bekomen inlichting): huwelijksmaal. Dit huwelijksmaal speelt een groote rol bij de plechtige voltrekking van een huwelijk met de hoofdvrouw. De volledige beschrijving daarvan kan men vinden bij den heer Young (tijdschr. voor Ind. Taal-, land- en volkenk., dl. XXXVIII, bl. 72 en volg.). In de bruidskamer wordt een tafel aangerecht, waaraan bruid en bruidegom te zamen aanzitten bij wijze van verwelkoming der bruid, die voor het eerst in het huis van haar bruidegom wordt ontvangen. Volgens den heer Young heeft dit maal een symbolische beteekenis, en zou het doelen op bekrachtiging van het gesloten verbond. In elk geval gaf Tan Tiem door met zijn bijvrouw Lie Seneng Nio aan één tafel te gaan zitten, zijn bedoeling te kennen om met die vrouw een duurzame verbintenis aan te gaan, in tegenstelling van een voorbijgaande clandestiene liaison. Die bedoeling vindt haar bevestiging in het feit dat Tan Tiem bij gemelde vrouw drie kinderen verwekte en haar bij zijn dood een legaat vermaakte. De bijvrouw in Nederlandsch-Indië woont dikwijls buiten 's huis, maar ook niet zelden woont zij met de hoofdvrouw samen; ook hier zal het feit van al of niet samenwonen afhangen van de vraag of er al dan niet harmonie tusschen hoofd- en bijvrouw kan bestaan. Gebonden (kleine) of natuurlijke voeten kunnen hier geen kenmerk voor hoofd- of bijvrouw opleveren, omdat het binden der voeten van Chineesche meisjes hier te lande niet in gebruik is. De naam »Dzingé" wordt op de Inlandsche vrouw niet toegepast. Staat zij in intieme betrekking tot een Chinees, dan wordt zij genoemd »loe-pi" hetgeen (volgens bekomen inlichting) beteekent: slavin. Denkt men hierbij aan een in het huis dienende Inlandsche baboe, dan vindt men daarin de »domestic slave" van de Ta' Tsing Lu Li terug, en blijkt ook hieruit weer hoe hardnekkig Chineezen aan hun nationale zeden en instellingen vasthouden. Lauw Tek Lok die een Europeesche bijzit had, noemde deze in zijn testament zijn »tweede vrouw". Ook hier te lande komt in de eerste plaats de zoon uit de hoofdvrouw geboren in aanmerking om als familievoortzetter op te treden; eerst daarna de zoon uit de (Chineesche) bijvrouw geboren, en bij ontstentenis ook van dezen, de zoon uit een Inlandsche vrouw geboren. Ten opzichte van het erfrecht deelen alle zoons gelijk op; de door den vader erkende zoon, uit wie ook geboren, deelt met den wettigen zoon in de vaderlijke nalatenschap gelijk op. Ook hier staat de uit een bijvrouw geboren zoon maatschappelijk lager dan de zoon van de hoofdvrouw. Ong Boeng Seng beklaagde zich dat hij geen zoons bij zijn echtgenoote had, aangezien die bij zijne bijvrouwen (in casu twee Chineesche vrouwen) werwekt, in de verste verte niet met de eerste gelijk te stellen waren (vonnissen landr. Batavia 17 Octob. en 19 Dec. 1881, tijdsch. het R. in N.-I., dl. XL, bl. 229 vlg.). En ook hier wordt in den regel de zoon uit een bijvrouw geboren, uitgehuwelijkt aan een dochter van een bijvrouw.

met de hoofdvrouw het kenmerk van het alleen wettige gegeven. Want geen Chinees die een bijvrouw wil gaan onderhouden, denkt er aan om daarvoor een consent van boedelmeesteren aan te vragen. Waar de resolutie in Stbl. 1830 n°. 40 de vrouwen van Chineesche officieren niet begrepen acht in de belasting, welke voor begrafenissen met buitengewone staatsie van alle Chineesche vrouwen ten behoeve van het Chineesche hospitaal moet worden voldaan (litt. *d* art. 64 Stbl. 1828 n°. 46, aangevuld bij Stbl. 1829 n°. 20), — spreekt zij van de »wettige" vrouwen van Chineesche officieren en heeft zij de bini kawin op het oog, terwijl dus de verhouding tot de bini moeda voor onwettig wordt verklaard. Artikel 2 van Stbl. 1855 n°. 79 wordt alleen op de bini kawin toepasselijk geacht ([1]). Wij zagen reeds vroeger dat de gehuwde vrouw, waar zij onder haar man in beslag genomen goederen als haar eigendom trachtte te vindiceeren en aan het strenge bewijs van artikel 2 poogde te ontkomen, een beroep deed op de omstandigheid dat zij geen bini kawin, maar een concubine was. De praktijk der boedelkamers stemt met dit alles overeen. Overeenkomstig art. 64 van Stbl. 1828 n°. 46 beschouwt zij alleen het huwelijk waarvoor een consent is afgegeven als wettig, dus de hoofdvrouw als de alleen wettige vrouw. Zij noemt de uit haar geboren kinderen de alleen wettige, de kinderen der bijvrouwen natuurlijke erkende kinderen. De classificatie van het Chineesche recht der kinderen in die uit hoofd- en bijvrouwen d. w. z. uit wettigen omgang, en die uit ontuchtigen omgang geboren, is vervallen, en daarvoor in de plaats getreden de aan ons rechtssysteem ontleende onderscheiding in kinderen in en buiten huwelijk geboren. Daarmede zijn de bijvrouw of liever de concubine en hare kinderen in naam onder de categorie der onwettigen gebracht. In naam slechts. Want de praktijk neemt hier te lande

([1]) Artikel 2 zegt dat geen gemeenschap van goederen bestaat tusschen den vreemden oosterling en zijne echtgenooten. Die meervoudsvorm is hierdoor te verklaren, dat het artikel niet slechts op Chineezen, maar ook op Arabieren en andere Mohamedaansche vreemdelingen betrekking heeft.

aan (en dit ontwerp bevestigd haar ([1]), dat het den gehuwden Chineeschen man vrijstaat om naast zijn wettige vrouw nog andere vrouwen te onderhouden, zelfs in zijn woning, en dat de uit die vrouwen geboren zoons, zoo ze door den vader erkend zijn, in de vaderlijke nalatenschap met wettige zoons gelijk op deelen. In werkelijkheid wordt dus de omgang met bijvrouwen als geoorloofd erkend, al wordt er geen huwelijk maar concubinaat in gezien, en hebben de uit die vrouwen geboren kinderen in hoofdzaak de positie, welke hun volgens het Chineesche recht toekomt. Practische nadeelen, gelijk de natuurlijke erkende kinderen van Europeesche ambtenaren en officieren ondervinden, die geen vrijen overtocht en uitkeering uit het weezenfonds genieten, komen ten opzichte van Chineezen niet voor. Zegt men dat, indien ons rechtssysteem gevolgd wordt, natuurlijke erkende kinderen slechts in burgerlijke betrekking staan tot hun vader of moeder, en voor de overige familie als 't ware vreemden zijn, dan acht ik dit een bezwaar van luttel beteekenis. Onze burgerlijke wet bewijst dat de natuur sterker is dan de leer; in beginsel wordt het natuurlijk kind wel als lid der familie aangemerkt. Zoo is ook onwettige verwantschap een beletsel tot het aangaan van een huwelijk (artt. 30 en 31 Burg. wetb.); zoo erven in bepaalde gevallen de bloedverwanten van de ouders van het natuurlijk kind van dit laatste, en omgekeerd het natuurlijk kind van de bloedverwanten zijner ouders (art. 873 Burg. wetb.), en kan wraking van getuigen plaats vinden, niet slechts op grond van wettige, maar ook van onwettige verwantschap ([2]) (art. 1913 B. W.).

([1]) Eveneens de ordonnantie in Stbl. 1892 n°. 238, art. 1, I, litt. *h* en *p*. De kritiek verloor m. i. uit het oog hoezeer de ordonnantie in dit opzicht met Chineesche begrippen rekening houdt. Ons artikel 283 Burg. wetb., dat het erkennen van in overspel geteelde kinderen verbiedt, is overgenomen uit art. 335 C. C. Bij de samenstelling van dit artikel merkte de tribuun LAHARY het volgende op: »La naissance de l'enfant, quand il est le fruit de l'inceste ou *de l'adultère* est une vraie calamité pour les moeurs. Loin de conserver aucune trace de son existence, il serait à désirer qu'on en put éteindre jusqu'au souvenir". (Locré, législation civile, t. III, p. 115).

([2]) Vgl. DIEPHUIS N. B. R. 1874, Dl. III, bl. 76, die in de eerste uitgave van zijn werk, dl. IX, n°. 293, omtrent artikel 1950 Ned. B. W. (= 1913 Ind.) een andere meening was toegedaan.

Verder: niets belet den Chinees om het natuurlijk kind van zijn zoon als zijn kleinzoon aan te merken; niets belet het natuurlijk kind om niet slechts zijn eerbied te betuigen voor het zieletablet van zijn vader, maar ook de voorvaderen te vereeren. De bij dit ontwerp aangenomen regeling der voogdij zal doen zien, dat wel degelijk de natuurlijke erkende kinderen des vaders als deel uitmakende van de familie worden aangemerkt. En zoo het al in het erfrecht zal kunnen voorkomen dat aan het natuurlijk erkende kind de nalatenschap van een bloedverwant zijns vaders ontgaat, waarin hij, zoo hij een wettig kind geweest ware, gedeeld zou hebben, moet deze stoffelijke benadeeling gewild blijven, daar anders rechtens geen onderscheid tusschen uit hoofd- en bijvrouwen geboren kinderen zou bestaan, en men zelfs verder zou gaan dan het Chineesche recht.

Het bovenstaande zal voldoende zijn tot toelichting van de meening dat wij de onderscheiding tusschen in en buiten huwelijk geborenen, en de daarmede samenhangende van wettige en natuurlijke erkende kinderen, ook op Chineezen wenschen toegepast te zien blijven, een onderscheiding die toelaat om rekening te houden met Chineesche begrippen, *die ons rechtssysteem voor Chineezen bruikbaar maakt*, en waardoor de wetgever, die dan toch altijd den eerbied voor het huwelijk moet in het oog houden, in de goede richting blijft.

Thans over het bewijs der afstamming. Daar in dit ontwerp, overeenkomstig de bestaande praktijk, alleen in de verbintenis met de hoofdvrouw een huwelijk wordt gezien, kan ook alleen ten haren opzichte de regel gelden dat het uit haar staande huwelijk geboren kind, den man tot vader heeft. Trouwens het zou — wilde men den regel ook tot de bijvrouw uitstrekken — onoverkomelijke moeielijkheden opleveren om te bepalen wie eigenlijk een bijvrouw is, immers een zoodanige definitie te geven, dat zij als een wettelijke, een voldoenden maatstaf tot toetsing opleverende, zou kunnen gelden. En stellig zou het aannemen van den regel ten opzichte van buiten 's huis wonende bijvrouwen uiterst bedenkelijk zijn.

Ten einde de vraag wat in deze te regelen valt zuiver te stellen, moet vooraf opgemerkt worden, dat vrijlating van het onderzoek naar het vaderschap (althans afgaande op den feitelijken toestand voor zoover wij dien kennen) niet noodig schijnt. In de jurisprudentie is geen voorbeeld bekend, dat een zoon zijn beweerden vader in rechte riep om door den rechter het vaderschap te doen constateeren, niettegenstaande bij den bestaanden toestand onderzoek naar het vaderschap ten opzichte van Chineezen nergens is verboden. Trouwens in den regel zal een Chinees het door hem verwekte kind (tenzij de moeder een prostituée mocht zijn) erkennen. De bekend geworden processen gewagen van zoons, die in rechte stonden tegenover de wettige of testamentaire erfgenamen van den vader, om hun aandeel in de vaderlijke nalatenschap op te eischen, beweren de dat zij door den overleden vader als zoon erkend en als zoodanig bezit van staat hadden, hetgeen dan door de tegenpartij werd ontkend (zie o. a. vonnissen landraad Batavia 17 October en 19 December 1881, tijdsch. het R. in N.-I., dl. XL, bl. 229 volg., de door Tan Bing Sik den natuurlijken zoon van Tan Tiem gevoerde processen, W nos. 1227 en 1475, alsmede arrest Hof 23 Octob. 1879, in tijdsch. dl. XXXIII, bl. 290).

De vraag blijft alzoo deze: Moet het buiten huwelijk verwekt kind, dat kan aantoonen bezit van staat van kind van den vader te hebben, ook ten opzichte van den vader voor erkend gehouden worden? Of moet ten opzichte van den vader erkenning alleen dan aangenomen worden, wanneer zij geschied is bij een authentieke akte? In theorie moet men zeggen dat het bewijsmiddel van het bezit van staat niet uitgesloten moet worden. Waar in het buiten huwelijk verwekken van een kind niets ongeoorloofds wordt gezien, mag eigenlijk het bewijs van de afstamming van dat kind niet bemoeilijkt worden. En waar de vader in den regel door woorden en daden zijn buiten huwelijk verwekt kind erkent, is bezit van staat voor het kind zeker wel het gemakkelijkste bewijsmiddel.

Maar dit laatste gaat slechts op bij den bestaanden toestand, volgens welken alleen zoons erven. Dezen zullen in den regel een geprononceerd bezit van staat hebben. Ook wanneer een bijvrouw aan een *zoon* het leven schenkt, ontvangt de verheugde vader de gelukwenschen zijner bloedverwanten en vrienden. In de bovenvermelde processen viel het den natuurlijke zoons niet moeilijk het bezit van staat aan te toonen. Maar volgens dit ontwerp erven ook de dochters, en daar natuurlijke zoons gelijk op moeten deelen met wettige, moet dit ook ten aanzien der natuurlijke dochters gelden, omdat, eenmaal erfrecht voor de vrouw aannemende, er geen rechtsgrond zou te vinden zijn om de natuurlijke dochters uit te sluiten. Nu kan het niet uitblijven dat in vele gevallen de wettige of testamentaire erfgenamen de natuurlijke dochters uit de vaderlijke nalatenschap zullen trachten te weren. De dochters (of wie voor haar opkomen) zullen op haar beurt niet nalaten het haar toekomend erfdeel in rechte op te vorderen, bewerende door den vader erkend te zijn. Dat er geprocedeerd wordt, is op zich zelf geen bezwaar. Wel echter wanneer de rechter bij het nemen van een beslissing in het onzekere blijft rondtasten. En waar dit ontwerp beoogt de bestaande rechtsonzekerheid op te heffen, moet voorkomen worden dat niet weder op een ander belangrijk punt, eveneens met de verdeeling der nalatenschap verband houdende, rechtsonzekerheid ontsta. Want het bezit van staat der natuurlijke dochters, vooral in het tijdperk vóór haar uithuwelijking en wanneer de moeder een buiten 's huis wonende concubine is, zal veel minder geprononceerd zijn, dan dat van zoons. Tegenover tal van getuigen die het bezit van staat zullen bevestigen, zullen even zoovele anderen komen te staan die dit tegenspreken. Het is duidelijk dat indien een authentieke verklaring van den vader voor de erkenning beslissend is, alle onzekerheid opgeheven is, en familieprocessen die, ofschoon wij het niet bemerken, de Chineesche maatschappij in beroering brengen, voorkomen worden. Nu wordt, wel is waar, door den

eisch van erkenning bij akte, aan Chineezen die van erfrecht aan dochters toegekend niet gediend zijn, een middel aan de band gedaan om hun natuurlijke dochters (het recht van wettige dochters is onaantastbaar) uit de nalatenschap te weren door haar niet te erkennen, en is dit zeker te haren opzichte een onbillijkheid, doch aan den anderen kant maakt het de nieuwe wetgeving lenig en bevredigend ook voor hen, die haar niet verlangen, voor een nieuwe wetgeving stellig een groot voordeel, terwijl door het ruime recht van testeeren, m. a. w. door de ruim opengestelde gelegenheid om legaten te maken, de onbillijkheid belangrijk kan worden goedgemaakt. Ten slotte zal door den eisch van erkenning bij akte, vooral onder de lagere klassen het aangaan van een huwelijk in de hand gewerkt worden. Thans betaalt een Chinees bij het aangaan van een huwelijk belasting, terwijl het concubinaat, dat niets kost, althans ten opzichte van den staat zijner kinderen hetzelfde effect teweeg brengt als het huwelijk. Toch ontken ik niet, dat in het niet voldoende achten van het bezit van staat om een gedane erkenning aan te nemen, doch daarvoor een uitdrukkelijke verklaring van den vader te eischen, iets abnormaals gelegen is, alleen om redenen van utiliteit te verdedigen. Ik stel dan ook als voorwaarde dat het afleggen zijner verklaring den vader zoo gemakkelijk mogelijk gemaakt worde, en de voetangels en klemmen verwijderd worden, die onze wet aan de erkenning in den weg legt in het bijzonder door den eisch, dat geen erkenning door den vader tijdens het leven der moeder van waarde is, zoo deze laatste niet uitdrukkelijk in de erkenning heeft toegestemd.

Bijlage V.

HET VOOGDIJRECHT.

Zijn in ons recht voogdij en ouderlijke macht niet te scheiden, met betrekking tot Chineezen is ditzelfde het geval ten aanzien van voogdij en vaderlijke macht. »The patria potestas over children, whether legitimate (d. w. z. kinderen van hoofd- of bijvrouwen) or adopted, is unlimited" schrijft von Möllendorff, t. a. p. bl. 18. Nog sterker drukt een schrijver in weekbl. v. h. recht n°. 939 zich uit, die de verhouding van den Chineeschen vader tot zijn kinderen aanduidt met het aphorisme »le père le veut, Dieu le veut". Dit is slechts waar tot zekere hoogte, en dan nog alleen met betrekking tot het gewoonterecht. De geschreven wet spreekt die beweerde onbeperktheid der vaderlijke macht in menig opzicht tegen. »Les enfants et petits-enfants — zegt de Ta' Tsing Lu Li (vertaling van Scherzer, t. a. p. bl. 33) — qui désobéiront aux ordres de leurs père, mère ou de leurs grand-père et grand-mère du coté paternel, ou qui'ne pourvoieront pas convenablement à leur subsistance, seront punis de cent coups de bambou.

Cette peine 's appliquera seulement lorsque la désobéissance sera volontairement apportée à des ordres justes, ou lorsque les enfants négligeront volontairement de fournir à leurs parents des moyens d'existence en rapport avec ceux dont ils disposent; il est, en outre, nécessaire que le parent envers lequel les enfants se seront rendus coupables ait déposé plainte contre ceux-ci".

De wet ziet dus — redelijk genoeg — alleen in het niet opvolgen van »des ordres justes," strafbare ongehoorzaamheid. Het jus vitae

et necis, hetwelk de paterfamilias in den oud-romeinschen tijd had ([1]), heeft de Chineesche vader niet. Een vader die zijn ongehoorzaam kind op zoodanige ongematigde wijze kastijdt, dat de dood daarvan het gevolg is, wordt met 100 stokslagen gestraft. De vader die opzettelijk zijn kind doodt, zelfs als het ongehoorzaam is, wordt gestraft met 60 stokslagen en een jaar verbanning. (Scherzer, t. a. p. bl. 14 vlg). De commentaar op het hier vermelde artikel der wet stelt ouders, die door slechte behandeling den dood van hun kind veroorzaken, gelijk met ouders die hun kind opzettelijk dooden. Afgaande op den tekst der wet, welke een de bevelen van den vader weerstrevend kind voor oogen heeft, zou men kunnen zeggen dat de wet den vader slechts een uitgebreid recht van correctie vergunt. Reeds vroeger maakten wij melding van de wet van Kien Long omtrent infanticide, in de vertaling van Scherzer aldus luidend: »Quiconque, par submersion ou autrement, fera mourir un enfant en bas âge, tombera sous le coup de l'article 319 (een straf bedreigende van 60 stokslagen en een jaar verbanning) du Code Pénal (= Ta' Tsing Lu Li)". De wet straft verder den vader die zijn kinderen of kleinkinderen tegen hun wil verkoopt met 80 stokslagen, terwijl de verkoop nietig is (Scherzer, bl. 22). En hieruit a contrario te concludeeren dat het den vader vrijstaat zijn kind met diens wil te verkoopen, acht Parker (t. a. p. bl. 96) een gewaagde interpretatie van het artikel. De wet schrijft imperatief voor dat de nalatenschap des vaders aan de zoons behoort. En zoolang een zoon zich niet zoodanig misdragen heeft dat hij uit de familie verwijderd is, mag de vader hem niet onterven.

([1]) De formule voor de arrogatio luidde: »Velitis, jubeatis, uti L. Valerius L. Titio tam jure legeque filius siet, quam si ex eo patre matreque familias ejus natus esset, utique ei vitae necisque in eum potestas siet, uti patri endo filio est". (Aul. Gellius. Noctes Atticae V, 19 § 9).

De Lex 11 Dig. B. XXVIII, tit. 2 luidde: »Itaque post mortem patris non hereditatem percipere videntur (sc. de filii familiae), sed magis liberam bonorum administrationem consequuntur; hac ex causa, licet non sint heredes instituti, domini sunt, nec obstat, quod licet eos exheredare, quos et occidere licebat".

Heeft alzoo de paterfamilias geen macht om door zijn laatsten wil de familie (de eenheid der Chineesche maatschappij) stoffelijk nadeel toe te brengen, eveneens voorkomt de wet dat hij door zijn laatsten wil het zedelijk gezag in de familie zou kunnen ondermijnen, m. à. w. hij mag geen afstand doen van de verplichtingen welke volgens de Chineesche moraal jegens den afgestorven vader vervuld moeten worden. »Quiconque — zegt de wet (SCHERZER bl. 68) — *pour obéir aux dernières volontés de son père* . . . . . brûlera son cadavre ou le jettera à l'eau, sera puni de cent coups de bambou". Hier wordt dus zelfs de zoon gestraft, die niets anders doet dan den wil zijns vaders opvolgen.

Uit het bovenstaande blijkt dat de wet niet duldt dat de paterfamilias in een tyran zou kunnen ontaarden. Waar zijn macht in botsing komt met het algemeen belang, moet dit laatste zegevieren. Dit komt ook vooral uit, wanneer het algemeen belang eischt dat de zoon sui juris is, m. a. w. wanneer hij ambtenaar is. »The power of the father over his son does not cease as long as the father lives, unless the son enters the government service" (VON MÖLLENDORFF pag. 19). »The father's rights over the person of the son are subject to the pleasure of the Emperor when the son is in a official employ" (PARKER, bl. 92 en 93).

De hier medegedeelde grenzen aan de vaderlijke macht gesteld, toonen aan dat men zich ook in dit opzicht voor overdrijving te wachten heeft, en dat men, door met een algemeene stelling den omvang der Chineesche patria potestas als onbegrensd voor te stellen, bezijden de waarheid is. Met dit al wil niet gezegd zijn, dat de rechten van den Chineeschen vader in menig opzicht niet veel uitgebreider zouden zijn, dan wellicht ergens ter waereld het geval is. De wet handhaaft het gezag van den vader in die mate, dat het duidelijk is, dat de wetgever in den eerbied voor dat gezag den voornaamsten grondslag van de Chineesche maatschappij ziet. De zoons of kleinzoons die hun ouders of grootouders aanklagen, worden

voor dit feit alleen met 100 stokslagen en 3 jaren verbanning gestraft, zelfs indien de aanklacht bevonden wordt waarheid te bevatten (SCHERZER, bl. 49). Is daarentegen de aanklacht geheel of gedeeltelijk valsch, dan wordt de zoon-aanklager gestraft met den dood (door middel van verworging) (1).

Is het de vader die de hulp der justitie tegen zijn zoon inroept, dan wordt de vader op zijn woord geloofd, onderzoek naar de waarheid van de klacht heeft niet plaats, de aanklacht van den vader constateert het delict van den zoon (2). Is de aanklacht valsch, de vader beloopt geen straf. Wil de wet geen eigen richting en laat zij den vader zelf, — gelijk wij zagen — niet meer dan een recht van correctie, zij is bovenmate streng waar de beleedigde vader zijn beklag doet bij de justitie. De zoon die zijn vader of moeder beleedigt en ter zake aangeklaagd is, wordt met den dood door middel van verworging gestraft, de zoon die feitelijkheden tegen zijn vader of moeder pleegt wordt met onthoofding gestraft (SCHERZER, pag. 55 en 56). Mag de vader in het algemeen zijn kinderen niet verkoopen, de commentaar verklaart hem straffeloos, indien hij zulks doet in een tijd van hongersnood ten einde daardoor aan levensonderhoud te geraken (SCHERZER, bl. 22). De commentaar geeft dus duidelijk te kennen dat het belang van den vader, niet dat van het kind overwegend is.

---

(1) Ook hier prevaleert weder het algemeen belang boven de handhaving van het gezag van den vader. De zoon mag zijn vader ongestraft aanklagen, indien deze zich aan hoogverraad of rebellie heeft schuldig gemaakt.

(2) De commentaar luidt aldus: »Les père, mère, grand-père ou grand-mère du coté paternel, qui citeront leurs enfants ou petits-enfants devant la justice seront crus sur leur déclaration, et il ne sera pas nécessaire de procéder à une instruction à propos du délit attribué à l'enfant". (SCHERZER, bl. 25).

REIJNIER DE KLERK in zijn missive van 28 Februari 1761 aan den Gouverneur-generaal en Raden van Indië, waarbij hij de verzameling van PIETER HAKSTEEN aanbood, schreef het volgende: »De pligt der kinderen tot d'ouders, — niets eischt de wet strenger dan d'onderdanigheid en gehoorzaamheid aan dezelve, en men kan wel zeggen, dat er geene weth zuyverder onderhouden werdt, denckelijk om het ontsachelyk vermogen van den vader, die over een zoon klagende, geen of het geringste bewijs noodig heeft tot verificatie van zyn gezegdens; — de zoon wordt ipso facto schuldig verclaart en ten eerste aan het leven gestraft"; (tijdschr. het R. in N.-I., Dl. II, bl. 332).

Wat ook de wet moge bepalen omtrent den verkoop van kinderen en infanticide, — de praktijk gaat tegen de wet in. »The sale of children by parents — schrijft PARKER, bl. 92 — is common, but is invariably confined to young children, and to those of the poorest classes". En we zagen reeds vroeger dat (althans volgens PARKER) de wet van KIEN LUNG tot tegengang van infanticide in onbruik is geraakt en dat het verdrinken van pas geboren meisjes voorkomt. Kan een Chineesche filiusfamilias in eigen naam contracteeren, zijn debiteur in rechte roepen en door zijn crediteur gedagvaard worden (PARKER, bl. 92), »in respect of property — zegt die schrijver — the power of the Chinese father appears to equal that of the earliest Roman father". En heeft ook hier — volgens dienzelfden schrijver (bl. 96) — de praktijk de strenge opvatting verzacht, door aan den Chineeschen filiusfamilias voorrechten te gunnen gelijk aan die, welke bij de Romeinen bekend waren onder de namen van peculium castrense en quasi castrense, — in beginsel kan de Chineesche vader beschikken over al wat de zoon bezit. »Properly speaking — schrijft Dr. DE GROOT, dl. II, bl. 619 — they (the sons or grandsons) cannot own any thing. Whatever a child earns, his parents have the fullest right to dispose of at their pleasure". De schrijver haalt eenige plaatsen aan uit het oude boek der Zeden (Li Ki), o. a. de volgende: »A son and his wife have no private wealth, nor animals and ustensils of their own". Van meer belang is de mededeeling van het hieronder vermelde geval (1), hetwelk

(1) »A Chinsman, whom we had known in Java as a schoolmaster, we met again in Amoy, where he had re-settled with his earnings. One day he called us and told us that he had resolved to steal away to Java again. On being asked the reason, for we knew he had laid by enough in the colonies to lead an easy life in his ancestral home, the poor fellow confessed that his savings were nearly gone, as his father had eased him of almost all he possessed, and was now trying to squeeze out of him the rest by continually threatening to put in force the punishments of the mandarins against him, if he did not give it up. The old man, he added, was acting chiefly under the pressure of his other sons, who desired no better than to make good cheer with their rich brother's money. The latter started off shortly afterwards, leaving among those who knew him the ill repute of being extremely put hao »unfilial" (dl. II, bl. 620 in de noot).

de schrijver in China in het jaar 1888 bijwoonde en waaruit blijkt, dat het ook heden ten dage in China als zondigen tegen het hiao-beginsel beschouwd wordt, indien een zoon zijn vader zou willen beletten over zijn, des zoons, particulier vermogen te beschikken. Het vermogen van den zoon is aansprakelijk voor de schulden van den vader. »The property of the son — schrijft PARKER, bl. 93 — is always liable for the debts of the father, and this even after the father's death. »Father's debts son pays" is a well-worn Chinese maxim". Het ontkomen aan een insolvente vaderlijke nalatenschap, gelijk ten onzent mogelijk is door het voorrecht van boedelbeschrijving, is in China niet bekend. Sterft de vader of moeder, dan straft de wet den zoon die nalaat den voorgeschreven rouw te bedrijven. Ja zelfs zijn (civiele) ambtenaren verplicht gedurende den rouwtijd voor vader of moeder hun functiën neder te leggen (SCHERZER, bl. 62 en 63, DE GROOT II, bl. 582 vlg). En ook na den dood des vaders werkt zijn gezag na; gedurende den rouwtijd mag zijn nalatenschap niet verdeeld worden, tenzij hij zelf bij zijn leven anders mocht hebben bepaald.

Thans over de voogdij. Het is duidelijk dat waar, gelijk in China, een zoo krachtig gezag van den vader bestaat, van voogdij slechts sprake kan zijn wanneer de vader is overleden. Zoolang de vader leeft oefent hij het vaderlijk gezag over zijn kinderen uit (behalve, gelijk wij zagen, over zoons die gouvernements ambtenaren zijn en over zijn gehuwde dochters, die door haar huwelijk onder de patria potestas van haar schoonvader komen). De dood van de moeder, brengt in de verhouding van den vader tot zijne kinderen geen verandering. Sterft de vader, dan is het de vraag bij wien zijn macht ten opzichte van zijn kinderen blijft berusten ([1]). Men

([1]) De Chineesche taal bezit geen woord om het begrip voogdij uit te drukken. Terwijl de Romeinen voor de verschillende wijzen waarop gezag werd uitgeoefend tegenover kinderen, vrouwen en slaven, verschillende benamingen hadden (patria potestas, tutela, manus, dominium of mancipium), bezit de Chineesche taal die uitdrukkingen niet (PARKER, bl. 94).

kan zeggen dat een groot deel dier macht op de moeder overgaat. Het volgend artikel van de Ta' Tsing Lu Li komt hier in aanmerking; in de vertaling van JAMIESON luidt het aldus: »A widow left without a son and not remarrying shall be entitled to her husband's share of the family property and it shall rest with the elders of the Family to select the proper relative, and appoint him to the succession; but in the event of her remarrying, all the property and her marriage outfit shall revert to the family of her deceased husband". Wij zien hier de weduwe gerechtigd om voor het aandeel in het onverdeeld familievermogen dat haar overleden echtgenoot had, te waken en om dat te beheeren, zelfs in geval haar echtgenoot geen zoon nalaat zoodat voor hem een zoon alsnog geadopteerd moet worden. A fortiori (1) zal zij gerechtigd zijn om, indien de overledene minderjarige zoons nalaat, voor de belangen dier minderjarigen op te komen. Hieruit te besluiten dat de moeder voogdes is in den zin welken wij aan het begrip voogd hechten, namelijk van den (behoudens de contrôle van den toezienden voogd) uitsluitenden waarnemer der belangen van de minderjarigen, zou onjuist zijn. Wel zegt VON MÖLLENDORFF (bl. 24): »With the death of the father, his power passes over to the mother, and after her death to the eldest son, who then has also power over his younger brothers and his elder and younger sisters". Doch PARKER (bl. 95 en 84) geeft een hiervan afwijkende voorstelling (2) der zaak, welke mij, met het oog op het bij de Chineezen ontwikkeld familieleven en de positie der vrouw, juister toeschijnt. Volgens dien schrijver wordt bij den dood des vaders diens macht verdeeld en verzwakt zij (both weakened and divided); zij gaat over op de moeder èn op de

(1) De heer VON FABER (zie W 776) die het hierbesproken artikel »slecht en onvolledig geredigeerd" noemt (een m. i. stoute verklaring ook al is men de Chineesche taal machtig) redeneert ten onrechte a contrario, om dan tot de conclusie te komen dat het artikel aanleiding zou geven tot de meening, dat de weduwe geen recht zou hebben, als de man wel kinderen nalaat.

(2) Vgl. het ook in dit opzicht met PARKER overeenstemmend advies in W 776.

naaste mannelijke bloedverwanten van den overleden vader. »The rule seems to be — zegt de schrijver — that the mother decides upon all household matters, in consultation however, in important cases, with her late husband's brothers and sons". Moet er voor een minderjarige opgetreden worden, dan kan dit geschieden door de moeder, de ooms of den oudsten broeder van den minderjarige, gezamentlijk of elk afzonderlijk, tenzij de overleden vader bij uitersten wil een bepaalden verwant mocht hebben aangewezen. Opgemerkt wordt, gelijk uit het aangehaald artikel blijkt, dat de moeder elk gezag in de familie van haar overleden man en over hare kinderen verliest, wanneer zij gaat hertrouwen. »If she (viz the mother) remarries, she loses both her position in the family and her children, who do not mourn for her at her death" (1) (PARKER, bl. 95). Ook Dr. DE GROOT zegt dat zij door haar huwelijk afstand doet van het gezag over hare kinderen.

Indien de beide ouders overleden zijn, gaat volgens VON MÖLLENDORFF (bl. 25) de vaderlijke macht over »upon one of the male

(1) Dit laatste is, althans rechtens, niet juist; immers volgens de door Dr. DE GROOT medegedeelde rouwlijsten is een kind verplicht in den 2en graad te rouwen voor zijn moeder, die na den dood zijns vaders hertrouwd is. Genoemde schrijver merkt dienaangaande op: »That the mourning is reduced by one full degree for a mother when she *re-marries* or is divorced, is, of course, in consequence of the fact that the observance of the highest measure of subjection and devotion to her then becomes of less importance on the part of her children, because of her having seceded from the family and consequently renounced the exercise of any authority thereover" (Dl. II, bl. 551). Practisch waar zal wel zijn hetgeen PARKER (bl. 87), zegt, nl. dat, indien de moeder hertrouwt: »the husband's agnates will usually secure, as they have a right to secure, the persons of her children previous to the completion of her second marriage; and, in fact, the children themselves, amongst the higher classes, view with scorn, and refuse to wear mourning for, a mother who has married again".

Het aangaan van een tweede huwelijk is aan de vrouw wettelijk niet verboden, behalve aan de weduwen van mandarijnen; zelfs wordt straf bedreigd tegen diegenen, die een weduwe beletten een huwelijk te sluiten waartoe zij genegen is (YOUNG, t. a. p. dl. XXXVIII, bl. 133, 157, 154; DE GROOT al. II bl. 768).

In de zedewet staat echter vast dat de vrouw geen tweede huwelijk mag aangaan. »Indeed, — zegt Dr. DE GROOT II, bl. 744 — being the property of her husband even after his death, a widow of good principles cannot but consider it an act of the highest injustice towards his manes, nay, of theft, to surrender herself up to another; neither may she encroach upon her husband's ownership by allowing herself to be stained, and so rejoin him in the life hereafter in a state less pure than that in which he had left her behind".

relatives of the same name, if no testamentaria tutela has been ordered". In hoofdzaak stemt hiermede overeen wat Dr. DE GROOT schrijft, nl.: »the authority over a child devolves at the death of its parents upon the other kinsmen in conformity with the degrees of relationship as fixed by the official registers of mourning" (Dl. II, bl. 616). Van een optreden van den magistraat om ten behoeve van een minderjarige een voogd aan te wijzen wordt niet gerept; de zaak is zuiver een familieaangelegenheid. Dit optreden zal dus geen plaats vinden, althans zoolang niet, ingeval van geschil, de tusschenkomst van den magistraat wordt ingeroepen.

Thans overgaande tot Nederlandsch-Indië, wordt opgemerkt dat vaderlijke macht in den Chineeschen zin opgevat hier te lande onder Chineezen niet bestaat. Dit is wederom een gevolg van ingrijpen onzerzijds door middel van wettelijke bepalingen. Aan het Inlandsch strafwetboek onderworpen, kan, bij de bestaande bepalingen omtrent mishandeling, den Chineeschen vader over zijn kinderen niet meer toegelaten zijn dan een modica castigatio. Koop en verkoop is rechtens een overeenkomst uit een ongeoorloofde oorzaak aangegaan en als zoodanig krachteloos (art. 1335 B. W.), of wel, als betreffende geen zaak in den handel, nietig (art. 1332 B. W.). Wat de vermogensrechtelijke verhouding van vader tot kind aangaat, eindigt de vaderlijke macht met de op 23jarigen leeftijd gestelde meerderjarigheid van het kind (art. 1, I nº. 2 Stbl. 1855 nº. 79). Derden hebben er het hoogste belang bij te weten, wanneer men met iemand wettig kan handelen. Het meerderjarig kind is (vermogensrechtelijk) volkomen sui juris. De vader die sua auctoritate het goed van zijn zoon verkoopt, sluit rechtens een nietige overeenkomst (art. 1471 B. W.). De vader die het goed van zijn kind wegneemt, is wel niet strafbaar (art. 298 Inl. strafwetb.), maar kan hetzij wegens onrechtmatige daad, hetzij krachtens art. 1977 al. 2 B. W. in rechte betrokken worden. Is

het kind minderjarig, ook dan kan de vader niet eigenmachtig over zijn goederen beschikken (art. 53 Stbl. 1828 nº. 46; vgl. ook vonnis R. v. J. Soerabaja 22 Dec. 1869 W 380). Kinderen zijn niet aansprakelijk voor de schulden van den vader. In het algemeen geldt, ook voor Chineezen, de regel dat ieder slechts aansprakelijk is voor zijn eigen verbintenissen en handelingen (artt. 1131 en 1365 B. W.). En bij den dood des vaders kan de zoon de schulden van den vader van zich afschuiven, door diens nalatenschap te verwerpen of onder voorrecht van boedelbeschrijving te aanvaarden.

De vaderlijke macht is dus, ook ten opzichte van Chineezen hier te lande, *wettelijk* binnen gewone grenzen teruggebracht. Het is geheel onnoodig en ook niet wenschelijk van een en ander terug te komen. Trouwens indien bijv. bepaald werd dat voor schuldvorderingen tegen den vader, beslag kan worden gelegd op de goederen van den zoon, zouden de Chineezen de eersten zijn om te protesteeren. Wat echter de zeden aangaat, heeft de vaderlijke macht ook hier te lande haar volle kracht behouden. In het algemeen kan men zeggen, dat onder Chineezen de wensch van den vader een bevel is voor den zoon, ongeacht den leeftijd van dezen laatste. In aangelegenheden welke de belangen van derden, buiten de Chineezen staande, niet raken, behoort de wetgever met dit in de zeden gevestigd uitgebreid gezag van den vader rekening te houden. Uit dit oogpunt de zaak bezien, schiet de bestaande wetgeving ten eenenmale te kort. Stbl. 1845 nº. 15 bepaalt: »dat voogden, bewindvoerders of administrateurs over de bezittingen en middelen van minderjarige onchristenen, zonder onderscheid verplicht zullen zijn tot het doen van bewijs aan de collegiën van boedelmeesteren van de onder hen als zoodanig berustende gelden, goederen of bezittingen van welken aard ook, den minderjarigen aankomende, zoomede tot de overbrenging van dezelve bij het betrokken college, dan wel tot het stellen van behoorlijken borgtocht of geven van hypotheek voor dezelve". Volgens deze bepaling bestaat geen

vaderlijk gezag ten opzichte van de goederen, welke minderjarige kinderen mochten verkrijgen. In de eerste plaats zien wij dat, zelfs als het huwelijk nog bestaat, m. a. w. wanneer vader èn moeder nog leven en het minderjarig kind bijv. een legaat verkrijgt, de vader aan de boedelkamer opgave moet doen van hetgeen het legaat bevat en voor het richtig beheer daarvan zekerheid moet stellen, op straffe van zich het beheer te zien ontnemen (verbis: bewindvoerders of administrateurs *zonder onderscheid*).

Zoover gaat zelfs het burgerlijk wetboek niet, waarin toch niet het gezag van den vader, maar het belang van het kind op den voorgrond is gesteld. Immers in het bedoelde geval wordt geen verantwoording aan of bemoeienis van de weeskamer vereischt (art. 307 vlg.). Sterft de moeder en laat zij iets ten behoeve harer minderjarige kinderen na, dan stuit de vader wederom op de boedelkamer, aan wie hij, nu voogd gerekend, zoo hij het beheer behouden wil, zekerheid moet stellen en onder wier contrôle hij blijft (artt. 18 en 23 Stbl. 1828 nº. 46 jctº. Stbl. 1845 nº. 15).

Dit is nu wel in overeenstemming met ons recht dat het kind niet meer voldoende beschermd acht in de ouderlijke macht, indien een der beide ouders en dus ook de moeder sterft, maar ten eenenmale in strijd met Chineesche begrippen, welke geen ouderlijk, maar vaderlijk gezag erkennen, en volgens welke de dood van de moeder niet den minsten invloed kan hebben op het gezag van den vader. Men zal het geen Chinees duidelijk kunnen maken dat de man, die bij het leven zijner vrouw hare goederen beheerde, onder contrôle moet worden gesteld, wanneer bij den dood zijner vrouw hare goederen aan zijne minderjarige kinderen vervallen. Dit wantrouwen, dit aannemen van strijd van belangen tusschen vader en kind, dat aan het stellen van den vader onder een toezienden voogd en aan den eisch van zekerheidstelling voor het beheer ten grondslag ligt, is niet overeen te brengen met de Chineesche moraal, volgens welke het hebben van een welvarend kroost, de hoogste zegen voor

den vader is; de welvaart zijner kinderen komt den vader zelfs na zijn dood ten goede. Het staat bij mij overtuigend vast dat een burgerlijke wetgeving voor Chineezen, zal zij deze laatsten bevredigen, van deze twee stellingen behoort uit te gaan, 1e. het minderjarig kind staat onder de macht, niet van zijn ouders, maar van zijn vader; 2e. de dood van de moeder heeft op het gezag van den vader geen invloed. Met andere woorden, zoolang de vader leeft geen toeziende voogdij of tusschenkomst van wees- of boedelkamer, ook al erven de minderjarige kinderen bij den dood hunner moeder vermogen. Werpt men tegen dat Stbl. 1845 no. 15 al zoolang bestaat, dan wordt in de eerste plaats opgemerkt dat de boedelkamer onder Chineezen verre van populair is, en tot die impopulariteit niet het minst bijdraagt het optreden dier kamer ook dan, wanneer dit naar het oordeel der Chineezen onnoodig is, m. a. w. wanneer de vader nog leeft. Maar bovendien bij de thans heerschende opvatting, volgens welke dochters niet erven zoodat in vele gevallen de gehuwde vrouw geen vermogen aan haar kinderen nalaat, doen de bezwaren zich niet zoo algemeen gevoelen. Dit zal evenwel anders worden, wanneer, gelijk bij dit ontwerp is aangenomen, dochters recht van erfopvolging hebben; in den regel zal dan onder de gegoede klasse de gehuwde vrouw bij haar dood aan hare kinderen vermogen nalaten en zou dus, volgens de bestaande wetgeving, de vader met de boedelkamer te maken krijgen (1). Zegt men dat dan toch het belang van het kind het meest gebaat is bij toezicht op en zekerheidstelling voor het door zijn vader over zijn vermogen gevoerd beheer, dan wordt geantwoord dat, zoo men uitsluitend het belang van het kind in aanmerking wil nemen, niets beters te doen valt dan de Europeesche wetgeving ongewijzigd

(1) Ter loops wordt opgemerkt dat dientengevolge de bemoeienis van de boedelkamers met Chineesche boedels belangrijk zal vermeerderen, indien de beschouwing dat de macht van den vader bij den dood der moeder in voogdij overgaat, gehandhaafd blijft. Zij zal daarentegen belangrijk verminderen, indien alleen na den dood des vaders voogdij, en daarmede bemoeienis van de boedelkamers, aangenomen wordt.

op Chineezen van toepassing te verklaren. Maar dan kan men tevens constateeren, dat de wetgeving op het ten opzichte van Chineezen meest kardinale punt, de vaderlijke macht, de rechtsovertuiging van het volk, voor wie de wet moet gelden, schendt. Gesteld al dat door gemis van toezicht een vader het vermogen van zijn kinderen ten behoeve van zijn eigen noodlijdende zaken aanwendt, waardoor het verloren gaat, dan nog is een wet die dit toelaat (tegen doorbrenging van het goed behooren in elk geval maatregelen genomen te worden) in overeenstemming met de denkbeelden der Chineezen. Geen kind zal in het gestelde geval er aan denken om, meerderjarig geworden, zijn vader ter zake ter verantwoording te roepen.

Een andere grief is, dat noch de vader noch de moeder het vruchtgenot heeft van de aan hun minderjarige kinderen toebehoorende goederen. Wanneer de boedelkamer het vermogen van een minderjarige beheert, krijgt de vader uit de inkomsten van dat vermogen slechts datgene, wat de boedelkamer hem gelieft te geven. Toch is er niets dat bij het begrip vaderlijke macht meer past dan het recht, om het vruchtgebruik te hebben van de goederen van zijn minderjarige kinderen. Het behoort dus ontwijfelbaar in een burgerlijke wetgeving voor Chineezen tehuis.

Ten zeerste anti-Chineesch is art. 23 Stbl. 1828 nº. 46 hetwelk toelaat, dat de moeder-voogdes die tot een tweede huwelijk overgaat, de voogdij blijft uitoefenen over de kinderen uit haar eerste huwelijk, mits zij der boedelkamer aantoont, dat zij de zaken hare voorkinderen betreffende, vereffend heeft (aldus ook beslist bij arrest Hooggerechtshof van 19 Mei 1870 W nº. 362). Ook onder Chineezen in Ned.-Indië wordt het hertrouwen van een weduwe beschouwd als een daad, die slechts minachting verdient (tenzij de weduwe, door armoede gedwongen, hiertoe moet overgaan). De vrouw die hertrouwt, moet al haar zorgen aan haar nieuwen echtgenoot en diens gezin wijden. Hare belangen en die harer

voorkinderen, loopen uiteen. Haar tweede huwelijk maakt haar, zooal niet onwaardig, in elk geval ongeschikt om de macht des overleden vaders over diens kinderen voort te zetten. Wanneer tot dusver ook dit bezwaar nog niet zoo algemeen gevoeld is, moet dit geweten worden aan de in de Nederlandsch-Indische praktijk gangbare meening dat de Chineesche moeder, tenzij door den vader bij uitersten wil tot voogdes benoemd, voor uitoefening van voogdij niet in aanmerking komt. Met hetgeen wij hierboven en elders opmerkten omtrent de hooge positie welke de moeder in de Chineesche maatschappij inneemt, zal de onjuistheid dier meening voldoende in het licht gesteld zijn. Het college van boedelmeesteren te Batavia, voorgelicht door haar tegenwoordig buitengewoon lid, heeft dan ook deze opvatting laten varen, en erkent de moeder, zoo dit maar eenigzins mogelijk is, tot voogdes. Krijgt deze opvatting — welke ook in dit ontwerp gehuldigd wordt, — de overhand, dan zal wel degelijk de uitoefening van voogdij over hare voorkinderen door een moeder die hertrouwd is, als een groote grief tegen de wetgeving worden aangemerkt.

Ten slotte wordt opgemerkt dat de grens der minderjarigheid, eerst met den 23-jarigen leeftijd ophoudende, te ver verschoven is. Dientengevolge wordt het aan de boedelkamers als grief aangerekend, dat zij de kapitalen der minderjarigen te lang onder zich houden.

BIJLAGE VI.

DE ADOPTIE.

Het onderwerp is voor een goed deel reeds behandeld ter gelegenheid van het erfrecht en mag daarnaar verwezen worden. In Nederlandsch-Indië, wordt de adoptie ten opzichte van Chineezen nog altijd beheerscht door de resolutie van 9 Mei 1769 (¹). De volledige codificatie van het burgerlijk recht in 1848 voor Europeanen tot stand gebracht, kent geen adoptie, en is dus dientengevolge (in verband met artikel 1 der overgbep.) de resolutie van 1769 voor Europeanen vervallen (²). Voor Chineezen echter, bleef ook sedert Stbl. 1855 nº. 79 de regeling van het familierecht en van de erfopvolging bij versterf overgelaten aan de volksinstellingen en gebruiken. Op gemeld artikel 1 der overg. bepal., dat alle verordeningen het burgerlijk recht betreffende afschaft, doch alleen »voor zooveel hen betreft op wie de nieuwe (Europeesche) wetgeving van toepassing is", kan ten opzichte van Chineezen dus geen beroep gedaan worden om de geldigheid der resolutie, met het familie- en erfrecht in onafscheidelijk verband staande, te betwisten. En aan den anderen kant schijnen artikel 11 der Algemeene Bepalingen (vide de woorden: »of waarin zoodanige of andere wettelijke bepalingen op hen zijn toepasselijk verklaard") en artikel 10 van Stbl.

(¹) O. a. afgedrukt in de uitgave der wetboeken van Mr. W. A. ENGELBRECHT, bl. 96.

(²) De resolutie van Stbl. 1830 nº. 31 stond in zekeren zin adoptie toe. Immers het was daarbij vrijgelaten een kind te erkennen, ook al maakte men zich niet als den vader bekend. Daar deze resolutie echter alleen betrekking had op buiten huwelijk verwekte kinderen, kon toch niet gezegd worden door haar, en dus reeds in 1830, die van 1769 voor Europeanen afgeschaft te zijn.

1855 n°. 79 (vide de woorden: »de voor hen thans bestaande verordeningen"), hare voortdurende geldigheid voor Chineezen te handhaven. In rechtelijke uitspraken (o. a. in vonnis R. v. J. Soerabaja 15 Juli 1885 W 1205) werd die geldigheid dan ook aangenomen.

De resolutie, de geschillen »in het stuk van erfenissen" willende voorkomen, waartoe de destijds plaats hebbende adopties aanleiding gaven, bepaalde dat, wanneer Chineezen, Mahomedanen of andere Onchristenen hunne kinderen bij wege van adoptie aan een ander overgaven, zij bij die overgave zouden moeten verklaren of zij van het recht van erven van zoodanig in adoptie gegeven kind (zoo dit eerder kwam te overlijden) afzagen, dan wel in het stuk van erfenis geconsidereerd wilden blijven als eigen vader en moeder. In het eerste geval zouden de adoptant of adoptanten van hun aangenomen kinderen (zoo dezen zonder descendenten kwamen te overlijden) erven alsof zij de vleeschelijke ouders waren, en zelfs bij hun vooroverlijden, hun nabestaanden. Het geadopteerde kind behield in elk geval zijn recht van erven ten opzichte van zijn natuurlijke ouders, en verkreeg dit ten opzichte van zijn adoptieve ouders, tenzij het bij het contract van adoptie speciaal anders mocht bepaald zijn, of met de adoptie niet meer beoogd werd dan de bezorging aan het kind van een goede opvoeding door den adoptant of de adoptanten. Voorts werd aan de notarissen en beambtschrijvers gelast, in de door hen op te maken akten van adoptie duidelijk uiteen te zetten of de partijen een adoptie bedoelden (hetzij dan min of meer volledig, al naarmate de natuurlijke ouders zich het recht van erven voorbehielden of daarvan afstand deden), dan wel enkel het bezorgen van een goede opvoeding aan het kind dat in adoptie werd gegeven.

Schijnbaar volledig, heeft deze resolutie tot de grootste onzekerheid aanleiding gegeven. De vraag is deze: Zijn de Chineesche

instellingen en gebruiken met betrekking tot de adoptie geheel uitgesloten, m. a. w. moet de resolutie van 1769 geacht worden het instituut der adoptie volledig te regelen, of mag zij door de volksinstellingen aangevuld worden? Bedrieg ik mij niet, dan hebben de Europesche tolken voor de Chineesche taal dit laatste gewild. De praktijk openbaart zich echter in tegenovergestelden zin. Wellicht is dit eenerzijds toe te schrijven aan de Chineezen zelven, aan wie een onbeperkte adoptie de gelegenheid geeft om hun kinderen daardoor in de nalatenschap van een vermogend man te doen meedeelen, anderzijds aan de notarissen, die bij het opmaken van akten van adoptie zich aan de resolutie hielden en toegelaten achtten wat deze niet verbood. Een met de praktijk bekend schrijver constateerde dan ook in W nº. 30, dat feitelijk hier te lande de adoptie »op geheel onbeperkte wijze vigeert". Het komt inderdaad voor dat een man die een of meer zoons heeft, nog een zoon adopteert. Dit is ten eenenmale anti-Chineesch. De wet in haar oudsten vorm (Lu) schrijft voor: »If the principal wife is over 50 years of age, and has no son, it shall be lawful to appoint (viz. successor to the Family) the eldest son by a concubine". En de daarbij behoorende Li bepaalt: »When any person is without male children of his own, one of the same kindred of the next generation may be appointed to continue the succession, enz." (JAMIESON, Chin. Rev. VIII, bl. 195). Het blijkt dus dat adoptie slechts dan plaats mag vinden, indien een man geen zoons heeft. JAMIESON in zijn meer aangehaalde lezing (Ch. Rev. dl. XVIII, bl. 142) zegt dan ook: »It will be observed that no adoption can be made at all if there are male children in existence". Dit is volkomen in overeenstemming met het doel der adoptie (1), hetwelk gelegen is in

(1) MENCIUS zegt: »There are three things which are unfilial, and to have no offspring is the greatest of these". Still now-a-days — schrijft Dr. DE GROOT II, bl. 612, — it stands foremost among the maxims of social life, and is the main incentive to the system of adoption, which has been borrowed almost unmodified from the ancients".

Het aannemen van een pleegkind, dat niet de rechten van een geadopteerde verkrijgt,

de noodzakelijkheid om een zoon te hebben die de familie voortzet en die, bij het overlijden van den vader, den eeredienst voor hem en zijn voorvaderen kan waarnemen. Uit dit oogpunt behoort een voor Chineezen te ontwerpen wetgeving, welke niet verder gaat dan noodig is, de adoptie te beschouwen. Daaruit vloeit dan voort, dat geen adoptie mag plaats vinden door hem, die een of meer zoons heeft. Bij de regeling in Stbl. 1892 n°, 238 werd dit uit het oog verloren. Verder volgt daaruit dat alleen van zoons, niet ook van meisjes, adoptie kan toegelaten worden, welk laatste in de resolutie van 1769 niet wordt verboden (wel in art. 89 van Stbl. 1892 n°. 238). Ten slotte: dat adoptie in den regel slechts eens geschieden mag »Only one person can be adopted as successor" (JAMIESON, dl. XVIII, bl. 142); ook hieromtrent bevat de resolutie van 1769 geen verbodsbepaling (wel Stbl. 1892 n°. 238 in art. 88).

Wat den vorm der adoptie aangaat, de wetgever der resolutie beschouwt de adoptie als een contract en draagt aan notarissen en beambtschrijvers op, om bij de akten van adoptie duidelijk uit te drukken wat de overeenkomende personen begeeren, ten einde eventueele geschillen te voorkomen. Men zou hieruit kunnen opmaken dat het de bedoeling geweest is voor te schrijven, dat adoptie alleen bij een notarieele akte geschieden kan. Zoo werd het ook opgevat bij het reeds vermelde vonnis van den Raad van Justitie te Soerabaja dd. 15 Juli 1885. Anders evenwel in een arrest van het Hooggerechtshof van 26 April 1894, waarin wordt overwogen: »dat in de slotwoorden der resolutie van 1769 geen nietigverklaring ligt opgesloten van eene adoptie, welke niet bij authentieke akte is geschied; dat de wetgever van 1769, had het in zijn bedoeling

---

geschiedt dikwijls om andere doeleinden; zoo bijv. door kooplieden, die zoons aannemen ten einde hen als handelsreizigers of agenten in hun zaken te bezigen, zoo worden door hen die met andere familiën in twisten gewikkeld zijn, welke dikwijls tot bloedige gevechten aanleiding geven, een aantal zoons aangenomen ten einde des te beter aanvallender of verdedigender wijze te kunnen optreden, zoo worden meisjes tot onzedelijke doeleinden aangenomen.

gelegen het adopteeren van kinderen voortaan alleen bij authentieke akte toe te laten, dit zeker in ondubbelzinnige bewoordingen zou hebben te kennen gegeven, daar het hem bekend was dat het, ten minste volgens Chineesch recht, ongebruikelijk was van adoptie een authentieke akte op te maken (art. 51 der verzameling HAKSTEEN)". Het aangehaald artikel 51, waarop een beroep gedaan wordt, luidt aldus: »De adoptie wordt onder de Chineezen zeer veel gepractiseerd, geschiedende gemeenlijk met communicatie aan de familie, dewelke het nogtans niet kan beletten, waarna er tusschen den adoptant en den vader of maagen van den geadopteerden eene onderhandsche acte wordt gemaakt". Aan de juistheid van den inhoud van het artikel mag sterk getwijfeld worden.

Geen man heeft het recht om, tot adoptie overgaande, de aanspraken zijner agnatische verwanten op zijde te zetten, of wel buiten zijn familie om te adopteeren. De wet (Li) zegt (Ch. Rev., dl. VIII, bl. 195): »When any person is without male children of his own, one of the *same kindred* of the next generation may be appointed to continue the succession, beginning with his nephews as being descended from the nearest common ancestor, and then taking collaterals one, two and three degrees further removed in order, according to the table of the five degrees of mourning. If all these fail, one of the kindred still further removed may be chosen, and finally any one of the same family name. If after a successor has thus been appointed, a son should be born, the family patrimony shall be equally divided between them".

Uit dit artikel blijkt, en bij de behandeling van het erfrecht werd het in het breede uiteengezet, dat bij de adoptie de rechten der familie op den voorgrond treden. Een agnaat mag slechts geadopteerd worden, of althans iemand, die door het voeren van denzelfden geslachtsnaam, vermoed wordt in agnatische verwantschap te staan tot hem die adopteert. En wat het formeele der adoptie aangaat, zij geschiedt in bijzijn der familie. »It is to be remembered —

schrijft Jamieson, Ch. Rev., dl. VIII, bl. 199 — that such an important event as transferring a member from one branch to another is never done except with the cognizance of the whole family; *no mere private appointment would be effectual.* The thing must be done in public and accompanied with all the ceremonies customary in important family events. In particular the newly-adopted member must make obeisance before the ancestral tablets of the new family in token of his admission — a ceremony without which no change in the family life could be effected". Parker (Ch. Rev., dl. VIII, bl. 90) schrijft in overeenstemming hiermede: »Adoption of an agnate is generally effected during the lifetime of the adopter, before an assembly of agnates, and an entry is made in the genealogical register of the family". Dit alles klinkt geheel anders dan hetgeen in het vermelde artikel 51 te lezen staat: »de adoptie geschiedt gemeenlijk met communicatie aan de familie, dewelke het nogtans niet kan beletten". Wat het opmaken eener onderhandsche akte aangaat, waarvan het artikel gewaagt (notarissen bestaan in China niet en kan daar dus van authentieke akten geen sprake zijn), dit komt voor bij het aannemen van een kind uit een vreemde familie. Dikwerf wordt een dusdanig kind gekocht; de adoptant heeft dus een erkenning noodig van den vader van het kind dat hij den prijs ontvangen heeft, alsmede een uiteenzetting van de rechten waarvan hij afstand doet. De natuurlijke vader geeft dan van een en ander een schriftelijke verklaring af, door hem en den onvermijdelijken tusschenpersoon (go-between) onderteekend.

Het bovenstaande doet zien, dat de adoptie in eigenlijken zin in China zoodanig openlijk en vormelijk geschiedt met aanteekening in het familieregister, dat onzekerheid omtrent de vraag of zij inderdaad heeft plaats gehad, niet mogelijk is. Ten onzent, nu volgens de interpretatie door het vermelde arrest van het Hof aan de resolutie van 1769 gegeven, geen notariëele akte vereischt wordt, is het feit

der adoptie aan onzekerheid prijs gegeven. Toch is het duidelijk dat een zoo gewichtig feit, waardoor de geadopteerde als het ware de wettige zoon wordt van zijn adoptieve ouders en zijn betrekkingen tot zijn natuurlijke ouders rechtens ophouden te bestaan, voor geen betwisting vatbaar behoort te zijn. De eisch van een notariëele akte is daarom noodzakelijk, gelijk die dan ook in art. 91 van Stbl. 1892 n°. 238 gesteld is. Het is evenwel niet noodig nog meerdere eischen te stellen. Omdat bij de Romeinen de adoptie voor den praetor ([1]) geschiedde, en volgens het Fransche recht op de voor den juge de paix verleden akte van adoptie nog de goedkeuring van den hoogeren rechter moet verkregen worden (art. 353 vlg. Cod. Civ.), daarom behoeft nog niet voor de adoptie onder Chineezen hier te lande rechterlijke tusschenkomst te worden vereischt. Chineesch is het zeker niet; »adoption — schrijft PARKER t. a. p. bl. 88 — is a family arrangement, and needs no magisterial authority". Wanneer men eenmaal adoptie toestaat, hetgeen met betrekking tot Chineezen een noodwendigheid is, dan moet men niet zoovele formaliteiten vorderen dat de toepassing belemmerd wordt. De door Stbl. 1892 n°. 238 verlangde tusschenkomst van den raad van justitie moet dienen om te beletten, dat adoptie met oneerlijke bedoelingen plaats grijpt (art. 98). Waar echter, gelijk in dit ontwerp, adoptie van meisjes niet toegelaten is, verder adoptie alleen veroorloofd is aan hem, die, gehuwd of gehuwd geweest, geen wettigen zoon heeft, en ten slotte het eenmaal aangenomen kind niet weder in adoptie mag worden gegeven, behoeft geen vrees voor oneerlijke bedoelingen gekoesterd te worden. In de tweede plaats moet de raad van justitie onderzoeken of het te adopteeren

---

([1]) Een driemaal herhaalde verkoop van het kind ging vooraf ten einde de filius adoptivus uit de macht van zijn pater naturalis ontslagen geraakte. Si pater filium ter venumduit, filius liber esto a patre. Dan volgde een schijnproces voor den praetor. De pater adoptivus zeide: »hunc ego hominem, meum filium esse aio ex jure Quiritium", waarop de pater naturalis zweeg en dus toegaf.

Onder JUSTINIANUS had verkoop van kinderen niet meer plaats. De adoptie geschiedde apud magistratum. Een proces-verbaal werd opgemaakt, acta interveniebant.

kind niet benadeeld wordt. Wordt hier voornamelijk aan financieele belangen gedacht, dan mogen ook voor Nederlandsch-Indië de volgende woorden van PARKER (t. a. p. bl. 90) worden aangehaald: »A rich man, of course, in practice, finds it easier to obtain the object of his choice than a poor one, and the handsome son of a rich brother is, similarly, less easy to secure as an heir than the plain son of a poor brother".

Wat de gevolgen der adoptie betreft, uit het bovenaangehaald artikel van de Ta' Tsing Lu Li blijkt dat een geadopteerd kind dezelfde rechten heeft, als ware hij uit het huwelijk van den adoptant geboren. Immers de wet zegt: »If, after a successor has thus been appointed, a son should be born, the family patrimony shall be equally divided between them". De rechtstoestand van den geadopteerde ondergaat dus geen verandering door het latere feit, dat den adoptief vader uit zijn huwelijk een of meer zoons geboren worden. Omtrent de adoptie van een agnaat zegt PARKER, t. a. p. bl. 88: »there is absolutely no distinction between such adopted son and a natural born son". En JAMIESON (t. a. p. bl. 198) schrijft: »The individual thus transferred or adopted ceases to belong to his original branch just as much as if he were dead (1), and takes the place of a natural-born son to his adopted father".

Ook in dit opzicht laat de resolutie van 1769 onzekerheid bestaan. Zij bepaalt zich tot de regeling van het erfrecht van den geadopteerde eenerzijds en zijn natuurlijke en adoptieve ouders anderzijds. Bij arrest van 24 Juli 1855 (Tijdsch. het R. in N.-I., dl. XI, bl. 275 vlg) besliste het Hooggerechtshof, dat volgens de resolutie van 1769 uit de adoptie voor den pater adoptivus niet het recht

---

(1) Dit schijnt te sterk uitgedrukt. De geadopteerde treedt uit de macht van zijn natuurlijken vader, maar daarom houden nog niet alle betrekkingen tot dezen op te bestaan. Althans bij den dood van zijn eigen vader rouwt de geadopteerde in den 2en graad, en zoo hij een mandarijn is, moet hij bij den dood van zijn eigen vader zijn ambt neerleggen, ten einde n rouwplichten te vervullen, DE GROOT II, bl. 552 n°. 12 en bl. 584.

geboren wordt om de vaderlijke macht ten aanzien van den geadopteerde uit te oefenen, en dat dientengevolge de pater adoptivus de bevoegdheid mist om bij testament over het door hem geadopteerde kind een voogd te benoemen. Ook hier is het alweder de vraag: moet men de resolutie van 1769 uit de Chineesche instellingen aanvullen? zoo ja, dan komt men tot een beslissing tegenovergesteld aan die in het vermelde arrest vervat. Houdt men zich evenwel aan de bedoeling van de resolutie, dan is de beslissing hoogstwaarschijnlijk juist; de resolutie heeft blijkbaar het justinianeische recht omtrent adoptie tot voorbeeld genomen, volgens hetwelk de pater naturalis zijn patria potestas behield. »Sed hodie (1) — wordt in de Instituten gezegd B I, tit. 11 § 2 — ex nostra constitutione, cum filius familias a patre naturali extraneae (2) personae in adoptionem datur, jura potestatis naturalis patris minime dissolvuntur, nec quicquam ad patrem adoptivum transit, nec in potestate ejus est, licet ab intestato jura successionis ei a nobis tributa sunt". Hetgeen in de laatste woorden is uitgedrukt, vindt men in de resolutie terug, volgens welke de geadopteerde ten opzichte van zijn natuurlijken vader het recht van erven behoudt en ten opzichte van zijn adoptief vader dat recht verkrijgt.

---

(1) Oudtijds ging de filius adoptivus over in de macht van den pater adoptivus. Hierdoor kon de filius adoptivus in groot nadeel komen, want hij was uit zijn familie gegaan, had het erfrecht dus verloren en ging in een andere familie over, waaruit hij door emancipatie ook weer kon worden gezet. Daarom bepaalde JUSTINIANUS dat de filius adoptivus zou blijven in de macht en de familie van zijn natuurlijken vader, maar dat hij bij den dood van den pater adoptivus ook van dezen zou erven.

(2) Alleen indien een kind aan zijn grootvader van moederszijde (of van vaderszijde, zoo zijn vader geëmancipeerd en dus sui juris was) in adoptie werd gegeven, ging de patria potestas over (de zoogen: adoptio plena).

Bijlage VII.

HET KONGSIWEZEN.

De ongenoemde schrijver van een verhandeling voorkomende in de »China Mail" van 1882, getiteld: »the commercial law affecting Chinese with special reference to partnership registration and bankruptcy laws in Hongkong", zet uiteen, hoe het met de aansprakelijkheid van de vennooten eener handelsfirma in China gesteld is. De schrijver deelt mede dat de zucht tot sparen bij het meerendeel van het Chineesche volk als aangeboren is; dat er evenwel in China geen spaarbanken bestaan, waarin de nijvere gemeente hare spaarpenningen kan beleggen; dat evenmin goud en zilver in de gewone circulatie voorkomt, doch alleen kopergeld, zoodat het in Europa bekende sparen »in de kous" in China onbekend is. Wie een noemenswaardig bedrag bijeen heeft, maakt het productief, door het in een industriëele of handelskongsi te beleggen. Zoodanigen, die hun geld in een kongsi steken zonder zelf aan hare zaken deel te nemen, zijn als commanditaire vennooten of als geldschieters te beschouwen. Zij kunnen hun inleg verliezen, maar zijn niet verder aansprakelijk. De beheerende vennooten daarentegen, zij die de kongsi naar buiten vertegenwoordigen, zijn: »jointly and severally responsible with their property, person and life, for all the liabilities of their business concern". En deze aansprakelijkheid van den beheerenden firmant is, volgens den schrijver, niet beperkt tot zijn persoonlijk vermogen. Heeft een crediteur er geld genoeg voor over om de hulp van den districts-magistraat in te roepen, dan kan hij zijn verhaal uitoefenen ook tegen de naastbestaanden van

den debiteur. »There is no distinction of a man's property from that of his wife or sons", ja zelfs »the responsibility extends, if a partner's personal property or that of his immediate family is insufficient to cover his liabilities, to the property and persons of his father, his brothers of his uncles and if necessary even farther". En daar in China het faillissement niet bekend is, schiet een debiteur, ten einde aan een doortastend crediteur te ontkomen, niets over dan òf integraal te betalen, òf in der minne een schikking te treffen.

Deze hoofdelijke aansprakelijkheid der gereerende vennooten, en de wijd uitgestrekte aansprakelijkheid van familieleden, welker bestaan door den schrijver wordt beweerd, schijnt juist te zijn wanneer enkel gelet wordt op hetgeen wel in de praktijk voorkomt. Doch men behoort haar meer aan te merken als een gevolg van praktijken door een crediteur aangewend die het er op gezet heeft zijn geld binnen te krijgen, dan wel dat zij op een legalen grondslag zou berusten.

In 1887 werd in de China Branch of the Royal Asiatic Society te Shangai een relaas voorgelezen, bevattende de gevoelens van verschillende bekende sinologen over de aansprakelijkheid van de vennooten eener firma jegens derden, en over de bevoegdheid van den schuldeischer, om zijn vordering op het onverdeeld aandeel van zijn schuldenaar in het familiegoed te verhalen. De meeningen liepen zeer uiteen (1). Voorop staat dat de Chineesche wet de quaestie niet behandelt. Haar karakter van strafwet getrouw, beschouwt zij het niet nakomen van zijne geldelijke verplichtingen van een crimineel standpunt; zij straft met stokslagen dengene, die hetzij weigert, hetzij niet bij machte is zijn schulden te voldoen. Een wetsbepaling omtrent de aansprakelijkheid van vennooten bestaat dus niet, en in het algemeen zal men, te dier zake navraag doende, ten antwoord krijgen: »er is geen vaste regel, elk geval moet naar

(1) Journal of the China Branch enz. Dl. XXII, bl. 39 en volg. en bl. 121 en volg.

zijn eigen mérites beoordeeld worden". Toch schijnen de volgende algemeene opmerkingen te kunnen gemaakt worden, waarbij echter wordt aangenomen dat de schuldeischer is »a peaceful citizen who wishes to have his strict legal rights and no more". Zij die in een firma geld belegd hebben om pro rata parte in de winsten en verliezen te deelen, doch voor het overige geen deel nemen aan den handel van de firma, worden meer als geldschieters dan als vennooten beschouwd. Wordt de firma insolvent, dan zijn zij hun inleg kwijt, doch verder niet aansprakelijk. Wat aangaat de handelende, naar buiten optredende vennooten, men moet hier onderscheiden of de crediteur die met hen handelde met het kongsicontract, d. w. z. met het aandeel dat elk hunner in de firma had, al dan niet bekend was. In het laatste geval zullen de vennooten die met den crediteur handelden, elk voor de geheele schuld aansprakelijk zijn; heeft slechts een hunner met den crediteur gehandeld, dan blijven ook de anderen voor de geheele schuld aansprakelijk, indien het uit de omstandigheden valt op te maken, dat zij indirect den crediteur gemoveerd hebben de transactie te sluiten. Was daarentegen de crediteur met het kongsicontract bekend, wist hij dat firmant A slechts voor een vierde aandeel bij de firma betrokken was, B voor drie vierden, dan zal de crediteur van A ook slechts een vierde gedeelte van de firmaschuld kunnen opvorderen. Deze aansprakelijkheid naarmate van het aandeel waarvoor men in de firma deel neemt, schijnt in beginsel als regel te worden aangenomen. Althans de adviseurs waren allen het hierover eens.

Wat aangaat de aansprakelijkheid van familieleden, moet men weder onderscheiden. Is de familie uit elkander gegaan en het familievermogen verdeeld, dan worden naar recht en billijkheid de familieleden van den schuldenaar niet aansprakelijk geacht voor diens schulden. Met deze uitzonderingen evenwel, dat een zoon altijd aansprakelijk blijft voor de schulden van zijn vader, en dat het Gouvernement zijn vorderingen des noods op alle agnatische

verwanten van den schuldenaar verhaalt. Is daarentegen het familievermogen onverdeeld [1], zoodat de schuldenaar-vennoot daarin een aandeel heeft, dan bestaat er volgens JAMIESON geen enkele reden, waarom dat vermogen niet aansprakelijk gesteld zou worden, voor zoover het aandeel van den zoon-schuldenaar daarin reikt. Maar ziehier de moeilijkheid. De wet beschouwt het niet betalen van schulden alleen uit een crimineel oogpunt, doch geeft niet aan hoe men zijn geld kan binnen krijgen. In beslagneming en verkoop van de goederen, welke aan den schuldenaar individueel toebehooren, dan wel van zijn onverdeeld aandeel in het familiegoed, zijn in China niet bekend. Heeft men een vonnis tegen zijn debiteur verkregen, dan is de eenige wijze van tenuitvoerlegging: in gijzeling stellen en zelfs geeselen. De schuldenaar zelf kan gegijzeld worden en de zoon kan gegijzeld worden voor de schulden van zijn vader, doch niet omgekeerd de vader voor schulden van den zoon, en ook niet een broer voor een broer of in het algemeen het eene familielid voor schulden van het andere. Door middel van deze gijzeling, die voortduurt totdat de schuldenaar betaalt, en des noodig geeseling, zal men den schuldenaar dwingen om hetgeen hij individueel bezit voor den dag te brengen, en zijn familie, om het den schuldenaar in het familievermogen toekomend aandeel te realiseeren en ten behoeve van de crediteuren te doen strekken, of wel zal zijn familie hetzij door integrale betaling, hetzij door met de schuldeischers een schikking te treffen, de zaak beëindigen. Directe aantasting van het familiegoed kan niet plaats vinden. Is de schuldenaar in gijzeling gesteld, »then begins — schrijft JAMIESON, t. a. p. bl. 50 — that see-saw of negotiations with which almost all cases of the kind end in China. It is a question of who can hold out longest — the debtor or the creditor. The upshot is always a compromise

---

[1] Hierbij in het oog te houden dat ook bij het leven van den vader sprake is van een familievermogen, waarin aan elken zoon of zijn mannelijke afstammelingen in zijn plaats, een gelijk aandeel toekomt.

of some kind. The creditor or creditors take what they can get and declare themselves satisfied, whereupon the debtor is released".

Herinnerd wordt dat met het bovenstaande de quaestie meer theoretisch is behandeld. In de praktijk zal de schuldeischer zich dikwijls vastklampen aan diengene der vennooten, die het best betalen kan. »Either or both" — is the motto (gelijk een der adviseurs opmerkte) — »but by all means the best man". JAMIESON merkt aangaande bestaande praktijken het volgende op: »As every one knows, there are various other means by which creditors can enforce payment of debts without having recourse to the authorities at all. They may threaten to go and hang themselves if not paid, or they may go and quarter themselves on the family of the debtor, who do not venture to turn them out. To get rid of these annoyances or for fear of worse troubles, the debtor or his friends will pay or compromise or make some arrangement as soon as possible".

Als slotsom is het voor ons doel voldoende te constateeren, dat volgens Chineesche opvatting van recht en billijkheid in den regel hoofdelijke aansprakelijkheid der vennooten voor de schulden der firma niet bestaat, integendeel elk der vennooten slechts aansprakelijk is naargelang van zijn aandeel in het vennootschappelijk kapitaal ([1]). Lijnrecht in strijd met onze begrippen, volgens welke solidariteit bij handelsverbintenissen regel is, en in het bijzonder de hoofdelijke aansprakelijkheid der vennooten voor de schulden der firma, tot het wezen der vennootschap onder eene firma behoort.

Keeren wij thans tot den ongenoemden schrijver, in hoofde dezer

---

([1]) In een advies van Chineesche deskundigen, vermeld in het arrest van het Hooggerechtshof van 21 December 1865 W n°. 133, wordt gezegd: »dat het handelsgebruik bij Chineezen medebrengt, dat ieder vennoot slechts pro rata parte aansprakelijk is voor de schulden zijner vennootschap en eerst na gebleken onvermogen zijner medevennooten, ook voor het resteerende der schuld kan worden aangesproken". Dit laatste wordt ook door een enkele der bovenvermelde adviseurs beweerd.

vermeld, terug, ten einde aan hem nog enkele opmerkingen voor ons onderwerp van belang te ontleenen. De schrijver zet de nadeelen uiteen, welke de Engelsche handel te Hongkong destijds ondervond van het gemis van een voorschrift, dat Chineesche handelskongsies gebood hunne firmanten te doen registreeren en bekend te maken. De werkelijke leden der kongsies maakten — volgens den schrijver — van het gemis van een dergelijk voorschrift gebruik om achter de schermen te blijven. Jaren lang handelde een Engelsch koopman met iemand wien hij voor het voornaamste lid eener kongsi aanzag, doch die ten slotte slechts bleek een betaalde employé te zijn. Een en dezelfde kongsi vestigde zich onder verschillende namen in verschillende localiteiten, om zoodoende haar crediet uit te breiden. En vooral werd — volgens den schrijver — het gemis van publiciteit gevoeld, toen in 1867 de »Partnership Ordinance" ook voor Chineezen van Hongkong bepaalde, dat commanditaire vennooten eener vennootschap niet verder aansprakelijk zouden zijn dan ten bedrage van hun inbreng. Dit alles is slechts de toelichting van de stelling, welke wel door niemand zal worden beslist, dat de handelskongsi gedwongen moet worden aan het licht te komen, daar anders derden die met haar handelen aan benadeeling bloot staan.

Slaan wij nu een blik op onze wetgeving, dan blijkt het dat de eisch van publiciteit bij artikel 6 van Stbl. 1855 nº. 79 is gesteld. Vóór 1855 schijnt hier te lande te zijn ondervonden, wat de Engelschen later te Hongkong zouden ondervinden en gelijk boven is uiteengezet. Althans in de toelichting van artikel 6 wordt gezegd, dat het artikel ten doel heeft »tegen te gaan de bedriegelijke handelingen van sommige Chineezen, die onder eenen verdichten naam (Kongsi) zich verbonden en waarvan de associés dan onbekend bleven, zoodat men later moeilijk de werkelijke debiteuren konde uitvinden". (Tijdsch. het recht in N.-I., dl. XXVII, bl. 91). Den

wetgever van 1855 mag de lof niet worden onthouden dat hij dit voor derden zoo belangrijk punt tot klaarheid heeft gebracht ([1]). Gefaald heeft hij echter, waar hij in de handelskongsi blijkbaar iets bijzonders zag en aan Chineesche kooplieden hier te lande boven anderen een privilege gaf, dat door niets te rechtvaardigen is. Artikel 6 toch erkent »behalve" de vennootschappen van het wetboek van koophandel, de bij de Chineezen in zwang zijnde handelskongsi. Deze bestaat dus naast de bekende handelsvennootschappen van het wetboek van koophandel. Zij wordt geregeerd, zoowel ten aanzien van de vennooten onderling als ten aanzien van derden, door de overeenkomst die de vennooten hebben aangegaan, mits die overeenkomst in het daartoe ter griffie aangehouden openbaar register worde ingeschreven. Wanneer hierbij gevoegd wordt dat ons verbintenissenrecht, en dus ook de bepalingen van het burgerlijk wetboek omtrent maatschap, op Chineezen toepasselijk zijn, dan mag men stellen dat het instituut der handelskongsies door den wetgever volledig is geregeld. Een mogelijk beroep op Chineesche volksinstellingen is hier niet meer toelaatbaar ([2]). Nu mogen volgens artikel 6 de vennooten eener handelskongsi bedingen, dat zij niet hoofdelijk aansprakelijk zullen zijn voor de verbintenissen der kongsi. Europeesche firmanten daarentegen, zijn krachtens artikel 18 wetb. v. kooph. wegens de verbintenissen der vennootschap hoofdelijk voor het geheel aansprakelijk, een bepaling waaromtrent Asser c. s. aanteekenen, dat zij tot het wezen der vennootschap onder eene firma behoort en die dus door geene bijzondere overeenkomsten kan worden gewijzigd, hetgeen in artikel 112 van het Duitsche handelswetboek uitdrukkelijk bevestiging vindt. Maar ook dan wanneer

---

([1]) Behoudens dat volgens art. 6 de publiciteit beperkt is tot inschrijving in het ter griffie aangehouden register, terwijl voor vennootschappen onder een firma tevens bekendmaking in het officiëel nieuwsblad wordt geëischt (art. 28 wetb. v. kooph.). Doeltreffender nog is art. 28 Ned. wetb. v. kooph., dat bovendien eischt bekendmaking in een der nieuwspapieren van de plaats waar de vennootschap gevestigd is.

([2]) Ware het tegendeel het geval, dan zouden derden toch niet gebaat zijn, nu, gelijk wij zagen, volgens Chineesche opvatting firmanten niet hoofdelijk aansprakelijk zijn.

de vennooten niets omtrent hun aansprakelijkheid jegens derden zijn overeengekomen, zal hoofdelijke gehoudenheid voor verbintenissen in naam der kongsi aangegaan, niet kunnen worden aangenomen. Artikel 6 vormt voor de handelskongsi de bijzondere handelswet waarop in artikel 15 wetb. v. kooph. wordt gedoeld. In geen opzicht derogeert art. 6 aan de stellige bepaling van artikel 1282 van het burgerlijk wetboek. Een beroep op artikel 18 wetb. v. kooph. is niet ontvankelijk, daar dit artikel enkel voor de vennootschap onder een firma geschreven is. Zoo schiet, bij gemis van overeenkomst van de vennooten, niets anders over dan tot het burgerlijk recht te gaan, waar wij in art. 1642 van het burgerl. wetb. lezen dat de vennooten niet ieder voor het geheel voor de schulden der maatschap verbonden zijn, en in artikel 1644, dat het beding dat een handeling voor rekening der maatschap is aangegaan, in het algemeen slechts den vennoot verbindt, die haar aanging. Niet lang geleden werd de quaestie voor den rechter gesteld. De besturende vennoot eener handelskongsi, die met de kongsibenaming een orderbillet had geteekend, werd voor het volle bedrag daarvan aangesproken. De gedaagde betwistte zijn hoofdelijke aansprakelijkheid op grond dat het tusschen hem en zijne vennooten gesloten kongsicontract, niets omtrent de aansprakelijkheid der vennooten tegenover derden inhield, en hoofdelijke gehoudenheid niet mag worden verondersteld. De raad van justitie te Semarang [1] nam echter gedaagde's aansprakelijkheid voor het volle bedrag van het orderbillet aan, onder overweging dat artikel 6 van Stbl. 1855 n°. 79 niet bedoelt naast de drie bekende vennootschappen van het wetboek van koophandel ten aanzien van Chineezen nog een vierde soort, nl. de kongsi, te erkennen; dat de kongsi niets anders is dan een gewone vennootschap onder eene firma, en dat de wetgever bij gemeld artikel 6 aan Chineezen slechts de bevoegdheid heeft

[1] Vonnis van 7 November 1894 W n°. 1641; zie ook het vonnis van dien raad van 22 Augustus 1894 in W n°. 1629.

willen geven om van het gemeene handelsrecht, voorzoover vennootschappen onder eene firma betreft, afwijkende bedingen te maken. Hoe aannemelijk in jure constituendo de beslissing ook moge zijn, dat de handelskongsi niets anders is dan een vennootschap onder eene firma, waarmede dan de toepasselijkheid van artikel 18 wetb. v. kooph. verkregen wordt, zij komt mij voor in strijd te zijn met het jus constitutum, waar artikel 6 duidelijk genoeg de kongsi naast de vennootschappen van het wetboek van koophandel als bijzondere vennootschap erkent. Bovendien mist de handelskongsi in de meeste gevallen een der essentiëele vereischten, bij art. 16 wetb. v. kooph. voor het bestaan van een vennootschap onder een firma gevorderd, al geldt het hier slechts een formeel en gering bezwaar. Volgens ons recht moet de firma bestaan uit den geslachtsnaam of de geslachtsnamen van een of meer der vennooten of gewezen vennooten ([1]). Dit blijkt uit de artikelen 16, 20 en 30 van het wetb. v. kooph., maar vooral uit artikel 36 waar de *firma* gesteld wordt tegenover de *benaming* eener naamlooze vennootschap ([2]). Nu bestaan de kongsibenamingen zeer dikwijls uit alles behalve de geslachtsnamen der vennooten. Zoo beteekenen de volgende aan vonnissen ontleende kongsibenamingen: Gie Hoat, Ho Hoat, Ho Seng, Hong Goan Soen, respectievelijk: »goede trouw is duidelijk", »eendracht wordt duidelijk aan den dag gelegd", »voortreffelijk door eendracht", »de bron des overvloeds vloeit rijkelijk". De in de Semarangsche vonnissen bedoelde kongsi droeg de benaming van: »Hong San en C°.". De beide Chineesche woorden beteekenen: »Berg des overvloeds". Een Europeesche handelsvennootschap die onder den firma naam »Berg des overvloeds en C°." zou willen

---

([1]) Dit laatste is volgens den Code de Commerce zelfs niet toegestaan, art. 21: »Les noms des associés peuvent seuls faire partie de la raison sociale".

([2]) Het Duitsche handelswetboek vat het begrip »firma" in ruimereren zin op. Artikel 18 (vertaling van Mr. Levy) luidt: »De *firma* eener naamlooze vennootschap moet in den regel aan het voorwerp harer onderneming ontleend zijn. De naam van vennooten of andere personen mag in de firma niet opgenomen worden".

optreden, zou stellig niet als een heusche firma aangemerkt worden. De beide firmanten dier bedoelde kongsi »Hong San en C°" waren genaamd: GOEY THIAM SAN en TAN TJOEN HONG. Wij vinden dus in de kongsibenaming een voornaam van elk der firmanten terug (de geslachts- of sengnaam staat voorop, de personen- of mingnamen volgen daarna). Waarschijnlijk hebben de firmanten deze beide voornamen tot benaming hunner kongsi gekozen, omdat zij te zamen een zinnebeeldige uitdrukking vormen. Doch ook in den zin van gecombineérde personennamen opgevat, voldoet de kongsibenaming niet aan de wet. »JAN, PIET en C°" is rechtens geen firmanaam. »Naam" in de artikelen 16, 20 en 30 van het wetb. van kooph. beteekend: geslachtsnaam".

Kongsi beteekent volgens Dr. DE GROOT (het Kongsiwezen van Borneo, bl. 38): »beheer (si) van wat gemeenschappelijke of algemeene zaak (kong) is". Het woord drukt een zoo algemeen mogelijk begrip uit. Kongsies kunnen dan ook tot verschillende doeleinden worden opgericht. De handelskongsi is een vereeniging van Chineesche kooplieden om onder een kongsibenaming daden van koophandel uit te oefenen. Zij treedt tegenover derden als eenheid op. Behalve wanneer zij als naamlooze vennootschap rechtspersoonlijkheid verkregen heeft, zal zij (de kongsibenaming als firma beschouwd) feitelijk zijn òf een vennootschap onder eene firma, òf een dusdanige vennootschap gecombineerd met een commanditaire, òf een commanditaire vennootschap die een firma voert. Ook wanneer zij niet beoogt het drijven van een voortgezetten handel, doch slechts tot een of meer bepaalde handelsondernemingen beperkt is, zal zij feitelijk een vennootschap onder een firma zijn. Want waar onder een gemeenschappelijke benaming (hier gelijkgesteld met firma) als eenheid naar buiten opgetreden wordt, zal van handelingen voor gemeene rekening geen spraak kunnen zijn. »De handeling voor gemeene rekening — schrijft Prof. MOLENGRAAF, leiddraad bl. 77 — is eene maatschap of vennootschap om gemeenschappelijk winst te

behalen uit handelsdaden, die niet naar buiten optreedt; eene handelsvennootschap zonder firma". Het is niet mogelijk in de kongsi iets bijzonders te zien. Hare erkenning als bijzondere soort van vennootschap naast die van het wetboek van koophandel, heeft geen grond. Het privilege bij art. 6 van Stbl. 1855 n°. 79 aan Chineesche kooplieden toegekend en hierboven uiteengezet, is niet te rechtvaardigen. Met den heer VELLEMA (Ind. Gids van Januari 1894) ben ik van meening, dat het artikel behoort te verdwijnen. De handelskongsi zal dan beoordeeld worden naar de bepalingen van het wetboek van koophandel. Een enkele bepaling is slechts noodig om haar aan dat wetboek vast te haken.

BIJLAGE VIII.

HET RECHT VAN BOEDELAFSTAND.

De vraag of de bepalingen omtrent gerechtelijken boedelafstand op Chineezen van toepassing zijn, lost zich op in deze meer algemeene: welke bepalingen van het reglement op de burgerlijke rechtsvordering zijn eigenlijk op Chineezen toepasselijk? Dat het geheele reglement toepasselijk zou zijn, kan niet beweerd worden, nu bij art 1, V van Stbl. 1855 n°. 79 de bepalingen omtrent den staat van kennelijk onvermogen uitdrukkelijk voor Vreemde Oosterlingen geldig zijn verklaard, en diententengevolge dus aan het argumentum a contrario niet te ontkomen valt. Wel luidt het opschrift van hoofdstuk III van gemeld staatsblad »over den *vorm* der regtspleging", maar het eenige artikel van dat hoofdstuk, artikel 8, geeft slechts indirect aan welke vorm van rechtspleging hier bedoeld is. De beteekenis van artikel 8 staat vast. Het verklaart slechts dat vorderingen, tegen Vreemde Oosterlingen ingesteld en gegrond op de op hen toepasselijk verklaarde Europeesche wetgeving, ter kennisneming van de Europeesche rechtbanken staan, m. a. w. dat Vreemde Oosterlingen, voorzooveel die vorderingen betreft, aan de rechtsmacht der Europeesche rechtbanken onderworpen zijn. Het artikel bevat dus geen nieuwe bepalingen omtrent de attributen van raad van justitie of landraad; het onderwerpt geen nieuw genus van personen, de Vreemde Oosterlingen, aan de rechtsmacht der Europeesche rechtbanken, maar handhaaft de ten opzichte van het civielrecht in de artikelen 75 Reg. Reglt., 9 Overgbep., 11 en 12 Algem. bep., 108 en 124 Recht. Org. aange-

nomen onderscheiding in volksinstellingen en toepasselijk verklaarde Europeesche wetgeving, om die vorderingen tot de bevoegdheid van de Europeesche rechtbanken te brengen, waarbij het rechtstreeksche toepassing van de Europeesche wetgeving geldt (tijdsch. het R. in N.-I., dl. XII, bl. 463, dl. XXXIV, bl. 197). Terecht overweegt dan ook de raad van justitie te Semarang in zijn vonnis van 6 April 1887, W n°. 1252, dat artikel 8 »tamelijk overbodig is".

Wat nu den vorm der procedure betreft, geeft artikel 8 slechts indirect een aanwijzing, gelijk gezegd werd. Kort na de invoering van Stbl. 1855 n°. 79 besliste de raad van justitie te Semarang bij vonnis dd. 11 Maart 1856 (tijdsch. dl. XII, bl. 426), dat ten aanzien van rechtsvorderingen krachtens artikel 8 voor den raad van justitie gebracht, de bepalingen van het reglement op de burgerlijke rechtsvordering niet toepasselijk zouden zijn. Een andere meening werd verkondigd door M^r. Udo de Haes in datzelfde deel van gemeld tijdschrift (bl. 76), die betoogde, dat, waar artikel 8 Vreemde Oosterlingen onderworpen verklaart aan de rechtsmacht o. a. van den raad van justitie, dit ook per se geschiedt op dezelfde wijze als voor elk ander die aan de rechtsmacht van dien raad onderworpen is, d. i. naar de regelen van het reglement op de burgerlijke rechtsvordering. Deze meening, dat de gewone rechtspleging van den raad van justitie ook voor Vreemde Oosterlingen geldt, is sedert in de praktijk de heerschende gebleven (vgl. het reeds aangehaalde vonnis v/d R. v. J. te Semarang in W n°. 1252). Met enkele woorden had de wetgever elken twijfel kunnen wegnemen, indien hij artikel 131 der rechterlijke organisatie gevolgd had dat zegt, dat alle burgerlijke rechtsvorderingen tegen Inlandsche vorsten en grooten vermeld bij artikel 4, bij de raden van justitie aangebracht en *op de gewone wijze* berecht worden (zie ook art. 2 van Stbl. 1867 n°. 10). Wel wordt in artikel 8 van Stbl. 1855 n°. 79 niet gezegd, dat de daar bedoelde vorderingen op de gewone wijze berecht zullen worden, maar het ligt er in opgesloten. Juist een

bijzondere bepaling zou noodig geweest zijn, indien de wetgever de procedure van het Inlandsch reglement door de raden van justitie voor Vreemde Oosterlingen had willen doen volgen.

Kan men dus in het algemeen zeggen dat de wijze waarop tegen een Vreemde Oosterling vonnis verkregen en geëxecuteerd wordt, geschiedt volgens het reglement op de burgerlijke rechtsvordering, — in de theorie bestaat onzekerheid over de vraag in welke gevallen men gijzelen mag, m. a. w. of men dit doen mag voor alle schulden, gelijk het Inlandsch reglement toelaat, of alleen in de bepaalde gevallen en voor de schulden in de artikelen 580 en 581 Burg. rechtsv. opgesomd. Bij vonnis van 14 April 1854 besliste de raad van justitie te Batavia (tijdsch. het R. in N.-I., dl. IX, bl. 239 vlg.) dat ten opzichte van Inlandsche grooten (vgl. art. 131 Recht. Org.) de wijze van uitvoering der gijzeling naar de burgerlijke rechtsvordering voor Europeanen geregeld wordt, doch de vraag in welke gevallen tegen hen gijzeling is toegelaten, uit het Inlandsch reglement moet beantwoord worden. De raad onderscheidde dus tusschen uitoefening van den lijfsdwang (formeel recht) en *recht tot* uitoefening van den lijfsdwang, (stellig recht) (¹) en achtte alleen omtrent de eerste de bepalingen van het reglement op de burgerlijke rechtsvordering op Inlandsche grooten toepasselijk. Volgens Mr. Udo de Haes (tijdsch. het R. in N.-I., dl. XII, bl. 334 vlg.) moest hetzelfde worden aangenomen ten aanzien van Vreemde Oosterlingen na de ordonnantie van 1855, omdat de bepalingen omtrent den lijfsdwang voorzooveel zij bepalingen van stellig recht zijn, niet uitdrukkelijk op Vreemde Oosterlingen toepasselijk verklaard zijn. Mr. der Kinderen (t. a. p.) was echter van meening dat de bepalingen van het reglement op de burg. rechtsvord. omtrent den lijfsdwang zonder onderscheid op Vreemde Oosterlingen toepasselijk zijn, hoofdzakelijk op

(¹) Evenzoo het burg. wetb. 1820 dat voor de wijze van tenuitvoerlegging van vonnissen naar de wet op de manier van procedeeren in civiele zaken verwijst, doch in de 3e afdeeling van den 13en titel van het 4e boek de gevallen opnoemt waarin lijfsdwang is toegestaan.

grond hiervan, dat de wetgever de gijzeling als een wijze van executie beschouwt, immers zoowel de gevallen waarin zij is toegestaan, als de wijze waarop zij wordt uitgeoefend, onder de voorschriften betreffende de tenuitvoerlegging van vonnissen heeft samengevat. Deze leer, nog onlangs door Mr. A. van Gennep in W nº. 1659 bestreden, wordt in de praktijk constant gevolgd. En nu deze voor Vreemde Oosterlingen gunstige praktijk (daar anders het Inlandsch reglement ten deze voor hen van kracht zou zijn dat lijfsdwang voor alle schulden toestaat) omstreeks veertig jaren gegolden heeft, kan de (in theorie) bestaande onzekerheid ten deze, — ook hier weder een gevolg van de omstandigheid dat de wetgever niet duidelijk gezegd heeft wat al dan niet der burgerlijke rechtsvordering op Vreemde Oosterlingen toepasselijk is — moeilijk anders worden opgeheven, dan door de praktijk te consolideeren, m. a. w. dan door de Europeesche bepalingen omtrent den lijfsdwang uitdrukkelijk in de toepasselijkverklaring op te nemen.

Wat nu de bepalingen omtrent den gerechtelijken boedelafstand aangaat, men mag met zekerheid stellen dat zij niet op Vreemde Oosterlingen van toepassing zijn. Reeds boven werd aangegeven dat de wetgever door de bepalingen omtrent den staat van kennelijk onvermogen uitdrukkelijk toepasselijk te verklaren, te kennen geeft dat hij de voorschriften van het reglt. op de burg. rechtsv. niet toepasselijk acht, voorzoover zij niet (en dit vloeit indirect uit art. 8 van Stbl. 1855 nº. 79 voort) de wijze van procedeeren betreffen, of niet met elders toepasselijk verklaarde artikelen ten nauwste verband houden (vgl. bijv. tit. 2 van het 3de boek reglt. burg. rechtsv.). De gerechtelijke boedelafstand nu, een gunst welke de wet verleent, staat in geen verband tot de wijze van procedeeren, integendeel staat geheel op zich zelf; ik zou daarom niet weten op welken grond men het toepasselijk zijn van dien op Vreemde Oosterlingen zou kunnen beweren. Het is mij ook niet bekend dat ooit die toepasselijkheid door eenig rechtscollege werd aangenomen,

wel het tegendeel zoowel door den raad van justitie te Batavia (beschik. van 7 Dec. 1864 W 88) als door dien te Semarang (vonnis 12 Octob. 1881 en beschik. 3 Mei 1882, tijd. het R. in N.-I., bl. 19 vlg., zie ook W 997). Men staat tegenover den gerechtelijken boedelafstand op een zuiverder standpunt dan tegenover den lijfsdwang, bij welken een veertigjarige praktijk de toepasselijkheid ook van de artikelen 580 en volgende van de burg. rechtsv. als het ware heeft gesanctioneerd. Ten opzichte van den gerechtelijken boedelafstand mag men vragen: behooren de daarop betrekking hebbende bepalingen in de toepasselijkverklaring te worden opgenomen? Zonder aarzelen meen ik deze vraag ontkennend te moeten beantwoorden. Hoe men ook over den lijfsdwang moge denken, men vindt hierin het eenige afdoende middel om ook ten opzichte van Vreemde Oosterlingen de handhaving van het in art. 1131 Burg. wetb. neergelegde beginsel te waarborgen. Verzwakking van den lijfsdwang brengt een gevoeligen slag aan den handel toe. En verzwakking zou plaats grijpen, indien het Chineezen vergund werd om tegenover elk vonnis met lijfsdwang een verzoek tot boedelafstand in te dienen. Gerechtelijke boedelafstand is een gunst welke de wet verleent aan den ongelukkigen en te goeder trouw gehandeld hebbenden schuldenaar. Schrijvers en jurisprudentie (1) nemen aan, dat volgens ons recht — in tegenstelling met het Fransche (de woorden van art. 703 B. Rv. »of wanneer zij mogten kunnen aantoonen dat de schuldenaar niet te goeder trouw had gehandeld" komen in artikel 1270 C. C. niet voor) — niet de schuldenaar die boedelafstand verzoekt zijn goede trouw, maar de schuldeischers die zich verzetten, zijn kwade trouw moeten bewijzen. Hier vooronderstelt de wetgever dus — wat hij elders niet altijd doet (2) —

(1) De Pinto, Burg. Rechtsv. dl. III, bl. 828 vlg.; Mr. G. J. A. Faber in Themis 1881 bl. 409; vgl. verder van Rossem ad art. 707 n°. 1; Abendanon sub voce Boedelafstand n°. 9 en een arrest van het Hof van 's Gravenhage van 16 Maart 1892, holl. W 6171.

(2) Bijv. niet in art. 1878 Burg. wetb. waar geëischt wordt dat in een schuldbekentenis de verschuldigde som niet met cijfers, maar met letters zal aangeduid worden, en de wetgever dus blijkbaar kwade trouw veronderstelt.

goede trouw, tot dat kwade trouw aangetoond is. Maar hoe zullen schuldeischers den waren stand van zaken kunnen leeren kennen; hoe zullen zij kwade trouw, zoo deze bestaat, kunnen aantoonen, waar het den Chineeschen koopman vrij staat een in het Chineesch aangehouden boekhouding te produceeren, die voor hen, schuldeischers, ontoegankelijk is? Welken bedenkelijken toestand zou de wet niet in het leven roepen, indien zij den met gijzeling bedreigden Chineeschen koopman toestond een verzoek tot boedelafstand in te dienen, die aan den eenen kant de vooronderstelling van te goeder trouw te zijn voor zich heeft, en aan den anderen kant ter griffie in het Chineesch aangehouden boeken mag deponeeren (art. 705 BRv., art 898 Code de proced.), welke voor Europeesche handelaren onverstaanbaar zijn? De heer ALTING MEES moge aangetoond hebben ([1]), dat de Europeesche groothandel, door de markt met lijnwaden te overvoeren en daardoor de prijzen te drukken, zelf menigmaal aanleiding geeft dat een Chineesch koopman failleeren moet, zijn betoog doet voor de quaestie van de boekhouding niets af. De boekhouding is de rekening en verantwoording van een koopman. Is hij een ongelukkig man, is hij te goeder trouw geweest, hij moet het met zijn boeken kunnen aantoonen; schuldeischers, die met hem gehandeld hebben, vinden in zijn boeken de contrôle op zijn handelingen. Zoolang echter de boeken van een Chineesch koopman voor zijn Europeesche crediteuren ontoegankelijk zijn, kan men zich over diens goede of kwade trouw niet uitlaten. Op zijn zachtst uitgedrukt kan men zeggen dat men het niet weet. Over de practische uitvoerbaarheid van een gebod om in de Maleische taal boek te houden, heb ik hier niet te oordeelen. Maar zoolang Chineesche kooplieden hunne boeken in het Chineesch aanhouden, komt mij de vraag of zij voor de gunst van boedelafstand te mogen doen in aanmerking kunnen komen, prematuur voor.

([1]) De Indische groothandel en de Chineesche lijnwaadhandel. Economist. Februari—Maart 1884.

Blijven de bepalingen omtrent den gerechtelijken boedelafstand alzoo buiten de toepasselijkverklaring, dan eischt de consequentie dat ditzelfde het geval zij met de artikelen 876 en 877 van het wetboek van koophandel, die (en terecht) op Vreemde Oosterlingen wel toepasselijk werden geacht (vgl. W 88, 797 en 997). Daar, voorzoover is na te gaan, slechts éénmaal ontslag uit de gijzeling op grond van die artikelen werd verleend (in 1864, zie W n°. 88), kan moeilijk beweerd worden, dat met de intrekking voor Chineezen van gemelde artikelen van een gevestigden toestand teruggekomen wordt. In verband met de jurisprudentie der laatste jaren, dat een ook na de faillietverklaring verkregen lijfsdwang na de insolventverklaring kan worden ten uitvoer gelegd, zal het doen vervallen dezer artikelen, het zich failliet verklaren enkel om lijfsdwang te ontgaan, illusoir maken en dus een krachtiger werking geven aan het met betrekking tot Chineezen zoo noodige executiemiddel van den lijfsdwang.

BIJLAGE IX.

WIJZIGING VAN HET REGLEMENT DER RECHTELIJKE ORGANISATIE.

Bij staatsblad 1819 n°. 20 was sub 5° bepaald, dat het reglement op de civiele en crimineele rechtsvordering onder den Inlander over geheel Java en Madoera moest worden opgevolgd met uitzondering evenwel van de steden Batavia, Semarang en Soerabaja, binnen welke, evenals tot dien tijd, de civiele en crimineele justitie in haar geheel door de raden van justitie zou worden uitgeoefend. Volgens artikel 131 van gemeld reglement op de civiele en crimineele rechtsvordering onder den Inlander, dat dus buiten de drie hoofdsteden gold, nam de landraad kennis van alle burgerlijke zaken beneden de *f* 500, waarin een Inlander als eischer of gedaagde voorkwam, onverschillig of de tegenpartij een Inlander, Europeaan of Vreemde Oosterling was. Boven dat bedrag konden wel de Inlanders als gedaagden voor den landraad aangesproken, doch zouden de vreemdelingen voor de raden van justitie geroepen moeten worden. Destijds was dus de raad van justitie voor Vreemde Oosterlingen de gewone rechter. De publicatie van 1824 n°. 4 bracht hierin verandering De wetgever dezer publicatie overwoog: »dat de manier van procedeeren in civiele zaken voor de raden van justitie, ten aanzien van Chineezen, Mooren en andere gelijkstandige naties, wier onderlinge geschillen niet alleen in de drie hoofdsteden, maar ook op al de overige plaatsen van Java, ter beslissing van gemelde rechtbanken staan, tot vele moeilijkheden en dikwijls tot groot ongerief van partijen aanleiding geeft".

Blijkens artikel 13 dier publicatie werd de Vreemde Oosterling geheel met Inlanders gelijkgesteld en voor den landraad justitiabel verklaard. Dit is door sommigen als een staatkundige dwaling afgekeurd geworden (vgl. IMMINK, Recht. Org. bl. 226). In 1844, bij de behandeling van het tegenwoordig artikel 94 van het reglement der rechterlijke organisatie, kwam de vraag of de landraad de gewone rechter in civiele zaken ook van Vreemde Oosterlingen moest blijven, wederom ter sprake. Zoowel de toenmalige Gouverneur-Generaal Mr. P. MERKUS, als de door hem omtrent het ontwerp-rechterlijke organisatie geraadpleegde hoofdambtenaren waren van oordeel, dat voor Vreemde Oosterlingen de raad van justitie de natuurlijke rechter was, en dat het niet »aanging aan ongeletterde Inlanders, op vordering veelal van een Inlandschen djaksa en op advies van een Mohamedaanschen priester of Chineeschen officier, de rechterlijke uitlegging van 's lands belastingwetten en de beslissing der meest ingewikkelde quaestiën van burgerlijk- en handelsrecht toe te vertrouwen". Hiertegen voerde Mr. SCHOLTEN *van Oud-Haarlem* aan, dat zoodoende de rechtspraak der raden van justitie buitengewoon zou worden vergroot, en een zeer groot aandeel als Inlanders aangemerkte personen aan hun natuurlijken rechter zoude worden onttrokken. Een redeneering, waaromtrent de Minister J. C. BAUD opmerkte, dat zij alleen opging voor Mohamedanen, niet voor Chineezen, voor wie de landraad stellig niet als een natuurlijke rechter kon worden aangemerkt. Toch was deze Staatsman van meening, dat ook de Chineezen in civiele zaken voor den landraad moesten justitiabel blijven, en gaf zijn meening den doorslag, die hierop gegrond was, »dat het voor de koloniale schatkist van hoog belang was, dat de Chineezen onderworpen bleven aan de rechtsmacht der Inlandsche rechtbanken, bij welke kort recht werd gedaan en bij welke in het algemeen de neiging bestond om te beslissen in het voordeel des Souvereins". (IMMINK Recht. Org., bl. 221 vlg. en Inleid. bl. XXV).

Sedert bij Staatsbl. 1855 n°. 79 een voornaam deel der Europeesche wetgeving op Vreemde Oosterlingen toepasselijk werd verklaard, gingen de raden van justitie te hunnen aanzien hun oude positie voor een goed deel weder innemen. En als gevolg van de ruime opvatting der gemelde ordonnantie, welke oorspronkelijk aan de jurisprudentie ten grondslag lag, was de raad van justitie haast weder de gewone rechter van den Vreemden Oosterling geworden. Immers de talrijke onder Chineezen voorkomende processen waarbij scheiding en deeling eener nalatenschap gevraagd wordt door hen, die, bij testament onterfd, aanspraak maken op een legitieme portie, werden tot de bevoegdheid van den raad van justitie gerekend (zie o. a. 's Hofs arresten in W n°. 742 en in tijdschr. dl. XXXIV, bl. 98), omdat de bepalingen van het burgerlijk wetboek omtrent de legitieme portie geacht werden door Stbl. 1855 n°. 79 op Chineezen toepasselijk verklaard te zijn. Evenzeer strekte om de bevoegdheid van den raad van justitie ten aanzien van Vreemde Oosterlingen tot regel te maken de jurisprudentie, die aan de uitdrukking »de wet" in art. 1233 Burg. wetb. een uitgebreide beteekenis hechtte, immers daaronder verstond niet slechts bepalingen, verbintenissen ex lege bevattende die voorkomen in de toepasselijk verklaarde Europesche wetgeving, maar ook alle andere wettelijke bepalingen waaruit burgerrechtelijke verplichtingen worden geboren. Zoo werd de kennisneming van vorderingen tot betaling van verschuldigde belasting, als gegrond op een verbintenis ex lege, tot de bevoegdheid van den raad van justitie gerekend (zie een beschikking van het Hof in W n°. 327 en 's Hofs arresten in tijdschr. dl. XXVIII, bl. 381 vlg. en bl. 391 vlg.). Zoo werd de raad van justitie de bevoegde rechter geacht om kennis te nemen van een door de boedelkamer tegen een Chineeschen vader en voogd ingestelde vordering tot het afleggen van rekening en verantwoording van het door hem over de goederen van zijn minderjarig kind gevoerd beheer, en zulks omdat Stbl. 1845 n°. 15, waarop gemelde actie

gegrond was, voor Chineesche voogden geacht werd een verbintenis ex lege te bevatten (zie 's Hofs arrest in tijdsch. dl. XXXIII, bl. 239). Een even ruime beteekenis werd aan de uitdrukking: »de wet" gehecht, waar zij voorkomt in artikel 1337 van het burgerlijk wetboek. Zoo werd een vordering tegen een Arabier tot ontruiming van een erf, door hem bezeten krachtens een volgens Stbl. 1875 n°. 179 nietig koopcontract, tot de bevoegdheid van den raad van justitie gerekend (zie 's Hofs arrest in tijdsch. dl. XXXIX, bl. 29).

Op beide vermelde punten is echter de jurisprudentie gekeerd, hetgeen een aanmerkelijke vermindering van bevoegdheid van den raad van justitie ten aanzien van Chineezen ten gevolge gehad, en de slingering tusschen landraad en raad van justitie vermeerderd heeft. Thans neemt de jurisprudentie constant aan, dat de bepalingen van het burgerlijk wetboek omtrent de legitieme portie niet op Vreemde Oosterlingen toepasselijk zijn, zoodat dus processen van onterfde nakomelingen of bloedverwanten die zich op Chineesche instellingen beroepen, tot de bevoegdheid van den landraad behooren (vgl. 's Hofs arresten in W n°s. 1212, 1227, 1302, 1271, 1391). Deze jurisprudentie (zich grondende op de woorden van art. 1 van Stbl. 1855 n°. 79, t. w. »met uitzondering van al hetgeen betrekking heeft tot") neemt aan, dat niet slechts de in de ordonnantie met name genoemde onderwerpen van de toepasselijkverklaring zijn uitgesloten, maar ook de elders in het burgerlijk wetboek verspreide bepalingen, die ofschoon niet uitdrukkelijk van de toepasselijkverklaring uitgesloten, met de uitgezonderde onderwerpen in nauw en direct verband staan. Zoo zijn bijv. de artikelen 1330[3], 1446[1], 1456, 1722, 1798 en 1813 laatste lid B. W. voorzoover zij in verband staan met het niet toepasselijk verklaarde artikel 108 B. Wetb., volgens de vermelde leer niet in de toepasselijkverklaring begrepen (zie arrest Hof 16 Januari 1890 W 1391). Zoo werd artikel 1467 B. W. op Chineesche echtgenooten niet toepasselijk geacht (arrest Hof 10 Octob. 1891 W 1479). En evenmin

artikel 1685 al. 2 op den Chineeschen voogd (vonnis R. v. J. Semarang 5 Aug. 1892 W 1522).

Wat het tweede hierboven vermelde punt aangaat, nam het Hof, bij zijn arrest van 13 Dec. 1883 (W nº. 1079) juist het tegenovergestelde van de vroegere leer aan, en verkondigde dat »de wet" in art. 1233 Burg. wetb. slechts betrekking heeft op wettelijke bepalingen voorkomende in dat gedeelte van het oorspronkelijk alleen voor de Europeanen geschreven burgerlijk- en handelsrecht, dat op Vreemde Oosterlingen toepasselijk is verklaard, een opvatting waarbij sedert gebleven is. Dientengevolge zouden o. a. vorderingen tot betaling van belasting tegen Vreemde Oosterlingen ingesteld, voor den landraad komen, ook al bestond de ordonnantie in Stbl. 1877 nº. 140 niet, bepalende, dat art. 8 van Stbl. 1855 nº. 79 niet toepasselijk is op vorderingen tot betaling van belasting.

Bij een niet onbelangrijk deel der sedert de ordonnantie van 1855 door Chineezen gevoerde procedures, liep het debat niet over de vordering zelf, maar over de vraag of de vordering op toepasselijk verklaard Europeesch recht dan wel op Chineesche instellingen berustte, waarmede de vraag samenhangt of de raad van justitie dan wel de landraad de bevoegde rechter is. Langdurige en kostbare procedures waren noodig om te weten te komen, bij welken rechter men zijn vordering moet instellen. Het behoeft geen betoog, dat aan dezen met recht en billijkheid strijdenden toestand een einde behoort gemaakt te worden. De vraag welke de bevoegde rechter is om van een vordering kennis te nemen, behoort in het algemeen met één oogopslag uit de wet beantwoord te kunnen worden.

Waar in het aangeboden ontwerp de rechtstoestand der Chineezen in hoofdzaak geregeld is niet slechts door toepasselijkverklaring van Europeesch recht, maar ook door bijzondere bepalingen wanneer toepasselijkverklaring van Europeesche voorschriften niet, of niet

geheel mogelijk of wenschelijk was, daar kan de in art. 124[2] Recht. Org. en art. 9 Overg. bep. aangenomen maatstaf ter beoordeeling of een tegen Chineezen ingestelde rechtsvordering bij de Europeesche of bij de Inlandsche rechtbanken aangebracht moet worden, niet meer voldoende zijn. Behoud van dezen maatstaf zou een geheel willekeurige verdeeling der competentie tusschen raad van justitie en landraad ten gevolge hebben, daargelaten nog dat de vraag of een ingestelde vordering berust op toepasselijk verklaard Europeesch recht, dan wel op zelfstandig ontworpen bepalingen telkens en telkens in het debat gebracht zouden worden. De wijze waarop het Koninklijk besluit van 1876 (Stbl. 1892 n°. 237) — waarbij tot de competentie van den raad van justitie gebracht worden alle burgerlijke zaken ten aanzien van de Chineezen op Java en Madoera geregeld door bijzondere, van het burgerlijk wetboek afwijkende bepalingen — de moeilijkheid heeft trachten op te lossen, kan mij niet bevredigen. Ik laat de bezwaren door mijn ambtsvoorganger M^r^. W. A. Engelbrecht bij zijn aan de Regeering gericht schrijven van 7 Juni 1893 n°. 4151 tegen de redactie ontwikkeld, in het midden. Het stelsel, waarom het hier te doen is, komt mij minder aannemelijk voor. Ten eerste moet de vraag der bevoegdheid bij redeneering beantwoord worden; de gebezigde omschrijving zal aanleiding geven tot de telkens herhaalde vraag of men met een bijzondere, van het burgerlijk wetboek afwijkende, dan wel met een geheel zelfstandige bepaling te doen heeft, m. a. w. zal omtrent de voor de betrokkenen zoo ellendige vraag: raad van justitie of landraad? onzekerheid blijven bestaan. Maar in de tweede plaats is het ongemotiveerd, om de rechtsvorderingen die gegrond zijn op wettelijke bepalingen die niet zijn bijzondere, van het burgerlijk wetboek afwijkende, (bijv. de vordering tot onteigening en ter bepaling van de schadeloosstelling gegrond op Stbl. 1864 n°. 6, zie W n°. 1481, vorderingen gegrond op het erfpachtsrecht van Stbl. 1836 n°. 19, zie W n°s. 1362 en 1437) ter competentie van den landraad te laten, en

zoodoende een verdeeling der competentie tusschen den raad van justitie en den landraad te laten bestaan, die op geen rationeelen grondslag berust.

Men kan op tweeërlei wijs tot verbetering geraken. Bij de eene, blijft de vraag omtrent de competentie afhangen van den aard van het recht, waarop de vordering gegrond is. Men behoeft dan slechts het criterium van het gegrond zijn der vordering op toepasselijk verklaard Europeesch recht te laten varen, om een stap verder te gaan. Het gegrond zijn der vordering op wettelijke bepalingen in het algemeen, op algemeene verordeningen, een ruimer begrip dus, brengt dan bevoegdheid der Europeesche rechtbanken te weeg. En deze onderscheiding kan voor Vreemde Oosterlingen in het algemeen worden aangenomen. In het ontwerp B is geformuleerd, welke veranderingen dan in het reglement der rechtelijke organisatie noodig zullen zijn.

Bij de andere, wordt de landaard tot maatstaf genomen. En daar het bij de uitgebreide regelingen, welke het thans aangeboden ontwerp bevat, moeilijk valt een vordering te bedenken die, als berustende op volksinstellingen, om die reden voor den landraad zoude moeten gebracht worden, (daar immers quaestiën omtrent echtscheiding en levensonderhoud aan de kennisneming der hoofden onderworpen blijven, art. 78 R. Rt., art. 3 R. O.), past deze maatstaf het meest bij het ontwerp. Zoo worden dan alle tegen Chineezen ingestelde vorderingen (behalve de evengenoemde) tot de bevoegdheid der Europeesche rechtbanken gebracht. Bij die redactie is elke twijfel aangaande de vraag wie in een gegeven geval de bevoegde rechter is, onmogelijk. Bij het reglement op het rechtswezen ter Sumatra's Westkust (Stbl. 1874 nº. 94*b*) werd zij voor Vreemde Oosterlingen in het algemeen aangenomen. Immers volgens artt. 26*b* en 36*b* komen burgerlijke vorderingen ingesteld tegen Oosterlingen, niet behoorende tot de eigenlijk gezegde bevolking van Sumatra, voor het residentiegerecht of voor den raad van justitie.

VERBETERINGEN.

In artikel 4 laatste lid (bl. 16) staat: »doet aan de bewijskracht enz.", lees: »doen aan de bewijskracht enz.".

De slotzin van artikel 11 (bl. 19) beboort te worden gelezen als volgt:

Tegen derden werkt de wederoverneming van het beheer door den man eerst van den dag, volgende op dien der aankondiging daarvan in het officiëel nieuwsblad alsmede in een der plaatselijke nieuwsbladen, behoudens dat de aankondiging in dit laatste aan de eerstbedoelde moet voorafgegaan of daarmede samengevallen zijn.

